

مکمل اومد لیل

داختر و نو او قریبانی مسئلې

د قرآن او سنت په رڼا کې

ليکوال

بَوْلَانَا مُحَمَّدٌ رَفَعَتْ قَاسِمَةُ
مَدَنَسُ زَارُ الْعُلُومِ دِيُونَبْدُ

خبرونکي

مکتبہ رسيدی

کفایت دینی کتب خانہ

رابطہ نمبر

کفایت اللہ ٹیلی گرام وائٹس

ایپ نمبر

+923247442395

وائٹس ایپ

+923052488551

- د ابراهيمي سنت يا دگار ۳۲
- اسلامي يادگارنه ۳۲
- شيطاني دوکې ۳۳
- د قرباني حکم په خوب کي ولي وشو؟ ۳۴
- د حج په مراسمو کي گډون ۳۵
- د تشریق د نومونې لامل ۳۷
- تر پنځگونو لمونځونو وروسته تکبیرونه ۳۷
- د تشریق د تکبیرونو پیل ۳۸
- د تشریق د تکبیرونو مسئلې ۳۸
- داختر په ورځ غسل کول ۴۰
- داختر په ورځ د قبرونو زیارت کول ۴۱
- داختر نورسم او رواج ۴۱
- داختر په ورځ د جنازې لمونځ ۴۲
- د جنازې د لمانځه دادا کولو د شرکت طریقه ۴۲
- د عرفي ورځ ۴۳
- ضحی صحیح ده که اضحی؟ ۴۳
- داختر نو او جمعي یو ځای توب ۴۳
- دامامت او خطبي مسائل ۴۴
- داختر د لمانځه شرطونه ۴۹
- په اخترونو کي سنت او مستحب شيان ۴۹
- داختر لمونځ په عید گاه کي افضل دي ۵۱

(ب)

- داورښت له امله داختر نو لمونځونه په مسجد ۵۲
- په عید گاه کي په گډه او از تکبیرونه ویل ۵۲
- عید گاه ته د میرمنو تلل ۵۳
- متفقہ فتوی ۵۴
- د عید گاه او مسجد تر مینځ توپیر ۵۵
- په عید گاه کي د لمونځ کونکو انتظار ۵۵
- د عید گاه اړوند مسئلې ۵۶
- داختر په لمانځه کي څنډ ۶۱
- داختر لمانځه ته د تللو فضیلت ۶۳
- عید گاه ته د تلو راتلو دلاري بدلول ۶۳
- داختر تر لمانځه وروسته یا وړاندې څه خوړل ۶۴
- د رسول الله ﷺ معمول ۶۵
- د لوی اختر په ورځ دروژي ټول شرائط مستحب دي ۶۶
- داختر د لمانځه وخت ۶۷
- داختر لمونځ پر چا باندې واجب دي؟ ۶۷
- داختر د لمانځه لپاره ډول (نغاره) وهل ۶۸
- داختر په لمانځه کي د مقتديانو انتظار ۶۸
- داختر په ورځ نفلو نه ۶۹
- د نفلونو د ممانعت لامل څه شی دي؟ ۷۰
- داختر په لمانځه کي به ماشومان چیرې درېزي؟ ۷۰

- په خطبه کي دراغلو اياتونو او حدیثونه ژباړه ۸۹
- دلوی اختر خطبه ۹۱
- په دلوی خطبه کي دراغلو اياتونو او حدیثونه ژباړه ۹۲
- دوهمه خطبه ۹۳
- تر خطبه وروسته دعا کول ثابت نه دي ۹۴
- داختر تر لمانځه وروسته لاس يا غيږ ورکول ۹۵
- داختر په ورځ دخوشحالي څرگندول ۹۶
- ددوف (ډول) وهلو مسئله ۹۷
- اختر دي مبارک شه ويل ۹۸
- قرباني پر چا واجب ده؟ ۹۹
- دمشترک مال حکم ۱۰۱
- په يوه شخص قرباني واجب ده ۱۰۱
- پوراخيستل او قرباني کول ۱۰۲
- دوفات شوی شخص له لوري قرباني کول ۱۰۲
- دمړه شوي شخص له لوري د قرباني کولو مطلب ۱۰۳
- څو تنوته ثواب رسيدی؟ ۱۰۳
- ديوه شخص لپاره صدقه غوره ده که قرباني؟ ۱۰۴
- که دنصاب خاوند دمړه شوي له لوري قرباني وکړي ۱۰۴
- که په غلطي سره يو دبل قرباني ذبح کړي ۱۰۵
- په قرباني کي دشرکت طريقه ۱۰۵

- داختر د شپږو تکبيرونو جواز ۷۱
- داختر د لمانځه نيت ۷۱
- داختر د لمانځه طريقه ۷۲
- د عيد الاضحی (لوی اختر) احکام ۷۳
- دلوی اختر خطبه ۷۴
- عيدگاه ته په تللو کي تکبيرونه ۷۴
- دلوی اختر تر لمانځه وروسته تکبيرونه ۷۴
- داختر لمونځ له اذان او اقامت څخه پرته سنت دی ۷۵
- دنفلو په نيت بيا داختر لمونځ کول ۷۵
- دجمعي او اخرونو په خطبو کي فرق شته ۷۵
- داختر خطبه څرنگه ويله کيږي؟ ۷۶
- خطيب به څه بيانوي؟ ۷۷
- که څوک تر قرائت وروسته په لمانځه کي شريک شي ۸۰
- که داختر په لمانځه کي جماعة ونه نيسي ۸۳
- که څوک رکوع ونه کړي ۸۳
- داختر په لمانځه کي ددوهم جماعة حکم ۸۴
- ددوهم جماعة حکم ۸۴
- دمجبوريت له امله دوهم جماعت ۸۵
- داختر ونو لمونځونه واجب او د قضانه لرلو وجه ۸۶
- داختر تر لمانځه وروسته دعا ۸۶
- دکوچنی اختر خطبه ۸۷

- ۱۰۶ ----- د شرکت غوره طریقه
- ۱۰۷ ----- له شرکت څخه دبیلیدلو حکم
- ۱۰۷ ----- د ګډون غلطه طریقه
- ۱۰۷ ----- دولیمی او عقیقی ګډون
- ۱۰۸ ----- تر حلالولو وروسته ګډون
- ۱۰۸ ----- د غوښتي د خرڅولو په نیت ګډون
- ۱۰۹ ----- د ګډون د پیسو ویش
- ۱۰۹ ----- د ټولې کورنۍ له لورې قرباني کول
- ۱۱۰ ----- مهر او قرباني
- ۱۱۰ ----- د بل چاله لورې قرباني کول
- ۱۱۰ ----- که قرباني کونکي وفات شو
- ۱۱۱ ----- په قرباني کې د ګډون مسئلې
- ۱۱۲ ----- که چا د ګډون ویلي وو او بیایي انکار وکړ
- ۱۱۳ ----- د حلالولو مقصد
- ۱۱۴ ----- دروغتیا په هیله قرباني کول
- ۱۱۵ ----- که د قرباني څاروي ورک یا مرشي
- ۱۱۶ ----- په بی وزله باندې د قرباني بار
- ۱۱۶ ----- د نصاب د خښتن لپاره حکم
- ۱۱۷ ----- د بی شتو شخص مراعات
- ۱۱۷ ----- د قرباني فريضه او د بی وزلو مرسته

- ۱۱۸ ----- د مرستې طریقه
- ۱۲۰ ----- په قرباني کې څو مسئلې
- ۱۲۱ ----- که څاروي واخلي او قرباني ونه کړي
- ۱۲۲ ----- د قرباني قضاء
- ۱۲۲ ----- که شتمن تر قرباني کولو وړاندې مسکین شو
- ۱۲۳ ----- د تیر کال د قرباني حکم
- ۱۲۳ ----- د قرباني د څاروو عمرو نه
- ۱۲۵ ----- لوی څاروی څو برخې کیدلای شي
- ۱۲۶ ----- شرعاً د څه شي قرباني جواز لري؟
- ۱۲۸ ----- د شند څاروی حکم
- ۱۲۸ ----- د کومو څاروو چي شرعاً قرباني جواز نه لري
- ۱۳۲ ----- قرباني به د کومې بیې وي؟
- ۱۳۳ ----- د قرباني څاروی په ګټه پلورل
- ۱۳۳ ----- د غلاشوی څاروی قرباني کول
- ۱۳۴ ----- د لا وارته څارو و له ځای څخه د قرباني څاروی اخیستل
- ۱۳۵ ----- د خصی څاروی قرباني کول
- ۱۳۵ ----- که د قرباني څاروی نه موندل کیده
- ۱۳۵ ----- د سائبه څاروی قرباني کول
- ۱۳۶ ----- د حامله څاروي قرباني کول
- ۱۳۸ ----- په خپله قرباني کول یا بل ځای ته دهغه قیمت رسول

۱۳۸	دقربانی وخت
۱۴۲	په کلیو کی دقربانی وخت
۱۴۲	حلالونکی به څرنگه وی؟
۱۴۵	دغیر مسلم دذبیحی حکم
۱۴۶	داهل تشیع ذبیحه
۱۴۶	دتوپک ذبیحه
۱۴۷	دمیرمنی دلاس ذبیحه
۱۴۷	څاروی بی هوښه کول او بیاوژل
۱۴۸	دحلالولو اسلامی طریقه
۱۵	داسلامی ذبح شرائط
۱۵۰	دحلالولو احکام
۱۵۱	دحلالولو افضله (غوره) طریقه
۱۵۲	دحلالولو سنت طریقه
۱۵۲	دذبح کولو ادا او مسائل
۱۵۵	دحلالولو په وخت کی ضروري مراعاتونه
۱۵۶	دقبلې لورته دمخ گرزولو مطلب
۱۵۷	حلالول په څه شي کيږي
۱۶۰	په ذبح کي دغوڅولو ځای
۱۶۱	دحلالولو په وخت کی دبسم الله مسائل
۱۶۴	دبسم الله په هکله یوه پوښتنه

۱۶۵	دقربانی دعاء
۱۶۶	دغوښي دويش مسائل
۱۷۰	دغوښي دخورلو مسائل
۱۷۲	دکلکي شوي ويني حکم
۱۷۲	له غیر مسلم څخه غوښه رانیول
۱۷۳	له غیر مسلم څخه غوښه غوښتل
۱۷۴	دغوښي مینځل
۱۷۴	دمتشبه ذبیحی غوښه خورل
۱۷۵	دقربانی پخه شوی غوښه نوکر خورلای شی
۱۷۵	دقربانی په څرمن کي دري ډوله اختیارات دي
۱۷۷	دڅبرولندون
۱۷۷	مسجدونو ته څرمن ورکول
۱۷۸	دڅرمن په بیه کي حیلہ کول
۱۷۹	دقربانی دڅرمنی عام حکم
۱۸۰	دڅرمنی په اړه مسائل
۱۸۳	دڅرمنوله پیسو څخه دعائد سرچینه جوړول
۱۸۳	څرمن په غوښه بدلول
۱۸۴	که دڅرمنی بیه غلا شوه
۱۸۴	دفطر دصدقی (سرسایي) مسائل
۱۸۶	دفطر دصدقی (سرسایي) شرطونه

(ط)

- ۱۸۷ ----- اصلی ضروریات خه شی دی؟
۱۸۷ ----- خالی کور په اصلی ضروریاتو کی داخل دي
۱۸۸ ----- څوک چي دنصاب مالک نه وي
۱۸۸ ----- د فطر صدقه خه وخت واجیږي؟
۱۸۹ ----- سرسایه د چا او چاله لوری ورکول واجب ده؟
۱۹۰ ----- په سرسایه کی د اجازي ضرورت شته
۱۹۱ ----- دهغه چا حکم چي روژه نه نیسی
۱۹۱ ----- دور کړل شوي لور سرسایه په چا واجب ده؟
۱۹۱ ----- که د مال تر ویش وروسته څوک دنصاب مالک نه وو
۱۹۲ ----- دهغو زامنو د سرسایي حکم چی خپله گټه پلار ته ورکوی
۱۹۲ ----- ایا دنصاب مالک ماشوم به له بلوغ
۱۹۲ ----- که چا د ټولو سرسایه ورکولای نه شوای
۱۹۳ ----- صدقه داختر په تیریدلو نه معاف کیږي
۱۹۳ ----- د سرسایي اندازه
۱۹۴ ----- ایا د وریجو په ورکړه سرسایه اداء کیږي
۱۹۴ ----- د فطر په صدقه کی اوږه
۱۹۵ ----- که مختلفي غلې دانې استعمالیدلې
۱۹۵ ----- د فطر په صدقه کی کنترول شوی قیمت اعتبار لري
۱۹۶ ----- د کوم خای قیمت اعتبار لري
۱۹۶ ----- د فطر په صدقه کی د ښار یا ولایت د قیمتونو اعتبار

(ي)

- ۱۹۷ ----- تر ټولو غوره سرسایه
۱۹۷ ----- د بهر میشتو د فطر صدقه
۱۹۷ ----- د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کی
۱۹۸ ----- ایا سید ته د فطر صدقه؟
۱۹۸ ----- د فطر د صدقي د ویشلو طریقه
۱۹۹ ----- د فطر د صدقي په پیسو مدرسی ته څمکه اخیستل
۱۹۹ ----- صدقه په پور کی مجرا کول
۲۰۰ ----- د مسجد امام ته صدقه
۲۰۰ ----- چیری چي فقراء نه وي د فطر صدقه به خه وخت ورکوی
۲۰۱ ----- ایا بندیان د مسکینانو په ډله کی دي
۲۰۱ ----- که په لیک کی پیسی ونه رسیدی بیا به صدقه ورکوی؟
۲۰۱ ----- د عقیقی دنوموڼي لامل
۲۰۲ ----- عقیقه خه شی ده؟
۲۰۴ ----- د عقیقی شرعي حکم
۲۰۵ ----- په عقیقه کی د رسول الله (ﷺ) معمول
۲۰۷ ----- عقیقه سنت ده که واجب؟
۲۰۷ ----- عقیقه تر کوم عمر پوری کیږي؟
۲۰۸ ----- د ماشوم عقیقه به څوک کوي
۲۰۸ ----- په عقیقه کی یو څاروي کافي دي

(ط)

- ۱۸۷----- اصلی ضروریات خه شی دی؟
۱۸۷----- خالی کور په اصلی ضروریاتو کی داخل دي
۱۸۸----- څوک چي دنصاب مالک نه وي
۱۸۸----- د فطر صدقه خه وخت واجیږي؟
۱۸۹----- سرسایه د چا او چاله لوری ورکول واجب ده؟
۱۹۰----- په سرسایه کی دا جازي ضرورت شته
۱۹۱----- دهغه چا حکم چي روژه نه نیسی
۱۹۱----- دور کړل شوي لور سرسایه په چا واجب ده؟
۱۹۱----- که د مال تر ویش وروسته څوک دنصاب مالک نه وو
۱۹۲----- دهغو زامنو د سرسایي حکم چی خپله گټه پلار ته ورکوی
۱۹۲----- ایا دنصاب مالک ماشوم به له بلوغ
۱۹۲----- که چا د ټولو سرسایه ورکولای نه شوای
۱۹۳----- صدقه داختر په تیریدلو نه معاف کیږي
۱۹۳----- د سرسایي اندازه
۱۹۴----- ایا دوریجو په ورکړه سرسایه اداء کیږي
۱۹۴----- د فطر په صدقه کی اوږه
۱۹۵----- که مختلفي غلې دانې استعمالیدلې
۱۹۵----- د فطر په صدقه کی کنترول شوی قیمت اعتبار لري
د کوم ځای قیمت اعتبار لري
۱۹۶----- د فطر په صدقه کی د ښار یا ولایت د قیمتونو اعتبار
۱۹۶-----

(ي)

- ۱۹۷----- تر ټولو غوره سرسایه
۱۹۷----- د بهر میشتو د فطر صدقه
۱۹۷----- د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کی
۱۹۸----- ایا سید ته د فطر صدقه؟
۱۹۸----- د فطر د صدقي د ویشلو طریقه
۱۹۹----- د فطر د صدقي په پیسو مدرسی ته څمکه اخیستل
۱۹۹----- صدقه په پور کی مجرا کول
۲۰۰----- د مسجد امام ته صدقه
۲۰۰----- چیری چي فقراء نه وي د فطر صدقه به خه وخت ورکوی
۲۰۱----- ایا بندیان د مسکینانو په ډله کی دي
۲۰۱----- که په لیک کی پیسی ونه رسیدی بیا به صدقه ورکوی؟
۲۰۱----- د عقیقی د نومونې لامل
۲۰۲----- عقیقه خه شی ده؟
۲۰۴----- د عقیقی شرعي حکم
۲۰۵----- په عقیقه کی د رسول الله (ﷺ) معمول
۲۰۷----- عقیقه سنت ده که واجب؟
۲۰۷----- عقیقه تر کوم عمر پوری کیږي؟
۲۰۸----- د ماشوم عقیقه به څوک کوي
۲۰۸----- په عقیقه کی یو څاروي کافي دي

(ک)

- ۲۰۸ عقیقه ولی په اوومه ورځ کيږي
- ۲۰۹ د ماشوم عقیقه ولی دوه پسونه دي
- ۲۱۰ د ماشوم د ويښتانو په وزن ولي خيرات
- ۲۱۱ د ماشوم په سر د زعفرانو د لگولو ثبوت
- ۲۱۱ د ماشوم له عقیقې سره خپله عقیقه کول
- ۲۱۱ د مړه شوی ماشوم عقیقه
- ۲۱۲ د دوو ماشومانو په عقیقه کي
- ۲۱۳ د عقیقې مسائل
- ۲۱۷ د عقیقې د څاروي د حلالولو د وخت دعا
- ۲۱۷ په ولیمه کي د عقیقې غوښه استعمالول
- ۲۱۸ د عقیقې دستور
- ۲۱۹ که ماشوم ته څه ورکول کيږي
- ۲۲۰ د کتاب پای
- اَللّٰهُمَّ اَعِنَّا عَلٰى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ •

تړون او انتساب

زه دا خپله حقیرانه پلټنه د مسلم امت مؤسس

او اعلی مورث سیدنا حضرت ابراهیم خلیل الله ته

په منسوب کولو نیکمرغه کوم . هغه څوک چې د

هغه د قربانۍ ستر روایت به تر قیامت پاته وي .

انشاء الله تعالی

د ليکوال عرض

نحمده و نصلی علی رسولہ الکریم دامہال زمابې وزله اووم کتاب
(مکمل و مدلل مسائل عیدین و قربانی) کوم چي نژدي شپږ سوه مسئلې
پکښې دي وړاندې کوم. د الله ﷻ حضور ته د زړه له کومې شکر و یونکې یم
چی ماته یې توفیق راکړ شو د دین د خدمت موقع په لاس راغله... په دې
لیکنه کښې هڅه شوېده چی د اخترونو، قربانی او عقیقې په هکله ټولې
هغه مسئلې را ټولې کړم چی د قربانی د مسئلو په لټه کښې لاس ته راغلې
دي او یا هم د قربانی احکام او شرائط دي. د همدې ټولو د یو ځای کولو
زیار ایستل شوی دي. الله رب العزت دې داسعې او هڅه قبول کړی او هغه
دې گټور او نافع و گرځوی. بیا دې هم الله ﷻ د دیني خدمت توفیق راته
راکړي. د احم د خدای ﷻ فضل او مهرباني ده چی د دې بیوزله کتابونه یې
دومره بریالي او په عامو او خاصو وگړو کښې منلي گرځولي دي چي د
ځینو مدرسو مسئولینو هغوی په درسي نصاب کي داخل کړي دي. د
هند دتنه او بهر ځینو کسانو خپلې مورنۍ ژبې ته د اړولو اجازه غوښتې ده.
الله ﷻ دې ټولو قدرمنو او مرسته کوونکو ته نیک اجر او گټور علم ورکړي.
آمین یا رب العالمین د احقر هیله ده، هغه کسان چی له دې کتاب څخه
گټه اخلي، ما زما مور او پلار او زما شیخ او روزونکې حضرت مولانا
مفتی محمود حسن صاحب (دامت برکاته) د دیوبند د دارالعلوم مفتی
اعظم او نورو استاذانو ته هم دعاو کړی. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب
العالمین:

احقر محمد رفعت (قاسمی)
د دیوبند (الهند) د دارالعلوم مدرس
محرم الحرام ۱۴۱۲ هجری

تصدیق

د جامع شریعت و طریقت. فقیه الامت، سیدی حضرت مولانا
مفتی محمود حسن دامت برکاته، چشتی، قادری، سهروردی
، نقشبندی

مفتی اعظم دارالعلوم دیوبند

باسمه تعالی

محترم مولانا محمد رفعت صاحب قاسمی، د دیوبند دارالعلوم
مدرس، د خپلو پخوانیو تألیفاتو په خیر په دې کتاب کښي د
اخترونو، قربانی او عقیقې اړوند مسائل د فتاوا ووله مختلفو
کتابونو څخه راټول کړي دي. او په امت یې احسان کړې دي.
هیله ده په دې ټولگه سره په اخترونو، قربانی او نورو کښي د
بدعتونو مخه ونیوله شي. حق تعالی شانه دي ورته قبول کړي،
امت ته دي گټور ثابت کړي. مؤلف دي الله ﷻ په نورو ترقیو سره
ونازوي او ورته د نجات ذریعه دې وگرځوي. آمین.

العبد محمود غفرله چته مسجد دارالعلوم دیوبند

۸ ربیع الثانی ۱۴۱۲ هـ - ۱۸ اکتوبر ۱۹۹۱

د جمعي ورځ

رأی گرامی

حضرت مولانا مفتی محمد ظفیر الدین صاحب زید مجده،
مفتی دارالعلوم دیوبند،

الحمد لله و کفی و سلام علی عباده الذین اصطفی

داختر و نواو په اړه ډیرې مسئلې دي. د قربانی او عقیقی په اړه هم ډیر مسائل دي. دا ټولې د فقه او فتاواوو په کتابونو کې راغونډې شوي دي خو په وخت سره هر چاته د مسئلې موندل څه اسانه خبره نه ده او نه یې هر وخت کوم عالم او مفتی په اسانه سره پیدا کولای شوای. الله ډې قاري محمد رفعت صاحب ته چې د دیوبند د دارالعلوم استاذ دي نیک اجر ورکړي چې نوموړی د فقه او فتاواو ووله گڼو کتابونو څخه ډیرې مسئلې له حوالو سره راغونډې کړي دي او په یوه ټوک کې یې په باب او فصل کې تر مختلفو عنوانونو لاندې یوځای کړې دي. ما کتاب په سرسری توگه وکوت، ځینې ځایونه مې پکې غور وکړ. دامې محسوس کړه چې قاری صاحب ډیر زیار ایستلی دي او په خپل زیار او هڅه کې بریالی دي. تردې وړاندې د نوموړي ډیر کتابونه خپاره شوي دي د عامو خلکو مقبولیت یې تر لاسه کړی دي. هیله ده دا کتاب هم لاس په لاس وگرځي ولوستل شي او مسلمانانو ته د لارښوونې هم ټولو ته د منلو وړ وگرځي. زموږ توقع داده چې د قاري صاحب دا دنده ترسره کړي. او ورته اسانتیاوې برابرې کړي. الله ډې ورته دا زیار قبول کړي او د آخرت توبه دې ورته وگرځوي. آمین یا رب العالمین په پای کې ورته په دې خدمت کې د زیارگا لלו مبارکي وایم.

دعا غوښتونکی

محمد ظفیر الدین غفرله

مفتی دارالعلوم دیوبند ۱۸ ربیع الثانی ۱۴۱۲ هج

ارشاد گرامی

حضرت مولانا مفتی نظام الدین صاحب دامت برکاته.

صدر مفتی دارالعلوم دیوبند.

الحمد لله رب العلمین والصلوة والسلام علي سيد المرسلين
وعلي اصحابه واتباعه التابعين لهم الي يوم الدين ثم
سترگو لاندې غوره شوی فتاوی، هغه بیان او هر چاته
گټورې دي چې پکې ټولې درج شوي فتاوی ((من او عز
دي چي دمعتبرو منشرانو دي. هیله ده. لوی الله
دا کتاب هم د نورو په خیر مقبول او گټور وگرځوي آمین

فقط کتبه العبد نظام الدین

۱۶ ربیع الثانی ۱۴۱۲ ه ۲۵ اکتوبر ۱۹۹۱ ع

بسم الله الرحمن الرحيم

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيِّدِينَ ﴿١١﴾ رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبُنَىٰ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْهَبُ فَأَنْظِرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَتَأْتِيَ أَفْعَلٌ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٤﴾ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٥﴾ وَتَلَدَيْنَاهُ أَن يُتْلِ بِرَاهِيمٍ ﴿١٦﴾ قَدْ صَدَّقَتِ الرُّءْيَا إِنَّا كَذَّا لِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ هَذَا هُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٩﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿٢٠﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٢١﴾ كَذَّا لِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾ (سورة الصافات)

ژباړه: او ويې ويل: زه ځم خپل رب ته، هغه تعالى به لار راكړي. اى ربه! وبخشى ماته نيك زوى (بيا زيرى وركړ موږ هغه. ته د يوه هلك چي وى به د زغم خاوند، بيا هر كله چي ورسيدو له هغه سره منډې ته ويې ويله: اى زويه! زه وينم په خوب كښې چى تا ذبح كړم. بيا ته وگوره څه وينې. ويې ويل: اى پلاره! كوه چى تاته يې حكم كيږي. ته به ما بيا مومي كه الله غ و غوښتل د زغم خاوند. بيا چي دواړو حكم ومانه او راويي پرزاو و پرمخى. او موږ هغه ته اواز و كړ داسې اى ابراهيمه! تا رښتيا وښود خوب. موږ دغسې وركوو بدله نيكې كوونكو ته بيشكه هم دغه دي ښكاره جاج اخيستل او د دې بدله وركړه موږ يو خاړوى د ذبح كولو لپاره لوى او

باقى و لرل موږ په ده باندې په ورپسې خلكو كښې چي سلام دې وي په ابراهيم باندې. موږ هم دغسې وركوو بدله د نيكې كوونكو. د تفسير خلاصه: او ابراهيم عليه السلام چى د دې خلكو له ايمان راوړلو څخه نا اميده شو. (ويي فرمايل چى زه خو (له تاسو څخه په هجرت كولو سره) د خپل رب (په لار كښې يو) طرف ته ځم هغه به ما (ښه ځاى ته) ورسوي (لكه څرنگه چى د شام ملك ته ورسيد او دا دعاء يې وكړه) اى زما ربه: ماته يو نيك زوى راكړى نو موږ ورته د يو زغمناك زوى زيرى وركړ (دغه زوى يې پيدا او بيا هوښيار شو) نو كله چى دغه هلك داسې عمر ته ورسيد چى له ابراهيم عليه السلام سره به گرځيدو راگرځيدو نو ابراهيم عليه السلام يو خوب و ليد چى زه دا زوى د الله تعالى په حكم ذبح كوم. دا ثابته نه ده چى مري يې پريكړې هم وه او كنه؟ غرض دا چى په را بيداريدلو سره يې دا د الله تعالى حكم و باله. ځكه چى د پيغمبرانو عليهم السلام خوب هم وحى وي او په دغه حكم باندې عمل كولو ته تيار شو. بيا يې د خپل زوى د خوښې او رضا د معلومولو په غرض ور څخه رايه و غوښتله ورته يې و فرمايل: چى برخورداره زه وينم چى تا (د الله تعالى په حكم) ذبح كوم نو ته هم سوچ وكړه ستا څه رايه ده؟ هغوى و فرمايل: بابا! (په دې كښې له ما څخه د پوښتلو څه اړتيا ده تاسو ته چى د الله تعالى) حكم شوى دي تاسو يې په ډاډه توگه ترسره كړي انشاء الله تاسو به ما زغم لرونكى ووينى، غرض كله چى دواړو (د الله تعالى حكم ومانه او بابايي خپل) زوى (د ذبح كولو لپاره) په اړخ ځملولو او (غوښتل يې چي مري يې پرې كړي او دغه وخت) موږ ورته اواز و كړ چى اى ابراهيم! (آفرين شه) تاسو خوب ښه رښتيا وښود (يعنې په خوب كښې چي درته حكم شوى دي په هغه دي د خپل لورى پوره عمل وكړ اوس موږ دغه حكم منسوخ كوو. نو اوس يې پريږدي. غرض دا چى هغوى يې پريښودل يو خوا ژوندى په ژوندي پاته شو او بلې خوا ته

پرې لوړې درجې ورکړل شوې.) موږ مخلصانو ته هم د غسې بدله ورکوو (چې د دواړو جهانونو راحت ورته ورکوو) په حقیقت کښې دا یو لوی امتحان وو چې پرته له کامل مخلص څخه بل څوک یې برداشت کولای نشي. ځکه مو په دې ستره ازموینه ستره بدله ورکړه په دې ازموینه کې له ابراهیم عليه السلام سره اسماعیل عليه السلام هم شریک وو ځکه به په بدله کښې هم ورسره شریک وي. او موږ یوه لویه ذبیحه (د حلالولو څاروی) د هغوی په بدله کښې ورکړ (چې ابراهیم عليه السلام یې ذبح کړی) او موږ په ورپسې راتلونکو (خلکو) کښې دا خبره د هغوی د پاره باقی پرېښودله چې په ابراهیم دې سلام وي. (لکه چې د هغه له نوم سره تر اوسه پورې علیه السلام ویل کیږي) موږ مخلصانو ته هم د غسې بدله ورکوو (چې هغوی لره د خلکو د عاگانو او سلامتي د زیرو مرکز جوړ کړو).

د زوی د قربانی واقع

په دې ایاتونو کښې د ابراهیم عليه السلام د سپیڅلي ژوند یوه بله مهمه پېښه بیان شوې ده چې ابراهیم عليه السلام د یوازیني زوی قربانی وړاندې کړه. د واقعي اساسي برخې د تفسیر د لنډیز څخه څرگندېږي. ځنې تاریخي تفصیلات بیا داسې دي ((و قال انی ذاهب الی ربی سیهدین)) (او ابراهیم عليه السلام وفرمایل: زه د خپل رب لوری ته ځم هغه به راته سمه (لاره وښيي) دا خبره ابراهیم عليه السلام هغه مهال وکړه چې هغه د خپل ټاټوبي څخه بیخي ناهیلئ شو او هلته د خپل خوربې، لوط عليه السلام څخه پرته بل چا ورباندې ایمان نه راوړ. رب ته د تللو مطلب دا دي چې د دار کفر په پرېښودلو داسې یو ځای ته ځم چېرې چې د تللو حکم راته الله تعالی کړی دی او چیرې چې زه د خپل رب عبادت کولای شم هغه خپله بی بی ساره (رض) او خپل خوربې لوط عليه السلام له ځان سره ملگری کړل او په سفر روان شول. د عراق له مختلفو سیمو تیر شو شام ته ورسید. د ابراهیم عليه السلام تر دا مهاله کوم اولاد نه وو شوی ځکه یې

دا دعا وکړه چې په وروستي آیت کښې راځی ((رب هب لی من الصالحین)) ای زما ربه ! ماته یو نیک زوی راکړي (دا دعا و منله شوه او الله تعالی ورته د یو زوی د پیدا کیدلو زیری ورکړ. فرمایي: ((فبشرنه بغلم حلیم)) (نو موږ ورته د زغمناک زوی زیری ورکړ) په ((حلیم)) فرمایلو سره الله تعالی دې ته اشاره و فرمایله چې. دا ماشوم به په خپل ژوند کښې د صبر او زغم دا څرگندونه وکړي چې څوک به یې مثل موندلای نشي. د دې زوی د پیدا کیدلو پېښه داسې وه چې سارې (رض) دا ولیدل چې اولاد یې نه کیږي فرعون سارې ته خپله لور هاجره (رض) د خدمت لپاره ورکړې وه. دغه هاجره (رض)، سارې (رض) ابراهیم عليه السلام ته ورکړه. ابراهیم عليه السلام ورسره نکاح وکړه. د دې بی بی هاجرې (رض) څخه یې یو زوی پیدا شو چې نوم یې ورباندې اسماعیل عليه السلام کښیښود.

د ابراهیم عليه السلام خوب

((فلما بلغ معه السعی قال یبنی انی اری فی المنام انی اذبحک)) کله چې همدا زوی یې داسې عمر ته ورسید چې له ابراهیم عليه السلام سره گرځیدو راگرځیدو نو ابراهیم عليه السلام و فرمایل: ای زما زویه ! زه وینم چې ذبح کوم دې. له ځینو روایتونو څخه داسې معلومیږي چې ابراهیم عليه السلام دا خوب درې شپې په پرله پسې توګه ولید (ترلی) یقیناً چې د پیغمبرانو عليه السلام خوب وحی وي. ځکه د دې خوب مطلب دا وو چې د الله تعالی له طرفه ابراهیم عليه السلام ته دا حکم شوی دي چې خپل یو زوی ذبح کړي. دا حکم خو الله تعالی په مستقیم ډول یا د ملائکې په واسطه هم ورکولای شوای. په خوب کښې د دې حکم د ورکولو حکمت په ظاهر دا وو چې د ابراهیم عليه السلام بشپړه بندګي او فرمانبرداری څرګنده شي. د خوب په واسطه په حکم کښې د انساني نفس د پاره د ډیرو تاویلونو او تعبیرونو ځای وي. خو ابراهیم عليه السلام د تاویلونو په ځای حکم منلو ته د تسلیم سر تیت کړ. (تفسیر کبیر)

له دې سره ، سره د الله ﷻ اصل مقصد د اسماعيل ﷺ ذبح کول نه وو او نه ابراهيم ﷺ ته يوازې د هغه د حلالولو حکم ورکول وو . بلکه ددې حکم ورکولو منشأ داوه چې د هغه د حلالولو پوره انتظام وکړه . او ځان ورته نه چمتو کړه . په خوله سره په حکم ورکولو کښې به دا زمينست نه وو . ځکه يې ورته په خوب کښې وښودل چې هغه ﷺ خپل زوی حلالوي . په دې اشاره ابراهيم ﷺ پوه شو چې د ذبح کولو حکم ورته شوی دي او په پوره توگه ورته تيار شو . په دې ډول زمينست هم پوره شو او خوب هم رشتيا ش . که دا حکم ژبنی وای . يابه زمينست نه وو يا به د حکم منسوخ کول را تلل دا ازموينه څومره گرانه وه ؟ دې ته د اشارې کولو لپاره الله ﷻ د ((فلما بلغ معه السعی)) الفاظ زيات کړيدي . يعنې په زاريو د غوښتل شوي زوی د ذبح کولو حکم داسې مهال ورکړل شو چې کله همدا زوی له خپل پلار سره د گرځيدو راگرځيدو جوگه شوی وو او د روزنې څخه د پلار هيله او اسره ورته وي . مفسرينو ليکلي دي چې په دغه وخت کښې د حضرت اسماعيل ﷺ عمر ديارلس کاله وو او ځينو ليکلي دي چې بلوغ ته رسيدلی وو . (تفسير مظهری)

له زوی سره مشوره

((فانظر ماذا ترى)) (ته هم وگوره) فکر وکړه) چې رایه دې څه ده ؟ ابراهيم ﷺ دا خبره په دې غرض نه وه پوښتلې چې گواکې د الله ﷻ حکم په عملي کولو کښې زړه نازړه وو بلکه هغه د خپل زوی امتحان اخيست چې د دې زمينست پوره کولو ته تر کومه حده تيار دي . د نورو انبياؤ طريقه د تل لپاره داوه چې هغوی به د الله ﷻ حکمونو منلو ته هميشه تيار اوسيدل خو لاره به يې هغه غوره کوله چې په وس او حکمت سره په اسانۍ بناوه . که ابراهيم ﷺ له خپل زوی سره پرته له مشورې هغه ذبح کولای نو دا به دواړو ته گرانه تماميدله . د مشورې په ډول يې ځکه ترې وپوښتل چې

د الله ﷻ حکم ورته له اول څخه لا معلوم شوی وای او د دې سختۍ د تيروولو لپاره به له اول څخه لا تيار وو . که يې زوی څه زړه غږولای . هغه به پوه شوی وو . (روح المعانی او بيان القرآن)

دا زوی هم د الله ﷻ د دوست زوی وو او په خپله هم پيغمبر کيدونکی وو نو يې په ځواب کښې وويل : ((يا ابت افعل ماتؤمر)) (پلاره ! په درکړل شوي حکم باندې عمل وکړه) له دې ځواب څخه خود اسماعيل ﷺ د ځان سپارلو بې مثاله جذبه ثابتېږي او دا هم معلومېږي چې په دې کم عمر کښې الله ﷻ ورته څرنگه ذهن او علم ورکړی وو ؟ ابراهيم ﷺ ورته د الله ﷻ حکم بيان کړی نه وو بلکه يوازې خوب يې ورته ويلی وو . خو اسماعيل ﷺ وپوهيد چې د پيغمبرانو عليهم السلام خوب وحی وي چې په حقيقت کښې د الهی حکم يو صورت وي . لکه چې ده د خوب په ځای د الله ﷻ حکم يادونه وکړه اسماعيل ﷺ خپل پلار په دې هم ډاډه کړ چې ((ستجدونی ان شاء الله من الصبرين)) (انشاء الله مابه له صبر کوونکو څخه و مومي) په دې جمله کښې د اسماعيل ﷺ انتهایی ادب او تواضع څرگنده ده يو خويي په انشاء الله ويلو سره معامله الله تعالی ته وسپارله او په دې وعده کښې چې د دعوی کوم صورت معلومېږي هغه يې ختم کړ . بل دا چې هغه دا هم ويلای شوای چې ((انشاء الله مابه صبر کوونکی و مومي)) خو د دې په ځای يې وفرمايل . ((انشاء الله مابه تاسوله صبر کوونکو څخه و مومي)) په دې کښې دا اشاره ده چې صبر کوونکي يوازې زه نه يم بلکه ډير صبر کوونکي په دنيا کښې تير شوي دي زه به انشاء الله پکښې شامل شم . په دې خبره يې د تکبر ، غرور او فخر نښه هم ختمه کړه او خپله کمزوري او عاجزي يې ښکاره کړه . (روح المعانی)

له دې څخه دا سبق اخيستل کېږي چې که د يوه انسان په خپل ځان باندې ډېر باور هم وي خو بيا هم غټې دعوي کول په کار نه دي : داسې چې فخر او

غرور ورڅخه معلوم شي. که د دې ډول خبرو اړتیا محسوس شي نو په الفاظو کښې دا لحاظ ساتل په کار دي چې د خپل ځان په ځای په الله تعالی باندې اعتماد او باور ښکاره شي. ترڅو چې کیدلای شي د تواضع لمن پرېښودل په کار نه دي.

د حکم تعمیل

((فلما اسلما)) (نو کله چې هغوی دواړه ټیټ شول) د اسلام معنی راتیتیدل منل او غاړه ایښودل دي. مطلب دا دي چې؛ کله هغوی د الله د حکم په وړاندې ټیټ شول یعنې پلار د زوی د ذبح کولو او زوی د ذبح کیدو اراده وکړه. دلته د ((لما)) ځواب په الفاظو کښې نشته چې ښه نو بیا څه وشول؟ دلته دا اشاره ده چې د پلار او زوی د قربانی احساس او دا جذبه دومره عجیبه وه چې الفاظ یې هغه شان بیانولای نشي. ځینې تاریخي او تفسیری روایتونه داسې راغلي دي چې شیطان درې کرته د ابراهیم د تیرایستلو هڅه وکړه. ابراهیم هغه هر ځل په اوو ډبرو وویشت او ویی شاره چې د هغې په یاد کښې تر اوسه پورې په منی کښې درې ځایونه د دې عمل په یادگار کښې په ډبرو ویشتل کیږي. دوی دواړه پلار او زوی د دې عجیب عبادت د پرځای کولو لپاره د قربانی ځای ته ورسیدل. اسماعیل خپل پلار ته وویل: پلاره ما کلک وټړه او خپلې جامې هم ساته چې زما په وینو ککړې نشي. بیا به زما په ثواب کې فرق راشي. بله دا چې که زما مور زما وینه و ویني ډیره به غمگینه شي. چاره هم تیره کړه. زما په غاړه یې ژر تیروه چې ساه مې ژر وخیږي ځکه مړینه یو سخت شی دي. کله چې زما مور ته ورشې زما سلام ورته ورسوی او که مې کمیس د هغې تسلا لپاره غواړي هغې ته یې یوسی. کله چې یو مهربان پلار د زوی داسې خبرې واورې نو په زړه به یې څه تیرېږي؟ خو له ابراهیم څخه د استقامت یو غر جوړ شو او ورته په ځواب کښې یې وویل!

((د الله د حکم په تعمیل کښې مې څومره مرسته کوی ؟)) چې دا یې وویل: زوی یې ښکل کړ سترگې یې له اوبښکوډ کې شوې، هغه یې وټاړه او ((وتله للجبین)) (هغه یې پرمخې په خاورو ځملاوو. په هر حال په تاریخي روایاتو کښې د دې ډول ځملولو وجه دا بیان شوې ده چې په اول کښې یې اسماعیل ستوني ستغ ځملاوو. خود هغه مړی چرې نه خوړله ځکه الله په خپل قدرت سره د چارې او غاړې تر مینځ یوه فلزي ټوټه پیدا کړې وه. دا مهال اسماعیل دا غوښتل چې ما پرمخې ځملوه. ځکه زما دمخ په لیدلو ستاسود پلار توب شفقت هڅول کیږي بله دا چې زه چاره وینم نو په زړه کښې مې وېره پیدا کیږي. بیا یې هغه ځملولو او چاره چلول یې پیل کړل. (تفسیر مظهری او نور والله اعلم)

په ازموینه کښې بریالیتوب

((و نادینه ان یابراهیم قد صدقت الرءیا)) (او موږ هغوی ته اواز وکړ چې ای ابراهیم! تاسو خپل خوب رښتیا کړی وښود) یعنې د الله د حکم په تعمیل کښې مو هیڅ ډول سستي ونه کړه (په خوب کښې هم ورته چاره راکښل ښودل شوي وو) اوس دا ازموینه پوره شو ځکه یې پرېږدي. ((انا کذلک نجزي المحسنین)) موږ اخلاص کوونکو ته هم دغسې بدله ورکوه (یعنې کله چې د الله کوم بنده د الله حکم منلو ته په پوره اخلاص غاړه کیږدي او د ټولو جذباتو قربانی ته چمتو شي نو موږ هغه د دنیوي ستونزو څخه هم خوندي ساتو او د آخرت اجر او ثواب یې هم د هغه په عملنامه کښې لیکو. ((و فدیته بذبح عظیم)) (او موږ ورته یوه لویه ذبیحه د دې په بدل کښې ورکړه) په روایتونو کښې راغلي دي چې دا هغه پسه وو چې د آدم زوی هابیل په قرباني کښې پیش کړی وو. (والله اعلم) په هر حال دا جنتي پسه. ابراهیم ته ورکړ شو چې د الله په حکم یې د خپل زوی په ځای قرباني کړ. لویه ذبیحه، ځکه ورته وویل شوه

چي د الله له لوري ورته را استولي شوي وه او په قبلیدلو کښې يې هيچا نه د شک ځای نه پاته کيږي .
(تفسير مظهری او نور) (معارف القرآن ص ۹۱ ج ۲)

د عید (اختر) د تسمیې وجه

د سوال د میاشتي لومړۍ نیټه عید الفطر (وروکې اختر) او د ذی الحجه لسمه نیټه عید الاضحی (لوی اختر) او دواړه ((عیدین)) بولي . دا دواړه نیټې په اسلام کښې ((عید)) او د خوشحالی ورځې وي چي دوه دوه رکعت د شکر لمونځ پکښې ادا کيږي . د اختر و نو لمونځ د امام ابوحنیفه رح په نزد واجب دی خو امام شافعی (رح) او نور علماء يې مؤکد سنت گڼي . د ((عید)) توری له ((عود)) څخه مشتق دي معنی يې بیا بیا راتلل دي . ځکه همدا ورځې عید بولي چي بیا بیا یعنی هر کال راځي . ځینې پوهان وايي چي د دې ورځې نوم ځکه عید دي چي الله ﷻ عود کوي یعنی خپلو بندگانو ته په رحمت او بخشش سره نظر کوي . (مظاهر حق ، جدید ج ۲ ص ۲۷۷)
عید له عود څخه دي چي معنی يې بیا بیا راتلل دي . همدا مفهوم په دې ورځ کښې پروت دي . دا ورځې هر کال راځي او یوم عید يې بولي . په همدې ورځ د الله ﷻ نعمتونه په بندگانو راځي او په تکرار سره راځي . دا ورځ هر کال د خوشحالي پیغام راوړي . پدې ورځ د هر چا د عزت او حرمت احساس له خپل چمتو سره سم تازه کيږي ، نوي کيږي ، الله ﷻ چي خپل بندگان يې درمضان المبارک په میاشت کښې له خوړلو څښلو منع کړي وي . په همدې ورځ ورته په افطار سره د رحمت رجوع او عود کوی . په همدې اسلامي مناسبت کښې د عود مختلف اړخونه ښکاره کيږي ځکه عید بلل کيږي . په عربي محاوره کښې هم هره د خوشحالي غونډه د عید په نوم یاديږي .
(المصباح النوری شرح قدوری ص ۱۷۷)

جمعه د هرې اونۍ عید دي او د اونۍ په ترڅ کښې د لمونځونو د نعمت شکرانه ده . په شریعت کښې يې له طاعت سره د نعمت شکر مقرر کړی دي

او هغه يې له خپل جنس څخه چي د نعمت د زیاتیدلو سبب جوړشي ، خو زکات چي معلوم وخت نه لري . کومه غونډه ورته نه جوړيږي او نه ورته د اداء په وخت کښې مناسب شکر شته . د عید په لفظ کښې یوه بله وجه هم وايي هغه دا چي د بیاراتلو د نیک فالۍ په نیت همدا ورځ عید بولي . لکه د کاروان (قافلې) په روانیدلو ورته قافله وايي . قافله له قفول څخه جوړه شوې ده چي معنی يې بیا راتلل دي یعنی خدای ﷻ دې وکړي چي دا قافله بیرته راوگرځي او راشي . (اشعة اللمعات ص ۶۶۰ ج ۲)

د اختر و نو د رواوالی دلیل

د اختر و نو لمونځ د هجرت په لومړي کال مشروع وگرځید . ابوداؤد له انس (رض) څخه روایت کوي : ((قال قدم النبي ﷺ المدينة ولهم يومان يلعبون فيهما فقال ما هذان اليومان ؟ قالوا كنا نلعب فيهما في الجاهلية فقال رسول الله ﷺ قد ابدلكم الله بهما خيرا منهما يوم الاضحى ويوم الفطر)) رسول الله ﷻ له مکې څخه مدینې ته هجرت وکړ . د مدینې خلکو دوه ورځې خوشحالی کولې او په هغوی کښې به يې د لوبو تماشي کولې . رسول الله ﷻ ور څخه وپوښتل د همدې دوو ورځو حقیقت او حیثیت څه دي ؟ هغوی عرض وکړ : موږ د جاهلیت په زمانه کښې همدا رسم درلود . رسول الله ﷻ ورته وفرمایل : الله ﷻ تاسو ته د هغو دوو ورځو په بدل کښې تر هغو غوره ورځې مقررې کړې دي . هغه عید الاضحی او عید الفطر دي .

تشریح : د قومونو د خوشحالي ورځې په اصل کښې د هغوی د تاریخ او روایاتو ترجمان او د قومي مزاج هندارې وي . له همدې امله ښکاره دي چي تر اسلام وړاندې د جاهلیت په دوره کښې چي د مدینې اهل کومې د خوشحالی ورځې درلودې . د جاهلي طبیعت او تخیل او دناپوهې د روایاتو منعکس کوونکې وي . د رسول الله ﷻ په وینا کښې ورباندې صراحت دي چي الله ﷻ هغه پخوانی د خوشحالي ورځې ختمې او په ځای

بي وړوکي اختر او لوي اختر د دې امت لپاره د خوشحالي ورځې مقررې کړې. چي په توحيدې تخيل او تصوراتو او د ژوند له اصولو سره سم د تاريخ او رواياتو هندارې دي. کاشکي مسلمانان همدا خپل اخترونه په سمه توگه او د رسول الله ﷺ له لارښوونو سره برابر ولمانځي نو د اسلام د روح او پيغام د پوهيدلو لپاره همدا دوه اخترونه بس او کافي دي.

(معارف الحديث ص ۳۹۸ ج ۲ او کتاب الفقه ص ۵۴۸ ج ۱)

اختر و نه څه شی دي ؟

هر قوم کوم ځانگړي اخترونه او د خوښۍ ورځې لري. په هغو ورځو کښې خلک له خپل حيثيت او د ژوند له سطح سره سم ښي جامي اغوندي او غوره خوراگونه پخوي او په نورولارو هم خپله خوشحالي ښکاره کوي. دا د انسان د فطرت غوښتنه ده. له همدې امله داسې انساني وطن نشته چي هغوی د اختر او خوشحالي ځانگړې ورځې ونلري. په اسلام کښې هم دوه ورځې معلومې شوې دي. يوه د عيد الفطر (وړوکي اختر) او بله د عيد الاضحی (لوی اختر) ورځې. بس همدا د مسلمانانو لپاره مذهبي او ملي ورځې دي. له دې سربيره که مسلمانان د خوشحالي کومې نورې ورځې لمانځي کوم ديني اصل نه لري. بلکې د اسلام له نظره هغه يوازې خرافات دي. د مسلمانانو ټولنيز ژوند هغه مهال پيل شو. کله چي رسول الله ﷺ مدينې منورې ته هجرت وکړ. د همدې دوو اخترونو لړۍ هم له هغه مهال څخه راپيل شوه. څرنگه چي ښکاره ده وړوکي اختر (عيد الفطر) د رمضان المبارک په پای کښې د شوال لومړنۍ ورځ او د لوی اختر (عيد الاضحی) ورځ د ذی الحجه په لسمه نيټه نمانځل کيږي. رمضان المبارک په ديني او روحاني لحاظ د کال په دوولسو مياشتو کښې مبارکه مياشت ده. په هغې کښې د قرآن کریم نزول پيل شوی دي په دې ټوله مياشت کښې په امت مسلمه باندې روژه نيول فرض دي. د دې مياشتې په شپو کښې يو مستقل

لمونځ (تراويح) په جماعت سره اضافه شوې دي او د هر ډول نيکیو په زياتوالي کښې ترغيث ورکړل شوی دي لنډه داچي ، دا مياشت ټوله د نفسي غوښتنو قرباني کول او مجاهدي او د هر ډول اطاعت او عبادت د کثرت مياشت ده. ښکاره ده چي د دې مياشتې په پای کښې کومه ورځ راځي د روحاني او ايماني برکتونو په لحاظ د دې مستحق ده چي د اختر او خوشحالي ورځ وبلله شي. او دا ورځ د عيد الفطر ورځ ده. د ذی الحجه لسمه نيټه هم يوه تاريخي ورځ ده چي د امت مسلمه مؤسس او اعلى مورث ابراهيم خليل الله ﷺ د الله ﷻ په امر خپل د زړه سر زوی اسمعيل ﷺ د هغه په خوښه د الله ﷻ حضور ته د قرباني لپاره وړاندې کړ. د هغه په غاړه يي چاره ور کښيښوده او په دې توگه يي د خپلې وفاداري ، تسليمي او رضابوت وړاندې کړ. د الله ﷻ په مينه او محبت په دي قرباني کښې بريالی راووت ، زوی يي اسمعيل ﷺ ژوندې پاته شو الله ﷻ د هغه په بدل کښې د يوه څاروی قرباني ومنله. د ابراهيم ﷺ په سړي د ((انی جاعلک للناس اماما)) تاج کښيښود. د هغه د دې عمل نقل يي د قيامت تر ورځې د مينې د دود (رسم عاشقي) په خير باقي پريښود. که کومه ورځ د تاريخي عظمت له امله څوک لمانځي له دې ورځې سره سيالي کولای نشي کومه چي مسلمانان يي د ابراهيمي ملت او د خليلي اسوې په توگه د ذی الحجه په لسمه نمانځي او نه بله ورځ د امت مسلمه لپاره تردې د لمانځلو مستحق ده. همدا ده چي د دوهم اختر په توگه لمانځله کيږي. چيرې چي په وادی غير ذی زرع (د بنسټه ، ناودانه ځمکه) کښې د اسمعيل ﷺ د قرباني پيښه را منځ ته شوې ده هلته د مسلمانانو د حج کلنې غونډه کيږي. د هغې مناسک او قرباني گويا د هغې قرباني اصل او لومړی درجه يادگار دي. په هره اسلامي بنا او کلي کښې د لوي اختر مراسم. لمونځ د قرباني او نور هم

د هغې نقل او دوهمه درجه يادگارونه دي . په هر حال دا دواړه ورځې (د شوال لومړۍ او د ذی الحجه لسمه) د دې ځانگړتياوو له امله يوم العيد (د اختر ورځ) او د امت مسلمه لپاره د خوشحالي ورځې مقررې شوې دي. (معارف الحديث ص ۲۹۷ ج ۳)

د اخرونو د شپو فضيلت

له ابي امامه (رض) څخه روايت دي: ((عن النبي ﷺ قال من قام ليلتي العيدين محتسبا لم يموت قلبه يوم تموت القلوب))

(رواه ابن ماجه) (رسول الله ﷺ و فرمايل: څوک چې د اخرونو دواړې شپې د اجر او ثواب په هيله په عبادت تيرې کړي د هغه زړه به په هغې ورځ نه مري په کومه ورځ چې د خلکو زړونه (له ويرې، د قيامت په ورځ) مري

تشرېح: د قيامت ورځ به دومره له وېرې او خوف څخه ډکه وي چې خلک به د تکليف له امله مړينې ته ترژوند ترجيح ورکوي. څوک چې د دې ورځو په مبارکو شپو کې خپل زړه له الله سره ولري د قيامت په ورځ به ورته امن، سکون او آرامتيا په برخه شي ځينې پوهان وايي د هغوی زړونه به د دنيا په مينه کښې نه ليوني کيږي چې په حقيقت کښې هغه د زړونو مړينه ده او داسې به له دې بدې مړينې څخه خوندي وي. (الترغيب والترهيب ۲۰۳۸۴ ج ۲) د اخرونو په شپو کښې عبادت او نفلونه کول مستحب دي. (فتاوی محموديه ص ۲۳۵ ج ۲)

د ذی الحجه د لسيزې فضيلت

ابن عباس (رض) وايي: ((قال رسول الله ﷺ ما من ايام العمل الصالح فيهن احب الى الله من هذه الايام العشرة)) (رواه البخاري) ((رسول الله ﷺ و فرمايل: څومره چې نیک اعمال الله ته په دې لسو ورځو کښې محبوب دي په نورو ورځو کښې ورته دومره محبوب نه دي))

تشرېح: لکه څرنګه چې د اونۍ په اوو ورځو کښې جمعه د کال په دوولسو مياشتو کښې رمضان المبارک او په رمضان کښې لس وروستنې ورځې خاص فضيلت لري، همدا شان الله د ذی الحجه لومړۍ لس ورځې هم د فضل او رحمت ځانگړې ورځې ټاکلې دي. او حج يې هم په همدې ورځو مقرر کړي دي. په هر حال دا د خداي د رحمت يوه ځانگړې عشره ده. په دې ورځو کښې الله ته د بنده هر نیک عمل خورا محبوب دي او ورته زيات ارزښت لري. (معارف الحديث ص ۴۱۷ ج ۳)

د قرباني په پريښودلو وعيد

((عن ابي هريره (رض) ان رسول الله ﷺ قال من كان له سعة ولم يضح فلا يقربن مصلانا)) (له ابو هريره (رض) څخه روايت دی وايي رسول الله ﷺ و فرمايل: که چا وس درلود بيا يې هم قرباني ونکړه. زموږ عيدگاه ته دي نژدې هم نه راځي.)

تشرېح: د اسلامي شريعت يو مهم شعار او د ابراهيم عليه السلام يادگار، که څوک وس لري او بيا يې نه کوي، بې پروايې کوي نو هغه څرنګه ومنل شي چې له نورو سره ګډ اختر جوړ کړي. (ترغيب والترهيب ص ۳۹۴ ج ۲)

مسئله: ډير خلک له وس درلودلو سره سره قرباني نه کوي په تېره په کليو کښې خلک ورڅخه غفلت کوي. خو په حديث شريف کښې دي ((که وس لرونکې شخص قرباني ونکړي زموږ عيدگاه ته دې نژدې نه راځي). خو عيدگاه ته هغه څوک ځي چې مسلمان وي او لري والی ترې هغه څوک کوي چې کافر وي اوس تاسو فکر وکړئ چې په حديث کښې د قرباني د نه کوونکي په هکله څومره سخت وعيد دي. (اغلاط العوام ص ۱۳۳)

يادونه: ځينې ځايونه دا رواج پاته دي چې خلک وزه، پسه يا کوم ستر څاروی اخلي او قرباني کوي يې، خو که کله په مالي لحاظ کمزوری شي سره له دې چې د نصاب څښتن هم وي، هڅه کوي ځان ترې خلاص کړي

وايي هر کال مي قرباني کوله که يي سږ کال ونکړم نو څه مشکل دي؟ د اسلام دين يو بشپړ دين دي په هغه کښې به انسان تر قيامت پورې د ضرورياتو خيال ساتي. د قرباني لپاره د سهولت څو لارې شته. غوره او افضل خوداده چي د نصاب څښتن يوه وزه، يو پسه يا بل څه قرباني کړي. که دا همت او وسعت ورسره نه وو بيا دې په لوی څاروي کښې يوه برخه واخلي ترڅو د قرباني له امر څخه خلاص شي او دا وعيد ورته متوجه نه وي. که په کومه سيمه کښې لوی څاروی نه موندل کېده يا يي چا غوښه نه خوړه نو د قرباني قيمت دې يوې داسې مدرسې ته ورکړي چي هلته د قرباني انتظام شوی وي او په دې توگه دې دوه گونه ثواب ترلاسه کړي.

(دفت قاسمي)

په ټولو کښې غوره عمل

عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله ﷺ ما عمل ابن ادم من عمل يوم النحر احب الى الله من اوراق الدم و ان ليأتي يوم القيامة بقرونها و اشعارها و اظلافها و ان الدم ليقع من الله بمكان قبل ان يقع بالارض فطيبوا بها نفسا ((ترمذي وابن ماجه))

(له عايشې (رض) څخه روايت دي چي رسول الله ﷺ و فرمايل: الله ﷻ ته د لوی اختر د ورځې په عملونو کښې تر قرباني زيات خوښ بل عمل نشته. د قيامت په ورځ به د قرباني څاروی له ښکرونو او وينستانو سره (ژوندي) راشي. او د قرباني وينه ځمکې ته تر رسېدلو وړاندې الله ﷻ ته د قبول وړ گرځي. نوای د خدای ﷻ بندگانو! د زړه له اخلاصه قرباني کوئ

توضیح: د ځينې عبادتونو په ځانگړو ورځو کښې خاص اجر او ثواب وي. رحمن او رحيم خدای ﷻ ته د عيد الاضحی په ورځ دا عمل ډېر خوښ دي چي د ده په نوم ډېر څاروی قرباني او ډېره وينه و بهیري. دا په اصل کښې د انسان د جذباتو قرباني او د هغه د فدا کاري ازموینه ده. د دې اساس د امت اسلاميه له اعلی جد او خدای ﷻ ته خورا غوره بنده. ابراهيم عليه السلام له

يوې بې مثاله قرباني څخه ايښودل شوي دي په خپل لاس د خپل خواړه زوی تر حلالولو به بله کومه ستره قرباني وی؟ ابراهيم عليه السلام چي خپل د زړه سر زوی قرباني کاوو، دومره همت نور څوک کولای نشي. له همدې امله که خدای ﷻ د داسې کار امر کړې نه وي خو قرباني يادگار يي په حنيفيه امت کښې جاري پريښود. او هر کال په شتمن مسلمان باندې لازم وگرځېد. د الله ﷻ ارشاد دي: ((لن ينال الله لحومها ولادماؤها ولكن يناله التقوى منكم)) (الله ﷻ ته (د دې څارو) غوښه او وينه نه رسيږي بلکې ستاسو تقوی ورته رسيږي.) له همدې امله دا د زړه د تقوی ازموینه ده. که د زړه له اخلاصه وي ځمکې ته يي د څاڅکي تر رسېدلو وړاندې منل کيږي. له دې آيت کریم څخه دا حقيقت ښکاره کيږي چي د الله ﷻ د خوشحالي سبب يوازې د څارو د وينې بهول يا د غوښې خوړل نه بلکې د الله ﷻ د رضا او خوشحالي سبب تقوی، اخلاص په مينه او جذبه سره قرباني کول دي. د بنده چي څومره په قرباني کولو کښې خوشحالي وي هغومره يي قرباني منلې او مقبوله ده.

(الترغيب والترهيب ص ۳۹۲ ج ۲)

د قرباني تاريخ

د الله ﷻ د تقرب حاصلولو په نيت د کوم حلال څاروی حلالول له هغه وخت څخه راپيل شوي دي چي آدم عليه السلام دې نړۍ ته راغلي او دنيا اباد شوېده. تر ټولو وړاندې د آدم عليه السلام د زامنو هابيل او قابيل قرباني وه ((اذقربا قربانا)) (يعنې کله چي دواړو يوه، يوه قرباني وړاندې کړه. (دالمائده سورة ۶ آية)

علامه ابن کثير رح د ابن عباس (رض) په روايت د دې آيت په تفسير کښې وايي! هابيل د يوه پسه قرباني وکړه او قابيل د خپلې کروندې څه غله دانه په قرباني کښې وړاندې کړه. د هغه وخت د دستور مطابق له اسمان څخه اور راغی او د هابيل قرباني يي وسوزوله او د قابيل دايي پريښودله. د قرباني د منل کېدلو يا نه منل کېدلو نښه دا وه چي منل شوې قرباني به

ذات په نوم کوي. رسول الله ﷺ تر هجرت وروسته، لس کاله په مدينه منوره کښې تېر کړل. هر کال يې قرباني کړېده. له دې څخه معلومېږي چې قرباني يوازې تر مکې معظمې پورې ځانگړې نه ده. بلکې په هر چا په هر ښار کښې چې وس ولري واجب ده. د جمهور علماوو همدا تاکيد دي چې قرباني کول واجب ده. (شامی تاريخ قرباني ص ۲۱)

د قرباني حقيقت

په اصل کښې د قرباني حقيقت دا ده چې عاشق (مين) خپل ځان د الله ﷻ په حضور کښې قرباني کړي. خود الله ﷻ رحمت ته گوري د دې په ځای يې حکم کړې دي چې کوم څاروی قرباني کړی زه يې داسې منم لکه تاسو چې ځان قرباني کړی وي. لکه چې ابراهيم ﷺ ته د الله ﷻ له لوري په خوب کښې لارښوونه وشوه چې خپل خوږ زوی اسمعيل ﷺ قرباني کړه. اوس وگوري چې دا حکم لومړی د اولاد په هکله وو. اولاد هم هغه خوږ زوی وو کوم بې اطاعت نه وو بلکه يو نبي وو. د داسې زوی قرباني کول يو خورا سخت کار دي لکه دا چې په خپل لاس خپل اولاد حلالوی. دا رښتيا هم سخت او گران کار دي. خود چې ابراهيم ﷺ ته خدای حکم وو په خپله مينه يې د خدای ﷻ حکم وړاندې کړ او د تسليم سربېرې تېټ کړ خپل زوی يې د مني منحر (د حلالولو ځای) ته بوت او ورته وييل: ((زويه! ماته الله ﷻ امر کړی دي ترڅو تاحلال کړم)) اسمعيل ﷺ ورته ځواب ورکړ: ((افعل ما تؤمر)) (يعنې هغه څه وکړه چې درته امر شوی دي) که زما روح ته اړتياوی نو يو روح څه شی ده. که زر روحگاني ولرم هم نذرانه دي. ابراهيم ﷺ يې لومړی په پري لاس او پښې ورته وتړل بيا يې چاره تېره کړه زوی هم خوشحاله وو چې د خدای ﷻ په لار کښې قرباني کيږي. پلار هم خوشحاله وو چې په لاس يې د خپل زوی قرباني وړاندې کوله. د خدای ﷻ

سوځول کېدله او دا رسم د ډېرو انبياء و په زمانه کښې وو. د آل عمران سورت کښې دا يادونه شوې ده: ((بقران تأکله النار)) يعنې هغه قربان چې اور و خوړله (هغه مهال چې به له کفارو سره په جهاد کښې څه غنيمت ترلاسه شو. هغه به هم له اسمان څخه راغلي اور سوځول او دا سوځول د منلو او مقبوليت نښه وه په محمدي امت باندې د الله ﷻ دا ځانگړی انعام شوې دي چې د قرباني د غوښې او د غنيمت د مال خوړل ورته حلال بلل شوي دي. په حديث شريف کښې رسول الله ﷺ په خپله هکله د الله ﷻ انعامونه ياد کړي دي او فرمايي: ((احلت لي الغنائم)) يعنې ماته د غنيمت مال حلال گرځول شوې دي. همدا دليل وو چې د رسول الله ﷺ په زمانه کښې ځينې غير مسلمانانو خلکو اسلام ونه مانه. دا عذر به پر وړاندې کاوو چې د پخوانيو انبياوو ﷺ په زمانه کښې به قرباني په اور سوځول کېدله اوس همداسې نه کيږي. له همدې امله موږ تر هغه وخته پورې ايمان نه راوړو ترڅو همداسې ونشي، د مائدې په صورت کښې د هغوی دې خبرې ته ځواب ورکړل شوي دي چې که د هغو انبياوو په زمانه کښې قرباني اور سوځوله تاسو کله ورباندې ايمان درلود. تاسو له هغوی څخه انکار درلود آن هغوی مو وژل. نو ستاسو دا خبره د حق غوښتنې لپاره نه بلکې يوه حيله او غولونه ده د څاروی قرباني کول لومړی د آدم ﷺ په وخت کښې عبادت او دالهي تقرب ذريعه وپيژندله شوه. د قرباني ځانگړې طريقه دا وه چې د اسمان له لوري به اور راغی او هغه قرباني به يې سوځوله. دا طريقه د رسول الله ﷺ تر زمانې پورې په ټولو انبياوو کښې مشهوره وه. قرباني يو مهم عبادت او يو له اسلامي شعایرو څخه دي. د جاهليت په زمانه کښې هم قرباني يو عبادت گڼل کېده خو قرباني به د بتانو په نوم کېدله. اوس هم په نورو مذهبونو کښې قرباني کيږي. مذهبي رسم بلل کيږي. د بتانو په نوم ياد عیسیٰ ﷺ په نوم کيږي قرباني هم دهغه

حکم په تعمیل یې د زوی په غاړه چاره کښیښوده چاره پخه شوه. همدارنگه مهال الهی حکم وشو: (قَدْ صَدَقْتَ الرَّءْيَا اَنَا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ) (الصافات ۲۲ پاره)

بې شکه تاسو خپل خوب رښتیا کړ. زه نېکي کوونکو ته داسې بدله ورکړه. د دې په بدل کښې له جنت څخه یو پسه راوړم او ستاسو د زوی دروغ عوض د بل موجود قرباني مقرر و. همداسې له هغې ورځې څخه اوبښ گاو مېښه، غوا، پسه، وزه او نور د قرباني فدیې (بدله) مقرر شول. (خطبات حکیم الاسلام ص ۲۹۵ ج ۲)

د هغو شيانو قرباني چې ورسره نفس مینه لري

د قرباني هم یو صورت دی او یو د روح. صورت خويي د یوه څاروي حلال دی. خو حقیقت یې د نفس د قرباني جذبه پیدا کېدل او تقرب الی الله دی. ښکاره ده چې د روح او حقیقت به د څاروي له حلالولو څخه پرته څرنگه پیدا شي. وړاندې دا خبره ښکاره شوه چې هر صورت لږه ورسره ورته روح وي. لمانځه ته د لمانځه روح. په زکات کښې د زکات روح او په قرباني کښې د قرباني روح وي. لنډه دا الله څه چې کوم صورت مقرر کړې دي. د هغه روح یې ورته ورکړې ده. که هغه د څه شي قرباني وغواړي نو هغه قرباني ورکوي یعنې د قرباني په کولو د قرباني روح ورسره پیدا کېږي. لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ: یعنې تاسو به تر هغه خیر ته نه رسیږې ترڅو موڅوښ شی خرڅ کړي نه وي ((مال یو خوږ او خوښ شوی دی. په شتمني کښې څاروی زیات گران دي ځکه هغوی ژوندي دي ورسره مینه کېږي. که بې روحه کوم شی ضایع شي انسان یې بیا خوړولای شي خو که ژوندي موجود مړ شي بیا هغه نه پیدا کېږي. دا مال او شتمني داسې یوشی دی چې که بېکاره دي، گټه یې نه رسیږي خو چې مصرف شي گټه کوي. نو چې دسایي گټه له مصرف څخه پرته گټه نلري نو د الله رضا

خوشحالي چې خورا لوړه گټه ده څرنگه و نفس ته د گرانو شيانو له مصرف څخه پرته به حاصله شي. ځان، اولاد، مال عزت او نور. الله تعالی فرمایي: ((اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰی مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ)) (۱۱ پاره ۲ رکوع سورة التوبه)

بېشکه الله له مؤمنانو څخه ځانونه او مالونه د جنت په بدل کښې اخستي دي (غرض دا چې هرڅه به ورکوي چې د بندگۍ اظهار وشي. په حقیقت کښې جنت د ایمان بدله ده او اعمال د ایمان د پیژندلو ذریعه ده. د آخرت په سودا کښې جنت د ایمان بدل دی خو زموږ اعمال یې د پوځوالي نښه ده او نفس ته د خوښو شيانو قربانول لازمي دي. که د مال د خرڅولو امر وو هغه به ورکوو. که د ځان د ورکړې امر وو هغه به ورکوو او که د عزت اړتیا وه هغه به قربانوو. همدا د مینې د پوځوالي نښه ده. (خطبات حکیم الاسلام ص ۲۹۱ ج ۲)

د قرباني حکم عام دي

د ابراهيم عليه السلام په کارونو کښې ځینې داسې شيان راپاته دي چې تر ځانگړي ځای پورې خاص دي. یوازې پر حاجیانو باندې لازم دي. لکه په منی کښې درې جمرې ویشتل. د صفا او مروه ترمینځ سعی (چابک تلل) او اوه ځله تل راتلل. خو ځینې داسې شيان دي چې تر کوم خاص ځای پورې اړه نلري. هر ځای کېږي لکه د څاروو قرباني کول چې د عام امت لپاره یې حکم عام دی. واجب او لازمه ده. رسول الله ﷺ صحابه وو، تابعینو او ټول امت هر ځای د دې واجب اداء کړېده. دا یوازې یو واجب امر نه بلکه د اسلام له شعائرو څخه گڼل کېږي ((والبدن جعلناها لکم من شعائر الله لکم فیها خیر)) (د حج سورة) یعنې د قرباني څاروي مود الله څه له شعائرو گڼولي دي. د الله شعائر د دین شعائر دي. دا هم ښکاره ده، که قرباني هلته وشي له کوم ځای څخه چې پیل شوې دي ثواب یې زیات او افضل کار دی. له دې امله رسول الله ﷺ په وروستني حج کښې د سلو اوښانو قرباني وکړه چې

درې اویا او بنان یې په خپل لاس حلال کړل او نور یې علی (رض) ته وسپارل. (مسلم) دا د دومره زیات شمیر څارو و قرباني یې د فضیلت لرلوله امله وکړه کله په مدینه منوره کښې به یې دوه څاروی حلالول. عبدالله ابن عمر (رض) وایي: رسول الله ﷺ په مدني لس کلن ژوند کښې هر کال قرباني کوله (ترمذی شریف) د رسول الله ﷺ معمول دا وو چې د اختر لمونځ به یې اداء کړ. په عیدگاه کې به یې قرباني حلالوله تر څو ټولو مسلمانانو ته دا شرعی حکم ورسېږي او ادا یې هم وروښي او په دې هم خلک وپوهول شي چې تر لمانځه وړاندې قرباني نه حلالېږي لڼده دا چې د قرآن کریم له لارښوونې سره سم رسول الله ﷺ امت ته لومړي د لمانځه د اداء او بیا د قرباني د کولو حکم جاری کړی دی. که په مکه کښې وي، که په مدینه کښې، یا دنړۍ په بل گوټ کښې. د قرآن کریم له آیتونو او نبوی احادیثو ښکاري چې د قرباني عبادت د آدم ﷺ له زمانې ثابت دی خو د لوی اختر په ورځ د هغه واجب والی د ابراهیم ﷺ د یادگار په ډول دی. قرباني په اسلام کښې یو مهم واجب دی چې هر ځای او هر وخت ضرور دي رسول الله ﷺ تل په مدینه کښې قرباني کوله. نن چې څوک قرباني تر مکې مکرمې پورې ځانگړې بولي او هغه عبادت نه بلکه د حجاجو مېلمستیانې بولي نه یوازې دا چې له قرآن کریم او نبوي احادیثو څخه ناخبري ښي بلکه د انبیاءو په تاریخ هم نه پوهیږي. که هغه تر مکې مکرمې پورې ځانگړې وای نو بیا تر لمانځه وړاندې وروسته څه خبره ده او د دوو لسمې نېټې له ماښام څخه وروسته یې ممانعت څه معنی درلوده. په یوولسمه نېټه خو حجاج په مکه مکرمه کښې نه اوسېږي. که هغه د مېلمستیا په ډول گڼل کېږي نو د رسول الله ﷺ له لوري د قرباني د څاروی د عمر او نورو بیان د څه لپاره وو. هغو شرائطو ته څه اړتیا وده. ایا میلنو ته یوازې غوښه ضرور ده. بل څه ته اړتیا نشته. که مېلمستیا وایي د بل شي غوښه تردې

ښه موندله کېدله او نور خوراکی توکي به ورسره ملگري کېدل او هغه به لازم وو. او خاص هغه وخت چې رسول الله ﷺ په خپله او صحابه کرامو (رض) په مدینه منوره کښې هر کال قرباني کوله، نو اوس له هغوي څخه خلاف بله رایه چلول دا سلام په باره کې یو ډیر غټ دناپوهی جرأت کول دي. (تاریخ قرباني ص ۲۲ مصنف مفتی محمد شفیع)

په قرباني او صدقه کښې توپیر

د ابراهیم ﷺ له واقعي څخه معلومیږي چې اصل مقصد د ځان قرباني کول دي. له همدې امله په انسان کښې د ځان سپارلو او نذرانه کولو جذبه پیدا کیږي. او دا یې روح ده خو دا روح په صدقه کښې کله ترلاسه کیږي د قرباني روح ځان ورکول دی خو په صدقه کښې د مال ورکړه ده. نو د دې عبادت له صدقې سره توپیر شته. دا هم ښکاره ده چې صدقې ته کومه ورځ ټاکلې نه ده خو د قرباني لپاره ځانگړې ورځ ده. او د هغې ورځې نوم هم یوم النحر ده او عید الاضحی یعنې د قرباني ورځ ایښودل شوې دي. چیرې چې د قرباني مسئله ده نو هغه په سفلو او خلفو کښې جاري پاته شوي ده د انبیاءو او امت ورباندې اجماع ده. دا بله خبره ده چې د امام شافعی، امام احمد او امام ابویوسف (رحمهم الله) په نزد قرباني سنت او د امام ابو حنیفه (رح) په نزد واجب ده. دا په حکم کښې اختلاف او د امامانو وقت دي خو د قرباني په مشروعیت کښې ټول اتفاق دي. که دا غیر مشروع عمل وای نو بیا ولې په حدیثونو کښې د هغې صفات بیانېدل؟ له صحابه و څخه روایت دي چې رسول الله ﷺ فرمایي: د قرباني د څاروی سترگې او غوږونه گورئ. داسې څاروي مه قرباني کوي چې غوږ یې غوڅ شوی وي یا یې په غوږونو کښې سوري وي. نور هم داسې صفات یاد شوي دي چې ورڅخه معلومیږي چې د قرباني احکام له صدقې څخه بالکل بیل دي. په ټول امت کښې تر نن پورې دا عمل را روان دي. د امت تعامل تر ټولو لوی دلیل دي. (خطبات حکیم الامت ص ۳۳۷ ج ۲)

دا ښکاره شوه چې د څارو و قرباني چي هر کال په مسلمانانو لازمېږي او د ابراهيم عليه السلام د يادگار په صفت پاته دي دا هم ښکاره ده چي د څاروی بيه صدقه کول يا په بل ښک کار کښې لگول د مسلمان له ذمې څخه د قرباني فريضه نه ساقطوي داسې لکه د روژې په ځای لمونځ يا د لمانځه په ځای چي روژه نه درېږي. يا زکات د حج او حج چي د زکات ځای نه نيسي که کوم شخص خپل ټول مال د الله تعالى په لار کښې صدقه کړي يو لمونځ يې ورباندې ادا کېدلای شي. همدا سې که صدقه او خيرات هر څومره وي د ابراهيمي يادگار ځای نه نيسي او نه ورباندې له قرباني څخه خلاصېږي.

(تاريخ قرباني ص ۱۸ مفتي محمد شفيع)

د صدقې په ورکړه قرباني نه اداء کېږي

د ټولو شرعي اعمالو مقصد تقوی دي. مثلاً که لمونځ په عاجزی سره وشي تقوی ترې پيدا کېږي. په روژه کښې د نفس د تزکیې په صورت کښې په جهاد کښې د شجاعت او زړورتوب په حال کښې او په قرباني کښې د ځان قربانولو په صورت کښې تقوی حاصلېږي. که د قرباني په ځای لمونځ وشي د لمانځه په انکسار او عاجزی کښې تقوی پيدا کېږي خو هغه تقوی نه پيدا کېږي کومه چي له قرباني څخه حاصلېږي نو که څوک د قرباني په ځای صدقه ورکړي. په قیامت به ورته د صدقې ثواب ورکول کېږي خو د قرباني غوښتنه ترې کېږي دا پوښتنه ترې کېږي چي قرباني دې ولې نه ده کړې؟ که څوک لمونځ کوي او روژه نه نيسي. د روژې پوښتنه ورڅخه کېږي چي ولې دې نيولې نه ده دا داسې مثال لري چي تاسو خپل نوکر ته ووايست. خواړه پاڅه کړه. خو هغه درته کور ښه صفا ستره کړي. هر شي په خپل ځای منظم کښېږدي. تاسو چي راشي او هغه پاکوالي وگوري يقيناً خوشحاله کېږي خو دا چي خواړه يې نه وي پاڅه کړي ورڅخه پوښتنه کوي چي ولې مو خواړه نه دي پاڅه کړي که څه هم هغه کار کړی

دي خو هغه بل کاردې او هغه کار چي ورته ويل شوي هغه بل کار همدا سې صدقه او خيرات نفلي عبادت دي او قرباني واجب، نو د صدقې په ورکړه بيا هم د قرباني پوښتنه کېږي. لنډه دا هر صورت چي اختيار شي. هغه روح پکښې وي د انسان په صورت کې د انسان روح او د څاروی په صورت کښې د څاروی روح وي. نو د قرباني روح به په صدقه کښې څرنگه راشي؟ په قیامت به د هر عمل خپل خپل صورت وي. مثلاً هغه شخص چي مسجد جوړ کړي په جنت کښې به ورته ماني ورکړه شي. روژه نيونکي ته به د سترخوان غوړېږي، همدا شان د قرباني په هکله ارشاد دي چي د قیامت په ورځ به د قرباني څاروی له ويښتانو، ښنگرو او ښکرانو سره حاضر شي) په حديث شريف کښې د هغو شيانو يادونه شوې ده کوم چي بې کاره بلل کېږي او موږ يې لرې غورځوو. دا چي په بې گټې شيانو ثواب ورکول کېږي په اصل شي چي غوښته ده څرنگه به ثواب نه ورکول کېږي بل ارشاد دي: ((پخوا تردې چي د قرباني وينه ځمکې ته ورسېږي د الله تعالی په دربار کښې د مقبوليت درجه ورکوله کېږي تاسو دا عمل (قرباني) وکړئ. زړونه ورباندې ساړه کړئ) د مقبوليت همدا درجه هم تر قرباني پورې ځانگړې ده. (خطبات حکيم الاسلام ص ۴۰۶-۴۰۷ ج ۲)

د قرباني له امله په څارو کښې کمښت نه رايځي

په قرباني باندې دا اعتراض کېږي چي په دريو ورځو کښې په يوه ورځ په لکونو څاروی حلالېږي. د دې ناوړه اغېزه په اقتصاد پريوزي ځکه څاروی کمېږي او د کال په اوږدو کښې خلک د غوښې له کمښت سره مخامخ کېږي. خو دا يوه خيالي خبره ده چي د انسان ذهن مصروف ساتي او انسان د خلقت له حکمت څخه غافله کوي. په کایناتو کښې د قدرت نظام داسې په حکمت چلېږي چي څه شي ته اړتيا پېږي، الله تعالى دهغه شئ د اکیدل هم زیاتوي. کومو شيانو ته چي اړتيا کمه وي هغه شئ هم کم وي کوم

او که هغوی کم شوی دي او بيعي بي لورې شوې دي. دا د قدرت کار خانه او د هغې نظام له انساني فکر او ادراک څخه خورا لورې دي. کاشکې له قرباني سره نا اشنا کسان، څه غور وکړي. قرباني د يوه عادت يا د اختر د تفريح په څيرنه بلکې د هغې له حقيقت سره سم او د ابراهيمي سنت په پيروي وکړي چې پکښې د ايمان او عمل برکت وويني. په هر عبادت کښې له ثواب سره سره نور اثار هم اېښودل شوي دي لکه په لمانځه کې تواضع او خاکساري. په زکات کې د زړه صفائي. په روژه او حج کې له الله سره په مينه کې زياتوالي حاصلېږي همدا سې په قرباني سره په ايمان او اخلاص کښې قوت. په ستونزمنو کارونو کښې عزم او همت پيدا کېږي.

(تاريخ قرباني - مفتي محمد شفيع ص ۲۶)

مسئله: ځينې خلک په قرباني دا اعتراض کوي چې دا يوه بې رحمي ده. څاروی ته تکليف هم وي د حقيقي محبوب په حکم هر څه محبوب دي. او د څاروي حلالول، بې رحمي بلل سخته ستره غلطی ده.

(اغلاط العوام ص ۱۸۱)

د قرباني په ځای

دا اشکال چې په قرباني کولو څاروی کمېږي. لومړی خو دا خيال غلط دي ځکه هسې هم په عادي ورځو کښې په لکونو څاروي حلالېږي. که د اختر ذبح ونشي هم خورا کم توپير به وليدل شي. خو په دې ورځ داسې خلکو ته هم غوښه رسيږي چې په کال کښې يو دوه ځله غوښه خوړلای شي. د هغوی څرمنې هم په بې وزلو وېشل کېږي چې ورته گټه شي. ځينې خلک دا خيال کوي چې که همدا د قرباني پيسې مهاجرينو يا نورواړو خلکو ته ورکړل شي. په دې کښې شک نشته چې له مهاجرينو سره مرسته ضروري ده. خو د اسلام په هر کار کې انتقاد کېږي، که همدا کسان خپل خواهشات په کنترول کښې راولي غير شرعي مصارف بند کړي. سينما، شراب او نور

کومې څخه چې اوبه ايستلې کېږي اوبه يې نه ختمېږي او که يې د اوبو ايستل کم شي د هغې اوبه کمېږي. هغه قرباني چې پخوا کېدلې اوس نه کېږي. د دين د نورو احکامو لکه لمونځ او روژه په دې کښې هم کمښت راغلې دي بلکه په قرباني کښې لا غفلت زيات شوې دي. د اسلام په صدر کښې يوه، يوه شخص سل، سل اوښان حلالول. رسول الله ﷺ يو ځل سل اوښان قرباني کړي چې درې اويا يې په خپل لاس ذبح کړي. هغه وخت له دې زياتې قرباني سره سره داسې شکايت نه کېده چې څاروي يا کم شول او يا يې بيه لوړه شوه. اوس داسې په قرباني کولو کښې کمښت راغلې دي. ډېر داسې کسان دي چې ورباندې واجب وي خو قرباني نه کوي. نو اوس په څارو کښې د قرباني له امله کمښت ښودل د واقعيت خلاف خبره ده. اوس ډېر داسې هيوادونه دي چې نفوس يې په نوم مسلمانان دي خو نه پکښې قرباني کېږي او نه د قرباني له کبله پکښې څاروی کمېږي خو زموږ تر هېواد هلته غوښه گرانه او کمښت يې محسوس دي. که څوک دانه مني يو کال دې کوم ښار يا هېواد قرباني بنده کړي بيا دې وگوري چې غوښه او شېدې څومره ارزانه کېږي. کوم اسلامي هېواد به داسې تجربې ته هم انشاء الله حاضر نشي. خو زموږ گاونډي هېواد (هند) دانه چې قرباني پکښې نه کېږي بلکه د کال په جريان کې پکښې د غواگانو غوښه نه خوړله کېږي خو پکښې نه د غواگانو گلې ليدل کېږي. نه د شيدو ويالې او نه هم د کوچو ارزاني. په گرد هندوستان کښې چې مسلمانانو او انگرېزي پوځيانو به په لکونو غواگانې حلالولې او د اختر قرباني به هم کېدلې خو دا اوس په نسبت پکښې ارزاني وه. نه کوچ دومره گران وو او نه هم شيدې. بل نه يوازې مثال کورنۍ نژدې سل کاله وړاندې ټول سفرونه په اسونو کېدل. جگړې به اسونو کېدلې او پوځيانو ته د اسونو څومره اړتيا وه. اوس چې د اسونو ځای موټرونه نيولي دي ايا د اسونو په قيمت کښې کمښت راغلې دي

اضافي خرڅونه. که همدا و سپميرې له مهاجرينو او نورو کسانو سره ورباندې مرسته کېدلای شي. په کائناتو کېنې هر شئ يو صورت لري او يوه روح. همداسې په شرعي احکامو کېنې هم هر يو روح لري. هر صورت ځانگړی روح لري چې په بل صورت کې نه وي. دلته په قربانې کې هم يوه روح او روحیه ده چې په بل څه کېنې راتلای نشي. (خطبات حکيم الاسلام ص ۴۰۵ ج ۲)

د ابراهيمي سنت يادگار

الله ﷻ د خپل مقبول رسول ابراهيم ﷺ چې کوم افعال خوښ کړي دي. د هغوی يادگار يې تر قيامته ژوندی پري ايښی دي. د هغوی نقل يې خپل خوښ عبادت گرځولي دي او په خپلو بندگانو يې لازم کړې دي. لکه په حج کې د دريو جملو ویشتل چې د ابراهيم ﷺ يادگار دي. په حجاجو په ځانگړې ډول او په ټولو مسلمانانو په خاصه توگه د څاروو قرباني کول د هغه يادگار ژوندي پاته کېدل دي او لازم يې گرځولي دي د صفا او مروا تر مينځ سعې او اوه ځلي تلل را تلل د هاجرې (رض) د عمل يو يادگار او د حج په واجباتو کېنې داخل دي. د مشکوة شريف يو حديث دي: صحابه وو له رسول الله ﷺ څخه وپوښتل د قرباني اصل څه دي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: ستاسو د نيکه ابراهيم ﷺ سنت او يادگار. صحابه وو عرض وکړ. موږ ته پکښې ثواب شته؟ وې فرمايل: د هر وينسته په بدل کېنې يې يوه نېکي ستاسو په اعمالو کې ليکله کېږي. (مشکوة شريف)

اسلامی يادگارونه

په نړۍ کېنې د سترو کارونو يادگارونه ساتل پخواني عادت دي. خو په عمومي توگه د هغوی لپاره مجسمي جوړوي يا يوه مانۍ ورته کافي گڼي. په دې سره د هغه کارکوونکي عزت بولي او څه موده پاته هم وي. خو په يادگارونه يې په عبادت کې داخل کړل او په خلکو يې اداء لازمه وگرځوله.

په دې توگه د دې کارونو د کوونکي يادونه هم کېږي او د هغوی د نېکو کړنو جذبه هم په زړونو کېنې بيداره پاته کېږي: مجسمې او مانۍ که هر څومره غښتلې او مضبوطې وي اخري پېښې له منځه وړي. خو قرباني چې ابراهيمي يادگار دي په عملي توگه په امت لازم شوېده احکام يې په قرآن او سنت کېنې خوندي دي ترڅو دنياوي همدا يادگار به ژوندي وي هر وخت به انسانانو ته دا سبق ښیې چې د الله ﷻ د رضا لپاره خپل هر څه قربانول د انسانيت تکميل دی او په دې سره به بيا هم د عبادت مسئوليت رفع شوی نه وي. ((په دې لاره کېنې روح ورکول، بيا هم حق دا دی چې حق يې ادا نه شو.)) (تاريخ قرباني ص ۱۸ - مفتی محمد شفيع)

شیطاني دوکې

د الله ﷻ د عبادت او طاعت دا ستره منظره (د زوی قرباني کول) شيطان څرنگه کتلای شوي. هغه پوهېده چې په دې مقابله کېنې د الله ﷻ خليل (ابراهيم ﷺ) د استقامت غردي شيطان خپل چلونه، نه پرېښودل. لومړی د اسماعيل ﷺ مورته ورغی د يوه مهربانه غم شريک په توگه يې ترې وپوښتل، اسماعيل چيرې تللي دي؟ هغې ورته ځواب ورکړ: له خپل پلار سره ځنگل ته تللي دي او ورسره لرگي راوړي. شيطان ورته وويل: دا خبره نه ده. ته خبره نه يې. هغه يې پلار د ذبح کولو لپاره بيولې دي. هاجرې (رض) ورته وويل: پلار خپل زوی ذبح کوي؟ شيطان ورته وويل: هغه وايي ماته دا الله ﷻ له لوري داسې حکم شوی دي. دا چې يې واورېدل دوړکوټي زوی مور هم داسې ځواب ورکړ لکه څرنگه چې د ابراهيم ﷺ له مېرمنې سره ورو، ويي ويل: که خبره داسې وي چې الله ﷻ يې د ذبح کولو حکم کړې دي نو هغه خو به په ځای کوي. شيطان دلته ناهيلي شو. په پلار او زوی پسې د مکې ښار د منی لور ته ورغی. لومړی د يوه دوست په څېر د ابراهيم ﷺ خوا ته ورغی هغه يې منع کاو او خو ابراهيم ﷺ هغه وشاړه.

شیطان دلته هم ناهیلې شو. له جمره عقبه سره د یوې سترې جشې په صورت یې د ابراهیم عليه السلام لاره ونيوله. یوه فرشته چې د ابراهیم عليه السلام سره وه ورته ویي ویل. په تیزو یې ووله. ابراهیم عليه السلام په اوو تېرو هغه وویشته او هر ځل یې ورسره الله اکبر ویل. شیطان یې پسې واخیست. بیا د منځنۍ جمرې (جمره وسطې) تر څنګ ودرېد او لاره یې ونيوله بیا ابراهیم عليه السلام په اوو تېرو وویشته او هر ځل یې الله اکبر ورسره ویل. شیطان بیا لار او بیا یې له جمره اولې (لومړۍ جمرې) سره لاره ونيوله. ابراهیم عليه السلام بیا هغسې وکړل او د قرباني ځای ته ورسید. کله چې پلار اوزوی د دې سترې قرباني لپاره تیار شول. پلار خپل زوی د قرباني لپاره پرمخې په ځمکه ځملاوو تر څو هم پکښې تواضع وی او هم یې د زوی د مخ په لیدلو لاسونه د حلالولو په وخت کښې بې اختیاره نشي. په ځینو روایتونو کښې راځي چې ابراهیم عليه السلام د ژر ذبح کېدو په هیله په چاره ډېر زور وکړ خو د الله جل جلاله په قدرت د چارې خولې کار ونکړ. په ځینو روایتونو کښې وايي. دا مهال اسماعیل عليه السلام عرض وکړ. پلار جانۀ! له تا سره زما د کفن جامه نشته. زما جامې پاکې ستره دي. هغه لرې کړه تر څو د کفن کار وکړي.

(تاریخ قربانی ص ۱۴ - مفتی محمد شفیع)

د قربانی حکم په خوب کښې ولې وشو؟

دلته یوه پوښتنه پیدا کیږي چې د اسماعیل عليه السلام د قربانی کولو حکم په خوب کې ولې وشو، حکمت پکښې څه وو؟ په دې راز کښې د حق اصل مقصود د ابراهیم عليه السلام د زوی حلالول نه بلکه هلته مقصد د پلار او زوی ازموینه وه ځکه یې په صریح الفاظو د ذبح حکم ورنکړ په خوب کښې یې وروښودل چې دی ذبح کوي. همدا وجه ده چې کله ده هغه عمل مکمل کړ کوم چې یې په خوب کښې لیدلې وو. په غیبی اواز سره ورته په ازموینه کښې دکامیابی زېږې وکړل شو. ابراهیم عليه السلام په خوب کښې دا لیدلې نه وو چې

ذبح یې وکړه بلکې د ذبح تیاري کول یې پوره کړي وو. د روح البیان په تفسیر کې یو احتمال بل هم وایي چې په خوب کښې یې پسه د اسماعیل عليه السلام په خبره لیدلې وو. لکه علم چې د شیدو په شکل ولیدل شي. په پسه او اسماعیل عليه السلام کښې معنوي مناسبت داوو چې پسه د حلالولو لپاره مطیع وي. د هغه د پیدایښت منشا د حلالولو لپاره ده. د غوايي او اوښ په خلاف چې د خلقت منشا یې بار، کار او سوارلي دي، کله یې حلالوي او غوښه یې خوري خود پسه د وجود مقصد ذبح کول او خوړل دي. لنډه خبره دا ده چې مقصد د پسه ذبح کول وو خو د ازمیښت لپاره ورته د اسماعیل عليه السلام په خبره ښودل شوي وو. خود ابراهیم عليه السلام ذهن د خوب تعبیر ته د ازمایلو له کبله ونه گرځېد. تر څو ازموینه بریالی تېره شوه.

(تاریخ قربانی ص ۱۵ - مفتی محمد شفیع صاحب)

د حج په مراسمو کښې گډون

((عن ام سلمه قالت. قال رسول الله ﷺ اذا دخل العشر و اراد بعضکم ان یضحی فلا یأخذن شعرا ولا یقلمن ظفرا)) (رواه مسلم)) له ام المؤمنین ام سلمه (رض) څخه روایت دي چې رسول الله ﷺ و فرمایيل: کله چې د ذی الحجې لومړۍ لسيزه پیل شي او له تاسې څخه څوک د قربانی اراده وکړي هغه دې وینستان یا نوکان نه اخلی.

تشریح: په اصل کښې همدا لسيزه د حج ورځې دي. خود حج لپاره مکې مکرمې ته ځي او په عمر کښې یو ځل هغه هم هغه څوک چې وس ولري. د دې ځانگړې برکت یوازې هغو کسانو ته رسیږي چې هلته حاضرېږي او حج کوي. خو الله جل جلاله په خپل رحمت سره ټولو بندگانو ته دا موقع ورکړېده چې د حج د ورځې دا رسم هر څوک په، خپل ځای کې ترسره کړي. په دې سره هم له حاجیانو سره یو مناسبت پیدا کیږي او د هغوی په اعمالو کې به گډون کوي. داختر د قربانی یو راز دا دي چې حجاج کرام چې د ذی الحجې په

د تشریق د نومونې لامل

د تشریق د ورځو په هکله د علماوو ترمنځ اختلاف دي. ځینې وايي: مشرکانو به ویل ای شبیر! ته سپین شه چې موږ لار شو یعنې ته ریا شه چې موږ ستا په رڼا کېنې لار شو. شبیر د یو غره نوم دي. ترڅو به لمر نه راوخوت مشرکین به مزدلفې ته نه روانېدله... خود اسلام په راتلو دا قول باطل شو. دوهمه وجه: ځینې خلک د تشریق دنوم دوهمه وجه داگنې چې خلکو به د قرباني غوښه وړوله. تودوخې ته به یې وچوله، همدا وچول به یې تشریق اللحم بلل. دریمه وجه: ځینې وايي چې د اختر د لمانځه او قربانی ورځ به خلکو تشریق بلله ځکه د اختر لمونځ به یې تر هغه نه کاوو څو به لمر ښه روښانه او ځلاند نه شو مصلی (لمونځ کوونکې) ته به یې مشرق ویل چې د لمر دراختلو انتظار به یې کاوو. ځکه هم د اختر ورځې ته د تشریق ورځ وايي او نورې ورځې د همدې په متابعت کېنې همدا نوم لري. له ذنون مصری (رح) څخه چا وپوښتل: د تشریق په ورځو کېنې روژه نیول ولې مکروه دي؟ جواب یې ورکړ: د کعبې زیارت کوونکې د الله ﷻ میلانه دي. میلنه ته دا نه ښایي چې د چاکورته ورشي او روژه ونیسي بیاتری وپوښتل شول انسان د کعبې په پردو کې ولې ځان نغاړی ویي ویل: دادپردونبول او پکښې نغښتل داسې دی لکه کوم ملازم چې دخپل بادارنافرمانی وکړی اوبیاد معافی لپاره دهغه لمن ونیسی زاری کوی اومعافی غواړی. (غنیة الطالبین ص ۴۴۴)

تر پنځگونو لمونځونو وروسته تکبیرونه

د تشریق په تکبیرونو کېنې چې د ذی الحجې د نهمې نېټې د سهار له لمانځه څخه پیل اود پنځلسمې ورځې د مازدیگر په لمانځه ختمیږي. د څلوروشیانو پیژندل پکښې ضرور دي.

۱- د دې تکبیرونو حکم څه دي؟

لسمه نیت په مني کېنې د الله ﷻ حضورته خپله قربانی وړاندې کوي. د نړۍ په ګوت: ګوت کېنې چې مسلمانان هستوګنه لري او په حج کېنې یې ګډون کړی نه وي. هغوی د الله ﷻ په حکم په خپلو ځایونو کې د الله ﷻ حضورته خپله قربانی وړاندې کوي. او لکه چې حاجی په احرام کېنې ویښتان او نوکان نه اخلي. همدا مسلمان چې په خپل کور کېنې قربانی کوي هم دې په همدې لسو ورځو کې خپل نوکان او ویښتان نه اخلي. په همدې طریقه سره هم له حجاجو سره یو مناسبت پیدا کوي. څومره مبارکه لارښودنه ده چې د هغی په عمل کولو سره دمشرق او مغرب مسلمانان د حج په انوارو او برکتونو کې برخه اخلي. (معارف الحديث ص ۴۱۸ ج ۳)

خودا ممانعت تنزیهي دي. ویښتان او نوکان نه اخستل مستحب دي او خلاف کول یې ترک اولی دي. (مظاهر حق، جدید ص ۳۰۱ ج ۲)

مسئله: څوک چې قربانی کوي. د هغه لپاره مستحب دادي چې قربانی د اختر تر لمانځه وروسته وکړي او تر لمانځه وروسته ویښتان او نوکان واخلي او حجامت وکړي څوک چې د قربانی کولو اراده نه لري. د هغه لپاره داسې کول مستحب نه دي، هغه د اختر تر لمانځه وړاندې حجامت کولای شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۰۰)

مسئله: د چا چې د قربانی کولو اراده وي. د هغه لپاره مستحب دي چې د ذی الحجې له پیل څخه د قربانی تر حلالولو پورې خپل نوکان او ویښتان نه واخلي. قربانی کوونکي د خپل ځان په فدیة کېنې قربانی کوي. د حیوان هر جز د انسان د اجزاوو بدله ده. د جسم دي کومه برخه د الله ﷻ رحمت د نزول په وخت کېنې نه بې برخې کوي. له همدې امله رسول الله ﷺ همدا حکم کړې دي. خو که تر څلوېښتو ورځو زیات وخت ورباندې تیر شوی وو بیا دې له کراحت څخه د ځان ساتلو په منظور ځنډ او سستی نه پکښې کوي ویښتان دې لیرې کوي. (فتاوی رحیمیه ص ۸۸ ج ۲)

۲ خو ځلې ويل کيږي او څه ويل کيږي؟

۳ د تکبيرونو شرطونه.

۴ د تکبيرونو وخت. د تکبيرونو حکم دا دي چې هغه واجب دي.

د ويلو طريقه يې دا ده چې: الله اکبر. الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد. د ويلو شرائط يې دا دي چې مقيم به وي په ښار کې به وي فرض لمونځ به يې کړی وي. د امام ابو حنيفه په نزد. د ازادوالي پکښې شرط نه دي. د تکبيرونو پيل د عرفی د ورځې د سهار له لمانځه څخه کيږي. د يارانو په قول د ايام التشریق د وروستني ورځې د ديارلسمې نېټې د مازديگرپر لمانځه ختميږي چې ټول ۲۳ لمونځونه کيږي. په همدې قول فتوا او عمل هم شوی دي. له سلام گرزولو سره متصل همدا تکبيرونه ويل کيږي که خبرې وکړي يايي اودس مات شي تکبيرات ساقطیږي (عالمکري ص ۲ ج ۲)

د تشریق د تکبيرونو پيل

کله چې ابراهيم عليه السلام خپل زوی اسماعيل عليه السلام د الله تعالى په حکم قربانی کاوو. جبرائيل عليه السلام له جنت څخه يو پسه د هغه فديه راوست ورسره ويره وه چې هغه ژرذبح نکړي نو. همدا کلمې يې وويلې الله اکبر الله اکبر. ابراهيم عليه السلام چې جبرائيل عليه السلام وليدنو يې ويل لا اله الا الله والله اکبر. اسماعيل عليه السلام ته چې د فديې د راتلو معلومات وشو وبيي ويل: الله اکبر والله الحمد. (درمختار ص ۲۱۸ لومړی جلد د طحطاوی په حواله)

د تشریق د تکبيرونو مسئلې

د تشریق تکبيرونه تر هر هغه فرض لمانځه وروسته ويل کيږي چې په جماعت سره وشي. له لمانځه سره جوخت ويل کيږي مقصد داسې مانع به نه وي راغلي چې لمونځ دروي. مثلاً که تر لمانځه وروسته. خبرې وشي بهر لارشي، خوراک څښاک وشي نو تکبيرات ساقطیږي يعنې نه ويل

کيږي. که لمونځ قضاشي د هغه تر اداء وروسته هم ويل کيږي لکه قربانی چې په لومړۍ ورځ ونشي په دوهمه او دريمه ورځ هم کيږي. (دمستحب جماعت قیدله دې امله دي چې ښځې او لوڅ کسان له جماعت څخه وتلي دي. خو په مریانو د تشریق تکبيرونه شته. ازادوالي پکښې شرط نه دي. (درمختار ص ۲۱۹ ج ۱)

دلته د فرض عين قیدله دی امله راغلی دی چې کفایي لمونځ تری ووزی لکه د جنازی تر لمانځه وروسته چې تکبيرونه نشته تر کفایي لمانځه وروسته چې په جماعت شوی وي په دریو شرطونو د تشریق تکبيرونه شته:

۱- د قضاء لمونځ به د تشریق دوو څو لمونځ وي.

۲- همدا قضاء به د تکبير په ورځو کښې راگرځوي.

۳- دا قضائي لمونځ به د همدې کال قضا شوی لمونځ وی نه د تېر کال. که د نورولمنځونو قضا د تشریق په ورځو کښې ادا کيږي تکبيرونه ورسره نشته. (قاسمی)

مسئله: د اقتدار له امله د تشریق تکبيرونه په ښځه او مسافر هم واجب دي. ښځه دي تکبيرونه په وروغو وایي. که له چا څخه يو دوه رکعت له لمونځ تېر شوی وو مسبوق وو د لمانځه تر ختم دي وروسته تکبيرونه وایي. خو دومره انتظار دې کوي ترڅو له امام څخه زیات عمل ونه لیدل شي. خبرې ونکړي یا بهر ته لاړ نشي که تر لمانځه وروسته تر تکبيراتو وړاندې امام بې اودسه شود تکبيراتو لپاره دې اودس کولو ته نه ځي. (درمختار ص ۲۶ ج ۱)

مسئله: د تشریق تکبير له الله اکبر څخه تر پایه يو ځل ويل واجب دي. تريو ځل زیات ويل يې خلاف سنت دي. نو غوره دا ده چې په يو ځل ويلو بس والې وکړي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۰۴ ج ۵ د شامی ص ۲۵۶ ج ۱ په حواله)

مسئله: د امام ابو حنيفه په نزد په ميرمنو باندې د تشریق تکبيرونه نشته. (تېر ماخذ ص ۱۹۷ ج ۵)

مسئله: امام ابو حنیفه په هغو کلیوالو چې د جمعې لمونځ ورباندې نشته د تشریق تکبیر واجب نه بولي خویاران یې واجب بولي. احتیاط د یارانو په قول کښې دي چې هغه کلیوال دي هم د تشریق تکبیرونه وایي: (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص ۲۱۷ ج ۵)

د امام ابو حنیفه رح په نزد شرائط (مقیم، دښار هستوګن، فرض لمونځ چې په مستحب جماعت شوی وي) اتفاقي خبره ده خو که یوازې لمونځ کوونکې یا مسافر دا تکبیرونه ووايي څه حرج ورباندې نشته. ځکه همداسې فتواوې هم شته. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۱۹ ج ۵)

مسئله: که د تشریق تکبیرونه پاته شي قضا نه لري. په توبه به یې د ترکې گناه انشاء الله و بخښله شي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۰۷ ج ۵)

مسئله: فتوی داسې ده چې که په جماعت لمونځ وشي که یوازې هم سره برابر دي نو له همدې امله په نر او ښځه دواړو واجب دي خو ښځې دې په ټیټ غږ وایي. (شامی)

مسئله: دا تکبیر په متوسط لوړ غږ ویل ضروري دي. ډېر کسان یا هغه نه وایی یا یې په ټیټ غږ وایي د هغوی اصلاح ضروري ده. (جواهر الفقه ص ۴۴۶ ج ۱)

د اختر په ورځ غسل کول

((عن عبدالله ابن عباس (رض) قال: کان رسول الله ﷺ یغسل یوم الفطر ویوم الاضحی)) عبدالله ابن عباس (رض) وایي: رسول الله ﷺ به د عید الفطر او عید الاضحی (کوچني او لوی اختر په ورځو کښې غسل کوو. (ابن ماجه)

تشریح: له ګڼو روایتونو څخه معلومېږي چې رسول الله ﷺ به د واره اختر او لوی اختر په ورځو غسل کاوو. امام مالک رح د عبدالله ابن عمر (رض) معمول را نقل کوي چې هغه به د اختر په ورځ عیدګاته تر تللو وړاندې غسل کاوو. د دین د اهل تل همدا معمول پاته شوی دي د اختر په ورځ به

بې غسل کاوو. خوشبوی یې لګوله او له وس سره سم غوره جامې به یې اغوستلې. (الترغیب ص ۳۳۵ ج ۱)

مسئله: د اختر و نو په ورځ مېرمنو ته هم مستحب دي چې غسل وکړي او ښې جامې واغوندي ځکه همدا د ښکلا ورځ ده. (کبیری ص ۵۲۴)

د اختر په ورځ د قبرونو زیارت

پوښتنه: د اختر په ورځ خلک هدېرې ته ځي هلته دعا کوي. په دې ورځ هدېرې ته تلل څرنگه دي؟

جواب: حامداً و مصلیاً. د اختر ورځ د خوشحالی ورځ ده. ډېر وخت په خوشحالي کښې له اخیرت څخه غفلت کېږي او قبرونو په زیارت اخیرت یادېږي نو که څوک د اختر په ورځ د قبرونو زیارت کوي مناسب کار دي. څه مشکل نشته. خو هغه داسې عملی کول چې نورو ته دا اشتباه پیدا کوي چې دا لازمي کار دي. صحیح نه دي. که څوک د قبرونو زیارت ونکړي، هغه ته بد ویل یا ورته په حقارت کتل سم نه دي. دا احتیاط لازم دي. (فتاوی محمودیه ص ۲۷۷ ج ۲)

د اختر و نو رسم او رواج

په اختر و نو کښې ځینې خلک څه خاص خواړه پخول یو ضروري کار ګڼي. په شریعت کښې دا ضروري نه دي. که یې زړه غواړي پاڅه دي کړي خو ثواب دې نه ګڼي. خپلوانو ته څه راکړه ورکړه یا میلستیا کول. هغه هم د بدل او پور په څېر. دا ټولې پابندیانې زیات قیدونه دي. هسې ستونزې دي. د دې قیدونو پرېښودل په کار دي. دا هېڅ شرعی حیثیت نلري. د قربانی د اختر په ورځ هم غوښه داسې ورکول په کار دي لکه څرنگه چې حکم شوی. په ډېرو کسانو قربانی واجب وی خو نه یې کوي. دا ګناه ده. ځینې بیا د قربانی د غوښې دریمه برخه ورکوي ورسره وایي دا د فلاني یا

فلاني حق دي. دا واهیات دي غیر شرعی قیدونه دي. چې خومره يې خوښه وي هغومره دې ورکړي. (بهشتی زبور ص ۵۸ ج ۶)

داختر په ورځ د جنازې لمونځ

که د اختر لمونځ او د جنازې لمونځ سره یو ځای شي. لومړی دي د اختر لمونځ کوی ځکه هغه ((واجب عین)) دی. یعنې په هر عاقل او بالغ مسلمان واجب دي او د جنازې لمونځ فرض کفایي دي چې د ځینو په اداء د نورو له ذمې ساقطیږي د جنازې لمونځ دې د اختر د لمانځه له خطبې، د مابنام یا نورو وختونو له سنت لمونځونو څخه وړاندې اداء کوي ځکه د جنازې لمونځ فرض کفایي او خطبه او د مابنام یا نورو سنت لمونځ مسنون دي.

مسئله: داختر لمونځ دی د کسوف تر لمانځه وړاندې کوی خوداسی کیدلای نه شي ځکه داختر لمونځ د میاشتي په سر کې وی او د لمر نیول د میاشي په اخیر کې وی

مسئله: خو فتوی دا ده چې د جنازې لمونځ دې دوختی لمونځونو تر سنتونو وروسته کیږي تر څو سنت له فرض لمونځونو سره یو ځای شي ځکه هغوی د فرض لمونځونو تابع دي یعنې تر فرضونو وروسته دې سنت او بیا د جنازې لمونځ وشي. (درمختار ص ۷۸۶ ج ۱)

د جنازې د لمانځه د ادا کولو د شرکت طریقه

که کوم شخص د جنازې لمونځ داسې ونیسی چې یو، دوه، درې تکبیرونه ترې تېر شوی وي. نو مقتدی دی سمدستي تکبیرنه وایی له امام سره دې راتلونکې تکبیر یو ځای ووايي که یې انتظار ونه یوست تکبیر یې ووايه لمونځ یې نه فاسد یږي خو دا تکبیر یې د جنازې په لمانځه کې نه گڼل کیږي ځکه هغه مسبق دي یعنې وروسته په لمانځه ورسره درېدلې دي او د سلام تر ګرځولو وروسته به پاته تکبیرونه پوره کوي هغه په دې شرط

چې جنازه فوراً نه اخستله کیږي که فوراً اخستله کېدله نو سلام دې وګرځوي. که مقتدی داسې وخت راغی چې امام څلورم تکبیره ویلې وو خو سلام یې ګرځولې نه وو. صحیح طریقه یې داده چې له امام سره دې شریک شي. تر سلام ګرځولو وروسته دې خپل لمونځ په ګړندي ډول پوره کړي او که جنازه فوراً وړل کېدله سلام دې وګرځوي. (کتاب الفقه ص ۸۳۸ ج ۱)

مسئله: د بوټونو یا خپلکو سره د جنازې د لمانځه حکم د نورو لمونځونو په څېر دي. د ځای اولباس د پاکوالي حکم د جنازې د لمانځه حکم د نورو لمونځونو د حکم دی که بوټونه استعمال شوي او ناپاکه وو هېڅ لمونځ ورسره جائز نه دی. نه پینځه وخته لمونځونه اونه هم د جنازې لمونځ او که بوټونه پاک وو نو هر لمونځ ورسره صحیح دي. (عزیز الفتاوی ص ۳۲۶ ج ۱)

د عرفې ورځ

مسئله: عرفه یوه ورځ ده یعنې د ذی الحجې نهمه نېټه. (فتاوی دارالعلوم دیوبند ص ۲۰۱ ج ۵)

مسئله: د عرفې په ورځ ځینې ځایونه د عرفې کوونکو په څېر اعمال کوي. خلک راټولیږي. د دې هېڅ اصل نشته. (فتاوی عالمگیری ص ۷۵ ج ۱)

ضحی صحیح ده که اضحی؟

پوښتنه: په ضحی او الضحی کېنې کوم توری سم دي؟ که ضحی وویل شي او لمونځ وکړي هغه لمونځ صحیح دی.

جواب: دلوی اختر لپاره په عربي کېنې د یوم الاضحی نوم دی: الاضحی د قربانی په معنی دي. لوی اختر ته ضحی یا الاضحی ویل غلط دي. خو لمونځ یې کیږي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۴ ج ۵ دردمختار ص ۲۷۱ ج ۵ په حواله)

داختر و نوا او جمعي یو ځای توب

پوښتنه: که اختر او جمعه په یوه ورځ وو. ځینې کسان وایي چې د جمعې لمونځ دې نه کوي. او په صحیح مسلم حواله ورکوي. دا خبره صحیح ده؟ د جمعې لمونځ کیږي که نه کیږي؟

جواب: په مسلم شریف کښې دا حدیث ونه موندل شو خو په ابنوداؤد شریف کښې د عبدالله ابن زبیر (رض) فعل رانقل شوی دي. خو که لږ فکر وشي د یوه صحابی په فعل سره د رسول الله ﷺ په زمانه کښې هم د غسې ورځ راغله. رسول الله ﷺ د جمعې لمونځ وکړ. د کلیو خلکو ته یې وویل که تاسو څی. لاړ شئ. موږ د جمعې لمونځ کوو.

د عبدالله ابن زبیر (رض) په فعل کښې علماؤ و تاویل کړی دي ضرور دي د جمعې لمونځ وشي. د جمعې لمونځ د قرآن کریم له آیت څخه ثابت دي. (ننای دارالعلوم ص ۱۴۵ ج ۵)

د رسول الله ﷺ د فرمان چې خپلو کلیوالو ته به ئې فرمایل: (که تاسو څی موږ د جمعې لمونځ کوو) له دې امله وو چې د کلیو خلک به سهار لار اتلل او د کلیو پر خلکو لمونځ لازم نه وو، که ئې وکړی جمعه ئې صحیح کیږي د ما پښین د لمانځه ضرورت ئې نشته، خوله سهار څخه د جمعې د لمانځه انتظار کول هغه هم د جمعې په ورځ؟ ځکه ئې ورته د تلوا اجازه ورکوله چې د کلیو پر خلکو د جمعې لمونځ فرض نه ده (محمد رفعت قاسمی)

مسئله: که جمعه د واره یا لوي اختر ورځ وه د دواړو لمونځونو ادا کول واجب دي. (امداد الفتاوی ص ۶۴۰ ج ۱)

دامامت او خطبي مسائل

په دې پرو کلیو او بانډو کښې، ځینې ځایونه خود جمعې او پنځه وخته لمونځونو امامت د ریاست په څېر موروئې بڼه لري. که امام اهلیت درلود او که یې نه درلود ځینې ځایونه خو امام قرآن کریم سم لوستلای نشوای. په دې صورت کښې د ټولو لمونځونه باطل وي. که یې صحیح هم وایي خو

امامت یې خلکو ته ناخوښه وي. جبراً او کرها د فتنې دمخنیوي په خاطر ورسره گذاره کوي امام په سخته گناه کښې دي. په حدیث شریف کښې د داسې سړي د لمانځه په هکله راځی چې نه قبلېږي. امام هغه څوک وي چې د چا په کوم ډول کار کښې نه وي. څوک چې کار کوي هغه مزدوري کوي او په امامت سره د الله ﷻ د دربار و کالت کوي، امامت د الهې دربار و کالت دي نو د غسې خلک چې ارزل الناس او اخس الناس وي څرنگه به د امامت لپاره غوره وي د مصرف د کمولو له امله د داسې کسانو په امامت خوښ وي چې ډېر ذلیل، بدنیت د نې الطبع وي او دي غلطی ته نه گوري چې د څرنگه سړي غوروالی یې کړی دي. دلگښت د کفایت لپاره داسې کسان ساتی چې خورا ذلیل بدنیته او ذی طبع وی آن هغه مثال گرزوی خو خپلې غلطۍ ته فام نه کوی چې د داسې خلکو غوراوی ئې کړی دی چې فطرتاً پست حوصله وی په پای کې ئې دا حال وی چې په کوزده، واده او بسم الله کې اوږده اوږده فهرستونه جوړوي خود امام او مؤذن نمونه پکښې نه وی.

تنبیه: څومره د ظلم خبره ده چې د دنیايي کار لپاره باهنره او لائق سړی غواړی آن چې د پښ، معمار او ساز کوونکی لا د هغه یوه په پلټنه کښې وي چې پکښې مشهور او پوه وي خود خدای ﷻ په وړاندې چې د ټولو دوکیل په صفت درېږي هغه داسې څوک غوره کوي چې نه کمال لري نه جمال په ټوله محله کښې چې بېکار، بدکار، حواس خرابی ناپوه او غرضي او دبل کار نه وي هغه د امامت لپاره غوره کوي. (اغلاط العوام مکمل ص ۷۰)

امام او خطیب په خپل ځای مهم مسئولیت په غاړه لري. د رسول الله ﷺ په زمانه کښې دا دنده رسول الله ﷺ په خپله ترسره کوله خو چې کله ناروغ شو دا ستر منصب یې ابوبکر (رض) ته وسپاره. همدا سې د امامت منصب یو په بل کښې راښده خلفاوو ته رسېده همدا وجه ده چې د امامت منصب په ټولو کښې غوره شخص ته د سپارلو تاکید شوی دي. د مولانا تېهانوی په

وینا د افسوس خبره ده چې نن یې دا منصب خورا راتیت کړی دی. بېکاره شخص ورته غوره کیږي. خواص او عوام ورباندې خوښ وي خو دغسې مناسب نه دي. د دې احکامو د تفصیل لپاره زما کتاب (مکمل و مدلل مسائل امامت) وگورئ. (محدثت قاسمی)

مسئله: که داختر د لمانځه امامت یو شخص وکړی او خطبه بل څوک ووايي لمونځ کیږي خو غوره داده چې امامت او خطبه یو سړی ووايي. (ردالمحتار باب الجمعة ص ٢٧١ ج ١)

مسئله: دا خبره غلطه ده چې له ساداتو پرته څوک د امامت وړ نه دي د امامت استحقاق په علم او تقوی پورې اړه لري. هغه شخص چې په شرعی مسائلو پوهیږي تر هغه سید چې په مسئلو نه پوهیږي اهل او مستحق دي. (فتاوی محمودیه ص ١٠٨ ج ١)

مسئله: په اجوره سره داختر و نو او جمعي د امامت حکم دا دي چې فقهاؤ و په امامت د اجورې اخیستل جائز بللي دي.

مسئله: د هېڅ لمانځه امامت یو شخص دوه ځلې کولای نشي او که داسې وکړي د دوهمې محلې د مقتدیانو لمونځ نه صحیح کیږي ځکه د امام دوهم ځلې لمونځ نفل دي او په نفل کوونکي پسې د فرض او واجب کوونکي لمونځ نه کیږي. (فتاوی دارالعلوم ص ٢٢٥ ج ٥ ردالمحتار باب الامت ص ٥٤٢ ج ١ په حواله)

مسئله: په حنفی مذهب کښې داختر په لمانځه کښې زوائد تکبیرات ویل کیږي هغوی په هر رکعت کښې درې دي تکبیر اولی او درکوع تکبیرونه پکښې شمار نه دي. که مقتدی شافعي مذهب و و د خپل مذهب موافق دې تکبیرات پوره کړي. که ئې په مذهب کې دارواو و چې په حنفی امام پسې تکبیرات پوره کولای شي حنفی امام ته د بل مذهب اتباع ضروري نه ده. خو که امام د مقتدی په مراعات د هغه د مذهب موافق تکبیرات ووايي څه حرج نشته. (فتاوی دارالعلوم ص ٢٢٩ ج ٥ ردالمحتار باب العیدین ص ١١٤ ج ١ په حواله)

مسئله: حنفی مذهب مقتدی که په شافعي مذهب امام پسې اقتدا کړې و. د شافعي په مذهب دې تکبیرونه پوره کړي خو په شافعي مذهب یا بل امام پسې دې په مستقل ډول د سهار په لمانځه کښې د قنوت ویلو. رفع یدین او د جنازې په لمانځه کې تر څلورو زیات تکبیراتو په ویلو کښې متابعت نه کوي ځکه دا منسوخ دي. (فتاوی رحیمیه ص ٢٧٢ ج ١)

مسئله: داختر په لمانځه کښې دي امام اعوذ بالله تر تکبیراتو وروسته وایي ځکه قرائت تر زوائدو تکبیراتو وروسته دي. د امام ابوحنیفه او امام محمد په نزد اعوذ بالله د قرائت تابع دي او د مسلک صحیح دي. (درمختار ص ٣٧ ج ١)

مسئله: امام که دومره اوږده سورتونه ووايي چې له مسنونې طریقې هم زیات وي یا رکوع او سجده ډېره اوږده کړي تحریمي مکروه دي. امام ته لازم دي چې د مقتدیانو ضرورت او ضعف په خیال کښې ولري څوک چې ډېره اړتیا لري د هغه رعایت وکړي. په قرائت کښې که په همدې خیال تر مسنون حد هم لنډون وکړي عفو ده دي ترڅو په خلکو حرج نه وي او جماعت کم نشي. (طحاوی مع مراقي الفلاح ص ١٦٥)

مسئله: امام ته لازم دي چې مقتدیانو ته د صفونو د سموالي امر وکړي یعنې خلک په صف کښې وروسته وړاندې نه وي او تر خپل مینځ فاصله نه پرېږدي سره نژدې و درېږي. (مراقي الفلاح ص ٢١١)

مسئله: اکثر عوام لېدل کیږي چې د پښو گوتې سره لگوي صف سیده کوي خو صف داوږې او بیديو په برابرولو سمیږي. (اغلاط العوام ص ٧١)

مسئله: که له امام څخه زوائد تکبیرات هېر شول. په رکوع کښې ورته یاد شول بېرته دې قیام ته نه گرځي. که وگرځي هم لمونځ نه فاسیدیږي خو د خلکو د ډېروالي له امله دې سجده سهوه نکوي. (بهشتی زبور ص ٨٧ ج ١١)

مسئله: مقتديانو ته سنت ده چې هر رکن دې له امام سره يو ځای ادا کوي تحريمه، رکوع، قومه، سجده او هر فعل دې د امام له فعل سره يو ځای کوي ځنډ دې پکښې نه راولي. که په رکوع او سجده کښې مقتدي تسبیحات پوره کړي نه وو او امام راپورته شو مقتدي دې هم ورسره پورته کيږي خو که مقتدي په لومړۍ قعده کښې التحیات پوره کړي نه وو امام جگ شو. مقتدي دې التحیات پوره کړي بیا دې جگ شي. که په اخیره قعده کښې هم مقتدي التحیات پوره کړي نه وو او امام سلام وگرځاوو مقتدي دې التحیات پوره کړي بیا دې سلام واپوي. په رکوع او سجده کې که مقتديان تسبیح پوره هم نکړي له امام سره دې پورته کيږي. (کيږي ص ۵۶۹)

مسئله: که له امام څخه په لومړۍ رکعت کښې زوائد تکبیرات پاته شول تر فاتحې او سورة وروسته ورته یاد شول یا د دوهم رکعت په رکوع کښې ورته یاد شول. تکبیرونه دې نه وایی خو د سهو سجده دې وکړي. که د خلکو د گڼه گونې له امله په لمانځه کښې خلل پېښېده. سجده سهوه دې هم نکوي. که امام رکوع پرېږدي بېرته د تکبیرونو لپاره قیام ته وگرځي په یوه قول لمونځ فاسد دي خو غوره دا قول دي چې نه فاسد یري. خو په دې صورت کښې دې بیا رکوع نه کوی. کله د لمانځه اعاده (راگرځول) واجب کیږي. که د سورت تر پوره کولو وړاندې ورته تکبیرونه یاد شول. تکبیرونه دې ووايي فاتحه او سورت دې دوهم ځلې ووايي. که ازدحام ډېر نه وو سجده سهو دې وکړي. (احسن الفتاوی ص ۱۱۶ ج ۴ دردمختار ۷۸۱ ج ۱ په حواله)

مسئله: که امام زوائد تکبیرونه هېر کړل او په رکوع کښې ورته یاد شول بېرته دې نه جگيږي چې تکبیرونه ووايي. (درمختار ص ۵۸۵ ج ۱)

مسئله: که امام د اختر په لمانځه کښې سهو شي د سهو سجده دې نکوي خو که لمونځ کوونکي لږ وو او د سجده سهو له امله په لمانځه کښې خلل نه پېښېده بیا دې وکړي. (طحاوی ص ۲۵۲)

مسئله: د اختر، جمعي، فرض او نفل په لمونځونو کښې د واجب په ترک کېدلو سره د سهو سجده لازميږي خو متأخرین علماً وایی چې که د اختر و نو او جمعي په لمانځه کښې اذدحام زیات وو بیا د سهو سجده ځکه نشته چې فتنه او فساد پیدا کیږي. (عزیز الفتاوی ص ۴۹ ج ۳)

مسئله: که د اختر لمونځ یو شخص ورکړي او خطبه بل ولولي لمونځ کیږي خو غوره داده چې دواړه یو شخص ترسره کړي. (عزیز الفتاوی ص ۳۰۹ ج ۱)

د اختر د لمانځه شرطونه

په وړو کلاگانو کښې د جمعي او اختر و نو لمونځ کول تحريمي مکروه دي. په ښارونو او یا سترو کلیو کښې چې د اختر و نو او جمعي لمونځونه جواز لري بیا هم یوازې کول یې جواز نلري ځکه یو شرط پکښې دا هم دي چې په جماعت سره ادا شي. (داماد المفتی ص ۴۰۷ ج ۲)

مسئله: د جمعي او اختر و نو په لمونځونو او تراویحو کښې قرائت په جهرا ویل واجب دي. (کفایت المفتی ص ۴۱۰ دردمختار ص ۳۹۲ ج ۱ په حواله)

په اختر و نو کښې سنت او مستحب شيان

د اختر و نو په ورځو کې دیارلس شيان سنت دي:

۱- له شریعت سره برابر ځاني ښکلا

۲- غسل کول

۳- مسواک وهل.

۴- ښې جامې نوې یا پاکې اغوستل.

۵- عطر وهل.

۶- سهار وختي پاڅېدل.

۷- عید گاه ته وختي تلل.

۸- عید گاه ته تر تللو وړاندې څه شرین شیان خوړل.

۹- عید گاه ته تر تللو وړاندې د فطر صدقه ورکول.

۱۰- عید گاه ته تلل یعنې بې عذره د اختر لمونځ په ښار کښې نه کول. ۱۱- په کومه لاره چې راځي له عید گاه څخه په بله تلل.

۱۲- عید گاه ته پیاده تلل.

۱۳- د عید گاه په لاره الله اکبر، الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد ویل. په کوچني اختر دې په ټیټ آواز ویل کیږي.

(بشپړ زېږد ص ۸۵ ج ۱۱ د شرح التنویر ص ۱۱۲ ج ۱ په حواله)

(په لوی اختر کښې که قربانی کوي که یې نه کوي عید گاه ته تر تللو وړاندې څه نه خوړل مستحب دي. خو په لوړ آواز تکبیرونه ویل سنت دي. (محمدرفعت)

مسئله: د اختر وروسته په شپو کښې بیدار او سپېدل، عبادت او تلاوت کول، درود ویل مستحب دي. د اختر په ورځ عطر لگول او ځان پاکول مستحب دي. که میرمنې د اختر لمانځه ته تللې هغوی ته دا امور مستحب نه دي ځکه د فتنې د پیدا کېدلو احتمال وي. که عید گاه ته نه ځي بیا ورته مستحب دي. همداسې که څوک د اختر لمانځه ته نه تلل ځان پاکول او عطر لگول ورته مستحب دي ځکه دا شیان د اختر دورځې لپاره مستحب دي نه د لمانځه لپاره. د امام ابو حنیفه (رح) په نزد دا امور سنت دي. سړی او مېرمنې دې نوې یا پاک کالي اغوندي. رنگ که یې سپین وو که نه وو فرق نلري. نوکان اخیستل، وېښتان سمول او ځان ښکلی کول ټول مستحب. دا هم مستحب دي چې د سهار تر لمانځه وروسته عید گاه ته وختي لاړشي. خو دا حکم د امام لپاره نه دي. امام ته دا مستحب دي چې عید گاه ته وروسته لاړشي امام دې هلته کښېناستل او انتظار نه کوي. عید گاه ته پیاده تلل مستحب دي. دا هم مستحب دي چې که له مسلمان سره

مخامخ کېږي په خلاصه تنډه او بششه څهره ورسره مخامخ شي. که وس سره سم صدقه ورکړي. که په چا باندې د فطر واجب وي عید گاه ته تر تللو وړاندې دې ورکړي. (کتاب الفقه علی المذاهب الاربعه له ص ۵۵۵ تر ۵۵۸-)

د اختر لمونځ په عید گاه کښې افضل دي

((عن ابی سعید الخدری قال کان النبی ﷺ یخرج یوم الفطر والاضحی الی المصلی فاول شی یبدء به الصلوة ثم ینصرف مقابل الناس و الناس جلوس علی صفوفهم)) له ابی سعید الخدری (رض) څخه روایت دي چې رسول الله ﷺ د کوچنی او لوی اختر په ورځو کښې عید گاه ته تشریف یوړ. تر هر څه وړاندې به یې لمونځ کاوو. له لمانځه څخه تر فراغت وروسته به یې خلکو ته مخ راوړاوه (د خطبې لپاره به ودرېد) او خلک به په صفونو کښې ناست وو.

تشریح: له دې حدیث څخه څرگند یږي چې د رسول الله ﷺ معمول دا وو چې د اختر په ورځ به له مدینې منورې بهر هغه ځای ته وتي چې هغه یې د لمانځه لپاره غوره کړې وو. هلته کوم دېوال نه وو. صحرا او میدانی وه. ویل کیږي دا ځای له نبوی مسجد څخه یوزر قدمه لرې وو (معارف الحدیث ص ۲۹۹ ج ۲)

مسئله: له سنت سره موافق تر ښار بهر د اختر لمونځ کول غوره دي او

فضیلت پکښې ډېر دي تردې چې په ښار کښې وشي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۰۸ ج ۵ در الدعوت باب العیدین ص ۲۷۶ ج ۱ په حواله)

مسئله: عید گاه تر ښار بهر غوره کول مؤکد سنت دي. ځکه رسول الله ﷺ تل د اختر لمونځ له ښار څخه بهر کاوو آن د معذورو کسانو د بېولو اهتمام یې هم کاوو. یوازې یو ځل د اورښت له امله د ښتې ته نه دي وتلي. (ابوداؤد فی سننه)

اصل داده چې له ښار څخه بهر یوه ستره غونډه جوړه شي په دې توګه د اسلام د شوکت یوه ننداره او مظاهره کیږي. په سترو ښارونو کې که له

بنا څخه بهر وتل ستونز من کاردی. هلته دې په یوه مېدانې کښې لمونځ کيږي. که ضرورت وو بیا په مسجد کښې هم کراحت نلري. خو په هر دې محله کښې دې هڅه وشي چې د دوو غونډو په ځای ستره غونډه جوړه شي.

(احسن الفتاوی ص ۱۱۹ ج ۴ در المختار ص ۲۷۶ ج ۱) په حواله

د اختر د لمانځه لپاره بهر تلل سنت دي. که څوک عذر نلري او نه ځي د ملامتي وړ دي او که یې نه تلل عادت وي گنېهکار دي. که عید گاه لیرې وه کمزور او ناروغانو ته تلل تکلیف وو فقها ډو په مسجد کښې د هغوی لمونځ جائز بللي دي. (فتاوی رحیمیه ص ۲۷۶ ج ۱)

د اورښت له امله د اختر و نو لمونځونه په مسجد کښې کول

((عن ابی هريره (رض) مطرفی يوم عيد فصلی بهم النبي ﷺ العيد فی المسجد)) (ابوداؤد ابن ماجه) (له ابو هريره (رض) څخه روایت دي یو وار د اختر په ورځ اورښت و رسول الله ﷺ راسره په مسجد کښې لمونځ وکړ. **توضیح:** د اختر و نو چې د امت مسلمه لپاره د دین حسن او خوشحالي د نورو قومونو د جشمونو او مېلو په څېر دا غونډه باید په خلاص میدان کښې وشي د رسول الله ﷺ همدا معمول وو او دا سنت دي خو د ابو هريره (رض) له حدیث څخه معلومیږي چې که باران (یا بل سبب) وو نو بیا په مسجد کښې کېدلای شي. (معارف الحديث ص ۴۰۶ ج ۲ او مظاهر حق ۲۹۴ ج ۲)

په عید گاه کښې په گډ اواز تکبیرونه ویل

پوښتنه: دلته داسې دستور دي چې د اختر تر لمانځه وړاندې یو دود تنه منبر خوا ته ځي ولاړوي په زوره تکبیرونه وایي بیا حاضرین په گډ اواز هغوی ته جواب ورکوي ایا دلته څه حرج شته؟

جواب: په عید گاه کښې په لوړ اواز تکبیرونه ویل یو رسم دي. له رسول الله ﷺ راښه خلفاء، تابعینو، ادهغوی په لار تلو نکو مجتهدینو مشانخواو فقهاو څخه ثابت نه دی، په دین کښې کوم

اصل او ثبوت نلري. دا خود ساخته عمل او باطل دي. دین د چا تابع نه دي. ټول د دین تابع دی هېڅوک په دین کښې د کموالي او زیاتوالي حق نلري. څرنگه چې رانقل شوی او ثبت دي همغسې ورباندې عمل کول ضروري دي. گوري! د جمعي په ورځ په مناره باندې اذان کيږي خود اختر په ورځ نه کيږي ځکه منقول نه دي. د جمعي د خطبې په مهال اذان کيږي خود اختر په ورځ نه کيږي ځکه ثابت نه دي د جمعي د لمانځه لپاره اقامت ویل کيږي خود اختر د لمانځه لپاره نه ویل کيږي ځکه منقول نه دي په عید گاه کښې تر لمانځه وړاندې، علی (رض) یو شخص د نفل له کولو څخه منع کړ. د نفل لمونځ څو څه د عذاب کار نه دی نو ولې یې منع کړ؟ ځکه علی (رض) وویل: دا کار رسول الله ﷺ کړې نه دي او نه یې څوک ورته هڅولي دي. نو د ثواب کار نه دي او دا فعل عبث دي. په دین کښې عبث حرام دي. وپرده چې د رسول الله ﷺ د سنتو په خلاف کار کولو کښې الله ﷻ عذاب راکړي. اوس چې همدا د گډو تکبیرونو ویل رسم دي. غلط او د سنتو خلاف دي پرېښودل یې لازم دي (فتاوی رحیمیه ص ۵۲ ج ۵)

عید گاه ته دمېرمنو تلل

په دې له فتنو ډک وخت کې. مسجد او عید گاه ته د مېرمنو د تللو اجازه نشته فقها دا انکار نه کوي چې د رسول الله ﷺ په زمانه کښې مېرمنې د پنځو لمونځونو او اختر و نو د لمانځه لپاره جماعت ته نه حاضرېدلې خو هغه د خیر القرون زمانه وه له فتنو خوندي وه. رسول الله ﷺ په خپله حاضر وو. وحی راتله. نوی نوی احکام راتلل. نوي مسلمانېدل، د لمانځه او روژې د احکامو زده کړې ته اړتیا وه لویه خبره دا وه چې په رسول الله ﷺ پسې د لمانځه کولو شرف ورته حاصلېده، رسول الله ﷺ به ورته دخوبونو تعبیرونه ویل. عجیب او غریب علوم به یې ورته ښودل او مېرمنو ته یې دراتللو اجازه ورکړې وه خود راتلو په حکم کښې یې ورته تاکید کړی نه وو

مېرمنوته د سړو په څېر جماعت ضرور نه دي. در رسول الله ﷺ ارشاد دي: مېرمنو لپاره تر ټولو غوره مسجد د هغوی د کور گوښه ده. (الترغیب ص ۱۸۸ ج ۱) رسول الله ﷺ د مېرمنو د کور لمونځ د نبوی مسجد تر لمانځه په درجو فضل بللې دي او په دې اړه د اخترونو لمونځونه ورڅخه بېلېدلای نشي. که کورونه مسجد ته نژدې وي بیا هم په کورونو کېنې لمونځ ورته غوره دي. عیدگاه خو لیرې او تر ښار بهر وي پنځه وختونه او د جمعي لمونځ فرض دی خو مسجد ته ورته یې د فضل نه ده، د اختر لمانځه ته را تگ به یې څرنگه افضل او غوره وي؟ که کله رسول الله ﷺ مېرمنوته عیدگاه ته دراتلو ویلي وي، هلته وجوب او استحباب ثابت نه دي. (کفایت المفتی ص ۴۲۱ ج ۵)

متفقه فتوی

نن سبا فتوی داده چې د مېرمنو تگ ټولو لمونځونو ته منع دي. که هغه د شپې وي که د ورځې، که ښځې ځوانې وي او که زړې. (درمختار مع الشامی ص ۵۲۹ ج ۱) **مسئله:** په دې زمانه کېنې مسجد ته د ښځو تلل مکروه دي. ځکه د فساد او فتنې وېره ده د رسول الله ﷺ په زمانه کېنې یې تلل د مسئلو د زده کړې لپاره وو او هغه مقصد پاته نه دي. ځکه شرعی احکام په عام ډول خپاره دي او مېرمنوته په پرده کېنې اوسېدل غوره او مناسب دي، (د تفصیل لپاره اشعة اللمعات ۲۳۳ مخ) وگورئ (فتاوی رحیمیه له ص ۵۶ تر ۷۱ ج ۵) دا حکم عام دي. حرم شریف دي که نبوی مسجد. هندوستان وي که عربستان ټولته دا حکم دي. د مېرمنو د عزت او ایمان خوندي پاته کېدل په دې کېنې دي چې د اختر لمانځه ته هم بهر لاړې نشي، په هغوی د اخترونو لمونځ واجب نه دي. (ملا بد منه ص ۵۵)

د عیدگاه او مسجد ترمنځ توپیر

د اقتداء په جواز کېنې عیدگاه د مسجد په حکم کېنې ده. په نورو احکامو کېنې د مسجد په حکم کېنې نه ده. بلکه د مسجد د پنا په حکم کېنې ده یا د مدرسې حکم لري. هر څه چې د مسجد په پناه او مدرسه کېنې جائز وي هغه په عیدگاه کېنې هم جائز دي او څه چې هلته ناجائز وي په عیدگاه کېنې هم ناجائز دي څرگنده ده چې د مسجد پناه او مدرسه د څارو او عامو خلکو لپاره لاره کېدلای نشي نو عیدگاه هم ورڅخه خوندي ساتل ضروري دي. ماشومان په عیدگاه کېنې لوبې کولای شي خو مستقل استعمال یا هغه د لوبو میدان ګرځول نشي کېدلای. که هلته قبرونه نژدې او د مسجد د ځای په خوا کېنې وي هلته لمونځ تحریمي مکروه دي. خو که ښي، کين ياد شاه لورته وي کراهت يې کم دي. که وایتن ډېر وي کراهت نشته. (فتاوی محمودیه - ص ۲۱۶ ج ۸)

په عیدگاه کېنې د لمونځ کوونکو انتظار

۱- د اختر د لمانځه وخت هغه ده چې د سهار له لمانځه څخه خلک فارغ شي او په مسنونه طریقه تیاری ونیسي عیدگاه ته ورسېږي ۲- د اختر په ورځ د ځینو خلکو وروسته رسېدل احتمال لري نو امام او حاضرین دې پېره نه کوي. تر معلوم وخت دې هم پنځه شپږ دقیقې نوره معطلې کوي حاضرین دې په داسې وخت کېنې لږ صبر او حوصلې څخه کار اخلي. امام نه دې مشوره ورکوي خو په لمانځه کېنې دې د بېرې ټنگار نه کوي. امام ته هم لازم دي چې د حاضرینو د تکلیف فکر وکړي. په قرائت او خطبه کېنې په لنډون سره د معطلې تلافی وکړي. په کال کېنې همدا دوی ورځې دي چې داسې کسان هم راځي چې نور لمونځونه نکوي. کمزوري او ناروغان هم پکېنې وي که لمونځ ورڅخه تېر شي له ډېرو برکتونو څخه یې برخې کېږي نو څه انتظار ورته په کار دي. خو هغوی چې په ناوخته راتلو عادي دي د

هغوی په هکله دې حاضرینو ته تکلیف نه ورکول کیږي نه هغوی د دې تکلیف احساس لري. هغوی د لمانځه په غم کښې هم نه وي. که ورته انتظار وشي نور هم غافل او سستیږي او همدا عادت یې پسې پاته کیږي. (فتاویٰ رحیمیه ص ۲۴ ج ۲)

د عیدگاه اړوند مسئلې

مسئله: په شریعت کښې د عیدگاه لپاره د کوم لوري ځانگړتیا نشته. سنت صرف داده چې له ښار څخه بهر وي نور که د ښار ښي، کیني یا کوم بل لوري ته وي بي توپیر ده کوم ځای چې سهولت وي هلته دې جوړه شي. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۳۰ ج ۵ و ۲۳۲ ص مشکوٰۃ شریف باب العیدین ص ۱۲۵ ج ۱ په حواله)

مسئله: د هندو (غیر مسلم) ځمکه د عیدگاه لپاره داسې منله کېدلای شي چې هغه یې بیله کړي کوم مسلمان یې مالک شي او هغه مسلمان یې عیدگاه ته وقف کړي. ځکه د هندو (غیر مسلم) په وقف کښې په فقهي روایاتو کښې تردد دي. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۱۰ ج ۵)

مسئله: عیدگاه وقف ده هلته کوم تعمیر یا بل څه جوړېدلای شي. خو که د لمونځ کوونکو دارامتیا لپاره چې له اورښت او تودوخي څخه خوندي وي که کومه برخه مسقفه شي (بام ولري) څه حرج پکښې نشته. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۱۴ ج ۵)

مسئله: که عیدگاه ورانه وي مسلمانان کولای شي د هغو سامان (گاډر یا نور څه) نوي عیدگاه ته یو شي هلته یې ولگوي. خو پخواني عیدگاه که له سېلاب یا نور زیان څخه وساتله شي هم هغسې وقف ده هلته هېڅ ډول تصرف جائز نه دی. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۲۴ ج ۵ دردمختار کتاب الوقف ص ۵۱۴ ج ۳ په حواله)

مسئله: د اختر د لمانځه لپاره هم د ځای پاکوالي شرط دي که ناولې ځای لمونځ کیږي جواز نلري. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۲۲ ج ۵)

مسئله: په یوه ښار کښې دوې عیدگاهوې او دوه ځایه د اختر و نوا لمونځونه کول کوم حرج نه دي. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۰۸ ج ۵ دردمختار ص ۷۸۲ ج ۱ په حواله)

مسئله: د اختر لمونځ په څو مسجدونو کښې کېدلای شي. ځکه په ښار گوټي کښې چې یو ځای د جمعي او اختر و نوا لمونځونه جائز وي هلته څو ځایه هم جواز لري. خو غوره داده چې یو ځای د جمعي او اختر و نوا لمونځونه وشي او د اختر و نوا لمونځونه له ښار څخه بهر دا کول سنت دي (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۲۸)

(مطلب دا دی چې څو ځایونه هم صحیح دي هغه که د ځای د تنگوالي. د عیدگاه د لیرې والي او یا د فسادونو له وجې وي. محمد رفعت قاسمي)

مسئله: د اختر لمونځ په مسجدونو کښې کېدلای شي خو په صحرايي ادا کول سنت دي. که عذر نه وي او پرته له عیدگاه څخه بل ځای د اختر لمونځ وشي د سنت خلاف کار دي. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۲۶ ج ۵)

مسئله: که په عیدگاه کښې بدعتي امام وي. بل ځای دې په دښته کښې لمونځ ادا کړای شي. (فتاویٰ دارالعلوم ص ۲۲۹ ج ۵ دردمختار ص ۱۱۴ ج ۱ په حواله)

مسئله: په مشترکه ځمکه له اجازې څخه پرته عیدگاه جوړول جواز نلري. او نه په واړه کلي کښې چېرې چې د جمعي لمونځ نه کیږي هلته د اختر لمونځ کول یا عیدگاه جوړولو ضرورت دي. (عزیز الفتاویٰ ص ۵۷۹ ج ۱)

مسئله: داختر لمونځ په کلی کې تحریمی مکروه ده ځکه هغه شرائط ورته ضروری دی کوم چې د جمعې د لمانځه لپاره ضروری دی نو که داختر لمونځ نه وي بیا نفل گززی او نفل د ډیرو خلکو کول په جماعت مکروه دی (عزیز الفتاوی ۱-۲۰۸)

مسئله: که څوک د نشې په حالت کې عید گاه ته لاړ شي او خلکو ته یې له بدبوی څخه تکلیف رسېده که خلکو هغه له عید گاه څخه وایست شرعاً جائز دی (عزیز الفتاوی ص ۲۰۸ ج ۱)

مسئله: په عید گاه کې د جنازې لمونځ کول جائز دی (فتاوی محمودیه ص ۲۷۵ ج ۲)

مسئله: کوم ځای چې د جنازې د لمانځه یا د اختر د لمانځه لپاره جوړ شوی وي هغه یوازې د اقتدا د جواز له امله د مسجد دننه حکم لري. که څه هم صفونه سره لیرې وي. له اقتدا پرته په بل حکم کې د مسجد نه څېر نه دي. همدا فتوا ده. د ناولي او حائضې ورتلل ورته جواز لري.

(در مختار ص ۶۰۰ ج ۱) په ځینو اورو کې لکه وقف مثلاً د مسجد حکم لري. - محمد رفعت قاسمی غفر له

مسئله: عید گاه ته په تللو کې داسې تکبیرونه ویل چې یو ځل یې یو کس ووايي بیایي نور په گډه سره ووايي ترڅو لمونځ درېږي. دا کار جواز نلري او مکروه دي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۱۷ ج ۵)

دمشکوة شریف (۱۲۷) مخ لومړی جلد حدیث هم ددی مسئلې تائید کوی چې داختر په ورځ دی په عید گاه کې دخلکو د رابللو لپاره کوم غږ نه کوی (محمد رفعت)

مسئله: که قصابانو کومه عید گاه جوړه کړه د نورو خلکو لمونځ پکې صحیح دي. (فتاوی دارالعلوم ۲۰۸ مخ ۵ ج)

مسئله: د مېرمنو تلل عید گاه ته دا وخت بلکه بیخي پخوا لا ممنوع وو. د صحابه وو په زمانه کې په جماعت کې د هغوی گډون منع شوی وو. (الدر المختار ص ۸۳ ج ۵) د تفصیل لپاره مکمل و مدلل نماز جمعه کتاب له ۱۲۷ مخ څخه تر ۱۳۰ پوري وگورئ

مسئله: (۱) که یوه عید گاه کافی وه د بلې جوړول د شریعت د منشا خلاف ده.

(۲) که کلې دومره وړو کې وو چې هلته د جمعې لمونځ نه کېده داختر لمونځ هم نه کېږي. نو چې داختر لمونځ نه کېږي د عید گاه جوړول هم ضروری نه دی او دوی د سنت تارکین نه دی ځوکه په سترکلی چې د جمعې لمونځ جائزوی او عید گاه نه وه نو جوړول ئې ضروری دی که ئې جوړه نه کړی د سنت د ترک ویره شته.

۳- که کومه وېره وه یا دا اندېښنه وه چې کمزور ویا ماشومانو ته زیان رسیږي نو د عید گاه پرېښودل جواز لري. یوازې په احتجاجي توگه د عید گاه پرېښودل جواز نلري. دا احتجاج لپاره نورې لارې هم شته.

(۴) که ښار پراخ وو خلک لیری رسېدلای نه شوای. د تکلیف د کمېدلو لپاره نورې عید گاهې جوړول جواز لري.

(۵) که عید گاه پرېښودل شو بل ځای لمونځ وشو انشاء الله د سنت ثواب ورته رسیږي. (فتاوی رحیمیه ص ۳۵۸ ج ۶)

مسئله: که عید گاه تعمیر و نو په منځ کې راغله یعنې ښار پراخ او کورونه ډېر شول بیا د صحرا حکم نلري. (فتاوی دارالعلوم ص ۱۹۵ ج ۵ د غنیة المستملی باب العیدین په حواله)

مسئله : په کليوکې چيرې چې د جمعې لمونځ نه کيږي داختر لمونځ مکرره تحریمی ده ځکه داختر لمونځ په هغولمونځونو کې دی چې په کليوکې نه ده صحیح بنا ورنه ضروری دی په واره کلی کې جواز نه لري (درمختار ص ۷۸۵ ج ۱)

مسئله : عیدگاه په ډېرو امورو کې د مسجد په حکم کېږي ده. هلته د لوبو کتل، غیبه نیول، ساز غږول او نور ټول محرمه امور حرام دي. متولي دي داسې شيانوته اجازه نه ورکوي. داکارونه په اجازه او نه اجازه هلته جواز نلري (فتاوی دارالعلوم ص ۲۱۵ ج ۵ په حواله دشامي احکام المسجد ص ۶۱۵)

مسئله : په هدیره کېږي که عیدگاه ودانه وه هلته لمونځ جائز دي.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۴ ج ۵ درالمختار ص ۲۵۲ ج ۱ په حواله)

مسئله : د احنافو په نزد که د لمونځ کوونکو څنګ ته قبر وو لمونځ یې مکرره دي. ځکه په قبري سترګې لګيږي او حضور خرابوي. که د لمانځه له ځای څخه قبر کېښته ووبیا مکرره نه دي: واضح ده چې که په هدیره کې داسې ځای موندل کیده چې له نجاست څخه پاک ووبیا مکرره ده او که بل ځای پاک نه موندل کېده بیا مکرره نه دي. خو د انبیاء ووقبر خواته مکروه نه دي. (کتاب الفقه ص ۴۴۱ ج ۱)

مسئله : په عیدگاه کېږي که فاصله د دوو صفونو په اندازه یا زیاته وه اقتداء صحیح ده. (عالمگیری ص ۶۲ ج ۱)

مسئله : داختر تر لمانځه وروسته په هغې عیدگاه کېږي تر زوال وروسته د جمعې لمونځ جواز لري خو غوره داده چې د جمعې لمونځ له معمول سره

سم په جامع مسجد کېږي وشي ځکه عیدگاه ته تلل او هلته لمونځ کول د اختر تر لمانځه پورې ځانګړې دي. (عزیز الفتاوی ص ۴۵ ج ۳)

مسئله : د مسجد فرش پوزی یا نور شيان عیدگاه ته وړل صحیح نه دي (عزیز الفتاوی ص ۵۹۲-۱)

مسئله : کوم ځای چې داختر د لمانځه لپاره وقف دي او عیدگاه بلل کيږي. هلته تصرف کول، مدرسه، کتابخانه یا بل څه جوړول. ورزش کول د خوړلو څښلو مجلس جوړول جائز نه دي. (عزیز الفتاوی ص ۷۹۱ ج ۱)

مسئله : له ضرورت څخه پرته په شخصي خصوصیت دوهمه عیدگاه جوړول اسراف او د تفرقي لپاره اساس ایښودل دي. (عزیز الفتاوی ص ۴۰۸ ج ۲)

مسئله : په کوم ښار، قصبه یا لوی کلي کېږي چې هلته د جمعې او اختر د لمونځو جواز علماؤ و ورکړي وي هلته له ودانیو بهر په څنګله کېږي د عیدگاه جوړول ضروری وي ژر دې عیدگاه جوړه کړي او تر هغودې له ښار څخه بهر داختر د لمانځه لپاره یو ځای وټاکي. (فتاوی رحیبه ص ۷۶ ج ۳)

داختر په لمانځه کېږي څنګه

که په څه ملحوظ د عید الفطر لمونځ په لومړۍ ورځ ونشي، مثلاً ورځ وي، میاشت ونه لیدله شي، بله ورځ امام تر زوال وروسته یا تر زوال وړاندې خبر شي چې میاشت لیدل شوې ده خو داسې وخت وي چې خلک راټولېدلای شي. یا یې په اوریخ کېږي لمونځ وکړ وروسته وپوهېدل چې تر زوال وروسته مولمونځ کړی دي. دوهمه ورځ دې لمونځ وکړي خو وروسته دې لمونځ نه کوي که وخت وو او که تېر شوی وو ځکه داختر د

لمانځه قضاء نشته که بې بل ځای جماعت نیولای شوای هلته دې لارشي.
دوهم جماعت دې نه کوي. (محدث نعت تاسمی)

د لوی اختر (عید الاضحی) په ورځ که بې د کوم عذر له امله لمونځ ونکړای شوای دوهمه او درېیمه ورځ کېدلای شي. په لوی اختر کېنې د عذر قید شته چې بیا کراهت نلري که پرته له عذر څخه په دوهمه یا درېیمه ورځ وشي جائزه خوښه نه ده. په واره اختر کي یوازي د عذر له امله ځنډیدلای شي کنه دوهمه ورځ جواز نه لري په دوهمه ورځ هم د لمانځه هغه وخت ده چې په اوله ورځ نې ده.

مسئله: که امام د کوچني اختر لمونځ وکړ وروسته، تر زوال وړاندې وپوهېد چې اودس بې نه درلود لمونځ دې بېرته را وگرځوی. که تر زوال وروسته وپوهېد دوهمه ورځ دې دوهم لمونځ وکړي. که په دوهمه ورځ تر زوال وروسته وپوهېد لمونځ دې نه کوي. که په لوی اختر کېنې داسې پېښه وشوه اوله زواله وروسته دا خبره معلومه شوه او خلکو قربانې کړې وې. قربانې بې جائز دي. لمونځ دې سبا را وگرځوي او که درېیمه ورځ تر زوال وړاندې ورته یاد شول لمونځ دې را وگرځوي خو تر زوال وروسته یابله څلورمه ورځ لمونځ جائز نه دي.

مسئله: که د لوی اختر په ورځ تر زوال وړاندې معلومه شوه چې امام بې اودسه لمونځ کړې دي. خلکو ته دې اعلان وکړي که څوک خبر نه وو او قربانې بې کړې وې، هغه جائزه ده خو تر معلومېدلو وروسته تر زوال پورې قربانې جائز نه ده. (فتاوی عالمگیری ص ٧٥ ج ١)

داختر لمانځه ته د تللو فضیلت

رسول الله ﷺ فرمایي: ((چې داختر ورځ شي فرشتې په لارو ولاړې وي او غږ کوي ای مسلمانانو! راشئ د خپل کریم پروردگار دربار ته چې په

خپل کرم او احسان سره بې خپلو بند گانو ته د نېکیو توفیق ورکړي دي او بیا ورته ستر اجر ورکوي تاسو ته چې د شپې د عبادت حکم شوی وو. هغه مو پوره کړې دي. تاسو ته چې د ورځې د روزو حکم وو هغه مو پوره کړې دي اوس د امر د پوره کولو انعام وگورئ. بیا چې له لمانځه څخه فارغ شي. یو اعلان کوونکې غږ کوي. خلکو! په رښتیا سره ستاسو رب تاسو ټول بخښلي یاست. ځی خپلو، خپلو کورونو ته بریالی وگرځي. له همدې امله دا ورځ یوم الجائزه دي په ملا اعلو کې هم ددې ورځې نوم یو الجائزه دی.

(التغییب والترهیب ص ٣٨٨ ج ٢)

مسئله: د جمعې او اخترونو په ورځو کېنې لمانځه ته سپاره تلل کومه خبره نه ده خو که پیاده لارشي دا غوره او افضل دي. (عالمگیری ص ٧٢ ج ١)

عیدگاه ته د تلو راتلو د لارو بدلول

((عن جابر قال کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا کان یوم عید خالف الطريق)) (له جابر (رض) څخه روایت دي چې رسول الله ﷺ به د اختر په ورځ لاره بدلوله). (صحيح بخاری)

تشریح: مطلب دادي چې رسول الله ﷺ به په کومه لاره عیدگاه ته تشریف وړ په راتلو کېنې به بې هغه لاره پرېښودله او په بله لاره به بې تشریف وړ. علماؤ د دې ډېر حکمتونه بیان کړي دي. له هغوی څخه یو حکمت چې قیاس ته نژدې ده، دا ده، چې به دغه ته که د اسلام شعاع او د

د رسول الله ﷺ معمول

((عن انس قال كان النبي ﷺ لا يغد ويوم الفطر حتى ياكل تمرات وياكلهن وترا)) ((رواه البخاري)) (انس (رض) وايي: رسول الله ﷺ به د عيد الفطر په ورځ د څو خرماوو له خوړلو پرته عيدگاه ته تشریف نه وړ او خرماوې به يې په طاق شمير خوړلې)

تفصيح: رسول الله ﷺ به د اختر په ورځ عيدگاه ته تر تللو وړاندې خوداني خرماوې خوړلې گواکې په خوړلو کښې به يې بېړه کوله ترڅو درمضان له ورځو څخه فرق راشي. لکه څرنګه چې په رمضان کښې د ورځې نه خوړل واجب دي د اختر په ورځ د ورځې خوړل واجب دي. رسول الله ﷺ به طاق دانې، درې، پنځه، اوه يازيات او کمې خورماوې خوړلې ځکه په هر کار کښې د طاق شمېرې خيال ساتل غوره دي. رسول الله ﷺ به په دې معامله کښې هم د طاق شمېرې لحاظ درلود. وجه يې داده چې: ((ان الله وتر يحب الوتر)) (الله ﷻ طاق دي او طاق خوښوي) د عيد الفطر په ورځ به رسول الله ﷺ خرماوې خوړي، هغه به هغه مهال موجودې وې ځينې وايي چې د خرماوو په خوړلو کښې د احکمت دې چې هغه خوړې او د تقويې ذريعه دي په تېره که په تنبه معده و خوړلې شي د سترگو په تقويه کښې ژر اغېز کوي. د روژې له امله چې کومه کمزوري پيدا شوې وي هغه ختموي او خواړه د ايمان د مقتضاً موافق دي علماء ليکي: څوک که په خوب کښې شيريني (خوړه) وويني هغه ته به د ايمان حلاوت ورپه برخه شي. شيريني زړه نرموي له همدې امله په شيريني سره روژه ماتي (افضل دي) (مقام حق ص ٢٨٨ ج ٢)

مسئله: د واړه اختر په ورځ عيدگاه ته تر تللو وړاندې. درې، پنځه يا اوه خرماوې خوړل مستحب دي. که کمې يا زياتې وي خو چې طاق وي که

مسلمانانو اجتماعي حالت او شوکت ښه څرګند يږي. او دا چې د اختر ورځ د مسلمانانو د خوشحالي ورځ ده نو د تفريح لپاره هم غوره دا ده چې په مختلفو لارو او له مختلفو کليو څخه تېر شي. (معارف الحديث ص ٤٠٧ ج ٢)

ځينې دا وايي که رسول الله ﷺ په کومه لاره تلای بېرته په هغې راتلای په ټولو به دا پيروي لازمه وه او صحابه کرام به په نورو لارو تلای نه شوای. رسول الله ﷺ د امت د اساني لپاره داسې وکړل چې تر لمانځه وروسته که خلک په هر د لاره غواړي لارې شي. (غنية الطالبين ص ٤٨٣)

د اختر تر لمانځه وروسته يا وړاندې څه خوړل

(عن بريدة (رض) قال كان النبي ﷺ لا يخرج يوم الفطر حتى يطعم يوم الاضحى حتى يصلى.) ((له بريدة (رض) څخه روايت دي چې وايي د رسول الله ﷺ معمول دا وو چې د واړه اختر په ورځ به يې څه شي خوړل بيا به لمانځه ته روانېده خو دلوي اختر په ورځ به يې تر لمانځه پورې څه نه خوړل. (جامع ترمذی سنن ابن ماجه)

دلوي اختر په ورځ تر لمانځه وروسته د څه خوړلو وجه غالباً داوی چې په دې ورځ تر هر څه وړاندې د قرباني غوښه و خوري چې د الله ﷻ يو ډول ميلستيا ده. د کوچني اختر په ورځ تر لمانځه وړاندې څه خوړل غالباً د دې لپاره وي چې درمضان ټوله مياشت دورځې څه نه خوړل کېدل، نن چې ورته اجازه شته د رضا او خوشحالي د ښکاره کولو لپاره چې يو بنده يې لري سهار له نعمتونو څخه خوند واخلي. د بندګي مقام هم دغه دي. (معارف الحديث ص ٤٠٦ ج ٢)

خرماوې وچې يا لمدې نه وي نور خواږه شيان دې و خوري . که تر لمانځه وړاندې څه ونه خوري گنهکار نه دی خو که تر لمانځه وروسته هم تربېگاپورې څه ونه خوري مواخذه لري . د لوی اختر حکم هم د غسې دې خو داختر تر لمانځه وړاندې دې څه نه خوري .

د لوي اختر په ورځ داختر تر لمانځه وړاندې څه خوړل کړا هت نلري خو تر لمانځه وړاندې څه نه خوړل مستحب دي خو په دې ورځ لومړي د قرباني غوښه و خوري چې د الله ﷻ ضيافت دي . (فتاوی عالمگیری ص ۷۲ ج ۱)

د لوي اختر په ورځ دروژې ټول شرائط مستحب دي

پوښتنه : د ذی الحجې په لسمه ورځ داختر تر لمانځه وړاندې یوازې څه نه خوړل مسنون دي که دروژې ټول شرایط مراعاتول ؟

جواب : تر قرباني وړاندې دروژې د ټولو شرطونو لحاظ ساتل مستحب دی . په درمختار کښې دې چې که څه هم څوک قرباني نه کوي خو تر لمانځه وړاندې څه نه خوړل ورته مستحب دي او که څوک څه و خوري کوم کړا هت نشته . له شامې څخه معلومېږي چې له ټولو هغو شيانو ځان ساتل مستحب دي کوم چې روژې ته زیان رسوي یعنې روژه ماتوي .

(فتاوی دارالعلوم ص ۱۹۲ ج ۵ دردمختار باب صلوة العیدین ۷۸۴ مخ ! جلد په حواله)

مسئله : ځینې عوام وایي چې تر قرباني وړاندې روژه نیول کوم اصل نلري . خو تر قرباني وړاندې څه نه خوړل مستحب دي او دا روژه نه ده نه خوړل فرض دي . نه دروژې ثواب اونه دروژې نیت دي . (اغلاط العوام ص ۱۳۳)

داختر د لمانځه وخت

((كان النبي ﷺ يصلي بنا يوم الفطر والشمس على قدر محين و الاضحى قدر رمح .)) (رسول الله ﷺ به له خلکو سره لمونځونه داسې کول چې په عيد الفطر کښې به لمرد دوو نېزو په اندازه هسک وو او د عيد الاضحى لمونځ به يې داسې وخت کاوو چې لمړ به يوه نېزه هسک وو . (معارف الحديث ص ۴۰۲ ج ۲)

داختر د لمانځه وخت چې لمړ يوه نېزه هسک شي بيا تر زوال پورې دي . که د يوې نېزې تر اندازې لمړ ټيټ وو او لمونځ وشو هغه صحيح نه دی بلکه يو حرام فعل دي (د يوې نېزې اندازه درې گزه يعنې شپږ ذراع (لاسونه) ده .) نو که تردې وړاندې داختر لمونځ وشو فاسد دي لکه د جمعې لمونځ چې مازديگرو شي . د فاسدوالي مطلب دا دي چې هغه لمونځ ونه شو خود نفل د لمانځه ثواب ورته رسېږي

(درمختار ص ۷۹۱ ج ۱)

داختر د لمانځه وخت د نفلي لمانځه د جواز تر وخت وړاندې دی که داختر د لمانځه په وخت کښې زوال وشو لمونځ فاسد يږي (کتاب الفقه ص ۵۴۹ ج ۱)

داختر لمونځ پر چا باندي واجب دي ؟

دا حنافو په نزد داختر لمونځ په داسې چا واجب دي چې د جمعې د لمانځه د شرطونو په پوره کولو د جمعې لمونځ ورباندې فرض وي . د جمعې دوجوب يا صحت په شرايطو کښې داختر لمونځ د اتوپير لري چې داختر خطبه تر لمانځه وړاندې او د جمعې خطبه تر لمانځه وروسته ويله کيږي . بل توپير دا دي چې که داختر د لمانځه لپاره يو شخص حاضر وي صحيح دي خود جمعې په لمانځه کښې به لږ تر لږه درې کسان گډون کوي . داختر

په لمانځه کښې جماعت واجب دي ترک يې گناه ده خو د اختر لمونځ کيږي ، خو د جمعې لمونځ له جماعت څخه پرته نه کيږي. (کتاب الفقه ص ٥٢٨ ج ١)

په چا چې د جمعې لمونځ لازم وي د اختر لمونځ هم ورباندې واجب دي. له خطبې سره سره کوم شرائط چې د جمعې د لمانځه دي د اختر د لمانځه لپاره هم دي خو د اختر تر لمانځه وروسته هم جواز لري خو مکروه ده که خطبه تر لمانځه وړاندې وويله شي تر لمانځه وروسته يې بيا لوستل نشته (فتاوی عالمگیری ص ٢٢٣ ج ٢)

د اختر د لمانځه لپاره ډول (نفاړه) وهل

که د نوم او شهرت لپاره وهل کيږي جواز نلري خو که د لمونځ کوونکو د خبرتيا لپاره وهل کيږي بيا جائز دي. (فتاوی دارالعلوم ص ٢٠٥ ج ٥)

د اختر په لمانځه کښې د مقتديانو انتظار

د اختر د لمانځه وخت تر زوال وړاندې دي نو تر زوال وړاندې انتظار کول څه ستونزه نه ده خو وروسته انتظار کېدلای نشي.

(فتاوی دارالعلوم ص ٢٠٥ ج ٥ رد المحتار ٧٧٩ مخ جلد ١ په حواله)

مسئله: ځينې خلک په عيدگاه کښې تر لمانځه وړاندې په لوړ غږ تکبیرونه وايي. د مسلم شريف له حديث څخه څرگنديږي چې د اختر په ورځ په عيدگاه کښې غږ يا تکبیر په لوړ غږ په دې هيله ويل نشته چې خلک راوبولي. (عزیز الفتاوی ص ٣٠٩ ج ١)

د اختر په ورځ نفلوونه

(عن ابن عباس ان النبی ﷺ صلی يوم الفطر رکعتين لم یصل قبلهما ولا بعد هما (بخاری و مسلم)) (له ابن عباس (رض) څخه روایت دي چې رسول الله ﷺ به د عيد الفطر په ورځ دوه رکعت لمونځ کاوو تر هغه وړاندې او وروسته به يې کوم نفل لمونځ نه کاوو. (معارف الحديث ص ٢٤١ ج ٣)

مسئله: د احنافو په نزد د اختر تر لمانځه وړاندې نفل کول مکروه دي که هغه په عيدگاه کښې وي او که بل ځای ، خو د اختر تر لمانځه وروسته يوازې په عيدگاه کښې لمونځ مکروه دي په کور کښې مکروه نه دی. (کتاب الفقه ص ٥٤٠ ج ٥)

د اختر تر لمانځه وړاندې مطلقا نوافل مکروه دي. خو تر لمانځه وروسته دا حکم دي چې په عيدگاه کښې دې نه کوي. که کورته لاړ شي او نوافل وکړي صحيح دي. (فتاوی دارالعلوم ص ٢٢٧ ج ٥ رد المحتار ص ٧٧٧ ج ١)

مسئله: د اختر تر لمانځه وړاندې د سهار د لمانځه قضایي اداء کول جواز لري خو په کور کښې په پټه دې ادا کړي ترڅو د خلکو ورباندې بدگمانی رانشي.

مسئله: په عيدگاه کښې د نفلونو کول له دې امله مکروه دي چې د اختر په لمونځونو کښې د زیاتوالي وېره نه وي. د اختر د لمانځه وخت تر زوال پورې دي. ځکه هم په هغه مسجد کښې چې د اختر لمونځ شوې وي تر زوال وروسته د نفلونو کول مکروه نه دی. (احسن الفتاوی ص ١٢٠ ج ٥)

مسئله: که چادسهار لمونځ کړی نه وو، داختر لمونځ ئي جائز دی
داختر تر لمانځه وړاندې د تیر قضا شوی لمونځ اداء صحیح ده خو غوره دا ده چې داختر تر لمانځه وروسته قضا راوړي. (عالمگیری ص ۷۳-ج ۵)

د نفلونو د ممانعت لامل څه شی دي؟

پوښتنه: داختر ونو په ورځو کې د اشراق او څانښت لمونځونه ولې نه کيږي وجه یې څه ده؟

جواب: د دې وجه داده چې له رسول الله ﷺ څخه یې کول ثابت نه دي. نو که د څانښت لمونځ داختر له لمانځه تر راگرځېدلو وروسته وکړي څه حرج نشته. (امداد الفتاوی ص ۶۷۴ ج ۱)

داختر په لمانځه کې به ماشومان چېرې درېږي

دنا بالغو ماشومانو په هکله حکم دادی چې که په جماعت کې شامل وو نو شاته دې ودرېږي. که داختر لمونځ وو او که عادي لمونځ. که د مجبوري له کبله په عیدگاه کې وړاندې تللي وو. که په جماعت کې ودرېږي. که د لمانځه مخته کېناستل یا نسي. کين لوري ته ودرېدل لمونځ کيږي. خو د سنت خلاف او تنزیهي مکروه ده. (فتاوی دارالعلوم ص ۱۹۶ ج ۵ در الداعتار باب امامت ۵۳۴ مخ ۱ جلد په حواله)

مسئله: نن سبا عیدگاه ته د ماشومانو بیول یو عام رواج دي. هریو له ځان سره ماشوم بیایي سره له دې چې هر کال تکلیف ويني خو احساس او تمیز نشته. کېدلای شي کله هلته په عیدگاه کې وژاري. بولې وکړي نور ضرورت ولري. نو ضرورده چې ناپوه ماشومان عیدگاه ته بوتلل نشي. (اغلاط العوام ص ۱۱۹)

داختر د شپږو تکبیرونو جواز

د احنافو دلیل. داختر په لمانځه کې د زوائدو تکبیراتو په هکله دا حدیث دي: ((عن سعيد بن العاص (رض) انه سأل ابا موسى الاشعري و حذيفه بن اليمان كيف كان رسول الله ﷺ يكبر في الاضحية و الفطر فقال ابو موسى كان يكبر اربعا في الركعة الاولى مع تكبيرة الاحرام و في الثانية مع تكبيرة الركوع تكبيرة و على الجنائز. فقال حذيفه صدق.

(رواه ابو داؤد، مشکوة شريف باب صلوة العيدین ۱۲۶ ج ۱)

(په دې روایت کې په دواړو رکعتونو کې نه تکبیرونه راغلي دي مراد ورڅخه زوائد تکبیرات دي. په اول رکعت کې د تحریمې او رکوع تکبیرونه داخل دي او په دوهم رکعت کې د رکوع تکبیر داخل دی.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۰۶ ج ۵)

په ((شرح منیه)) کې لیکلي: داختر د لمانځه په هر رکعت کې د تحریمې له تکبیر څخه پرته د دریو تکبیرونو روایت له ډېرو سترو صحابه وو څخه ثابت دي او له رسول الله ﷺ څخه منقول دي. (فتاوی دارالعلوم ص ۱۹۵ ج ۵ بحواله غنیة المستملی باب العيدین)

داختر د لمانځه نیت

پوښتنه: که داختر د لمانځه نیت داسې وشي، ((نیت کوم د دوو رکعتونو سنت لمانځه له شپږو تکبیرونو سره)) په دې صورت کې لمونځ صحیح کيږي که نه؟

جواب: په دې نیت لمونځ صحیح کيږي ځکه ځینې علما د اختر ونو لمونځونه سنت بولي خو صحیح داده چې واجب دی. نو احتیاط دا دي چې

د واجب لفظ وویل شي. خو که په نیت کښې د سنت لفظ وویل شي بیا هم لمونځ صحیح دي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۲ ج ۵ په حواله دردمختار باب العیدین مخ ۷۷۲ ج ۱)

داختر د لمانځه طریقه

د احنافو په نزد د اختر د لمانځه د ادایه وخت کښې له زړه نیت کول او په ژبه ویل چې ((زه د الله لپاره د اختر د لمانځه نیت کوم)) مقتدي دي د امام د متابعت نیت هم کوي. بیا تکبیر تحریمه ویل کیږي او لاسونه د نورو لمونځونو په څېر تر نامه لاندې نیول کیږي. بیا امام او مقتدیان ثناء (سبحانک اللهم) تر اخره وایی بیا امام درې زوائد تکبیرونه وایی مقتدیان ئي هم وایی هر ځلې د تحریمې د تکبیر په څېر لاسونه غوږونو ته رسوي او تر تکبیرو ویلو وروسته یې څوړند کوي، تر دریم تکبیر ویلو وروسته لاسونه تړي. تر هر تکبیر وروسته د درې ځله تکبیرو ویلو په اندازه ځنډ کیږي. په ثنا کښې نور مسنون ذکر نشته بیا امام اعوذ بالله او بسم الله پټ وایی. فاتحه او کوم سورت په جهر سره وایی. مستحب دادي چې ((سبح اسم ربک الاعلی)) سورت وویل شي. بیا امام او مقتدیان رکوع او سجده کوي. بیا دوهم رکعت پیل کیږي امام فاتحه او کوم سورت وایی. مستحب داده چې د ((هل اتاک)) سورت وویل شي. تر سورت وروسته د تېر په څېر درې زوائد تکبیرونه ویل کیږي او په څلورم تکبیر رکوع ته ځي. نور لمونځ پسې پوره کیږي.

(کتاب الفقه علی المذاهب الاربعه ص ۵۵۰ ج ۱)

مسئله: د اختر د لمانځه تکبیر ونه په لومړۍ رکعت کښې تر قرائت وړاندې او په دوهم رکعت کښې تر قرائت وروسته ویل کیږي. په دې توګه د دواړو قرائتونو تر مینځ حایل نه جوړوي. (درمختار ص ۲۹۱ ج ۱)

مسئله: د اختر د لمانځه د زوائدو تکبیرونو تر مینځ کوم مسنون ذکر نشته ځکه دا حکم دي چې د تکبیر تر ویلو وروسته دې لاسونه څوړند کوي لاسونه تړل هغه وخت وي چې کوم مسنون ذکر وي. د تکبیرونو تر مینځ دومره چوپتیا باید وي چې درې ځله سبحان الله پکښې ویل کېدلای شي. که خلک ډېر وو دا چپتیا ډېره وی تر څو اشتباه پاته نشي. (درمختار ص ۲۹۲ ج ۱)

د عید الاضحی (لوی اختر) احکام

د واره لوی اختر احکام یو ډول دي. د دواړو وخت یوشان دي. شرائط یې یوشان دي. دومره فرق شته چې د لوی اختر لمونځ تر دریمې ورځې هم کېدلای شي. د لوی اختر لمونځ که پرته له عذر څخه تر دریمې ورځې (دوولسم تاریخ) ورسپړي کیږي خو مکروه دی او د کوچنې اختر لمونځ که پرته له عذر څخه دوهمې ورځې ته پاته کیږي صحیح نه دي. (درمختار ص ۲۹۶ ج ۱)

مسئله: په لوی اختر کښې د لمانځه طریقه د واره اختر د لمانځه په څېر ده یوازې په نیت کښې د عید الفطر په ځای عید الاضحی ویل کیږي. د واره اختر په ورځ تر لمانځه وړاندې څه خواږه شیان څوړل سنت دي خو په لوی اختر کښې نشته. په واره اختر کښې لمانځه ته په لاره د تکبیرونو ویل په وروغږ دي او په لوی اختر کښې په جهر ویل کیږي. د واره اختر لمونځ ناوخته کول او د لوی اختر لمونځ وختي کول دي. د لوی اختر په ورځ د فطر صدقه نشته بلکه تر لمانځه وروسته قربانی شته خو په هغه چا چې وس یې لري. اذان او امامت نه د وړوګي اختر په لمانځه کښې شته او نه د لوی اختر. (بهشتی زیور ص ۸۵ ج ۱۱ شرح التنویر ص ۶۲ ج ۱ په حواله)

دلوی اختر خطبه

دلوی اختر (عید الاضحی) په خطبه کښې امام د تشریق دورځو او قربانی احکام بیانوي تر څو خلک وپوهیږي. طحطاوی لیکي. تر لوی اختر په وړاندې جمعه کښې د قربانی او نورو احکامو بیانول مناسب دي. (درمختار ص ۸۰۰ ج ۱)

عیدگاه ته په تللو کښې تکبیرونه

عیدگاه ته په تللو کښې په لاره په لور غږ تکبیر (الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد) ویل کیږي په دې کښې د چا اختلاف نشته.

مسئله: په لوی اختر کښې دا مستحب دي چې تر لمانځه وروسته څه شی وڅوري خو که څوک تر لمانځه وړاندې څه وڅوري هغه هم تنزیهي مکروه نه ده ځکه په بدایع کښې په صراحت وايي. که څوک څه وڅوري که یې نه وڅوري خو مستحب داده چې تر لمانځه یې وروسته وڅوري.

(درمختار ص ۷۹۶ ج ۱)

دلوی اختر تر لمانځه وروسته تکبیرونه

دلوی اختر تر لمانځه وروسته د تکبیرونو په ویلو کښې څه حرج نشته. ځکه مسلمانانو همدا سې کړي دي او دا طریقه راروانه ده. نو دلوی اختر تر لمانځه وروسته تکبیرونه ویل مستحب دي. (درمختار ص ۸۰۰ ج ۱)

داختر لمونځ له اذان او اقامت څخه پرته سنت دي

((عن جابر بن سمره قال صليت مع رسول الله ﷺ العیدین غیر مرة ولا مرتین بغیر اذان ولا اقامة)) (رواه مسلم) (له جابر بن سمره (رض) څخه روایت دي ماله رسول الله ﷺ سره یو یا دوه ځلې نه بلکه څو ځلې لمونځ کړې دي تل پرته له اذان او اقامت څخه. (صحیح مسلم معارف الحديث ص ۴۰۰ ج ۲)

له دې حدیث شریف او نورو فقهی روایتونو څخه معلومیږي چې د اخرونو په لمونځونو کښې اذان، اقامت او الصلاة الصلوة نارې وهل هېڅ نشته. همدا مسنون طریقه ده. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۳۷ ج ۵)

د نفلو په نیت بیا داختر لمونځ کول

د نفلونو په نیت په جماعت کښې گډون کول کومه گناه نه ده. ځکه شرعا ځینې ځایونه د داسې کولو حکم دي. د فقهې په کتابونو کښې دي چې که چا د ماینین او ماخستن لمونځونه کړي وو او د اقامت ویلو په وخت کښې په مسجد کښې وو له مسجد څخه دي نه ځي بلکه د نفلو په نیت دي په جماعت کښې شاملیږي.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۷ ج ۵ دردمختار باب ادراک الفریضة ۶۶۸ مخ جلد ۱ په حواله.)

د جمعی او اخرونو په خطبو کښې فرق شته

۱-د اخرونو خطبه د جمعی په شان د لمانځه لپاره شرط نه ده. بلکه پرته له خطبې هم داختر لمونځ صحیح دی.

۲-د اخرونو خطبه فرض او واجب نه ده بلکه سنت ده.

۳- د اختر خطبې تر لمانځه وروسته ویل کیږي.

د علامه شامی (رح) الفاظ دادي: ((د جمعي او اختر و نو د خطبو تر منځ فرق دادي چې د اختر و نو خطبه سنت ده. شرط نه ده او د جمعي د خطبې په خلاف تر لمانځه وروسته ده)) په بحر الرائق کښې راځي: که د اختر و نو لمونځ له خطبې ویلو پرته وشي صحیح دي. خو ترک د سنت ده. همدا شان تر لمانځه وړاندې د خطبې ویل خلاف سنت او گناه ده. خو لمونځ صحیح کیږي. که یاد شویو شيانو ته وگورو. که داختر په خطبو کښې عربي وویل شي او په نورو ژبو یې ژباړه واورول شي کوم حرج نه دي. ځکه د دې خطبې هغه شان نه دي چې د لمانځه لپاره شرط یاد دوو رکعتونو په ځای ده. بله دا چې خطبه تر لمانځه وروسته ده. که عربي خطبه ختمه شي. د اختر لمونځ او ورسره سنت خطبه بشپړ شوې دي. وخت خالي وي د تبلیغ په توگه دې د احکامو ژباړه واورول شي. اوږده خطبه ویل هم لازمه نه ده. که د ترجمې په وخت کښې که کوم سړې ځي کوم الزام ورباندې نشته. خود جمعي د خطبې په خلاف چې خامخا به د لمانځه انتظار کوي.

(خلاصة الاعجوبة فی العروبة لانا مفتی محمد شفیع)

داختر خطبه څرنگه ویله کیږي؟

د اختر په خطبه کښې مستحب دا دي چې په لومړۍ خطبه کښې نه او په دوهمه خطبه کښې او د ځلې الله اکبر وویل شي. دا سنت دي او مستحب دا دي چې له منبر څخه تر کوزېدلو وړاندې څوارلس ځلې الله اکبر وویل شي. داختر د خطبې لپاره چې منبر ته خپري په منبر دي نه کیښي. زموږ په نزد داسې طریقه ده. په منبر کښیناستل د اذان ختمېدلو ته انتظار دي خود اختر په لمانځه کښې اذان نشته نو نه دي کیښي. (درمختار ص ۷۹۴ ج ۱)

مثله: د دواړو خطبو تر مینځ دې څه زیاته شبهه کیښي. (فتاوی عالمگیری ص ۷۲ ج ۱)

مثله: تر لمانځه وروسته دې امام په منبر درېږي او خطبه دې وايي. دا سنت دي د لمانځه او خطبې ځای یونه دي. په لمانځه کښې امام کښته ولاړ وي او خطبه په منبر ویله کیږي. (دا غلطه ده چې چېرې لمونځ کیږي هلته به خطبه هم وايي. (فتاوی دارالعلوم ص ۱۹۲ ج ۱))

خطیب به څه بیانوي؟

په خطبه کښې د فطر د صدقې احکام بیانېږي او دا بنودل کیږي چې صدقه په چا واجب ده؟ چاته یې ورکړه واجب ده؟ څه وخت واجب ده؟ څومره واجب ده؟ څه شی ورکول واجب دي؟ د لوی اختر په ورځ خطیب الله اکبر او سبحان الله وايي. وعظ کوي د قربانۍ او ذبح احکام بیانوي د تشریق تکبیرونه ښيي. کله چې امام الله اکبر او درود وايي مقتدیان یې په زړه کښې وايي او پټه خوله کښیناستل سنت دي. (فتاوی عالمگیری ۷۲ مخ جلد ۱)

مناسب داده چې تر اختر و نو په وړاندې جمعه کښې د فطر د صدقې احکام بیان کړي تر څو خلک پوه شي او په وخت صدقه ورکړي. رسول الله ﷺ دوه ورځې وړاندې وعظ کاوو او د صدقې د اداء کولو حکم یې وکړ.

(درمختار ص ۷۹۴ ج ۱)

داختر تر لمانځه وروسته امام (یا خطیب) دوه خطبې وايي او دا سنت دي که یې خطبه تر لمانځه وړاندې وویل د سنت خلاف عمل یې وکړ. کوم شيان چې د جمعي په لمانځه کښې مسنون او مکروه دي. داختر په لمانځه کښې هم مسنون او مکروه دي. یوازې دوه شيان سره فرق لري. یو دا چې د اختر تر خطبې وړاندې د تکبیر ویل سنت دي خو په جمعه کښې سنت نه دي

مسئله: دوهم داچې د جمعې په خطبه کې تر خطبې وړاندې په منبر د امام کښیناستل سنت دي خو په اخرونو کې کښې مسنون نه دي. (درمختار ص ۷۹۲ ج ۱)

مسئله: د احنافو په مسلک د اختر په خطبه کې تر خطبې وړاندې امام په منبر کښیناستل مکروه دي بلکې منبر ته له ورتللو سره سم دې خطبه پیل کوي او نه دې کښیني. (کتاب الفقه ص ۵۶۰ ج ۱)

مسئله: د احنافو په نزد د اخرونو خطبې د جمعې خطبې ته ورته دي په خطبو کې یوازې یو رکعت دي. هغه د الله ذکر دي که کم وي او که زیات. نو په خطبو کې یوازې حمد یا تسبیح او تهلیل کافي دي. خو په یوه امر باندې انحصار کول تنزیهی مکروه دي. د احنافو په نزد دوهمه خطبه له شرطونو څخه نه بلکه سنت ده. (کتاب الفقه ص ۵۶۱ ج ۱)

د تفصیل لپاره مکمل او مدلل د جمعې د لمانځه مسائل نهم باب وگورئ.

مسئله: د احنافو مذهب دا دي چې د اختر لمونځونه په صحرا او بیابان کې کول افضل او مستحب دي. منبر هلته وړل اختلافي خبره ده. علامه شامی لیکي منبر هلته وړل مکروه دي خو که هلته منبر جوړ شي کوم حرج نه دي دا خبر غلطه ده چې د اختر خطبې په منبر دریدل ناجائز دي.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۶ ج ۵)

مسئله: د خطبې دیر اوږدول مکروه دي خو خطبه که هر څومره وي... د خطبې د اوږدوالي کراهت د خطیب په حق کې نه ده. په اوږدېدو کې د ټولې خطبې اوږدول واجب دي. (فتاوی دارالعلوم ص ۱۹۴ ج ۵)

مسئله: د اختر په خطبه کې که ضروري مسائل بیانېږي هغه دې کم وي خو تر خطبې وروسته ورباندې کوم قید نشته. (امداد الفتاوی ص ۷۱۱ ج ۱)

مسئله: د اختر خطبه ویل او اوږدول مؤکد سنت دي خو که خطبه ویل کېدل او څوک هلته حاضر وو غوږ نیول ورته واجب دي. هغه مهال خبرې کول ناجائز او شراو شور جوړول سخته گناه ده. (امداد المفتین ص ۷۸)

مسئله: که څه هم د اختر خطبه سنت ده خو اوږدول ورته پټه خوله کښیناستل واجب دي. داپه داسې حال کې چې خطبه اوږدله کېږي او که نه اوږدله کېږي. (درمختار ص ۵۸۵ ج ۱)

مسئله: د اختر په خطبه کې که په صفونو کې په خپلو ځایونو کښیناستل شي بهتر او غوره دي. صحابه کرام (رض) به په خپلو ځایونو ناست وو. (بلوغ المرام ص ۵۵)

مسئله: خطبه په ولاړو ویل سنت دي. که د عذر له امله په ناستو ولوستل شي صحیح ده، خو مداومت یې ښه نه دي بله چاره یې ضرور ده. (فتاوی رحیمیه ص ۲۷ ج ۵)

مسئله: که خطیب تکبیرونه ویل حاضرین دي تکبیرونه ورورو ووايي او که خطیب د ((ان الله وملتکته)) آیه ولوست حاضرین دې په زړه کېږي درود ووايي. (فتاوی رحیمیه ص ۹۰ ج ۵)

مسئله: که تر لمانځه وړاندې یا تر خطبه وروسته چنده (مرسته) ټولېدلې پروانه لري. خو د خطبې ویلو په وخت کې جواز نلري. (فتاوی رحیمیه ص ۸۸ ج ۵)

که څوک تر قرائت وروسته په لمانځه کېنې شریک شي

که مقتدي د امام د قیامي په حال کېنې راغی امام تکبیرونه ویلي وو هغه دې د خپل مذهب موافق زوائد تکبیرات ووايي او بیا دې د امام ملګرتیا وکړي. که له مقتدي څخه یو رکعت تېر وو نو کله چې همدا تېر شوی رکعت پوره کوي نو لومړی دې قرائت ووايي او بیا دې تکبیرونه ووايي او رکوع ته دې لارشي تر څو دا تکبیرونه پرله پسې نشي او قرائت یې تر منځ فاصله شي. (درمختار ص ۷۹۱ ج ۱)

مسئله: که مقتدي تکبیرونه لانه وو ویلي او امام رکوع ته لار په دې صورت کېنې دې مقتدي په قیام کېنې تکبیرونه نه وایي بلکه هغه دې له امام سره رکوع ته لارشي او په رکوع کېنې دې زوائد تکبیرات ووايي. دا صحیح قول دي ځکه رکوع د قیام حکم لري. ددې مسنون تر اداء دا غوره ده چې واجب اداء شي. په رکوع کېنې تسبیح سنت دي خو زوائد تکبیرات واجب (په رکوع کېنې د تکبیراتو ویل هغه وخت صحیح دي چې که مقتدي وېرېده چې که تکبیرونه په ولاړه وایم امام له رکوع څخه راپورته کېږي اوزه رکعت پوره کولای شم.)

مسئله: که امام د اختر د لمانځه په دوهم رکعت کې د زوائدو تکبیراتو له ویلو پرته رکوع ته لار. تکبیرونه دې په رکوع کېنې ووايي. د تکبیرونو لپاره دې بېرته قیام ته نه ځي.

مسئله: د اختر په لمانځه کېنې د زوائدو تکبیرونو د ویلو طریقه داده چې د تکبیر په وخت کېنې دواړه لاسونه تر غوږو پورې هسک کړي. که څه هم امام د لاسونو لوړولو ته قایل نه وي. خو که یې تکبیرات په رکوع کېنې ویل لاسونه دې غوږونو ته نه وړي. دا مختار مذهب دي ځکه په رکوع

کېنې ځنګنونه نیول سنت دي او په تکبیراتو کېنې لاسونه غوږونو ته رسول هم سنت دي، خو دایې محل نه دي هغه چې محل یې (ځنګنونه نیول) دي هغه دې غوره شي. (درمختار ص ۷۹۲ ج ۱)

مسئله: که څوک د زوائدو تکبیراتو تر ویلو وروسته په لمانځه ودرېد حکم یې دا دي چې تر تحریمه تکبیر وروسته دې زوائد ووايي که څه هم امام قرائت وایي. که امام رکوع ته تللې وو، تکبیرات دې ووايي او رکوع ته دې لارشي. که مقتدي وېرېده چې که تکبیرونه وایم امام له رکوع څخه پورته کېږي بیا دې تکبیرونه په رکوع کېنې ووايي. که یې په رکوع کېنې تکبیرات پوره نه کړل امام هسک شو. ورسره جگ دې شي او پاته تکبیرونه ترې ساقط دي. که په دوهم رکعت کېنې په لمانځه ورسره ودرېد. د امام تر سلام ګرځولو وروسته دې ولاړ شي بل رکعت دې وکړي خو زوائد تکبیرونه دې تر قرائت وروسته ووايي خو که یې په تشهد ویلو کېنې لمونځ ونیو د امام تر سلام وروسته دې هسک شي او داسې دې دوه رکعت له لمونځ وکړي لکه له امام سره چې به یې کاوو.

(احسن الفتاوی ص ۱۴۳ ج ۴ درمختار ص ۷۸۱ ج ۴ په حواله)

مسئله: که امام له رکوع څخه را پورته شو او څوک ورسره په لمانځه شریک شو تکبیرات دې نه وایي. د امام له سلام اړولو وروسته دې تېر شوي رکعت له تکبیراتو سره پوره کړي. (کتاب الفقه ص ۵۵۱)

مسئله: د اختر په لمانځه کېنې د زوائدو تکبیرونو په مهال د لاسونو پورته کول (رفع یدین) سنت دي. که رفع یدین ونکړي لمونځ خو کېږي خوبیا دې داسې نه کوي او دا سنت دي په ځای کوي. (عزیز الفتاوی ص ۲۰۱ ج ۱)

مسئله: داختر د لمانځه تکبیرونه واجب دي. که کوم تکبیر پاته شي ترک دواجب دي او د سهو سجده لازميږي خو دا چې داختر په لمانځه کښې سجده سهو نشته نو داختر لمونځ کيږي. (عزیز الفتاوی ص ۳۰۹ ج ۱)

مسئله: که عیدگاه ته څوک داسې وخت ورسېد چې لمونځ کېده خو دده اودس نه وو، که پوهېده چې د اودس له کولو سره د لمانځه یوه برخه نیولای شم اودس دې وکوي او په لمانځه کښې دې ورسره شریک شي او که نه تیمم دې وکړي او لمونځ دې ورسره پیل کړي. (طحطاوی ص ۶۳)

مسئله: که داختر په لمانځه کې دچا اودس مات شو سمدستي دې تیمم وکړي او په لمانځه کې دې شریک شي. (طحطاوی ص ۶۳)

مسئله: که څوک د کوچنی یا لوی اختر په لمانځه کې داسې مهال شریک شي چې امام له تکبیرونو څخه فارغ شوی وو، که په قیام کې شریک شوله تکبیر تحریمه سره دې سمدستي زوائد تکبیرونه ووايي که څه هم امام قرائت وایي که درکوع په مهال ورسره شریک شو تحریمه اوزوائد تکبیرونه دې ووايي او په رکوع کې دې ورسره شریک شي که درکوع د پاته کیدلو ویره وده تحریمه دې ووايي په رکوع کې دې شریک شي اود سبحان ربی العظیم پرځای دې زوائد تکبیرونه ووايي، لاسونه دې غوږوته نه پورته کوي، که امام له رکوع څخه پورته شو څومره تکبیرونه چې ئي ویلي دي له امام سره دې پورته شي پاته تکبیرونه دې پرېږدي ورته معاف دي.

مسئله: که چا داختر د لمانځه دوهم رکعت له امام سره ونيو تر سلام وروسته دې دوهم رکعت داسې پوره کړي چې لومړی دې قرائت ووايي او

بیا تکبیرونه دا خیال دې نه کوي چې دا خو زما لومړی رکعت دي او تکبیرات به لومړی ووايم. (درمختار ص ۵۸۴ ج ۱)

که داختر په لمانځه کښې جماعت ونه نیسي

که له چا څخه داختر لمونځ تېر شو. که دوهم ځای یې لمونځ نیولای شوای هلته دې لار شي او لمونځ دې وکړي. ځکه داختر نو لمونځونه په یوه ښاریا قصبه کې څو ځایه ادا کول په اتفاق سره کیدلای شي خو که هلته تلای نشي هغه دې څلور رکعت له لمونځ د ځانست د لمانځه په څېر وکړي. دا داختر لمونځ نه دي. انشاء الله د ثواب د کموالي تلافی به یې وشي.

(درمختار ص ۷۹۵ ج ۱)

مسئله: د احنافو په نزد داختر نو د لمونځونو د صحت لپاره د جمعې په څیر جماعت شرط دی که ئي په امام پسي داختر لمونځ ونکړ قضا نلري نه په وخت کې اونه بیا. که یې قضا یوازې راوړه څلور رکعت له لمونځ دې پرته له زوائدو تکبیراتو څخه وکړي. تر فاتحې وروسته دې په لومړی رکعت کښې (الاعلی) په دوهم کښې (الاضحی) په دریم کښې (الم نشرح) او په څلورم کښې دې (والتین) ووايي. (کتاب الفقه ص ۵۵۵)

که څوک رکوع ونکړي

پوښتنه: که په دوهم رکعت کښې امام زوائد تکبیرات پرېښودل او رکوع ته لار مقتدیان ولاړ وو. امام سجده دې ته لار مقتدیان هم ورسره لاړل او رکوع ترې پاته شوه. امام د سهو سجده وکړه. د مقتدیانو لمونځ څرنگه شو؟

جواب: دامام او هغه مقتديانو لمونځ صحيح شو کومو چې رکوع کړې وه اوله هغو مقتديانو څخه چې رکوع پاته وه د هغوی لمونځ ونشو.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۱۷ ج ۱)

د اختر په لمانځه کښې د دوهم جماعت حکم

په یوه عیدگاه کښې په دوهم ځلې جماعت کولو سره لمونځ کیږي خو د ځینې عوارضوله امله په یوه مسجد کښې دوهمه پلا جماعت کول مکروه دی. دلته هم دغسې ده. او زیاته بده خبرد لاپکښې داده چې په انتظام کښې خلل راځي او په عوامو کښې دې اتفاقي خطر د وي. له دې امله دې وروسته راغلي خلک په بله عیدگاه یا بل مسجد کښې جماعت وکړي. (احسن الفتاوی ۱۲۵ ج ۴)

[غوره داده چې بل جماعت ونکړي چې جماعت ناوخته کېده هلته دې جماعت وکړي. (رفت قاسمی)]

د دوهم جماعت حکم

که په عیدگاه کښې یا تري بهر ځای نه وو او خلک له جماعت څخه پاته شول. خلک دې په داسې مسجد کښې بل جماعت وکړي چې هلته د اختر لمونځ شوی نه وي. که دغسې مسجد نه رو بل ځای دی لمونځ وکړي خوداسې چې هلته هر چاته دورتلو اجازه وي په عیدگاه کښې دوهم جماعت مکروه دي. په دوهم جماعت کښې به بل امام وي کوم چې اول جماعت کړی دي هغه به بیا لمونځ نه ورکوي. (فتاوی رحیمیه ص ۳۰ ج ۵)

د مجبوریت له امله دوهم جماعت

پوښتنه: که چېرې لوی ځای نه وو. وار په ځایونه (مسجدونه یا سبالونونه) وو چې ټول خلک پکښې نه ځایدل آن نیم یا زیات کسان پاته کېدل. که هلته په تکراري ډول د اختر لمونځونه وشي حکم یې څه دي؟

جواب: چېرې چې عیدگاه نه وي او په مسجد کښې هم گنجایش نه وي. په ځنګل کښې دې یو میداني ومومي او هلته دې لمونځ وکړي. که دغسې میدان نه وو. په ښار کښې دې یو خوندي میدان ومومي یادې ستر سالون یا تعمیر پیدا کړي. که بیا هم خلک نه ځایدل دوهم ځای دې د لمانځه لپاره غوره کړي یعنې دوه ځایه دې د اختر لمونځ وکړي. که مجبوریت او شرعی عذر نه وو په یوه ځای کښې دې دوهم او دریم جماعت نه کیږي. که بیا هم بل ځای نه پیدا کېده او د لمونځ د نه کېدلو احتمال وو بیا دې هلته دوهم جماعت وکړي خو په بل امام پسې. لومړی امام بیا جماعت نشي ورکولای. په عیدگاه کښې د امام لپاره د مرستې اعلان غلط کار دي که چا له خپل وس سره سم مرسته کوله یا یې هدیه ورکوله څه حرج پکښې نشته.

(فتاوی رحیمیه ص ۳۶ ج ۵)

مسئله: د جمعې او اختر و نواو د لمونځونو د صحت لپاره مسجد شرط نه دي. په ښار یا د ښار په پنا کښې ادا کېدلای شي. (هدایه ص ۸۴ ج ۱ - طحطاوي علی مراقي الفلاح ص ۲۹۳)

مسئله: د لمانځه لپاره د ځای وقف کول هم ضرور نه دي. په شخصي ځای یا کرایي ځای کښې هم کېدلای شي خو شرط دا دي چې هلته د هر چا دورتلو اجازه وي یعنې هر څوک هلته د لمانځه د کولو اجازه ولري.

(درمختار مع الشامی ص ۷۶۱ ج ۱ فتاوی رحیمیه ۲۷۴ ج ۱)

داختر و نوا لمونځونه واجب او قضایي نه لرل ووجه

پوښتنه: داختر و نوا لمونځونه واجب دي که نفل؟ قضایي ولې نشته په داسې حال کې چې دوترو قضایي شته.

جواب: داختر و نوا لمونځونه واجب دي. که چا په جماعت سره ونکړل بیا یې قضا نشته ځکه جماعت ورته شرط دي خو په وترو کېنې جماعت شرط نه دي او دوخت تحدید پکېنې نشته.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۱ ج ۵ - ردالمحتار ص ۲۲۴ باب العیدین)

داختر تر لمانځه وروسته دعا

زموږ د مشرانو لکه مولانا رشید احمد گنگوہی، مولانا محمد قاسم نانوتري، مولوی محمد یعقوب نانوتري، مولانا محمود الحسن (قدس الله اسرارهم) دا معمول وو چې داختر تر لمانځه وروسته به یې هم لکه د نورو لمونځونو داسې لاسونه پورته کول (دعا به یې کوله. په حدیثونو کېنې هم تر لمانځه وروسته دعا کول ثابت دی چې داختر و نوا لمونځونه هم پکېنې شامل دي. زموږ په نزد راجح قول دا دي چې داختر تر لمانځه وروسته دعا کول مستحب دي. او په نورو حدیثونو کېنې هم تر هر لمانځه وروسته دعا کول ثابت دي او داختر و نوا لمونځونه هم ورڅخه مستثنی نه دي. (فتاوی دارالعلوم ص ۸۸ او ۱۹ ج ۵)

په حصن حصین کېنې هغه احادیث چې د دعا په اړه دي راغلي دي او زموږ د مشرانو هم معمول وو چې داختر تر لمانځه وروسته به یې دعا کوله. څوک چې یې بدعت گڼي هغه صحیح نه دی ځکه تر لمانځه وروسته دعا

استحباب ثابت دی نو داختر د لمانځه دیلو لوجو نه نشته. په مکوة او حصن حصین کې مشهور احادیث راغلي دي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۵ ج ۵)

یادونه: دلته به یوه خطبه رانقل کړو. دا یوه نمونه ده ضروري او لازمي نه ده خو چې څوک خطبه وایي په هغې کېنې به د الله حمد په رسول الله درود ویل د صحابه، راشده خلفاؤو، اهل بیتو او نور یادونه باید وشي. (محمد رفعت قاسمی)

د کوچنی اختر خطبه

الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد المنعم المحسن الديان ذی الفضل الجود والاحسان ذی الکرم والمغفرة والامتنان، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له ونشهد ان سیدنا و مولانا محمدا عبده ورسوله الذي ارسل حين شاع الكفر في البلاد ان صلى الله عليه وعلي اله واصحابه مالمع القمر ان وتعاقب الملوان الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد، اما بعد فاعلموا ان یوم مکم هذا یوم عید لله علیکم فيه عوائد الاحسان. ورجاء نیل الدرجات والعفو والغفران، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد وقال

رسول الله صلى الله عليه وسلم ان لكل قوم عيدا وهذا عيدنا، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فاذا كان یوم عیدهم یعنی یوم فطرهم باهی بهم ملئکتہ فقال یا ملئکتی ماجزاء اجیروقی عمله قالوا ربنا جزائه ان یوفی اجره قال

ملئکتی عبیدی و امانی قضا فریضتی علیهم ثم خرجوا یعجون الی الدعاء و عزتی و جلالی و کرمی و علوی و ارتفاع مکانی لاجیبتهم فیقول ارجعوا قد غفرت لکم و بدلت سیاتکم حسنات قال فیرجعون مغفورا لهم. الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر و لله الحمد. و هذا الذی ذکر فی ذلک الیوم کان فضله و اما احکامه من صدقة الفطر و الصلوة و الخطبة قد کتبناها فی الخطبة الی قبله نعم بقیة المسئلتان فنذکرهما الآن، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر و لله الحمد الاول قال (۱) علیه الصلوة و السلام من صام رمضان ثم اتبعه ستاً من شوال کان کصیام الدهر - الثانية: کان النبی صلی الله علیه و سلم یکبر بین اضعاف الخطبة یکثر التکبیر فی خطبة العیدین، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر و لله الحمد اعوذ بالله من الشیطن الرجیم قد (۲) افلح من تزکی و ذکر اسم ربه فصلي

اخرج عبد بن حمید و ابن المنذر عن سعید الخدری قد افلح من تزکی قال اعطی صدقة الفطر قبل ان یرجع الی العید و ذکر اسم ربه فصلی قال خرج العید فصلی کذا فی الدر المنثور قلت لوفی علی هذا ذکر اسم ربه بالتکبیر فی الطريق لم یعد ۱۲

مسلم ۱۲ - (۳) عین ابن ماجه ۱۲ -

په خطبه کښې دراغلو ایتونو او حدیثونو ژباړه

درېم حدیث ((رسول الله ﷺ ارشاد دي هر قوم یو اختر (عید) لري دا زموږ اختر دي)) (متفق علیه)

درېم حدیث ((او رسول الله ﷺ فرمایي: کله چې د عید الفطر ورځ وي الله په فرشتو باندې فخر کوي او فرمایي: ای زما فرشتو! د هغه شخص بدله څه وي چې خپل کاريي بشپړ کړي وي. ملائیکې عرض کوي. ای زموږ ربه! د هغه بدله دا دي چې ثواب ورته بشپړ ورکړل شي. الله فرمایي: زما بندگانو (سړو او ښځو) زما فرض پوره کړي دي کوم چې ورباندې ایښودل شوي وو بیا راوتلي او زاري کوي. زما په عزت او جلال. زما په کرم او لوړ شان او د مرتبې په لوړوالي قسم دي چې زه د هغوی سوال ضرور منم بیا خپلو بندگانو ته فرمایي: مادرته مغفرته کړې دي او ستاسو بدي مې په ښکيو بدله کړې دي او هغوی به وگرځي داسې چې بخښل شوي وي)) (بیهقی فی شعب الايمان)

درېم حدیث: ((رسول الله ﷺ ارشاد فرمایي: څوک چې د رمضان روژې ونیسي بیا وروسته د شوال شپږ ورځې روژه ونیسي داسې دي گواکې تل (ټول کال) یې روژه نیولي ده. (مسلم)

ف: د دې وجه دا ده چې که دیوې نیکی په بدل کښې لس نیکی و موندل شي نو رمضان د میاشتې ثواب لس میاشتې کیږي. شپږ ورځې د شوال شپيته ورځې (دوه میاشتې) کیږي

خلوړم حدیث: ((رسول الله ﷺ به د اختر د لمانځه په خطبه کې تکبیرونه وپرویل)) (عین ابن ماجه)

آیت شریف: ((بيشكه هغه څوك خلاص شو چا چې زكاة (د فطر صدقه) ورکړه او د الله نوم ياد کړي (تکبير ووايي) بيا لمونځ وکړي (عبید بن حمید او ابن المنذر له حضرت ابو سعيد خدری (رض) څخه په روایت د زكاة مطلب د فطر صدقه ده او له لمانځه څخه يې مقصد د اختر لمونځ بللې دي (همدا سې په الدر المنثور کښې دي) خير مؤلف رح وایي که له (ذکر سم ربه څخه مطلب په لاره د تکبیر و نو وېل راغلو هم بعيد نه ده)

زیاتوالی: الف - اوانس ؓ فرمایي: رسول الله ﷺ (مدينې منورې) ته تشریف راوړ، د مدينې خلکو د وې ورځې درلودې (چې ميلې ئې پکښې کولې) رسول الله ﷺ وفرمايل: دادوې ورځې څه شی دي، هغوی وويل: موږ به په دې دوو ورځو کې د جهالت په زمانه کې ميلې کولې. رسول الله ﷺ وفرمايل: تاسوته الله جلّ و علا ددې دوو ورځو په بدل کې غوره ورځې درکړې دي. د الاضحی داختر ورځ او د الفطر داختر ورځ. (ابوداؤد)

ب - او درسو الله ﷺ ارشاد دی: کله چې داختر ورځ وي، فرشتې د لارو په دروازو کې کښېنې نارې وهی چې ای د مسلمانانو ډلې! د کریم خدای جلّ و علا لورته ولاړ شئ له ښه والې سره احسان کوی او بیا ورباندې ثواب ورکوي (یعنی په خپل د عبادت توفیق ورکوي او بیا په خپله ثواب ورکوي) تاسوته د شپې د قیام حکم کوی او تاسو قیام کوئ، دروزي رانیولو حکم کوی او تاسو روزي رانیسئ او دخپل پرودگار اطاعت کوي نو تاسو انعام تر لاسه کړی، بیا چې لمونځ وشي منادی نارې وهی خبراوسئ! ستاسو رب درته برخه درکړه ولاړ شئ خپلو کورنوته کامیاب لاړ شئ. نو د ایوم الجائزة ده او په اسمان کې ددې ورځې نوم یوم الجائزة (او د انعام دورځې نوم ایښودل شوی دی) (عین جمع الفوائد عن الکبير)

د لوی اختر خطبه

الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد الحمد لله الذي جعل لكل امة منكم ليذكروا اسم الله علي ما رزقهم من بهيمة الانعام وعلم التوحيد وامر بالاسلام، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد ان سيدنا ومولانا محمدا عبده ورسوله الذي هدانا الى دار السلام، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد صلي الله عليه وعلى اله واصحابه الذين قاموا باقامة الاحكام وبذلوا انفسهم واموالهم في سبيل الله فيالهم من كرام. وسلم تسليما كثيرا، الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد. اما بعد فاعلموا ان يومكم هذا يوم عيد شرع لكم مافيه مع اعمال اخر قد سبقت في الخطبة قبل هذا العشر ذبح الاضحية بالاخلاص وصدق النية وبين نبیه وصفیه صلی الله علیه وسلم وجوبها وفضائلها ودون علماء امته من سننه في كتب الفقه مسائلها الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد، فقد قال عليه الصلوة والسلام ما عمل ابن آدم من عمل يوم النحر احب الي الله من اوراق الدم وانه ليأتي يوم القيمة بترزنها واشعارها واظلافها وان الدم ليقع من الله بمكان قبل ان يقع بالارض فطنبوا بها نفسا الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد. وقال اصحاب صلي الله عليه وسلم يارسول الله. ماهذه الاضاحي قال سنة ابيكم ابراهيم عليه السلام قالوا فعلا نافيها يارسول الله قال بكل شعرة حسنة قالوا فالصوف يارسول الله قال بكل شعرة من الصوف حسنة الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد. (۱) وقال عليه الصلوة والسلام من وجد سعة لان يضحي فلم يضح فلا يحضر مصلانا الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد، (۲) وقال ابن عمر الاضاحي يومان بعد يوم الاضحى. (۳) وعن علي مثله وهذا بعض من الفضائل وتعلموا من العلماء المسائل اعوذ بالله من الشيطان الرجيم لن ينال الله لحومها ولادماها ولكن يناله التقوى منكم كذلك سخرها لكم لتكبروا لله على ما هداكم وبشر المحسنين.

(۱) عین ترغیب عن العاکم مرفوعا من التصحيح وموقوفا ولعله اشبه وهو مع ذالك مرفوع حکما ۱۲

(۲) مالک ۱۲

(۳) مالک ۱۲

د لوی اختر په خطبه کې د راغلو ایاتونو او حدیثونو ژباړه

لتر سړي حدیث ((رسول الله ﷺ ارشاد دي. د لوی اختر دورځې هیڅ عمل (د قربانی) د وینوتر بهولو محبوب نه دي. بېشکه وینه ځمکې ته تر رسېدلو وړاندې د الله ﷻ په دربار کې منل کېږي. نو په همدې

(قربانی) خپل زړونه خوشحاله کړئ. (ترمذی ابن ماجه)

درهم حدیث: صحابه وو عرض وکړ: دا قربانی څه شي دي؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: ستاسو د نیکه، ابراهیم علیه السلام سنت ده. د الله څومره ستر رحمت دی چې هغه خپل زوی ذبح کاو او موږ یو پسه یا یوبل څه ذبح کوو خوله دی سره ئي هم موږ دهغه پیروان کړی یو بیا صحابه وو وویل: موږ ته پکښې څه شي دي؟ رسول الله ﷺ و فرمایل: د هر ویسته په بدله کېنې یوه نېکي ده. احمد او ابن ماجه

درهم حدیث ((او رسول الله ﷺ و فرمایل: څوک چې وس لري

(د نصاب خستن وي) بیا قربانی نه کوي. هغه دې زموږ عیدگاه ته نه راځي ((عین الترغیب ...))

شتر و هم حدیث: ((ابن عمر رض و ویل: قربانی د اختر تر لومړي ورځ دوه ورځې وروسته هم صحیح ده))

پشم حدیث: او له علی رض هم د غسې روایت دي ((مالک رح)) آیه الله ﷻ فرمایي: ((الله ﷻ ته نه دهغې غوښه رسېږي او نه وینه بلکه هغه ته ستاسو تقوی رسېږي. همداسې یې څاروي ستاسو لپاره حلال کړل. له

همدې کبله تاسو الله ﷻ په لویې سره یاد کړئ، هغه تاسو ته یې (د قربانی) توفیق درکړ (ای محمد ﷺ) نیکي کوونکو ته ښه زېږی ورکړه ((

زیاتوالی: رسول الله ﷺ و ویل ای فاطمې! له خپلې قربانی سره ودرېږه ورسره حاضره اوسه ځکه ددې بدل تاته داده چې د وینې اول څاڅکې لویږي تاته تیرې گناوي بخښل کېږي فاطمې رضی الله عنها عرض وکړیارسول الله ﷻ ایآدا خبره خاص زموږ د اهل بیتو لپاره ده او که موږ اوتولو مسلمانانو ته؟ (عن البزار و ابی الشیخ)

ف: که هلته کوم غیر محرم نه وو. مېرمن دې له خپلې قربانی سره ودرېږي او دا مستحب ده خو که غیر محرم وو بیا پرده ضرور ده.

ب: او د رسول الله ﷺ ارشادی: څوک چې قربانی کوی د زړه په خوشحالی د ثواب په نیت همدا قربانی ئي د دزخ له اوره د ساتلو ضمانت کوی.

(عین الترغیب عن کبیر الطبرانی)

دوهمه خطبه

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونؤمن به ونتوكل عليه. ونعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سيئات اعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له. ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له. ونشهد ان محمدا عبده ورسوله. اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ط ان الله وملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما اللهم صل على محمد وعلى آل محمد بعدد من صلي وصام. وصل على محمد وعلى آل محمد بعدد من قعد وقام. وصلي الله عليه وعلى جميع الانبياء والمرسلين والملائكة المقربين والخلفاء الراشدين خصوصا علي خير

البشر بعد الانبياء بالتحقيق. امير المؤمنين ابي بكر الصديق رضي الله تعالى عنه. وعلي مزين المنبر والمجرب. امير المؤمنين عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنه. وعلي كامل الحياء والايمان امير المؤمنين عثمان بن عفان رضي الله تعالى عنه. وعلي مظهر العجائب والغرائب امير المؤمنين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه. وعلي الامامين الهمامين السعیدین الشہیدین ابي محمد. الحسن و ابي عبد الله الحسين رضي الله تعالى عنهما وعلي عميه المكرمين بين الناس ابي عمارة الحمزة و ابي الفضل العباس رضي الله تعالى عنهما وعلي الستة الباقية من العشرة المبشرة وسائر المهاجرين والانصار. والتابعين الابرار الاخيار الي يوم القرار رضوان الله تعالى عليهم اجمعين. اللهم اغفر لي ولوالدي ولجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات. انك سميع مجيب الدعوات. اللهم ايد المسلمين بالامام العادل والخير الطاعات. واتباع سنن سيد الموجدات. اللهم انصر من نصر دين محمد صلي الله عليه وسلم واجعلنا منهم. واخذل من خذل دين محمد صلي الله عليه وسلم، ولا تجعلنا منهم. عباد الله رحمكم الله. ان الله يأمركم بالعدل والاحسان وايتاء ذي القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى يعظكم لعلكم تذكرون اذكروا الله يذكركم وادعوه يستجب لكم ولذكر الله تعالى اعلي واولي واعز واجل واتم واهم واكبر

تر خطبې وروسته دعا کول ثابت نه دي

د اختر تر لمانځه وروسته دنور لمونځونو په څېر دعا کول مستحب دي خو تر خطبه وروسته دعا بايد پرېښودله شي. يوازې تر لمانځه وروسته دعا وشي چې هغه ثابته ده. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۳۱، ۲۱۹، ۱۲۵ او ۲۱۳ ج ۵ او عزيز الفتاوی ص ۴۹ ج ۳)

د اختر تر لمانځه وروسته د دعا مستحب والی ثابت دی خو تر خطبه وروسته ثابت نه دی نو معلومه ده چې در رسول الله ﷺ متابعت د اختر تر لمانځه وروسته په دعا کولو کې ده او تر خطبه وروسته د سنت اتباع په دعا نه کولو کې ده نو د داسې مستحب امور و ترک کول د ملامتی وړ نه دی (عزيز الفتاوی ۴۹-۳)

يعنی د اختر تر لمانځه وروسته که څوک دعا ونکړي نو د ملامتی وړ نه دی خو تر خطبه وروسته دی دعا نه کوي.

د اختر تر لمانځه وروسته لاس يا غيږ ور کول

پوښتنه: ۱- د اختر تر لمانځه وروسته مصافحه کول (د پوښتنې لپاره لاس ور کول) جائزه که ناجائز؟ که ناروا وي نو عام خلک ورڅخه منع کول ضروري ګڼه؟

۲- دا ممانعت څرنگه ده او په کومه درجه کې ده.

۳- دا ممانعت له لمانځه سره متصل وي او که ټوله ورځ.

۴- ايا معانقه (يو بل ته غيږ ور کول) په دې کښې شامل نه دي؟

جواب ۱- دا طريقه غوره کول بدعت دي.

۲- دا ممانعت له لمانځه سره متصل دي ځکه دا فعل له شارع ﷺ څخه ثابت نه دي.

۳- معانقه هم په دې کښې شامل ده. تر لمانځه وروسته سمدستي معانقه صحيح نه ده د اختر په ورځو کښې مصافحه او معانقه (لاس او غيږ

ورکول) صحیح دي. بدعت یا گناه د هېڅ مصلحت په بنا جائز نه دي. د نورو منع کول هغه وخت ضروري چې د منلو هیله یې وي. کنه نهی عن المنکر ضرور نه ده. لنډه دا چې په خپله دې تر لمانځه وروسته سمدستي له چا سره مصافحه او معانقه نکوي. خو که چا تر لمانځه وروسته ملاقات درلود هغه ته صحیح ده اما له بدعت سره د مشابهت له امله ځان ساتل ورڅخه غوره دي. (احسن الفتاوی ص ۲۵۴ ج ۲)

کلي قاعده دا ده، د عباداتو په هکله چې کوم کیفیت له رسول الله ﷺ څخه روایت شوي دي په هغه کېنې تغیر او تبدل روانه دي. مصافحه (په لاس پوښتنه کول) سنت ده خو له دې قاعدې سره سم باید د هغې په منقول څرنگوالي کېنې تغیر رانشي. شارع عليه السلام به یوازې د ملاقات او کتنې په لومړۍ وخت کېنې مصافحه کوله او دا اتفاقي خبره ده. او درخصت په وخت کېنې مصافحه کول یې اختلافي خبره ده که له دې دوو ځایونو پرته بل ځای کیږي، په عبادت کېنې تغیر او ستل دي او دا ممنوع دي. نو ځکه هم د اختر و نو تر لمانځه یا پنځه وخته لمونځونو وروسته مکروه او بدعت ده.

(شامی ص ۲۲۶ ج ۵ په باب الاستبراء کی د تصریح موجوده ده امداد الفتاوی ص ۷۰۸ ج ۱)

د اختر په ورځ د خوشحالي څرگندول

ام المؤمنین عایشه (رض) فرمایي: د لوي اختر په ورځ ابوبکر (رض) راغی، د انصارو دوو نجونو هغه شعرونه ویل چې د بعثت د جگړې په هکله و ورسول الله (ص) څېره پټه کړې وه، ابوبکر (رض) هغه نجونې منع کولې. رسول الله ﷺ خپله څېره لوڅه کړه ابوبکر (رض) ته یې وویل: ابوبکر: هغوی پرېږده ځکه اختر ده او اختر د خوشحالي ورځ ده. (بخاری، مسلم)

د ډول (ډول) دوهو مسئله

د ډول په هکله د علماؤ دوه قوله دي: یو دا چې ډول وهل مطلقاً مباح دی. یعنې هر څوک یې هر وخت وهلاي شي. دوهم قول دا دي چې مطلقاً حرام دي. په دې هکله صحیح مسئله دا ده چې ځینې ځایونه لکه نکاح، ولیمه یا نور داسې مراسمو کېنې چې په همدې حکم کېنې وي یا د اختر په ورځو کېنې د ډول وهل مباح دي. په ډول کېنې هم علماؤ فرق کړی دي که ډول ورسره جامن (ډوډغې) درلودل مکروه ده او که یې هغه نه درلودل مکروه نه دي. بیا هم په بې جامن ډول کېنې اختلاف دي. په هر حال نجونو چې کوم اشعار ویل هغه د فواحشو، بڼکلا او مینې اشعار نه وو چې ویل یې معیوب او ممنوع دي. هغه د جنگ د کار نامو وو او داسې اشعار د زړورتیا د استانونه لري چې هغه د دین په خپرولو کېنې مرسته کولای شي. کنه د نجونو څه وس وو چې د عایشې (رض) کره یې د رسول الله ﷺ په حضور کېنې ویل هغه بد او معیوب اشعار نه وو... د هغو نجونو کسب او شغل هم ساز او اواز نه وو چې ورڅخه فتنه او فساد پیدا کېده بلکې دا هغه اشعار وو چې ځینې شریف خلک یې په خپلو کورونو کېنې وایي او پاک خیالات پکېنې ځای شوي وی. لنډه خبره دا ده هغه شعرونه او غناء چې اواز ویونکي یې د فن او کسب په توګه غوره کوي یوازې د خلکو طبیعتونه خوشحاله کوي یوازې محرمات پکېنې وایي دا حرام دي. هغه چې سپیڅلي مضامین ولري. د محرماتو ذکر پکېنې نه وي. زړونو ته روحاني استنباط ورکوي حمد، نعت یا د نورو سپیڅلو شیانو یادونه وي. داسې اشعار په ترنم جائز دي بلکه تر یوه حده مستحب دي ځکه د نیکیو لپاره د خوشحالي سبب جوړېږي. (مظاهر حق ص ۲۸۳ ج ۲)

(خلاصه خبره دا ده چې له دې حديث شريف څخه دا بنسكاره كيږي چې دا ختر په ورځ داسې خوشحالي بنسكاره كول مباح دي كومه چې د شريعت د حدودو په چوكاټ كښې وي. هغه كه اشعار ويل وي كه بل ډول خوشحالي وي چې له نورو قومونو سره مشابهت نه وي. مباح ده. (محمدرفعت)

اختر دې مبارک شه ويل

پوښتنه: نن سبا د اختر په ورځ په ځانگړې توگه د اختر تر لمانځه وروسته يو بل ته اختر مبارکي ويل رواج دي. په شريعت كښې دا څه اصل لري څه بد والې خو پكښې نشته؟

جواب: په شريعت كښې د دې هېڅ ثبوت نشته. كه عوام په دې كار التزام كوي نو مكروه ده. او كه يې ثواب وگڼي نو په شريعت كښې زياتوالي او د بدعت له امله پكښې سخته گناه ده. فقها ؤو د اختر د ورځې سنت او مستحبات په تفصيل سره بيان كړي دي. كه (اختر مبارکي) ويل مستحب وای حتما به يې يادونه شوې وه. كه دا عمل مستحب وای علماؤ او نورو ښكمنو به ورباندې عمل كړې وو خو هغسې نده يوازې په عوامو كښې دا رواج دي. كه يې رښتيا هم په حديث شريف كښې استحباب ثبوت شي نو د برکت دعا مستحب ده او د ځانگړو الفاظو التزام بدعت دي. مثلاً د پوښتنې په وخت كښې مختلف الفاظ لكه (سلامت اوسې) د الله ﷻ دې درځه راضي شي (يانور او د دعاء الفاظ وايي. مثلاً الله ﷻ دې په اختر كښې برکتونه واچوي. الله ﷻ دې مبارک كړي الله ﷻ دې برکت ورکړي. په دې كښې څه بدي نشته. په هره موقع (اختر دې مبارک شه) ويل دانبيسي چې دا الفاظ مقصود بلل كيږي. دا په دين كښې زياتوالي دي ځكه مكروه ده. (احسن الفتاوى ص ۲۸۴ ج ۱)

په اختر کې مبارکي ورکول (اختر دې مبارک شه ويل) جائز دي خو همېشه دا لفظ بايد استعمال نشي تر څو يې عوام سنت يا ضروري ونه گڼي محمدرفعت قاسمي) په اختر كښې د خوشحالي څرگندول او ډېر خيرات كول هم مستحب دي. مبارکي ويل هم مستحب دي. داسې چې الله ﷻ دې زموږ او تاسو اختر ونه قبول كړي. له داسې مبارکي ويلو څخه انكار كېدلای نشي. ځكه د ((حليه)) ليكوال په صحيح اسنادو داسې كولو او ويلو د ډېرو صحابه وو اثار را نقل كړي خو په (محيط) نومي كتاب كښې راځي د اختر تر لمانځه وروسته په هر حال مصافحه كول مكروه دي. ځكه له صحابه كرامو څخه دا څه ثابت نه دی. دا دروافضو طريقه ده. د اختر تر لمانځه وروسته چې په هندوستان كې معانقه كول رواج دي هغه هم په اصل كښې مكروه ده. (درمختار ص ۷۸۸ ج ۱)

داختر په ورځ يو بل ته مبارکي ورکول جائز دی - تقبل لله منا ومنکم ، يا ستاسودی اختر مبارک وی یا نور داسی الفاظ ويل

(درمختار مع الشامی ۷۷۷ ج ۱، فتاوی رحیمیه ص ۱۸۱ ج ۱)

قربانی پر چا واجب ده؟

قربانی په هغه مسلمان واجب ده چې عاقل ، بالغ او مقیم وي. په شتمني كښې او ه نیم تولې سره زریا دوه پنځوس نیم تولې سپین زریا د هغوی بیه ولري. دا شيان تر ضروري اړتیا زیات وي. دغه شتمني كه سره یا سپین زر یا د تجارت مال یا د کور زیات سامان ، تر خپلې هستوگنې زیات کورونه او یا نور جايداد وي. د قربانی لپاره په دې شتمني د کال تېرېدل هم شرط نه دي . او نه يې تجارتي شرط پكښې شته. كه څوك د قربانی په دریو ورځو كښې د مال خاوند شو هم ورباندې واجب ده كه د ماشوم یا لېوني

دومره شتمني وه چې د قربانی د وجوب حال ته رسېدله بیا هم نه په دوی واجب ده او نه یې په ولي. که څوک په شرعي قاعده برابر مسافروو یعنې د قربانی په ورځو کښې د دریو ورځو په واټن یا زیات له کور څخه لرې وي قربانی ورباندې نشته. که د قربانی په ورځو (لسمه، یوولسمه یا دوولسمه نېټه) کښې تر لمر لوېدلو وړاندې کورته راغی او د نصاب مالک وو قربانې پرې واجب ده او که د نصاب څښتن نه وو شرعاً ورباندې قربانې واجب نه ده. خو که یې د قربانی په ورځو کښې د قربانی په نیت کوم څاروي اخیستي وو. د هغه څاروی قربانې ورباندې واجب ده ځکه که بې وسه شخص د قربانی په نیت کوم څاروی واخلي هغه ورباندې نذر دي او پوره کول یې واجب دي. اصلي ضرورت هغه شیان دي چې له ځان یا عزت سره تړلي دي. هغه څه چې که پوره نه وو ځان یا عزت ته یې زیان رسېږي لکه خوړل څښل جامې اغوستل، د هستوګنې ځای او د کسب د څښتن د هغه کسب وسائل. نور ستر ستر دېگونه: ستر فرشونه، رېډیو، ټایپ، تیلی وېژن، وی سی آر او نور اسباب په اصلي ضروریاتو کښې داخل نه دي. نو که یې قیمت نصاب ته ورسېږي قربانې ورباندې واجب ده. لکه څرنگه چې په سړیو قربانی واجب ده هغسې په مېرمنو هم واجب ده. په دې شرط چې ورسره شخصي ګینه وي یا دومره مال او جایداو ولري چې د نصاب برابر وي قربانې د ځان له لوري واجب ده. د اولاد یا بل عزیز له لوري واجب نه ده که د چا لس اولاده وي. ټول یو ځای اوسي د پلار په ژوند یوازې په پلار قربانی واجب ده یوازې پلار دې په خپل نوم کوي. که مېرمن او د مېرمنې قربانی د مېرمن لپاره کافي نه ده. د هر یوه لپاره بېله، بېله قربانی لازمه ده. ځینې خلک داسې کوي چې یو کال یې په خپل نوم او بل کال یې د مېرمنې په نوم کوي داسې جائز نه دي. که د نصاب څښتن وي له خپله لوري دې قربانی وکړي که یې د بل چا په نوم وکړي د ده په ذمه

واجب پاته دي. که پلار وفات شي د هر یوه برخه یې نصاب پوره کولای شوای. په بالغ زوی ځانته قربانې واجب ده. که کوم یوه د نورو وروڼو له لوري وکړه په هغوی پاته ده. که په مور یا پلار قربانې واجب وه خو ویې نکړه. وصیت کول یې ضروري دي. که یې وصیت وکړ وفات شو. د هغه مال څخه یې قربانی کول واجب ده. که یې وصیت ونکړ، د هغه له لوري قربانې واجب نه ده. که چا د هغه له لوري قربانې وکړه هغه نفل ده. واجب یې نه ادا کېږي خو د نفل ثواب ورته ورسېږي. (تاریخ قربانی ص ۴۰ تر ۴۲-)

د مشترک مال حکم

که د څلورو وروڼو شتمني مشترک وه. د هر یوه برخه له نورو سره برابر ده. په هغه باندې قربانی واجب ده چې اصل حاجات یې پوره وي. د نصاب مال یې موجود وي. نو که د هر یوه برخه تر قرض پوره کولو وروسته د نصاب اندازه وه په بالغانو قربانی لازمه ده. په کومو چې لازمه ده هغوی به هر یو یا یوه وزه، یو مړ یا په غوا، گاو مېښه او اوبښه کښې اوومه برخه قربانې کوي. په مشترک مال کښې پسه قربانی کول کافي نه ده. که دوه کسان د قربانی په نیت واجب یا نفل یو پسه ذبح کړي جائز نه دي. قربانی یې نه کېږي ځکه پسه او وزه یوه برخه ده اولاد یا مېرمن که په خپله د نصاب خاوندان وي ورباندې قربانې واجب ده که د نصاب خاوندان نه وي د هغوی قربانې په مېرمن یا پلار واجب نه ده. (کفایت المفتی ص ۱۷۶ ج ۸)

په یوه شخص قربانی واجب دي

په یوه شخص یوه قربانی واجب ده. که هر څومره شتمن وي که هر څومره ډېر والي د نصاب خاوند وي بیا هم یوه قربانی لازمه ده.

پور اخستل او قربانی کول

قرض اخستل او قربانی کول ښه نه دي ځکه واجب نه ده (کفایت المفتی ۱۷ مخ)

مسئله: که تر ضرورت زیات شیان خرڅ کړي بیا واجب دي. او کنه نه ده. (امداد الفتاوی ص ۵۵۲ ج ۲)

مسئله: قرضدار خلک دي قربانی نه کوي خو که یې وکړي صحیح کیږي.

(کفایت المفتی ص ۲۰۷ ج ۸)

ځینې خلک داسې پوه شوي چې په قرض اخستلو قربانی جائز نه ده، او ثواب نه لري دا غلطه ده ثواب ضرور لري، دا بیله خبره ده چې پور اخستل او قربانی کول غوره نه دي ترڅو چې کیدلای شي له قرض څخه دی ځان وساتي. (محدث رفعت قاسمی)

مسئله: څوک چې قرضدار وي، هغه دې د قرض فکر کوي قربانی دې نه کوي خو که قربانی وکړي ثواب لري. (امداد المفتین ص ۹۶۱ ج ۲)

مسئله: طالب العلم ته تر نفل قربانی د کتابونو اخستل غوره دي (فتاوی محمودیه ص ۳۲۴ ج ۴)

د وژنې شوي شخص له لوري قربانی کول

((وَعَنْ حَنْشٍ قَالَ رَأَيْتُ عَلِيًّا يَضْحِي بِكَبْشَيْنِ فَقُلْتُ لَهُ مَا هَذَا؟ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَوْصَانِي أَنْ أَضْحِيَ عَنْهُ فَإِنَا أَضْحِي عَنْهُ)) حنث (رض) وایي: ما علی (رض) ولید چې دوه پسونه یې قربانی کړل. ما عرض وکړ دا څه دي (یعني دا چې د یوه پسه په ځای دوه قربانی کوي) هغه وفرمایل: ماته

رسول الله ﷺ وصیت کړې وو چې (د هغه تر وفات وروسته) د هغه له لوري قربانی کوم نو یوه قربانی مې د هغه له لوري وکړه. (ابوداؤد، ترمذی)

تشریح: علی (رض) یوه قربانی د ځان له لوري وکړه او یوه د رسول الله ﷺ په ځای. داسې ښکاره کیږي گواکې علی (رض) هر کال د رسول الله ﷺ له لوري قربانی کوله. (مظاهر حق ص ۳۰۲ ج ۲)

د مړه شوي شخص له لوري د قربانی کولو مطلب

پوښتنه: د مړه شوي شخص له لوري د قربانی مطلب څه دي؟ داسې ده چې له خپله لوري یوه برخه قربانی وکړي او ثواب یې ورته وبخشي او داسې لکه د نورو ژوندو په څېر د هغه په نوم بېله قربانی وشي؟ جواب: دواړه ډوله صحیح دي. (امداد الفتاوی ص ۵۳۳ ج ۲)

مسئله: د وفات شوي شخص له لوري قربانی کول جائز دي او مړه شوي شخص ته یې ثواب رسیږي. (کفایت المفتی ص ۲۰۴ ج ۸)

څو تنو ته ثواب رسیږي؟

دا چې د بل چاله لوري قربانی تبرعا کوي او دي د قربانی د مال مالک دي او بل ته یوازې ثواب رسیږي داسې یوه برخه هم کیږي. لکه په مسلم شریف کښې شته چې تاسو یوه برخه قربانی وکړی او د پړو ته یې ثواب وبخښئ او دا صحیح دي. (امداد الفتاوی ص ۵۷۲ ج ۳)

د ثواب د بخښلو لپاره ضروري نه ده چې په لوي څاروي کښې به اوه کسه گډوي یعنې اوو تنو ته به ثواب بخښل کیږي څومره کسان چې غواړي هغومره صحیح دي. اوه کسه د قربانی لپاره شرط دي (کفایت المفتی ص ۲۰۶ ج ۸)

پاډونه : که څوک تبرعا له خپل لوري بل ته د ثواب بخښلو قربانې کوي. هغه صورت ورڅخه بېل دي چې مړه شوي شخص له خپل مال څخه د قربانۍ کولو وصیت کړې وي په هغه صورت کې یوه برخه دیوه شخص ده. (محرر نفث قاسمی)

دیوه شخص لپاره صدقه غوره ده که قربانې

مسئله : د قربانۍ په ورځو کښې مړي ته د ثواب رسېدلو لپاره د پیسو یانورو شیانو تر صدقه قربانې غوره ده. ځکه په قربانې کښې مال ورکول او قربانې کول دواړه دي او په صدقه کښې یوازې د مال ادا کول دي.

(فتاوی رحیمیه ص ۸۷ ج ۲)

که دنصاب خاوند د مړه شوي له لوري قربانې وکړي

پوښتنه : یو سړی د نصاب څښتن دي. څاروی یې واخیست د مړه شوي شخص په نوم یې قربانې وکړه ایا د ده له غاړې واجب و او بښتل ؟

جواب : که په چا قربانې واجب وه او ده د مړه شوي شخص په نوم قربانې وکړه هغه د ده قربانې ده او مړه شوي کس ته یې ثواب نه رسېږي. خو که په ده باندې قربانې واجب نه وه یا یې مړه شوي ته بېله قربانې وکړه بیا د مړه شوي له لوري قربانې صحیح ده یعنې مړي ته یې ثواب رسېږي.

(کفایت المفتی ص ۲۰۵ ج ۸)

که په غلطې سره یو د بل قربانې ذبح کړي.

که دوو کسانو دوه پسونه د قربانې په نیت واخیستل سره غلط شول د یوه پسې بل ذبح کړ او د بل دا بل. د دواړو قربانې صحیح ده په کوم یوه بدله نشته.

مسئله : که چا د بل وزه په زور یا غلا بوتله او قربانې یې کړه. قربانې یې صحیح ده خو مالک ته یې د قیمت ورکول واجب دي.

مسئله : د امانت او بضاعت (که چاته د تجارت لپاره پیسې ورکړي او د ده پکښې حصه وه په هغه رقم قربانې جائزه نه ده) په شریک مال چې د ساتلو لپاره یې چاته ورکړې وي. عاریت یعنې د پور په مال د مېرمنې څاروي د مېرې لپاره او د مېرې څاروی د مېرمنې لپاره. د گروي (رهن) څاروي قربانې کول جواز نلري ځکه د بل چا ملکیت دي. (خلاصة المسائل ص ۱۱۷)

په قربانۍ کښې د شرکت طریقه

د قربانۍ څاروی که په خوا د قربانۍ لپاره غوره شوی وي او که د قربانۍ په ورځو کښې واخیستل شي دواړه جائز دي. خو که یې څوک د قربانۍ لپاره غوره کړي یا یې د قربانۍ په نوم واخلي نو د نصاب څښتن نه وي. د هغه څاروي قربانې کول ورباندې واجب دي. که د نصاب خاوند وي او کوم څاروی واخلي د قربانۍ په نوم یې نذر کړي په هغه د دې څاروی حلالول واجب دي او دا چې د نصاب څښتن دي بله قربانې هم ورباندې واجب ده. خو که یې د نذر په توګه نه وو ټاکلی بیا هم دایوه قربانې پرې واجب ده او تعین کول یې هم لازم نه دي. (کفایت المفتی ص ۱۹۵ ج ۸)

مسئله: که چا د قرباني لپاره يو لوی څاروی واخيست او هغه مهال يې دا نيت وکړ چې که بل څوک گډېده شريک کوم يې. بيا څوک ورشريک شو دا صحيح دي. که يې د اخستلو په وخت دا نيت نه وو کړې او په دې نيت يې اخيستي وو چې يوازې يې قرباني کوم. بيا که څوک ورشريک شول غوره خبره خونده څوکه ورسره شريک شي و دې گوري که د نصاب څښتن وو شراکت يې سم دي او که بې شتو او د نصاب څښتن نه وو نو سم نه دی يعنی غريب شخص ته د اسم نه ده چې په اخيستل شوی څاروی کې نور خلک ورسره شريک کړي، څوکه څوک شريک کړی دهغه قرباني کېږي د دې شراکت له امله شرکاؤ ته زيان نه رسېږي، خو پر غريب شخص د لازمېږي چې څو برخې ئې نور و خلکو ته ورکړي دی هغه مبلغ ادا کړي طريقه ئې داده چې که د قرباني ورځې وی هغومره برخې دی قرباني کړي او که ورځې ختمې وی بيا دی دهغو برخو بيه په مسکينانو وويشي. (بهشتي زيور سره له حاشيې ۲۹ مخ ۲ جلد)

(ځکه چې د نصاب څښتن نه وي قرباني ورباندې واجب نه ده نو که کوم څاروی واخلې نو هغه نيت به پوره کوي هغه ورباندې نذر دي او پوره کول يې ضروري دي. (رفت قاسمی مدرس دارالعلوم ديوبند)

د شرکت غوره طريقه

د لوی څاروی تر اخستلو وړاندې که شريکان وموندل شي دا د احتياط طريقه ده او افضله ده او که يې څوک واخلې او نيت يې دا وي چې يوه يا دوه يادري برخې زمادي او په نورو برخو نور خلک را شريک کوم دا صورت هم صحيح دي. څو که يې په بل نيت واخلې او بيا نور خلک شريک کړي په جواز کې يې اختلاف دي خو راجع لوری يې جواز دي. (کفايت المفتی ص ۱۸۸ ج ۸)

له شرکت څخه د بېلېدلو حکم

پوښتنه: که څوک په قرباني کې شريک شو بيا تر قرباني يوه ورځ وړاندې خپله برخه پرېږدي. قرباني ورباندې واجب يا سنت ده که څرنگه؟

جواب: که په قرباني کې داسې څوک شريک وو چې قرباني ورباندې کېدله. که هغه خپله برخه پرېږدي او په ځای يې بل څوک شريک شي. دا قرباني صحيح ده. او که داسې څوک ورسره شريک وو چې قرباني ورباندې واجب نه وه که هغه خپله برخه پرېږدي قرباني ورباندې واجب ده او په دې څاروی کې د نورو قرباني هم صحيح نه ده. (کفايت المفتی ص ۱۹۰ ج ۸)

د گډون غلطه طريقه

په ستر څاروي کې اوه کسان گډون کولای شي. خو شرط دا دي چې د هره يوه حصه به سبع (اوومه) حصه وی تر هغه به کمه نه وي. دا چې گډون کوونکي اوه تنه وي. يو کمې پيسې ورکړي يوه پرې او غوښه هم د پيسو په اندازه ووبشله شي نو د ځينو برخه تر اوومې حصې کمېږي. دا صورت جواز نلري. (کفايت المفتی ص ۲۸۴ ج ۸)

ځکه هر شريک د خپلو روپو په اندازه غوښه وړي ده يعنی اووه برخې برابرې نه شوی نو جواز نه لري. (محمدرافت قاسمی)

د وليمې او عقيقي گډون

په لوی څاروي (غوايي، اوبن،) څوک د عقيقي په نيت گډون کولای شي. شرط دا ده چې د گډون کوونکو نيت به د قرباني يا عقيقي وي يعنی

په يوه څاروي کښې ځينې د قرباني او ځينې د عقيقي په نوم گډون کولای شي. دوهم شرط دا دي چې د گډون کوونکو برخه به تر اوومې کمه نه وي.

(کفایت المفتی ص ۲۴۲ ج ۸)

مسئله: که په چا قرباني واجب وي او څوک يې نفلي کوي دواړه په يوه لوی څاروي کښې سره گډون کولای شي. (عزيز الفتاوى ص ۷۱۸ ج ۱)

مسئله: ځينې د قرباني او ځينې د وليمې لپاره په يوه څاروي کښې گډون کولای شي. دا ټول صحيح ده. (شامی ص ۳۲۶ ج ۶)

تر حلالو وروسته گډون

پوښتنه: په يوه غوا کښې اوه برخې معلومې شوې او حلاله يې کړه. د غوښې تر ویش وروسته يو څوک راغی وايي يوه برخه ماته راکړئ. يوه سړي ورته خپله برخه ورکړه. ورباندې خرڅه يې کړه ايا داسې صحيح ده؟

جواب: د قرباني تر ذبح کولو وروسته په برخو کښې تغير او تبدل صحيح نه دي. قېمت بېرته ورکول کېدلای شي. (عزيز الفتاوى ص ۷۱۹ ج ۱)

د غوښې د خرڅولو په نيت گډون

پوښتنه: په اوو کسانو يې يو څاروي واخيست. وروسته معلومه شوه چې يوه تن د غوښې د خرڅولو په نيت گډون کړی دي ځکه د هغه کار همدا دغوښو خرڅول دي. ايا دا برخه د نورو په قرباني اغېز لرلای شي؟

ځواب: د ده برخه دې يو قرباني کوونکی واخلي بيا دې قرباني وکړي، کنه د ټولو قرباني خرابه ده. د يوه هم نه صحيح کيږي. (فتاوى محموديه ص ۳۱۳ ج ۲)

مسئله: د مسنونه وليمې په نيت (د قرباني په څارو کې برخه اخيستل د چا قرباني نه باطلوی همدا سې د عقيقي په نيت برخه اخيستلونه باطليږي فتاوى محموديه ص ۳۱۳ ج ۲)

د گډون د پيسو ویش

پوښتنه: اوه کسان په يوه څاروي کښې گډشو مثلاً پخواني حساب يې په لس روپۍ واخيست. دا بيه په لسو تنو تقسيمول يو کس ردی او وېش يې مشکل دي څرنگه يې ووېشي

جواب: که کوم گډون کوونکې د بل په ځای زياتې پيسې ورکړي هم کوم مشکل نشته او که هر شريک پيسه پيسه ورکړي او کومې پيسې چې زياتې شي هغه دی د څاروي مالک ته ورکړي هم کومه ستونزه نشته عرض دادی چې په دې کې هيڅ د پوښتنې ځای نشته. (عزيز الفتاوى ص ۷۶۴ ج ۱)

د ټولې کورنۍ له لوري قرباني کول.

که په يوه کور کښې په ټولو باندې قرباني واجب وه. هر يو د نصاب څښتن وو يعنې قرباني د ټولو کافی نه ده. هر يو به قرباني کوي، که پسه ورته په لوړه بيه تمامېده په يوه لوی څاروي کښې دې شريک شي. که يې د لوی څاروي غوښه نه خوړله. داسې ځای ته دې واستوي چې هلته خوړه کيږي يا دې څاروي ژوندي ورواستوي او يا دې د قرباني بيه واستوي. بې وجې د غوښې څښول جائز نه دي ځکه د مال ضائع کېدل دي. (فتاوى رحيميه ص ۱۶۴ ج ۶)

مهر او قرباني

که یوه مېرمن د نصاب مالکه نه وه خو په مېړه باندې مهر دوه مېړه پاته وو چې تر نصاب ډېر وو خو تر اوسه لاس ته ورغلې نه وو. نو په دې مهر شتمنه نه بلله کيږي او قرباني ورباندې نشته. (فتاوی هندیه ص ۲۹۳ ج ۵)

مسئله: د نصاب څښتن که زکات ورکړ او شتمني یې کمه شوه بیا هم ورباندې شته. (عالمگیری ۲۹۲ ج ۵)

د بل چاله لوري قرباني کول

که د چا واجب قرباني څوک د ده له اجازې پرته وکړي جواز نلري. خو د خپلو متعلقینو له لوري جائز ده - داسې چې دا یې عادت گرځېدلي وي او که دغسې کار عادت یې نه وو بیا هم جواز نلري. خو د ذبح کوونکي لپاره هغه قرباني صحیح ده. خو که څوک د بل چالپاره تبرعا تطوعا پرته له اجازې قرباني وکړي بالکل صحیح ده که یې د ده له لوري قرباني عادت وه او که نه وه. د داسې عادت اطلاع یې وه که نه وه. ځکه په تبرعا عن الغیر قرباني کښې ذابح (ذبح کوونکې) مالک دي. بل ته یوازې ثواب رسیږي قرباني د هغه په ملکیت کښې نه کوي. (امداد الفتاوی ص ۶۱۰ ج ۳)

که قرباني کوونکي وفات شو

که اوه کسان سره ګډ وو یو لوی څاروی یې د قرباني لپاره واخیست. تر قرباني وړاندې یو ګډون کوونکې وفات شو. د متوفی وارثانو ورته اجازه وکړه چې د مړشوي او ستاسو د قرباني څاروی حلال کړي. په دې صورت کښې د ټولو قرباني وشوه او د متوفی له اجازې پرته که قرباني وشي. د هم صحیح نه ده د یوه هم قرباني ونه شوه. (خلاصة المسائل ۱۱۶)

مسئله: که د نصاب څښتن شخص د قرباني په ورځو کې وفات شود قرباني وجوب ئې ساقطیږي. (عالمگیری ص ۲۹۳ ج ۶)

(که مرحوم د ځان د قرباني لپاره پسه یا وزه اخیستې وه تر مړینې وروسته یې ورته د هغه په ترکه کښې شامله کړه. ورته یې حقدار دي که یې ورته هغه د ثواب لپاره حلاله کړي سمه ده کڼه واجب نه ده. محمدرافت قاسی)

په قرباني کښې د ګډون مسئلي

مسئله: په نابالغ، لېوني، بې شتو او مسافر شخص قرباني واجب نه ده خو که غریب او مسافر له خپل لوري قرباني وکړي جائز ده او ثواب لري. (عالمگیری ص ۲۷۷ ج ۴)

مسئله: که غریب او بې شتو د قرباني په نیت څاروی واخیست د هغه څاروی قرباني ورباندې واجب ده. (شامی ص ۲۱۴ ج ۵)

مسئله: که چا نذر کښېښود هغه قرباني ورباندې واجب ده. که د نصاب څښتن وو او که نه وو. که شتمن سړی نذر ومانه په هغه دوی قرباني کيږي یوه دا نذر کړي او بله دا چې د نصاب څښتن دي. (عالمگیری ص ۲۶ ج ۴)

مسئله: که په کوم ځای کښې داسې رواج وو چې مېړه د خپلې مېرمنې یا پلار د خپل بالغ اولاد له لوري قرباني کوله. مېرمنې او اولاد ته هم دغه معلومات وو. نو د دې رواج له امله همدا قرباني صحیح دي او څرګندي اجازې ته اړتیا نشته. (شامی ص ۲۰۷ ج ۵)

د روغتیا په هیله قربانی کول

۱- پوښتنه: که د صحت د غوښتلو په نیت څوک کوم څاروی حلال کړي او صدقه یې کړي. د څاروي داسې حلالول صحیح دي؟

۲- که څاروی په دې نیت حلال کړي چې د روح بدله روح شي. د څاروي روح لاره شي او د انسان روح پاته شي یعنې الله د څاروی روح ومني او د مریض انسان روح پرېږدي. دا صحیح دي که نه؟

جواب: ۱- ژوندی څاروی صدقه کول خورا غوره دي. د ناروغ د روغتیا په غرض که یې یوازې د الله لپاره ذبح کړي مباح دي. خو اصل مقصد پکښې صدقه وي نه دا چې د روح فدیة په روح سره.

۲- دا خیال او تصور اصل نلري. اباحت یوازې په دې اټکل دي چې د الله لپاره (د څاروي) روح او ژوند قربان کړي او دا گمان وکړي چې مالي صدقه د الله د رحمت غوښتل دي او الله په خپل رحمت سره ناروغ ته شفاء ورکړي. (کفایت المفتی ص ۲۵۵ ج ۸)

مسئله: ځینې خلک په صدقه کې د روح بدله روح ضروري گڼي او وزه یا بل څاروي ټوله شپه له ناروغ سره دروي. ځینې بیا د ناروغ لاس ورسره وهي او خیراتوي یې یا بې د ناروغ تر څنګ حلالوي او بیایي خیرات کوي او دا اټکل کوي چې گویا مریض له څاروی سره لاس و لگاؤ او ټولې ناروغۍ ورته نقل شوې او په خیرات کولو سره هغه ټولې ځی او د روح په بدل کې د روح ورکول د ناروغ روح ساتي. خو یاد ولري چې داسې عقیده لرل د شریعت خلاف ده.

مسئله: دا عام رواج دي چې په ناروغې کښې اکثر وختونه وزه حلالوي خو د روح بدله په روح سره یعنې فدیة حلالول له عقیقې پرته بل ځای ثابت نه دي. که داسې وي چې د روح ونه گڼل شي بلکه مقصد پکښې صدقه وي. هغه رد بلا یعنې د پریشانو لیرې کېدل په حدیث شریف کښې راغلي دي. خو که دا گمان وي نو د وزې د قیمت په صدقه کولو یا هغومره غوښه له بازار څخه راوړل ولې زړه نه مني. له دې څخه ښکاري چې په زړه کښې څه شي شته چې په ذبح کولو سره د ناروغې لړې کېدل ډېر مؤثر گڼي. همدا ناولې عقیده په زړه کښې دي ته رسیږي چې د روح بدله روح وگڼي. ځینې په و بایانورو همدا سې ناروغیو کښې د نذر وزه ذبح کوي. دا شرک ده یا د فدیې په توګه وزه حلالوي دا محض دروغ او باطل دي. (اغلاط العوام ص ۲۳)

که د قربانی څاروې ورک یا مړ شي

که چا د قربانی له پاره څاروی واخیست، هغه ورک شو، غلا شو یا مړ شو په هغه واجب دي چې د هغه په ځای بل قربانی کړي. که د دوهم څاروی تر قربانې کولو وروسته لومړی وموندل شي غوره دا ده چې هغه هم قربانی کړي. که څوک غریب وو لومړی ورباندې قربانی واجب نه وه د نفلي قربانې لپاره یې څاروی ورک شو یا مړ شو نو دا واجب وړ څخه ساقط شو ورباندې بله قربانی واجب نه ده. خو که له ورک کېدلو څخه وروسته هغه دوهمه قربانې واخیستله او لومړی وموندله شوه ورباندې واجب ده چې دواړې قربانۍ وکړي. ځکه بې شتو سړې که د قربانې په نوم کوم څاروی رانیسي هغه د نذر په حکم کښې دي. پوره کول یې واجب دي.

(تاریخ قربانی ص ۲ - کفایت المفتی ص ۲۰۳ ج ۸)

په بې وزله باندې د قرباني بار

که کله د قرباني څاروي ورک شو او د قرباني لپاره يې دوهم څاروي رانيو دوهم هم وموندل شو که دا پېښه د نصاب له صاحب سره وشوه نو د يوه څاروي قرباني ورباندې لازمه ده او په بې شتو (غريب) شخص د دواړو څاروو حلالول دي په غريب باندې دوهم بار د هغه د اخيستلو له امله ده. که دوهم څاروی نه واخلي دوهم ورباندې واجب نه دي. خو د نصاب مالک که دوهم هم واخلي ورباندې يوه قرباني واجب ده. که شتمن هر څومره څاروی واخلي ورباندې واجب يو دي او بې شتو که هر څومره واخلي ورباندې واجب دي چې ذبح يې کړي ځکه د غريب او بې شتو لپاره په اخستلو نذر کيږي او د نذر پوره کول واجب دي. (امداد الفتاوى ص ۵۶۶ ج ۲)

که پر چا قرباني واجب نه وه د نفلي قرباني لپاره ئې څاروی واخيست نو دا قرباني ورباندې واجب شوه که دا څاروی و مري يا ورک شى نوله زمې څخه ئې دا قرباني ساقطه شوه بله قرباني ورباندې لازمه نه ده خو که ئې له هغه مرکيدو يا ورکيدو وروسته بل څاروی واخيست او پخوانى هم پيدا شو نو ورباندې واجب ده چې دواړه به قرباني کوى ځکه مسکين سړى چې د نصاب مالک نه وى که د قرباني په نيت څاروی واخلي هغه د نذر حکم لري او پوره کول ئې واجب دى. (معدنفت قاسمى)

د نصاب د خښتن لپاره حکم

که د نصاب خښتن کوم څاروی چې قرباني کېدلای شي د قرباني په نيت رانيو. د هغه په هکله دا واجب نه دي چې خامخا به هغه څاروي ذبح کوي بل ذبح کولای شي خو پرته له ضرورت يې بدلول مکروه دى. غوره دا ده چې هغه حلال کړي. که ضرورت وو مثلاً عيب يې درلود چې قرباني يې جائز

نه وه يا مړ شو نو بدلول يې واجب دي (معيوب) اول څاروي کولای شي خرڅ يې کړي، حلال يې کړي غوښه او پوست يې خرڅ کړي که يې عيب نه درلود. مړ نه شو بلکه د قرباني تر ورځو وړاندې ناروغ شو مالک يې حق لري چې خرڅ يې کړي يا يې حلال کړي غوښه يې و خوري يا يې خرڅ کړي او بل څاروی قرباني کړي. په هنديه فتاوى کښې د دې عباراتو د هغه صورتونو حکم مراد دي چې څاروی يې د قرباني لپاره معلوم کړي وي، معيوب نه وي، هلاکت ته نژدې نه وى، د تبديلي د قرباني لپاره معلوم که کوم معقوله وجه نه وه نو په بل څاروي دې نه بدلوي. (کفايت المفتى ص ۱۹۷ ج ۸)

د بې شتو شخص مراعات

که د نصاب خښتن کوم څاروی واخيست بيا په هغه څاروي کښې عيب پيدا شو. هغه به بل اخلي او قرباني کوي به ئې خو که داسې چا واخيست چې د نصاب خښتن نه وو او په هغه کښې عيب پيدا شو له عيب سره دې قرباني کړي بل ورباندې اخيستل لازم نه دي. (عزيز الفتاوى ص ۷۲۰ ج ۱)

د قرباني فريضه او د بيوزلو مرسته

مسئله: ۱- د دې سيمې اکثر مسلمانان حنفى مذهب دي.

۲- د احنافو په نزد د نصاب په خښتن قرباني کول واجب دي.

۳- واجب او فرض په عمل کښې يو ډول لازم او ضروري دي. د واجبو تارک فاسق بلل کيږي او د فرضو تارک هم فاسق دي. د فرضو او واجبو فرق په عمل کښې نشته. فرق يې په علم او د اعتقاد په درجه کښې دي.

۴- په کوم شخص چې قربانې واجب وي . یوازې د قربانۍ په کولو د قربانۍ له مسئولیت څخه خلاصیږي . د قربانې د قیمت په ورکولو یې واجب له ذمې نه اوږي . شرعی حکم دادي چې احناف د قربانې په وجوب قائل دي نو لازم دي چې که د قربانې شرائط پوره وو چې قربانې وکړي . د هغه په قیمت ورکولو یا د څاروی په ژوندي صدقه کولو یې غاړه نه خلاصیږي . له مصیبت څپلو سره مرسته د خیر کارد یې خودد یې خیر د کارد اداء کولو لپاره مطلب دا نه دی چې فرض یا واجب ورته پرېږدي . هو اهل حدیث یا نور خلک چې قربانې فرض او واجب نه گڼي بلکه هغه سنت یا مستحب بولي ، هغوی که د قربانې قیمت د مرستې لپاره ورکړي . احناف ورباندې اعتراض نکوي .

د مرستې طریقه

که په لاندې وړاندیزونو عمل وشي په ملیونو روپۍ مرسته کول مشکل نه دي

۱- په هر چا چې قربانې واجب ده او هغه د قربانۍ لپاره د خورالوړیبه څاروی د اخیستلو اراده لري . هغه دې د ټیټې بیې د قربانې څاروی واخلي کومې پیسې چې د بیې (قیمت) په فرق کښې زیاتیري هغه دې په مرسته کښې ورکړي . مثلاً اراده ئې کړي وي چې د دوو زرو روپو څاروي قربانې کړي . د هغه په ځای دې د پنځه سوه روپو څاروي قربانې کړي او نورې پیسې دې له بېوزلو سره د مرستې لپاره ورکړي . دا ښکاره ده چې که څاروي د قربانۍ په نیت واخیستل شو ، هغه نه بدلیږي خو تر اخیستلو وړاندې په خپله اراده عمل کولای شي . تر اخیستلو وروسته د اخیستل شوي څاروي حلالول لازم دي .

۲- څوک چې د نصاب مالک وي او دوه درې قربانۍ کوي . دا ورته ورپده چې یو څاروی قربانې کړي یا په ستر څاروی کښې یوه برخه قربانې کړي او د نورو څارو قیمت بې وزلو ته د مرستې لپاره ورکړي . خو دا کار دې د قربانۍ د څاروو تر اخیستلو وړاندې کوي .

۳- کوم کسان چې د والدینو لپاره کوم چې وفات شوي وي قربانې کوي . دا قربانې نفلي قربانې ده که یې څاروي اخیستې نه وي قیمت دې د مرستې لپاره ورکړي .

۴- کوم کسان چې د نصاب مالکان نه وي او نفلي قربانې کوي ، هغوی که څاروي اخیستې نه وي قربانې دې نه کوي قیمت دې بې وزلو ته مرسته ورکړي .

۲- ټول مسلمانان دي د قربانۍ د څارو پوستکي (خرمنې) په اعانه

(مرسته) کښې ورکړي . (کفایت المفتی ص ۲۱۶ ج ۸)

که چا د قربانې قیمت په صدقه او مرسته کښې ورکړ ، واجب قربانې یې نه اداء کیږي که همداسې څوک وکړي گناهگار دي . (امداد الفتاوی ص ۵۵۵ ج ۳)

د نفلي قربانۍ قیمت دې هغه مصیبت څپلي مسلمانانو په مرسته کښې ورکړي کوم چې د مسلمانانو د دین عزت د ساتلو لپاره خپل ځان قربانې کوي . بلکه بهتره او غوره خبره دا ده چې د نفلي قربانې قیمت په اعانه او مرسته کښې ولگوي . ځینې بې خبره دوستان اعتراض کوي چې کومې پیسې په قربانې لگېږي هغه دې په بې وزلو او غریبو خلکو وويشي . بیشکه دا د قوم د همدردۍ ښه جذبه ده خو د هر کار لپاره ولې د اسلام په غاړه چاره ږدي ؟ یو څه خو دې خپلې نفسې غوښتنې هم مهار او قابو کړي . غیر شرعی اخراجات دې کم کړي د هغه نیمه سپمادي د خیر په کارونو

ولگوي. سينما ته تلل. وي، سې آر او تلویزیون کتل تر ضرورت زیاده خورلو څښلو مصارف او نور هغه څه دې چې په کنترول يې ډېره سپما کيږي. (معدرفت قاسمی)

په قرباني کښې څو مسئلې

مسئله: که ژوندی سړی د نصاب مالک وي قرباني ورباندې واجب ده. د مړه شویو له لوري قرباني کول سنت دي او کوونکي ته یې هم ثواب رسيږي. (عزیز الفتاوی ص ۲۰۰ ج ۲)

مسئله: په چا چې د فطر صدقه واجب ده. د لوي اختر په ورځو کښې په هغه قرباني کول هم واجب ده. که دومره مال ورسره نه و چې د فطر صدقه ورباندې واجب شي په هغه قرباني نشته خو که یې بیا هم وکوي زیات ثواب لري. (درمختار ص ۲۳۱ ج ۲)

مسئله: پر چا چې د فطر صدقه واجب ده پر هغوی داختر په ورځو کې قرباني واجب ده که دومره مال ورسره نه وو چې د فطر صدقه ورباندې واجب وي بیا ورباندې قرباني نشته خو بیا هم که قرباني وکړی لوی ثواب لري (درمختار ص ۲۳۱ ج ۲)

مسئله: پر مسافر باندې قرباني واجب نده. (هدایه ۴۲۹)

مسئله: که مسافر د ذی الحجې د دوو لسمې ورځې (داختر دریمه ورځ) تر غروب وړاندې کور ته راغی یا یې په سفر کښې د پنځلسو ورځو د اقامت نیت وکړ قرباني ورباندې واجب ده. که څوک د نصاب څښتن نه وو خو په

دوولسم تاریخ (داختر دریمه ورځ) تر لمر لوېدلو وړاندې ورته مال پیدا شو قرباني ورباندې واجبېږي. (عالمگیری ص ۲۹۲ ج ۵)

مسئله: که الله چاته مال او دولت ورکړی وي نو مناسب ده چې له خپل لوري قرباني وکړي کوم خپلوان مثلاً مور او پلار یې وفات شوي وي د هغوی لپاره یې وکړي ثواب یې ورته رسيږي. رسول الله ﷺ ته یا دامهات المؤمنین لپاره یا د خپل استاذ لپاره دی قرباني وکړي او کنه د ځان لپاره خو دي ضرور وکړي چې په شتمن شخص واجب ده او که یې ونکړي بدنصیب او بې برخې او گنهگار به وي. (بهشتی زیور ص ۳۷ ج ۳)

مسئله: قرباني یوازې د ځان له لوري (که شتمن وي) واجب ده. د اولاد له لوري واجب نه ده. که نابالغ اولاد شتمن هم وي قرباني ورباندې واجب نه ده نه د هغه په مال کښې او نه هم د ده په مال کښې. که یې څوک وکړي نو نفلي قرباني ده. که یې کوي له خپل مال څخه دې کوي. د نابالغ اولاد له مال څخه دې نه کوي. (هدایه ص ۲۲۸ ج ۴)

که څاروی واخلي او قرباني ونکړي

مسئله: په چا قرباني واجب وه خو د قرباني ورځې تېرې شوې قرباني یې ونکړه نو د یوه پسه یا وزې قیمت دې خیرات کړي او که وزه یا پسه یې اخیستې وه هم هغه دې خیرات کړي. (شامی ۲۸۶ ج ۵)

مسئله: چا د قرباني لپاره څاروی واخیست خو له کومې وجهې یې حلال نکړ هغه څاروی دې ژوندی صدقه کړي. که په مسئله نه پوهېده او تراختر وروسته یې د قرباني څاروی حلال کړ. غوښه دې، نه بېله، نه شتر، نه شتمن

ته دې نه ورکوي او که څاروی ضائع شو او دې مالدار وو دا ورباندې واجب ده چې قیمت به یې صدقه کوي. (فتاوی رحیمیه ص ۱۶۴ ج ۶)

د قربانی قضاء

که د قربانی ورځې تېرې شوي د ناخبرۍ، غفلت یا بل عذر (مثلاً جنگونه وو، بې امنی وې بندیزونه وو) له امله یې قربانې ونکړه. د قربانې قیمت په بیوزلو ویشل واجب دي خو که د قربانې په دریو ورځو کښې د قربانې قیمت صدقه کي له دې واجب څخه نه خلاصیږي ځکه قربانې یو مستقل عبادت دي. لکه د لمانځه په کولو چې روژه نه ادا کیږي یا دروژې په نیولو چې لمونځ نه ادا کیږي یا د زکات په ورکړه حج نه ادا کیږي همداسې د صدقې په ورکړه د قربانې واجب نه پوره کیږي. د رسول الله ﷺ لارښوونې او تعامل او بیا د صحابه وو تعامل ورباندې شاهد دي. (جواهر الفقه ص ۴۴۸ ج ۱)

مسئله: که چا څو کاله قربانې کړې نه وه. هغه دې د هر کال د قربانې په بدل کښې د هغه قیمت صدقه کړي. (عزیز الفتاوی ص ۷۲۴ ج ۱)

مسئله: که یې د قربانې لپاره څاروی اخیستی وو د قربانۍ ورځې تېرې شوي او قربانې یې ونکړه هغه څاروی دې ژوندي خیرات کړي او که یې څاروي اخیستي نه وو بیا دې قیمت صدقه کړي. (شامی ص ۲۰۹ ج ۵)

که شتمن تر قربانی کولو وړاندي مسکین شو

پوښتنه: یو شخص د نصاب څښتن وو. یو څاروی یې د قربانۍ لپاره واخیست خو د قربانۍ په ورځ مسکین شو، ایا هغه کولای شي هغه د قربانې څاروی خرڅ کړي او پیسې یې مصرف کړي؟

جواب: که د قربانۍ تر اخیرې ورځې هغه د نصاب خاوند نه وو قربانې ورباندې واجب نه ده هغه څاروی دې خرڅ کړي او پیسې یې مصرف کړي او که د قربانې په خبره ورځ د نصاب څښتن شو. قربانې ورباندې واجب ده که هغه څاروی حلالوي او که بل. (فتاوی محمودیه ص ۳۲۳ ج ۲)

د تېر کال د قربانۍ حکم

سوال: که په چا باندې د تېر کال قربانې پاته وه. سړ کال یې په لوي څاروی کښې دوه برخې ونيولې د تېر کال او د سړ کال. د شریکانو قربانې ته څو به زیان نه وي؟

جواب: د شریکانو قربانې صحیح کیږي، د همدې شخص سړنۍ قربانې هم کیږي خو د تېر کال قضایې (قربانې) نه ادا کیږي هغه نفلي گزري. د تېر کال د قربانۍ په عوض دې د یوې وزې قیمت صدقه کړي. (فتاوی رحیمیه ص ۱۷۶ ج ۲)

د قربانۍ د څاروو عمروونه

د قربانۍ لپاره د څاروو عمروونه ټاکلي دي. وزه (اوزگوریا وزه) دیوه کال غوښتن بوده (غوا، گاو مینښه) دوه کلن. دا چې د څاروو عمروونه ډېر وخت معلوم نه وي. د غاښونو په کتلو یې احتیاطاً حکم ورکړې دي. د غاښونو نښه دا ده چې د کم عمر د څاروو غاښونه لانه وي راخټلي او د ډېر عمر د څاروو غاښونه وي. که د چا په کور کښې د ذی الحجه په لومړۍ نېټه سیرلکۍ (مرغومي پیدا و د بل کال د اختر په ورځ یې قربانې کول ځکه صحیح دي چې په یقیني توګه یې عمر تر یوه کال زیات دي که څه هم پاڅه غاښونه یې لاراخټلي نه وي. خو دا بیا هغه کلیه نه ده چې هر بې غاښو څاروی قربانې کېدلای شي. زما په خیال د (سنة) معنې د غاښونو او د

کال د پوره کېدلو دواړه کېدلای شي ، خو که د یوه کلن مرغومي تاریخ سم معلوم نه وو ، مشتبه وو نو بیا له دوو غاښونو پرته نه معلومېږي نو عام حکم همدا مناسب دي . (کفایت المفتی ص ۲۱۸ ج ۸)

مسئله: د قربانی لپاره اوبښ پینځه کلن ضرور دي . مرغومي (سپرلکی ، زه مې) یو کلن ضرور دي که کم وو قربانی نه کیږي خو پسه که تر شپږ میاشتو زیات او تر یوه کال کم وو صحیح دي خو په دې شرط چې داسې چاغ او ستر ښکاره شي لکه یو کلن که په یو کلن پسو کې گډه شواو له هغوی څخه ئی فرق نه کیدی دهغه قربانی صحیح ده او که تر شپږو میاشتو کم یو قربانی کول یې صحیح نه دي ، د شپږو میاشتو اندازه یا تر کال کم عمر یوازې د وري او وری لپاره جواز لري هغه هم چې چاغ او لوی وي .

شامی ص ۲۱۱ ج ۵ اوبهشتی زیور ص ۵۶۸ ج ۵

مسئله: وزه که تر یوه کال یوه نیمه ورځ کمه وی نه قربانی کیږي .

امداد الفتاوی ۵۶۸ مخ او جلد ۲

مسئله: که د کوم څاروي عمر یقیني شي او پکښې گومان غالب شي بیایي قربانی جواز لري . که کوم څاروی د پوره عمر ښکاره کېده خو یقیني دا وه چې عمر یې پوره نه دي . قربانی کول یې جواز نلري . (شامی ص ۵۱۱ ج ۵)

مسئله: که کوم څاروی د کم عمر ښکاره کېده خو یقیني دا وو چې عمر یې پوره دي قربانی یې جواز لري . (عالمگیری ص ۸۰ ج ۴)

لوی څاروی خو برخې کېدلای شي ؟

په غوا ، غویی ، گاومېښې او اوبښ کښې اوه کسان شریک کېدلای شي او په اوو کسانو یې قربانی صحیح ده خو شرط داده چې د چا برخه به تر اوومې برخې کمه نه وي او د ټولو نیت به د قربانی یا عقیقې وي ، یوازې د غوښې خوړلو نیت به نه وي که د چا برخه تر اوومې حصې کمه وه قربانی نه صحیح کیږي . (عالمگیری ص ۲۹۷ ج ۵)

مسئله: ستر څاروی اوه برخې کېدلای شي خو زیاتې کېدلای شي ، خو که پینځه شپږ یا کمې برخې وې آن که یو تن له خپله لوري ټول څاروی قربانی کړي جائز دي . (عالمگیری ص ۸۲ ج ۵)

که اته یا زیات کسان پکښې شریک شول د یوه هم پکښې قربانی نه کیږي (عالمگیری ص ۲۹۷ ج ۵)

مسئله: د احنافو په نزد په اوبښ کښې هم اوه کسان گډون کولای شي . دا اتفاقي خبره ده خو د لسو کسانو گډون اختلافي خبره ده نود اوو کسانو گډون د احتیاط لوری دي . (کفایت المفتی ص ۱۸۸ ج ۸)

مسئله: د قربانی څاروی تر قربانی څو ورځې وړاندې پالل غوره کار دي د قربانی د څاروی شیدې لوشل یا یې وینستان (وړی) پرېکول جواز نلري . که چا داسې وکړل شیدې او وړی یا د هغوی قیمت صدقه کول وړ باندې واجب دي . (جواهر الفقه ص ۴۵۰ ج ۱)

دغوا ، غوایی قربانی جائزه ده له قرآن او حدیث څخه ثابته ده

فتنې څخه خوندیتوب په هکله ده (وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ) خوکه له دې سره، سره نې څوک قربانی کړې قربانی نې کیرې. (محمدرفعت قاسمی)

شرعاً دغه شي قرباني جواز لري ؟

ګاومینه د غوايي حکم لري. د آس او چرګ قرباني کول صحيح نه دي له رسول الله ﷺ څخه د آس د قرباني کولو خبره قولا يا فعلا ثابته نه ده د هوسۍ او غوڅه قرباني کول هم جائز نه ده. د قرباني د څارو و باطل شوي ډولونه شرعي سماعي دي قياس پکښې ځای نلري، په شريعت کښې د دريو ډولونو څارو و قرباني کول ثابت دي. لومړۍ. اوبښ اوښه. دوهم - وزه، پسه د دواړو نر او ښځه دريم - غويين بوده (غوا، غويي، ګاومېښ، ګاومېښه) له دې پرته د نور څارو و قرباني جواز نلري. په دې څارو و کښې هم شرط دا دي چې هغوی به صحرايي نه وي، کورنې او اهلي به وي. (کفايت المفتی ص ۱۸۹ ج ۸)

مسئله: د هر شخص د اکار حرام دي چې د قرباني څاروی د بل کړوندي ته پرته له اجازې پرېږدي. خو د هغه څاروی قرباني حرامه نه ده.

(فتاوی محمودیه ص ۲۱۶ ج ۸)

مسئله: که د کوم څاروی پوست سوځېدلې وو خو زخم پکښې نه وو ټول اندامونه يي سالم وو د هغه څاروي قرباني جائز ده. (امداد الفتاوی ص ۵۹۷ ج ۲)

مسئله: که د کوم څاروي وړې اخیستل شوې وي قرباني يي صحيح ده (عالمگیری ص ۸۰ ج ۴)

مسئله: که څاروي د ذبح کولو په لاره ولوېد او عیب پکښې پیدا شو اعتبار نلري او قرباني کیرې. (عالمگیری ص ۸۱ ج ۴)

مسئله: که د قرباني لپاره څاروي ځملول شو. په همدې کش مکش کښې يي سترګه ووتله. قرباني يي صحيح ده. که د حلالولو په وخت کښې هر عیب په قرباني کښې پیدا شي هغه اعتبار نلري قرباني کول يي جواز لري.

(عنايه على فتح القدير ص ۳۹۳ ج ۳)

مسئله: که کوم څاروي ناپاکي (نجاست) خوره. له هغه څخه تر بندولو وړاندې يي قرباني جواز نلري. څو ورځې بايد بند وساتل شي تر څو هغه ناپاکي ونه خوري او ښځه څلوینست ورځې، غويين څاروی شل ورځې، وزه او پسه لس ورځې بند ساتل ضرور دي. (شامی ص ۲۰۷ ج ۵)

يعنی ازاد دی نه پرېږدي، تړی دی شومه دی ورکوی تر څو نجاست خوری ونکړي. (محمدرفعت قاسمی)

مسئله: د شنډ (هغه چې اولاد يي نه کیرې) څاروي او د غه چې ښکرونه يي مات وي قرباني جواز لري. خو چې ښکرونه يي له بيخه (ريښو) څخه مات نه وي. (عزيز الفتاوی ص ۷۲۰ ج ۱)

مسئله: که د کوم څاروي په ورانه داغ ايښودل شوي وو. په ځمکه له لوېدلو يا وهلو په بدن تپ يا ښه پاته وه. د دې دواړو قرباني صحيح ده خو غوره دا ده چې د قرباني په څاروی کوم عیب څرګند نه وي.

(عزيز الفتاوی ص ۷۲۷ ج ۱)

مسئله: که د کومې وزې سیرلي د خنزیر په شیدو لوی شوې وو. سیرلی حلال دي. که يي څو ورځې د خوړو بله چاره وشي قرباني يي هم صحيح ده. (امداد الفتاوی ص ۵۴۰ ج ۳) دی سیرلکی چې څومره موده هغه شیدې

رودلې وی هغو مړه وخت که ورباندی وابنه و خوری دناپاکو شیدو اثر ختمیږي او قربانی کول ئی صحیح دی. (محمدرافت قاسمی)

مسئله: که مرغومی د هوسی او وزې له یو ځای کېدلو پیدا شي. قربانی یی صحیح ده دا بچې د مور حکم لري او موری وزه ده. (فتاوی محمودیه ص ۲۱۱ ج ۲)

مسئله: د قربانی له څاروي څخه ګټه اخیستل مکروه دي. په دې کښې شتمن او بې شتو شخص برابر دي دواړه د څاروي په لوشلو او د وړیو په غوڅولو کښې سره برابر دي که یی تر ذبح کولو وړاندې شیدې ولوشلي یا یی وړي واخیستلې هغه به صدقه کوي او ګټه دې ورڅخه نه اخلي.

(فتاوی عالمگیری ص ۲۰۶ ج ۶)

مسئله: د دانو (غدود) لرونکي څاروی قربانی صحیح ده. (فتاوی رحیمیه ص ۲۸۲ ج ۳)

د شنب څاروی حکم

د شنب څاروی قربانی جائزه ده. د ممانعت حکم یی تر نظر تېر شوي نه دي. د شنب (عقیم) څاروی قربانی کول عیب نه دي. لکه څرنګه چې د خصي څاروی قربانی عیب نه ده. دا شنب څاروی ډېر وخت چاغ وي. غوښه یی هم ښه وي. که د عمر د زیاتوالي له امله یی اولاد نه کېده هم قربانی یی جائزه ده. (فتاوی رحیمیه ص ۹۱ ج ۲)

د کومو څاروو چې شرعا قربانی جواز نلري

مسئله: د کوم څاروی چې ژبه غوڅه شوې وي او دهغې له وجې وابنه خوړلای نشي د هغه قربانی جواز نلري. (عالمگیری ص ۸۰ ج ۴)

مسئله: که د میږې او وزې له یوه تي څخه شیدې نه راتلې د هغه قربانی صحیح نه ده. (شامی ص ۲۱۳ ج ۵)

مسئله: که دغوا، ګاو مېښې او اوبښې له دوو څخه شیدې نه راتلې قربانی یی صحیح نه ده. (عالمگیری ص ۸۰ ج ۴)

که د کوم څاروی تې غوڅ شوې وو یا بل داسې ټپ وو چې بچي ته یی شیدې ورکولای نه شوای د هغه قربانی هم جواز نلري. که د کوم څاروی ناروغتیا ښکاره وه قربانی یی جواز نلري.

مسئله: که داوبښې، غوا او ګاو مېښې یو تي وچ وو قربانی جائزه ده خو که یی دوه تي وچ یا غوڅ شوي وو بیا جواز نلري. (کفایت المفتی ص ۱۸۷ ج ۸)

مسئله: د خنثی وزی قربانی جواز نلري. (عزیز الفتاوی ص ۷۱۴ ج ۱)

مسئله: د الیکنه دهغه په هکله ده چې په فطری توګه هغه داسې خنثی وه چې نه وزګورې وو او نه وزه د نر او ښځې دواړه ښې یی درلودي د هغې قربانی کول جواز نلري خو د خصی او زګوري قربانی کول صحیح دي. (امداد المفتین ص ۹۶۲ ج ۲)

مسئله: د عیب لرونکي څاروی قربانی کول جائزه دي خو که د حلالولو په وخت کښې د مندو او غورځېدلو له امله عیب پکښې پیدا شو څه ستونزه نه ده.

مسئله: کلي اصول - که چا د قربانی لپاره کوم څاروی واخیست. خو وروسته داسې عیب یا نقص پکې راځي چې د قربانۍ لپاره کوم څاروی واخیست. خو

مسئله: کول جواز نه درلود. که دا قربانی نذروه نو د هغه په ځای بې عیبې قربانی کول ضرور دي که هغه دشتمن شخص وه او که دبې شتو. که هغه قربانی نذرنه وه نو دبې شتو لپاره همدغه معیوبه قربانی کول کافي ده خو په شتمن شخص د دې په ځای بې عیبې قربانی کول ضرور ده. (عالمگیری ص ۸۱ ج ۴)

مسئله: که دکوم څاروی په گېډه کې بچي وو، د هغه قربانی صحیح ده خو په شامي کې بې له کفایه منقول دي چې ولادت ته د نژدې څاروی ذبح کول مکروه دي که بچي له گېډې وکارې او ذبح يې کړي غوښه يې حلاله ده او که مېړه او پستل شي د امام ابو حنیفه رح په نزد يې خورل صحیح نه دي. (غزیز الفتاوی ص ۸۲ ج ۲)

مسئله: که کوم څاروی پوند یا بې یوه سترگه نه وه یا بې د یوې سترگې دریمه بینایی یا زیاته تللې وه یا بې یو غوږ دریمه برخه یا زیات غوڅ شوې وو یا بې دریمه برخه لکۍ یا زیاته غوڅه شوې وه د داسې څاروي قربانی کول صحیح نه ده. (شامی ص ۳۱۶ ج ۵)

مسئله: هغه څاروی چې داسې گوډ وي چې په دریو پښو ځي څلورمه پښه یا په مخکې اېښودلای نشي که بې کېږدي هم ورباندې تلای نشي د همداسې څاروی قربانی کول هم جواز نلري. او که بې پښه په ځمکه اېښودله ورباندې تلای شوی خو گوډ وو قربانی کول بې جائز دي. (شامی ص ۳۱۶ ج ۵)

مسئله: د هغه کمزوري او ډنگر څاروي قربانی کول هم جواز نلري چې د کمزوري له امله د حلالولو ځای ته به خپله تلای نشي. خو که دومره کمزوري نه وو بیا بې قربانی صحیح ده خو د چاغ څاروی قربانی کول ډېر غوره دي. (شامی ص ۲۸۲ ج ۵)

مسئله: د هغه څاروی چې هېڅ غاښونه يې نه وي د هغه قربانی صحیح نه ده خو که غاښونه ډېر پاته وو قربانی يې صحیح ده. (درمختار ص ۲۳۶ ج ۲)

مسئله: د کوم څاروی چې د پیداېښت په وخت کې غوږونه نه وي یا بې غوږونه وي خو د یوه غوږ دریمه یا تر دریمه زیاته برخه يې غوڅه شوې وي قربانی کول جائز نه دي که بې د پیداېښت په وخت کې غوږونه وو خو خورا واره واره وو قربانی کول بې جائز دي. (درمختار ص ۲۲۲ ج ۲)

مسئله: که دکوم څاروی د پیداېښت په وخت کې ښکرونه نه وو یا وو خومات شوی وو. قربانی کول بې جائز دي خو که له بیخه (رېښو) څخه مات وو بیا بې قربانی کول جواز نلري. (عالمگیری ص ۲۹۷ ج ۵)

مسئله: د کوږ سترگي څاروی چې یو شي ورته ډوه ښکاري یا د هغه څاروی چې پوست يې خارش لري قربانی صحیح ده خو که دناروغي له امله خورا کمزوري شوې وو قربانی يې جواز نلري. (درمختار ص ۲۱۲ ج ۵)

مسئله: د داسې څاروی قربانی کول جواز نه لري چې غوږ يې تر درېیمې برخې ډیر غوڅ شوی وي، د داسې څاروی هم صحیح نه ده چې غوږ يې د پیدا کیدلو په مهال نه وي. د هغه څاروي قربانی هم نه صحیح کیږي چې لکۍ یا پوزه يې درېیمه برخه یا زیاته غوڅه شوی وي. هغه څاروی چې ږوند یا کون وي، یا بې د یوې سترگې دریمه برخه ځیرله منځه تللی وي، قربانی جواز نلري. نه د هغه څاروی قربانی جواز لري چې مغز يې پاته نه وي او یا داسې گوډ وي چې د قربانی ځای ته نه شي تلای، نه د هغه څاروی قربانی صحیح ده چې داسې بیمار وي چې واښه نه شي خورلای، یا خارش لري یا هغه څاروی چې غاښ نه لري او واښه خورلای نشي، اونه هم هغه

څاروی قربانی کیدلای شی چې نجاست خوری هو خود هغه څاروی قربانی کول جواز لری چې دهغه غوړ په اوږدوالی یادمنځ لورته پرته وي یا خوړندوی.

مسئله: که دکوم څاروی درېیمه برخه یا زیاته لکۍ غوڅه شوي وه قربانی کول یې صحیح نه دي، یو قول دادي که لکۍ تر نیمی زیاته پاته وه قربانی کول یې صحیح دي، که چیری دپوره لکۍ یا تر دریمي کمی غوڅي شوي لکۍ څاروي نه موندل کیده بیا به په دي خبره عمل وکړي چي لکۍ یې تر نصف (نیمی) زیاته پاته وي قربانی جائز ده. (فتاوی رحیمیه ص ۱۸۳ ج ۳)

یادونه: په افریقا کی داسي ځایونه شته چي دبیر (بی لمه پسه) لکي ددي لپاره غوڅوي چي له ډیرو ناروغیو خوندي وي نو که هلته دپوره لکۍ لرونکي څاروي نه موندل کیده. بیا دغوڅ شوي لکۍ څاروي قرباني جائز ده. (معدرفت قاسی)

قربانی به دکومې پیې وی؟

مسئله: دخصی څاروی چې دغوښې په لحاظ غوره دی قربانی کول افضل ده، که بې وزله خلگ ډیر و ډیرې غوښې څښتن څاروی قربانی کول غوره دی که بې وزله کسان کم ووبیا دهغه څاروی قربانی کول غوره دی چې بیه یې لوړه وي، او غوښه یې ښه وي. (کفایة المفتی ۱۹۳ جلد ۲)

مسئله: دښه چاغ اوتازه څاروی قربانی کول مستحب ده، دیوه چاغ څاروی قربانی کول تر دوو کمزورو او ډنگرو څاروو غوره ده. دزیاتې غوښې څاروی تر کم غوښې غوره دی خو چې غوښه یې خرابه نه وي که ښي غوښه خرابه وه بیانی قربانی کول افضل نه ده. (مظاهر حق جدید ص ۳۰۵ ج ۲)

مسئله: که دوزې او دیوه لوی څاروی داوومې برخې بیه سره برابره وه نو دوزې قربانی کول ورباندی افضل دی.

مسئله: په وزواو او ښانو کې تر نردښځې قربانی کول غوره دی او تر غوا یې غوا غوره ده.

مسئله: دکوم څاروی چې بیه زیاته وه دهغه قربانی غوره ده. که ددو څارو بیه سره برابره وه هغه غوره دی چې غوښه یې زیاته وي. که ددو ډنگرو بیه له یوې چاغې سره برابره وه دیوې چاغې قربانی کول غوره دی. (فتاوی محمودیه ص ۷۷ ج ۱)

د قربانی څاروی په کټه پلورل

پوښتنه: که چا د قربانی لپاره یو څاروی واخیست بیاني په لوړه بیه دگټې لپاره خرڅ کړاوبل څاروی یې واخیست. آیا د قربانی څاروی خرڅیدلای شی؟

جواب: د قربانی څاروی خرڅیدلای نه شی که یې خرڅ کړاوبل ارزانه یې واخیست زیاتې پیسې به خیرات او صدقه کوی. (کفایة المفتی ص ۱۹۷ ج ۸)

د غلاشوی څاروی قربانی کول

سوال: که چا قربانی ته کوم څاروی واخیست، وروسته معلومه شوه چې هغه څاروی غلاشوی دی آیا دهغه قربانی کول جواز لری؟

که د قربانی څاروی نه موندل کېده

پوښتنه: که د قربانی څاروی کم شول، که موندل کېدل هم خورا لوړ پیه وو. نو که د قربانی لپاره څاروی ونه موندل شو. څومره مبلغ خیرات کړای شي چې د قربانی ثواب وموندل شي.

جواب: د قربانی د څاروي یا د لوی څاروي د قیمت اوومه برخه پیسې باید خیرات شي. (کفایت المفتی ص ۲۱۳ ج ۸)

یادونه: که چېرې د قربانی څاروی نه موندل کېده یا حالات خراب وو په تلوراتلو بندیز وو. د اختر درې روځې انتظار وایستل شي بیا دې د قربانی د څاروی یا د لوی څاروي د اوومې برخې قیمت صدقه او خیرات شي. (معدرفت قاسمی)

د سائبه څاروی قربانی کول

له الله څخه پرته د بل چا په نوم د کوم څاروي ورکول دوه صورتونه لري. یو دا دي چې د څه شي یا چا په نوم کوم څاروي له خدمت څخه ازاد کړي او خوشحالي کړي په دې صورت کې ورته سائبه وایي. د سائبې مالک هغه د بت یاد یو چا په نوم له کار څخه ازادوي. که یې مالک او مال گرځي د هغه حلالول او غوښه یې خوړل رواده. دا چې هغه یې خرڅولو ته تیارېږي د انبي چې په نیت کېنې یې تغیر راغلې دي. کله هغه به یې هېڅکله نه خرڅاوي. خو که څوک همداسې څاروی یعنې سائبه د مالک له اجازې پرته ونیسي او حلال یې کړي خوړل یې حرام دي. دا د دې له امله نه چې هغه د بل چې مال دي بلکه له دې امله چې د ((وماحل لغیر الله به)) په حکم کېنې داخل دي. سائبه څاروي د هغې د مالک یعنې هغه چا چې دا څاروی

ځواب: که یې له غله څخه اخیستی وو قربانی یې جواز نلري بل څاروی دی واخلې قربانی دی کړی. (کفایت المفتی ص ۱۹۷ ج ۸)

مسئله: که یې تر ذبح کولو وروسته مالک اجازه ورکړه بیا یې خوړل صحیح دی. (امداد الفتاوی ص ۵۵۰ ج ۲)

د لاوړته څارو له ځای څخه د قربانی څاروی اخیستل

که څوک له هغه حکومتی مرکز څخه کوم څاروی د قربانی لپاره واخلې چېرې چې بې ځینستنه څاروی ساتل کېږي قربانی یې صحیح ده. خو په ټولنه او عرف کې نوم بدې ده. که ضرورت نه وو څوک دی نه اخلې په تیره هغه څوک چې مقتدا ولاړښود وی. دا ورسره نه ښایي. (امداد الفتاوی ص ۵۴۱ ج ۲)

د خصی څاروی قربانی

د خصی مرغومی، پسه او غوایی قربانی جائزه ده څه کراهت پکېنې نشته که یې خصی (خایی) لیري کړی وی او که ئې ټپي کړی وی توپیر ئې نشته (کفایت المفتی ص ۱۹۲ ج ۸)

په حدیث شریف کې راځي چې رسول الله ﷺ د خصی څاروی د قربانی کولو ارشاد کړی وو. نوله دی امله داعیب د قربانی مانع نه دی (کفایت المفتی ص ۱۹۴ ج ۵)، دگتې لپاره مثلاً دا چې څاروی چاغ شی د څاروی خصی کول جائز دی. (عالمگیری ص ۲۳۷ ج ۶)

بي ازا د پري ايښې دي له ملکيت څخه نه وزي دوهم ډول هغه نومول دي چې مالک د هغه څاروي روح له الله څخه پرته د بل چا په نوم کړي. که د مالک نيت د کوم څاروي په هکله همدا سې وي هغه حرام او مردار دي. که څه هم ذبح کوونکې ورباندې بسم الله ووايي. ډېر هندوان د ديوتا يا کوم بت په نوم د کوم څاروي روح وبخښي هغه په خپل لاس نه حلالوي. که کوم مسلمان هلته وي هغه ته وايي چې دا حلال کړه. هغه بسم الله ورباندې وايي خوپه دې بسم الله ويلونه حلايږي که د داسې څاروي مالک هغه له نيت سره برابر هغه حلال نکړي د بتخانې يا بل معبد خادم ته يې ورکړي او هغه يې خرڅ کړي او مسلمان يې واخلي هغه ورباندې بسم الله او الله اکبر ووايي بيا هم حرام دي ځکه د هغه د اصل مالک نيت معتبر دي او د هغه نيت دادي چې هغه يې غير الله ته بخښلې دي. د خادم خرڅول اود مسلمان اخيستل د هغه نيت بدلولای نشي بلکه خادم ته يې قيمت هم حرام دي. داسې څاروي يوازې هغه وخت حلال دي چې تر ذبح

کولو وړاندې يې مالک له دې نيت څخه وگرځي چې له الله څخه پرته د بل چا په نوم يې قربانې بللي وو او په دې کار سره توبه وکارې. بيا خاص د الله په نوم هغه ذبح کړي او تکبير ورباندې ووايي نو حلال دي، د نيت بدل تر حلالولو وړاندې معتبر دي. که يې ذبح د غير الله په نوم وشوه بيا د نيت بدلول بې فايده دي. او هغه ميتته او مرداره ده چې د نيت په بدلون سره هغه وخت نه بدلېږي. (کفايت المفتي ص ۲۳۲ ج ۸)

د حامله څاروي قربانې

پوښتنه: ځينې خلک اوښې، غواوې يا وزې او ميږي حلالوي. کله، کله يې په گېډه کښې بچي وي هغه را کارې هغه حرام گڼي ايا دا حلال دي که يې غورځول په کار دي؟

جواب: رسول الله ﷺ فرمايي ((که مو زړه غواړي هغه حلال کړي ويې خورئ. ځکه د هغه د ذبح کولو هم هغه طريقه ده چې د مور يې د ذبح کولو ده)) (ابوداؤد، ترمذی)

شرح: که د څاروي له گېډې څخه مړې چې وايستل شي هغه حرام دي. او که ژوندي را وايستل شي حلالول او خوړل يې حلال دي. د رسول الله ﷺ ارشاد دي: ((که تر حلالولو وړاندې و مري حرام دي)) له صحابه کرامو سره دا شبه وه چې ښايي داسې کمزورې څاروي را ايستل او ذبح کول به جائز نه وي ځکه څه ناڅه د رحم خلاف معلومېږي د جواب حاصل يې دا دي چې له گېډې د بچي را ايستل او حلالول د نورو څاروو له ذبح کولو سره فرق نه لري. (فتاویٰ محمدیه ص ۴۰)

مسئله: هغه څاروي ذبح کول جائز دي چې په خېټه کښې يې بچي وي. خو که يې د بچي زيږولو وخت ډېر نژدې وو بيا يې ذبح کول مکروه دي.

(فتاویٰ محمدیه ص ۴۰ ج ۱)

مسئله: که يې بچي ذبح نکړ او د قربانۍ ورځې تېرې شوې نو دغه بچي دې ژوندي صدقه کړي که يې د قربانۍ تر ورځې وروسته حلال کړ او غوښه يې وخوړه د هغه قيمت دې صدقه کړي. (شامی ص ۲۰۵ ج ۵)

يادونه: که يې بچي لوي کړ او بيا يې قربانې کړ واجب قربانې يې نه اداء کېږي. او ټوله غوښه صدقه کول يې واجب دي. که په دې سړي قربانې واجب وه بله قربانې دې وکړي. (معدرفت قاسمی)

په خپله قرباني کول يا بل ځای ته د هغه قيمت رسول

پوښتنه: افريقايان خپله قرباني په هندوستان کښې کوي. هلته يې په خپله نکوي په دې کې خوځه حرج نشته؟

جواب: د پوښتنې د موضوع په صورت کښې هېڅ حرج نشته قرباني صحيح ده. خو غوره دا ده چې د قرباني څاروې په خپله خوښ کړي. په خپله يې خدمت وکړي له دې کاره سره مينه پيدا کړي. ځکه دا د لوي ثواب ذريعه ده داسې نه ده. دا د اولاد د قرباني ځای نيونکې عمل دي. يا ده قرباني کول د اولاد له قرباني کولو سره برابريو عمل دي. مستحب دا ده چې په خپل لاس يې حلال کړي. که يې نه ذبح کوي په همدې مبارک وخت کښې دې حاضر اوسي مستحب دا ده چې له خپلې قرباني څخه خوړل وکړي. داختر په ورځ د خوړلو پيل د خپلې قرباني په غوښه وکړي. په گاوندېانو، خپلوانو او عزيزانو يې وځوري. (خو بل ځای کول يې له دې ټولو ثوابونو څخه بې برخې کېدل دي) که د عذري يا بل شرعي مصلحت له امله قرباني بل ځای وشي پوره ثواب بلکه د لازيات ثواب اميد شته. خبره په نيت او صحيح طريقه پورې اړه لري. ځينې د خپلوانو د حق د ادا کولو په منظور په خپل ټاټوبي د قرباني انتظام کوي. (فتاوی رحيميه ص ۸۵ ج ۲)

د قرباني وخت

((عن براء قال خطبنا النبي ﷺ يوم النحر فقال ان اول ما نبدا به في يومنا هذا ان نصلی ثم نرجع فنحرق فمن فعل ذالك فقد اصاب سنتنا و من ذبح قبل ان نصلی فانها هو شاة لحم عجلة لاهله ليس من النسک فی شیء))
(رواه البخاری ومسلم)

له براء بن عازب (رض) څخه روايت دي چې رسول الله ﷺ داختر په ورځ يوه خطبه وويله په هغې کښې ئې وفرمايل: د نن ورځې په کارونو کښې لومړی کار دا دي چې د الله ﷻ په حضور کې داختر لمونځ وکړو بيا راوگرځو او قرباني وکړو. په هغه طريقه دې وشي چې زموږ ده او چا چې تر لمانځه وړاندې قرباني وکړه. د هغه قرباني ونه شوه بلکه دکور والو ته يې د غوښې لپاره وزه حلاله کړه. (معارف الحديث ص ۴۱۶ ج ۳ د صحيح بخاری او مسلم په حواله)

مسئله: د لوي اختر له لسمې نېټې بيا د دوولسمې تر ماښامه د قرباني وخت دي خو غوره اوله بيا دوهمه او بيا درېمه ورځ (لسمه، يوولسمه، دوولسمه نېټه) ده. (بهشتی زیور ص ۳۷ ج ۳ په حواله د قدوري ۱۹۸ مخ)

مسئله: داختر تر لمانځه وړاندې قرباني کول صحيح نه ده. کوم خلک چې لمونځ کوي تر لمانځه وروسته دې قرباني وکړي خو که په کليو کښې د جمعې او اخترونو لمونځونه نه کيږي. د صبح صادق تر را ختلو وروسته قرباني کول صحيح ده خو د ښار او ښارگوټي خلک دې داختر تر لمانځه وروسته وکړي.

مسئله: که د ښار کوم هستوگنې، کوم کلي ته خپل د قرباني څاروی واستاوو هلته همدا قرباني حلالول تر لمانځه وړاندې هم صحيح ده. که څه هم هغه د ښار هستوگن موجود وي. دا چې قرباني په کليو کښې تر لمانځه وړاندې صحيح ده. تر ذبح وروسته يې غوښه خوړله کيږي.

(عالمگیری ص ۴۲ ج ۲)

مسئله: د دوولسم تاريخ تر لمر لوېدلو پورې قرباني کول صحيح دي. څه که لمر د وېش په حاله وي.

په خپله قرباني کول يا بل ځای ته دهغه قيمت رسول

پوښتنه: افريقايان خپله قرباني په هندوستان کښې کوي. هلته يې په خپله نکوي په دې کې خوڅه حرج نشته؟

جواب: د پوښتنې د موضوع په صورت کښې هېڅ حرج نشته قرباني صحيح ده. خو غوره دا ده چې د قرباني څاروې په خپله خوښ کړي. په خپله يې خدمت وکړي له دې کاره سره مينه پيدا کړي. ځکه دا د لوي ثواب ذريعه ده داسې نه ده. دا د اولاد د قرباني ځای نيوونکې عمل دي. يا ده قرباني کول د اولاد له قرباني کولو سره برابريو عمل دي. مستحب دا ده چې په خپل لاس يې حلال کړي. که يې نه ذبح کوي په همدې مبارک وخت کښې دې حاضر اوسي مستحب دا ده چې له خپلې قرباني څخه خوړل وکړي. داختر په ورځ د خوړلو پيل د خپلې قرباني په غوښه وکړي. په گاوندپانو، خپلوانو او عزيزانو يې وځوري. (خو بل ځای کول يې له دې ټولو ثوابونو څخه بې برخې کېدل دي) که د عذري يا بل شرعي مصلحت له امله قرباني بل ځای وشي پوره ثواب بلکه د لازيات ثواب اميد شته. خبره په نيت او صحيح طريقه پورې اړه لري. ځينې د خپلوانو د حق د ادا کولو په منظور په خپل ټاټوبي د قرباني انتظام کوي. (فتاوی رحيميه ص ۸۵ ج ۲)

د قرباني وخت

((عن براء قال خطبنا النبي ﷺ يوم النحر فقال ان اول ما نبدء به في يومنا هذا ان نصلی ثم نرجع فنحرق فمن فعل ذالك فقد اصاب سنتنا و من ذبح قبل ان نصلی فانها هو شاة لحم عجلة لاهله ليس من النسک فی شیء))

(رواه البخاری و مسلم)

له براء بن عازب (رض) څخه روايت دي چې رسول الله ﷺ داختر په ورځ يوه خطبه وويله په هغې کښې ئي وفرمايل: دن ورځې په کارونو کښې لومړی کار دا دي چې د الله ﷻ په حضور کې داختر لمونځ وکړو بيا راوگرځو او قرباني وکړو. په هغه طريقه دې وشي چې زموږده او چا چې تر لمانځه وړاندې قرباني وکړه. د هغه قرباني ونه شوه بلکه دکور والو ته يې د غوښې لپاره وزه حلاله کړه. (معارف الحديث ص ۴۱۶ ج ۳ د صحيح بخاری او مسلم په حواله)

مسئله: د لوي اختر له لسمې نېټې بيا د دوولسمې تر ماښامه د قرباني وخت دي خو غوره اوله بيا دوهمه او بيا درېمه ورځ (لسمه، يوولسمه، دوولسمه نېټه) ده. (بهشتی زیور ص ۳۷ ج ۳ په حواله د قدوری ۱۸۸ مخ)

مسئله: داختر تر لمانځه وړاندې قرباني کول صحيح نه ده. کوم خلک چې لمونځ کوي تر لمانځه وروسته دې قرباني وکړي خو که په کليو کښې د جمعې او اخترونو لمونځونه نه کېږي. د صبح صادق تر را ختلو وروسته قرباني کول صحيح ده خو د ښار او ښارگوټي خلک دې داختر تر لمانځه وروسته وکړي.

مسئله: که د ښار کوم هستوگنې، کوم کلي ته خپل د قرباني څاروی واستاوو هلته همدا قرباني حلالول تر لمانځه وړاندې هم صحيح ده. که څه هم هغه د ښار هستوگن موجود وي. دا چې قرباني په کليو کښې تر لمانځه وړاندې صحيح ده. تر ذبح وروسته يې غوښه خوړله کېږي.

(عالمگیری ص ۴۳ ج ۳)

مسئله: د دوولسم تاريخ تر لمر لوېدلو پورې قرباني کول صحيح دي. خو که لمر د ووب شو بيا قرباني کول صحيح نه دي.

مسئله: له لسمې تر دوو لسمې نېټې چې هر وخت و غواړي قربانې کولای شي. که شپه وي او که ورځ خود شپې ذبح کول غوره نه دي ځکه کېدلای شي کوم رگ غوڅ نه شي او قربانې صحیح نه شي. (عالمگیری ص ۲۹۶ ج ۵)

مسئله: خپله قربانې په خپل لاس حلالول غوره دی که ورباندې نه پوهیدی بل دی ورذبح کړی خود ذبح په مهال یې خواکښې دریدل بهتر دی.

مسئله: که د قربانې مالک لمونځ کړي نه وو خود ښار په کوم مسجد کښې لمونځ وشو قربانې کولای شي ځکه د ده فراغت له لمانځه څخه شرط نه بلکه په عیدگاه یا مسجد کښې لمونځ کېدل کافي دي.

(امداد الفتاوی ص ۵۹۷ ج ۲)

مسئله: که په اوله ورځ (لسمه نېټه) د اختر لمونځ ونه شو. د لمانځه تر وخت (زوال) وروسته قربانې کېدلای شي.

مسئله: که د اختر لمونځ په دوهمه یا دریمه ورځ (یو لسمه یا دو لسمه نېټه) کېده تر لمانځه وړاندې قربانې کول جواز لري. د گرزبندی، طوفان اوباران له امله د لمانځه تأخیر جواز لري. (معدنعت قاسمی)

مسئله: که په ښار کې یو ځای د اختر لمونځ وشي او بل ځای پاته وي قربانې کول صحیح دي. (فتاوی محمودیه ص ۷۷ ج ۱)

مسئله: که په کوم ښار کښې څه ستونزې وي او د اختر لمونځ نه کېده. که چاله سپیدو ختلو سره قربانې وکړه صحیح ده.

مسئله: په کومو کلیو یا ښارو کې چې د جمعې او اختر و نولمونځ جائز دی هلته داختر تر لمانځه وړاندې قربانې کول جائز نه دی که چاتر لمانځه وړاندې قربانې وکړه بله قربانې ورباندې لازمه ده خو په وړو کلیو کې چې هلته داختر لمونځ نه کیږي هغه خلک دلسم تاریخ د صبح صادق په مهال قربانې کولای شي همداسې که چېرې د کوم عذر له امله داختر لمونځ په اوله ورځ وځنډیدی د لمانځه دوخت ترتیریدلو وروسته قربانې صحیح ده. (جواهر الفقه ص ۴۴۹ ج ۱)

مسئله: که د قربانې په ورځ کښې شک وو ښه دا ده چې دریمې ورځې ته قربانې ونه ځنډوي. که یې وځنډوله مناسب دا ده چې غوښه یې ونه خوري بلکه ټوله صدقه کړي. (مسائل قربانې ص ۲۱)

مسئله: - - حيله. که کوم ښاري هستوگن غوښتل د یوه ضرورت لپاره وختي قربانې وکړي. د قربانې څاروی دې تر ښار بهر چېرې چې د اختر لمونځ واجب نه ده واستوي. هلته دې له لمر ختلو سره ذبح کړي او غوښه دې ښار ته راوړي. (فتاوی محمودیه ص ۷۷ ج ۱)

مسئله: په قربانې کښې د قربانې ځای مهم دي نه د قربانې کونکي د هستوگنې ځای. که د قربانې څاروی په کلي کښې وو او قربانې کونکې په ښار کښې وو نو له لمر ختلو سره یې قربانې کول جائز دي: که د قربانې څاروی په ښار کښې وو او قربانې کونکې په کلي کښې نو قربانې یې د اختر تر لمانځه وړاندې جائزه نه ده.

مسئله: که د کوم کلي شخص د اختر د لمانځه لپاره ښار ته لاړ. خپلوانو ته يې وويل چې زما د قربانی څاروی حلال کړئ. د هغوي اختيار دي که يې له لمر ختلو سره ذبح کوله جواز لري. (فضائل عشره ذی الحجه ص ۲۷)

په کلیو کې د قربانی وخت

په واره کلي کې چې د جمعې او اختر و نو لمونځونه نه کېږي. هلته تر سهار وروسته قربانی کول جائز دي. ځکه دا په هغه ممانعت کې داخل نه دي چې چېرې لمونځ کېږي هلته دي تر لمانځه وروسته قربانی وي نو چیرې چې لمونځ کېږي لکه ښاریاستر کلی هلته تر لمانځه وړاندې قربانی منع او باطله ده او چیرې چې لمونځ نه کېږي لکه وړوکی کلی په دی کې ممانعت نه راځي. (عزیز الفتاوی ص ۲۲۱ ج ۱)

حلالونکي به څرنگه وي؟

مسئله: مشهوره داده چې حلالونکي ته بخښنه نه کېږي دا غلطه ده.

مسئله: د فقهي قوانینو غوښتنه داده چې په حلالولو اجوره اخیستله کېدلای شي په دې شرط چې اجوره معلومه وي مثلاً ووايي د یوه څاروي اجوره دومره ده. (عزیز الفتاوی ص ۶۶۹ ج ۱)

مسئله: د حلالونکي اجرت جائز او هغه يې حق دي.

مسئله: د حلالونکي امامت جائز دي یعنې په اجرت سره د څاروي په حلالولو کې څه کراهت نشته. اجرت هم تل ورته جائز دي. (کفایت المفتی ص ۲۴۵ ج ۸)

مسئله: د قصابي او غوښه خرڅولو کسب صحیح دي. شرعاً رسول الله ﷺ په زمانه کې هم دا کسب د مسلمانانو په مینځ کېږي وو. ځینو صحابه وو دا کار کړي شرعاً دا کار منع نه ده او نه کومه مواخذه پکېښته.

(عزیز الفتاوی ص ۲۹۱ ج ۱)

مسئله: که حلالونکي مسلمان وو که څاروی نیونکي مشرک وو هم فرق نکوي او په نیونکي باندې بسم الله، الله اکبر هم واجب نه دي. د نیونکي مشرک بسم الله، الله اکبر وویل څه گټه نه لري. هو څوک چې په ذبح کولو کې شریک وي بسم الله، الله اکبر ویل ورباندې واجب دي او څاروی نیونکي شریک فی الذبح نه دي. په درمختار کېږي دي که دوهم کس په چاره زور وکړي او په چاره لاس کېږدي شریک فی الذبح دي. او بسم الله، الله اکبر ویل ورباندې لازم دي. (کفایت المفتی ص ۲۴۶ ج ۸)

مسئله: د قربانی کوم توکي که پوست وي یا غوښه قصاب ته د حلالولو په اجوره کېږي ورکول سخت منع دي. په قربانی کېږي خلل نه پېښېږي خو که څه ورکړي د هغه د قیمت په اندازه صدقه ورکول لازميږي. (امداد الفتاوی ص ۵۴۹ ج ۲)

مسئله: مشهوره ده چې د ولد الزنا (حرامزاده) ذبح کول صحیح نه دي. دا خبره غلطه ده د هغه ذبح حلاله ده.

مسئله: ځینې خلک د مېرمنو د لاس ذبح صحیح نه گڼي دا هم غلطه ده.

مسئله: ځینې خلک اټکل کوي که د حلالونکي مرسته کافر وکړي مثلاً څاروی ورته ونیسي نو هغه حلاله صحیح نه ده. دا خبره هم غلطه ده. دا چې غیر مسلم مرسته کوونکی دی ذبح کوونکی نه دی او نه له ذابح سره شریک

دی چې د حلالوونکي په لاس زور وکړي، یا پر چاره ورسره مرسته وکړي نو ذبیحه حلاله ده (محدث رفعت قاسمی) (اغلاط العوام ص ۷۹)

مسئله: د ګونګي ذبیح حلاله ده ځکه د بسم الله، الله اکبر له ویلو معذور دي. (نفع المسائل والمفتی ص ۱۳۵)

مسئله: د قصابانو د قبیلې د چا ذبیح حرامه نه ده ځکه هغه مسلمان دي او مسلمان که هر ډول وي له لاسه یې ذبیح صحیح ده.

مسئله: د هر مسلمان له لاسه ذبیح کول جائز دي. بد خويي او بده ژبه په حلال والي کېنې فرق نه راوړي.

مسئله: که څه هم غوره دا ده چې د سالمو او روغو سترګو شخص ذبیح وکړي ترڅو د ذبیح کمال وويني او ورته معلومه شي خو که پوښه وکړي هم جائز ده.

مسئله: د زانيه ښځې د مېړه له لاسه ذبیح جائزه ده. دا فرق نکوي چې هغه خپله مېرمن له دې بد فعل څخه منع کړي ده او کنه.

مسئله: که د لمانځه او روژې پابند نه وو او که یې نشه کوله د هغه له لاسه ذبیح کول جائز دي. د ذبحي د جواز لپاره د حلالوونکي مسلمان والې کافي دي خو دا شرط شته چې د حلالولو په وخت کېنې به قصد بسم الله الله اکبر نه پرېږدي.

مسئله: که هندو څاروی ونيو او یایي په نیولو کېنې مرسته وکړه خو ذبیح مسلمان وکړه جائزه ده. (کفایت المفتی له مخ ۲۶۲ تر ۲۶۱ ج ۸)

مسئله: د میرمنې او ماشوم ذبیح کېږي خو په دې شرط چې ذبیح وکړای شي او بسم الله ووايي نو جائزه ده. (امداد الفتاوی ص ۵۴۸ ج ۳)

مسئله: د مسلمان د لاس په ذبیحه (حلال شوي څاروي) کېنې شک کول په کار نه دي. په احتمال سره ذبیحه نه حرامیږي. (عزیز الفتاوی ص ۲۴۳ ج ۱)

مسئله: که د غیر الله تعظیم پکېنې نه وو نو په معین ځای کېنې ذبیح کول جواز لري. (امداد الفتاوی ص ۵۴۷ ج ۳)

مسئله: په قربانې کوونکي باندې بسم الله الله اکبر ویل واجب دي. په نیت کېنې دعا ویل یا نه ویل فرق نه کوي خو په زړه کېنې به دا قصد وي چې قربانې کوم. (کفایت المفتی ص ۱۸۰ ج ۸)

مسئله: د قربانې په وخت کې دې یوازې بسم الله الله اکبر ویل کېږي خو د خوړلو په پیل کېنې به بشپړه بسم الله الرحمن الرحیم ویل کېږي

مسئله: د ذبیح کولو په وخت په قربانې کېنې د شریکانو د نومونو غږ او چټول ضرور نه دي خو د حلالوونکي په خیال کېنې به د ټولو د قربانې نیت وي. که ناڅاپه په زوره نومونه یاد کړي مقصد یې اعلام وي څه حرج نشته خو د اعلام (غږ سره څرګندول) ضرور ګڼل غلطه خبره ده.

(کفایت المفتی ص ۱۸۴ ج ۸)

د غیر مسلم د ذبیحې حکم

د ذبیح لپاره دا شرط دي چې ذابح (حلالوونکې) یا مسلمان یا اهل کتاب وي. د غیر کتابي ذبیح حلاله نه ده. د علماؤ په دې اتفاق دي چې د غیر

کتابی خلکو که مجوسی دې که د عربو مشرک او یا نور بې کتابه وي له لاسه یې حلاله روانه ده. (کفایت المفتی ص ۲۴۹ ج ۸)

د اهل تشیع ذبیحه

پوښتنه: په اهل تشیع (شیعگانو) کښې څو فرقې دي. د ټولو ذبیحه ناروا ده که د کومې خاصې فرقې؟

جواب: کوم رافضي چې شیخینو (ابوبکر او عمر رض.) ته بد وایي. هغوی ځینې فقهاء کافر او مرتد بولي. د هغوی له حلالې سره د سني مسلمان لپاره احتیاط لازم دي. د هغه ذبیحه دې نه خوري. اصل دا دي چې په اهل تشیع کښې ځینې فرقې په اتفاق سره کافرې دي. هغوی چې د عایشې (رض) په افک باوري دي او یا علی (رض) د الوهیت په صفت پیژني. یا د ابوبکر (رض) له صحابي والي څخه انکار کوي یا د بدا قائل دي. له هغه سره نکاح کول او د هغه ذبح په اتفاق سره حرامه ده. یوه فرقه ده چې شیخینو ته بد وایي خو دا پورته یاد شوي شیانو باندې معتقد نه دي. د هغوی په کفر کښې اختلاف دي. له هغوی سره په نکاح او د هغوی په ذبیحه کې احتیاط په کار دي. یوه فرقه بیا یوازې تفضیلیه دي چې علی (رض) تر نورو درې راشده خلفاؤو غوره گڼي خو د نورو بدي نه وایي شیخینو ته بد نه وایي. د هغوی ذبیحه حلاله ده. هغوی مسلمانان دي خو سنيان نه دي. (عزیز الفتاوی ص ۲۷۲ ج ۱)

د ټوپک ذبیحه

د ماهیانو ښکار کول په ټوپک جائز دي. حلال دي او څه ممانعت پکښې نشته. خو له ماهیانو (کبانو) پرته که کوم څاروی په ټوپک ښکار شي.

هغه و مري او د حلالولو وخت یې پیدانشي هغه حرام دي. مردار دي. خوړل یې ناروا دي. که څه هم د ټوپک ویشتلو په وخت کښې بسم الله، الله اکبر وویل شي. که د ټوپک ښکار ژوندی ترلاسه شي او بیا حلال شي حلال دي خوړل یې جائز دي. په غشی که وویشتل شي او دویشتلو په وخت کښې یې بسم الله، الله اکبر وویل شي که یې ښکار و مري او حلال نشي هم حلال دی او خوړل یې روا دي خو ټوپک دا حکم نلري

(کفایت المفتی ص ۲۲۹ ج ۸)

د مېرمنې د لاس ذبیحه

د مېرمنې د لاس ذبیحه صحیح ده. څوک چې هغه حرامه بولي گنهار دي. خو دا چې ښځې ورباندې ډېرې نه پوهیږي او کېدلای شي د زړه د نرموالي له امله یې لاس ورباندې سم ونه خوځیږي نو نن سبا ورته د حلالولو کار سپارل مناسب نه دي. خو په حلال والي کښې یې بیا هم شک نشته. جائزه ده. (امداد المفتین ص ۹۵۷ ج ۲)

څاروی بې هوښه کول او بیا وژل

که څوک څاروی لومړی په دماغ کښې په تومانیچ وولي بیا یې حلال کړي دا د سنت طریقي او اسلامي تعلیماتو خلاف عمل دي. په دې طریقه کښې د څاروی د حرام کېدلو اټکل غالب دي. که په همدې ویشتلو د څاروی وژل کېدل یقیني شي نو بیا خویي په غاړه چاره وهل بې فایدې او څاروي حرام دي. (کفایت المفتی ص ۲۵۶ ج ۸)

مسئله: په شریعت کښې چې یې د ذبح لپاره د حلالولو شرط اېښی دي. چې له نصوصو ښکاره کیږي دادي چې روانه وینه ترې لاړه شي. له

ساینسي تحقیق څخه معلومېږي چې د څاروي د طبیعت قوت د هوبښ په صورت کې زیات وي او د بېهوښۍ په صورت کې کمزوری کیږي. څومره چې طبیعت قوي وي هغومره وینه زیاته وزي. نو که قصداً د هغه طبیعت کمزوری کیږي او د زیاتې وینې د وتلو مخ نیوی کیږي د شریعت له مقصد څخه خلاف عمل دي. او وینه پاته کیږي هغه له غوښې سره ګډېږي او هغه د نبوی طب د منشا خلاف دي د بېهوښۍ په حالت کېښي خامخا وینه پاته کیږي او هغه له غوښې سره یو ځای کیږي او دا د شریعت خلاف دي. خو له کومې وجې که بې اختیاره دا کار وشي بیا خود عذر خبره ده بیا د حرمت او کراهت حکم ورباندې نه کیږي. (امداد الفتاوی ص ۶۰۸ ج ۳)

یادونه: که پرته له بېهوښۍ د څاروی وینه کمه لاره شي کوم حرج او کراهت نشته. (مصدر الفتاوی)

د حلالو اسلامي طریقه

دا معلومه ده چې په نړۍ کې د غوښې خوړل خورا پخواني عادت دي. تر اسلام وړاندې یې د څاروو د غوښې د خوړلو لپاره عجیبې طریقې اختیار کړې وې. د مردار شوي څاروی غوښه به یې خوره. د ژوندي څاروی یوه برخه به یې غوڅوله او خوړله. اود څاروی د وژلو لپاره به یې هم ډېرې بې رحمې طریقې کارولې. په لرګیو به یې وهل او وژل په غشو به یې ویشتل او په اسلام کېښي لومړی د مردار څاروی د غوښو خوړل حرام کړل شول. د مردار غوښه د انسان جسمي او روحي روغتیا ته خورا زیانمنه ده. هغه څاروی یې حرام وبلل چې د هغوی د غوښو په خوړلو انساني اخلاق خرابیږي. لکه د خنزیر، سپي، پشی او څیرونکو حیواناتو. د کومو څاروو د غوښو خوړل چې یې روا بللي دي. په هغوی کېښي یې هم د خوړلو

لپاره داسې ستره لارې دي چې د څاروی ناپاکه وینه ډېره ووزي او څاروی ته هم تکلیف کم ورسېږي. او په طبی تحلیل هم د انسان ژوند او صحت ته تر هغه بله غوره طریقه نشته. دا خبره طبی ډاکترانو ثبوت کړې ده. په هر حال. اسلام انسان د څاروو د غوښو په خوړلو کېښي ازاد پری ایښی نه دي. چې د ونو او سبزو په څېر یې غوڅ کړي او خوري او لکه څرنګه چې وغواړي له څاروو سره هغه چلند وکړي. ښکاره ده چې د انسان خواږه که نباتي دي که حیواني پر ټولو د الله ﷻ نوم اخیستل کیږي او د خوړلو په ختم کېښي د الله ﷻ شکر ادا کیږي. دا هغه سنت دي چې رسول الله ﷺ په خپل قول او فعل سره دومره عام کړي دي چې یو اسلامي شعار ګرځېدلې دي. د څاروی د حلالولو په وخت کېښي د الله ﷻ نوم اخیستل تردې هم وړاندې خبره ده چې د الله ﷻ له نوم څخه پرته د څاروی غوښه هم د خوړلو نه ده. که کوم غافل انسان سبزي مېوه یا بل څه د الله ﷻ د نوم له اخیستلو پرته غوڅ کړي او وي خوري د سنت تارک بلل کیږي خو ورته حرام نه دي او که څاروی د الله ﷻ له نوم څخه پرته حلال شي که یې نور اداب هم پوره کړي حرام دي. شاولی الله (رح) په ((حجة الله البالغه)) کېښي وایي: د څاروو معامله مود نباتاتو او نور مخلوق په څېر نه ده. په هغوی کېښي د انسان په څېر روح ده. د انسان په څېر وینې راوړي او ځي راځي. په اندامونو کې یې د انسان په څېر احساس او اراده شته. تر یو حد پورې ادراک لري. نو سرسري تقاضا یې داده چې د څاروو خوړل مطلق روا نه وي. خود الله ﷻ د حکمت تقاضا دا ده چې انسان یې د کائناتو مخدوم پیدا کړي (کائنات یې په خدمت کېښي دي) له څاروو څخه ګټه اخلي شیدې یې څښي د اړتیا په وخت کېښي یې حلالوي. غوښه یې خوري او دا ورته حلاله ده خود حلال والي لپاره یې ورته څه شرائط بنودلي دي چې پرته له هغوی څاروی حلال نه وي. (جواهر الفقه له ۲۶۳ تر ۲۶۵ ج ۲)

د اسلامي ذبح شرائط

د قرآن او سنت له څرگندونو څخه ښکاره ده چې په اسلامي ذبیحه کېنې درې شرطونه ثابت دي.

۱- ذابح (حلالونکې) به مسلمان وي.

۲- د ذبح (حلالولو) په وخت کېنې به د الله ﷻ نوم یادوي.

۳- په شرعي طريقه کېنې د حلقوم او مری او دوینو رگونه غوڅول دي.

یادونه: دا د اختیاري ذبح په وخت کېنې دي د غیر اختیاري لکه ښکاریا په بل وخت کېنې د حلالولو طريقه بېله ده. (جواهر الفقه ص ۳۷۵ ج ۲)

د حلالولو احکام

۱- د حلالولو ځای د حلق او لب تر منځ دي.

۲- غاړه به ټوله نه غوڅوي تر حرام مغز پورې به یې هم نه رسوي بلکه د حلقوم او مری نالۍ او خوا کېنې یې د وینو د رگونو غوڅول دي. په داسې حلاله وینه پوره وزی او څاروی هم ډېر نه په تکلیف کېږي.

۳- د حلالولو په وخت کې به د الله ﷻ نوم یادوي یعنې وایي چې الله اکبر، الله اکبر...

۴- هڅه دي وشي چې د څاروي تکلیف کم وي چاره تېره وي او یو څاروی د بل په وړاندې حلال نه شي. حلقوم او رگونه دې ښه غوڅ شي چې روح ژر

وخیږي. په یوه حدیث شریف کېنې دا هم راغلي دي چې د څاروی په وړاندې دې چاره نه تېره کوي.

۵- د ژوندي څاروی کوم اندام دي نه غوڅوي.

۶- ژوندي څاروی دي د خټ له لوري نه حلالوي له دي څخه معلومیږي چې د فعتایي سر ترې بیلول جائز نه دي.

۷- که څاروی د خټ له لوري حلال شي د ابن عباس (رض) په نزد یې د غوښې خوړل حلال نه دي. (جواهر الفقه ص ۲۷۳ ج ۲)

د حلالولو غوره (افضله) طریقه

(ابو سعید خدری (رض) څخه روایت دي وایي رسول الله ﷺ فاطمې (رض) ته وفرمایل: ولاړه شه له خپلې قربانۍ سره ودرېږه

(او ذبح کول یې وگوره) ځکه د هغې له لومړۍ څاڅکي سره چې ځمکې ته رسیږي ستا ټولې تېرې گناوې بخښل کیږي. فاطمې (رض) پوښتنه وکړه. ای د خدای ﷻ رسول له ادا فضیلت موږ اهل بیت (د نبوت خاندان) لپاره ځانگړې ده او که ټول مسلمانان مستحق دي. رسول الله ﷺ وفرمایل: دا موږ لره هم او نورو مسلمانانو لره هم)

تشریح: مستحب او غوره داده چې قربانې کوونکې په خپله د قربانۍ څاروی حلال کړي خو که د کوم عذر له امله یې په خپله ذبح نه کوله لږ تر لږه خو دې د ذبح په وخت کېنې ورته حاضر وي. چې ذبح کیږي. وینه یې بهیږي او دی یې په خپله وويني. د ذبح کولو یا لیدلو له امله چې کوم ذوق

پیدا کيږي هلته له الله سره تعلق زیاتېږي او د قربانی مقصد پوره کيږي خو له ليرې څخه بیا دا خبره نه وي. (الترغیب ص ۲۹۳ ج ۲)

د حلالولو سنت طریقه

((عن انس (رض) قال ضحی رسول الله ﷺ بکبشین املحین اقرنین ذبحهما بیده وسمی و کبر قال رأیتہ واضعا قدمه علی صفاحها ویقول بسم الله والله اکبر بخاری و مسلم)) (له انس (رض) څخه روایت دي چې رسول الله (ص) دوه ښکرونه لرونکي سپینوالی او توروالی ته مائل پسونه په خپل لاس قربانې کړل د حلالولو په وخت کې یې بسم الله والله اکبر ویل. ما ولیدل چې خپله پښه یې د هغه تر څنګ ایښې او په مبارکه ژبه یې ویل ((بسم الله والله اکبر)). (مصحیح بخاری، مسلم، معارف الحديث ص ۴۱۱ ج ۲)

د ذبح کولو آداب او مسائل

(عن شداد بن اوس (رض) قال قال رسول الله (ص) ان الله كتب الاحسان علی کل شیء فاذا قتلتم فاحسنوا القتله و اذا ذبحتم فاحسنوا الذبحة و لیحد احدکم شفرته ولیرح ذبیحة بخاری.) ((له شداد بن اوس (رض) څخه روایت دي. رسول الله (ص) فرمایي: بېشکه الله ﷻ په هر کار کېښې ښه اسلوب او سلیقه فرض کړي دي نو که تاسو څوک (په قصاص یا بل مورد کېښې) څوک وژل په ښه طریقه یې ووژنئ او که تاسو (کوم څاروی) حلالو په ښه اسلوب سره یې ذبح (حلال) کړئ او (ددې غوره طریقه داده چې) چاره وړاندې لا تېره کړي او څاروی د وژل کېدلو له تکلیف څخه ژر خلاص کړي ((

تصريح: ښه سلیقه د هر عمل روح ده. شریعت د دې ساتونکې دي. په هر څه یې تعلیم ورکړې دي او تاکید یې کړې دي. د څاروی حلالول د دې اعلی او غوره مخلوق یعنی انسان د خوراک لپاره حلال شوې دي. خو څاروی ته چې کوم تکلیف رسیږي هغه باید خورا کم وي ځکه هم د چارې د تېرولو حکم شوې چې وړاندې لا تېره شي چې کوم رگونه غوڅوي هغه ژر غوڅ شي او څاروی د ژوند او مرګ له کش مکش څخه ژر وژغورل شي. چاره چې څومره تېره وي هومره د څاروی ستونزه کمه وي او د روح او بدن تعلق هغومره ژر ختمیږي. څاروی ته د اسوده گلوی یو مطلب دا هم بیان شوی دي چې تر حلالولو وروسته پرېښودل شي تر څو یې بدن سوړ شي او بینایي اندامونه غوڅ شي. رسول الله (ص) به د چرو د تېرولو او هغه له څاروي پتولو حکم کاوو. د ژر ذبح کولو به یې ویل او څاروی په وړاندې یې د چارې له تېره کولو څخه ممانعت کاوو. په حلالولو کېښې اوس زیات تېری کيږي لومړی خو دا چې د یوه څاروی په وړاندې بل جلالیږي. څاروی باید دا محسوس نکړي چې جلالیږي او که وپوهیږي نیول او راوستل یې باید په بار حمه طریقه سره وي. تر مخه یې کړي یا یې تر څنګ روان کړي. د شا تر پښه نیول او کښول یې رسول الله (ص) ناخوښه بللي دي..

(الترغیب والترهیب ص ۲۹۱ ج ۲، ۴۰۰ ج ۲)

یادونه: د شا تر پښه نیول او کښول بالکل یوه غیر فطري او وحشیانه طریقه ده

مسئله: کله چې څاروی حلال شي، ساه یې ووزی یعنی بدن یې سوړ شي بیا یې پوست ایستل جائز دي که هغه یو ځای وي او که ټوټه، ټوټه هر ډول یې جائز دي پنه دې کېښې کومه طریقه به رحمي بلل د شریعت خلاف خبره ده. (کنایة المفتی ص ۲۵۷ ج ۸)

مسئله: که څوک د څاروی تر حلالولو وروسته چې د هغه بدن لا تود وي او پوست ایستل یې پیل کړي داسې کار حرام دي. ښه په یاد ولری چې څاروی ښه سوړشي بیا یې پوست ایستل کیږي. (اغلاط العوام مکمل ص ۱۳۴)

مسئله: د حلال شوي څاروی سر تر سرېدلو وړاندې غوڅ کول مکروه دي. خو ذبیحه حلاله ده. (امداد المفتین ص ۱۷۵ ج ۱ د شامی ص ۲۰۵ ج ۵ په حواله)

مسئله: نن سبا څاروی حلالونکې ډېر داسې دي چې څاروی ته تکلیف ورکوي او څه پروایي نه کوي. خو په شریعت کې چې د کوم څاروی حلالیږي یا د شر د دفع لپاره وژل کیږي طریقه معلومه ده. د ظلم او ورته د تکلیف ورکولو ممانعت دي وعید پکښې راغلې دي. لکه چې وایي د ذبح کولو په وخت به چاره تېره وي او په عجله به حلالیږي. چې څلور رگونه یې غوڅ شي بیا ورباندې چاره وهل جائز نه دي ځکه د رگونو تر غوڅېدلو وروسته ژر ژوند نه ختمیږي او که ورباندې (بې مجبه) چاره وهي هغه په تکلیف کیږي او دا حرام دي. (اغلاط العوام ص ۱۸۰)

مسئله: مستحب دا دي چې تر حلالولو وړاندې څاروی ته اوبه ورکړي او چاره ښه تېره کړي.

مسئله: څاروی په سختي سره د حلالولو ځای ته بیول. تر څملولو وروسته په حلالولو کې ځنډ کول یا د هغه په وړاندې چاره تېرول مکروه دي. (فتاوی عالمگیری ص ۸۱ ج ۴)

د حلالولو په وخت کې ضروري مراعاتونه

۱- د حلالولو وړاندې دې څاروی ته اوبه او خواړه ورکول کیږي وېرې تېرې ساتل یې مکروه دي.

۲- د حلالولو ځای ته یې په کښلو رسول مکروه دي.

۳- څاروی په اساني سره بیول. یعنې بې مجبه سختي یې مکروه ده. ۴- د قبلې په لوري داسې مخ کول چې په کین اړخ ځملول شي داسې ساه ژر خپري دې خلاف کول مکروه دي.

۵- درې پښې یې نیول.

۶- تېره چاره. په پخه چاره یې حلالول مکروه دي.

۷- که چاره تېره کوی له څاروی دې پټه تېره شي. د هغه په وړاندې یې تېرول مکروه دي.

۸- د څاروی تر ځملولو وړاندې د چارې تېرول وروسته مکروه دی.

۹- په حدیث شریف کې راځي: یوه شخص څاروی ځملولی وو بیا یې چاره تېروله رسول الله (ص) چې ولید ویي ویل! تاسو څاروی څو ځله وژنئ؟

۱۰- د یوه څاروی حلالول د بل په وړاندې مکروه دي.

۱۱- په سختي سره حلالول چې سړي ترې غوڅ شي یا حرام مغز ته چاره رسول مکروه دي. (د غاړې په هډوکي سپینه ماده حرام مغز بولي)

۱۲- د غاړې په پاسنې لوري حلالول مکروه دي منع دي ځکه څاروی ته تر اړتیا زیات تکلیف رسیږي.

۱۳ تر حلالولو وروسته تر سپېدلو وړاندې یې سره بېلول یا څرمن ایستل مکروه دي. پورتنی احکام د قربانې تر څاروی پورې ځانګړي نه دي. بلکې په هره حلاله کښې دي. (فتاویٰ رحیمیه ص ۹۸ ج ۱ په حواله د ذر مختار، شامی، هدایه)

د قبلې لورته د مخ ګرځولو مطلب

پوښتنه: د قبلې لورته د څاروی مخ کول شرعا ضرور دي که د حلالونکي او که د دواړو. که څوک د څاروی مخ قبلې ته وګرځوي یعنې سړي لویډیز او لکۍ یې خټیز ته وي او حلالونکې جنوب ته ودریږي او څاروی حلال کړي جواز لري کنه؟

جواب: د فقهاؤو له کلام څخه داسې ښکاري چې د سړي مخ قبلې ته کېدل سنت دي او سنت هم مؤکد چې پرته له عذر څخه یې پرېښودل مکروه دي او د څاروی په هکله په صراحت سره کوم نظر نشته. (امداد المفتی ص ۵۵۹ ج ۲)

مستحب داده چې د څاروی مخ قبلې ته کړي پښه ورباندې کښیږدي حلال یې کړي. (کفایت المفتی ص ۲۵۸ ج ۸)

د قبلې لورته د څاروی د مخ اړولو مطلب دادی چې لکه په قبر کې چې مړی ږدی سړنې ښې او پښې نې کین لور ته وی خو که عذرو ومثلاً حلالونکي یوازې وویابل عذرو ونوددي په عکس هم کیدای شی ترڅو په چپ لاس نې ونیسې او په ښې لاس چاره پر تیره کړي. (معدن الفت قاسمی)

حلالول په څه شي کيږي

پوښتنه: صحابه وو (رض) پوښتنه وکړه. یا رسول الله (ص) موږ سبا د دښمن مقابلې ته تلونکي یو له موږ سره چاقو نه وي نو ایا موږ د بڼس په ټوټه یا بل شي ذبح کولای شو.

جواب: رسول (ص) وفرمایل (په عجله کښې داسې شی واخلئ چې وینه وبهولای شي. د الله نوم یاد کړئ او حلال یې کړئ او غوښه یې وخورئ. په داسې شي ذبح وکړئ چې هغه غاښ او نوک نه وي.) د دې وجه یې هم ونښودله. په غاښ له دې امله ذبح صحیح نه ده چې هغه هډوکي دي او په نوک له دې امله چې هغه د حبشیانو چاقو دي. (بخاری، مسلم او ابوداؤد)

شرح: دا چې خلک د دښمن مقابلې ته تلل او هلته د داسې څارو د غنیمت هیله وه چې هغه حلال کړي او غوښه یې وخوري. خو دې حضراتو

په تورو سره ځکه حلالول نه خوښول چې د هغوی تېره والی ختمېده. له همدې امله یې پوښتنه کوله چې په نورو شيانو ذبح کیږي کنه؟ رسول الله (ص) ورته د داسې شي اجازه ورکړه چې تېره وي او رگونه غوڅ کړای شي او وینه وبهیري. خو دا چې ځینو حبشیانو او ځنګلي خلکو به په نوکانو او غاښونو غوڅول او حلاله کوله له هغوی یې منع کړې په غاښونو ځکه حلاله روانه ده چې هغه هډوکي دي او په هډوکي حلاله ناپاکه (نجسه) کیږي. په نوکانو ذبح کول د حبشیانو کار دي پر هېز ورڅخه لازم دي. خو د حنفی علماؤو په نزد په هغه نوک او غاښ ذبح کول ناروا دي چې په خپله ځای وي. که وایستل شي بیا ورباندې که څه هم حلاله مکروه ده خو حلاله ده. د رسول الله (ص) له ځواب څخه څرګندیږي چې غوڅونکي او وینه

بهنکي شي ضرور دي. نو که بسم الله وويل شي په لرگي يا اوسپنه څاروی ووهي او مړ شي حلال نه دي. (فتاوی محمدیه ص ۳۳)

هغه شي چې غوڅول او زخم کول کولای شي په هغه ذبح کول جائز دي. په پنډه او درانده شي وهل او زخم کول ذبح جواز نلري. غوڅوونکي شي که اوسپنه وي که لرگي صحیح دي. (فتاوی محمدیه ص ۴۶ ج ۱)

مسئله: په څه شي چې رگونه غوڅېدلای شي او وینه بهېدلای شي په هغه ذبح کول جائز دي. (کفایت المفتی ص ۱۸۰ ج ۸)

مسئله: د حلال څاروی ذبح کول دوه ډوله دی. اضطراري او اختیاري. اضطراري حلالول دا دي چې الله اکبر ووايي او څاروی چې چېرې ممکن وي هلته په تېره یا نوک لرونکي شي ووهي او وینه وبهیري دا ذبح هغه مهال کیږي چې څاروی نه نیول کیږي او یا یې په اصل طریقه حلالول ناممکن وي (مثلاً دا چې په خټه کښې بند پاته وي په را ایستلو یې د مړینې احتمال وي یا خندق یا بل ځای کښې لوېدلې وي او ژوندې را ایستل یې ممکن نه وي) اختیاري حلالول (ذبح تزکیه) دا دي چې

۱- په تېره شي حلال شي یا اوښ نحر کړای شي.

۲- په حلالولو سره وینه ترې وبهیري. د وینې بهېدل په اضطراري او اختیاري دواړو صورتونو کښې ضروري ده خو طریقي یې فرق لري.

۳- لومړنې خبره د اختیاري او اضطراري دواړو حلالولو مشخصه ده. (کفایت المفتی ص ۲۵۶ ج ۸)

مسئله: په هر صورت که بسم الله الله اکبر وويل شي ذبیحه حلاله ده. که څاروی ولاړوي یا په مخ لوېدلې وي یا حلالوونکې د لمانځه او روژې پابند نه وي خو مسلمان وي او حلالوونکې رگونه غوڅ کړای شي. (عزیز الفتاوی ص ۱۷۸ ج ۲)

مسئله: سره زر، سپین زر یا اوسپنه که تېره وي ذبح ورباندې کول حلال دي د اوسپنې توتیه یا لرگی چې تېره وي ذبح ورباندې حلاله ده.

مسئله: په ایستل شوي غاښ، نوک یا بنکر چې ایستل شوی وي ذبح حلاله ده خو داسې کول مکروه دي.

مسئله: که کوم غاښ یا نوک له بدن څخه ایستل شوی نه وي ورباندې حلالول جواز نلري.

مسئله: د حلالولو وسیله ښه تېره کول مستحب دي. حیوان څملول بیا چاره تېره کول مکروه تحریمي ده.

مسئله: څاروی دی د حلالولو له ځای څخه نیسې (چپه نیول ئی تحریمي مکروه دی چې وروستنی پښې ئی مخته ونيول شی. (خلاصة المسائل (مخ ۱۰۹)

مسئله: ځینې عوام وایي په کومه چاره، چاکوچې ذبح کیږي دهغه د حلالوالي شرط دادی چې هغه چاقوبه درې میخونه لري خوداغلطه ده (اغلاط العوام ۱۷۹ مخ)

په ذبح کښې د غوڅولو ځای

مسئله: حلالول دوه ډوله دي اضطراری او اختیاري. اضطراري ذبح هغه ده چې د کوم عذر له امله د حلالولو په ځای (غاړه) باندې د حلالولو قادر نه وي، لکه دا چې کوم څاروی تر دېوال لاندې شوی وي په خټو کښې نښتې وي غاړه یې تر خاورو او خټو لاندې وي یا څاه ته لوېدلې وي په را ایستلو یې د مړینې وېره وي. یا د ځنگل حیوان په انسان برید کوي. په دې صورت کښې که د وجود په هره برخه زخمی کړای شي خوړل یې حلال دي. اختیاري ذبح هغه ده چې د حلالولو په ځای په حلالولو قادر وي. د حلالولو ځای تر ژامه لاندې چې کوم هډوکي بهر را وتلې تر هغه لاندې او د سینې تر پیل لور ته دي. دا د هدایه او جامع الرموز خبره ده. په جامع صغیر کښې لیکي چې ټول خلق د حلالولو ځای دي. که هغه پور ته لوری وي او که کښته، یا منځني برخه. (خلاصة المسائل ص ۱۰۶)

مسئله: د څاروی غاړه دې دومره غوڅیږي چې څلور رگونه غوڅ شي. یو هغه چې هوا پکښې کښته پورته کیږي (وچه غاړه) دوهم هغه چې اوبه او

خواره پکښې تېریږي (سره غاړه) دوه شاه رگونه چې دوچې غاړې دواړو لورونو ته دي. که له دې څخه درې هم غوڅ شي ذبح صحیح ده او خوړل یې روا ده خو که دوه غوڅ شول څاروی مردار او خوړل یې حرام دي او که هېر یا خطا شي خوړل یې صحیح دي. (بهشتی ثمر ص ۵۲ ج ۲)

مسئله: غوا، غویي گاو مېښه که څاه ته ولوېږي. ژوندې را خېژول یې سخت او حلالول یې نا ممکن وي که په هر ځای زخمی شي صحیح دي او خوړل یې صحیح دي. (عزیز الفتاوی ص ۲۰۲ ج ۱)

مسئله: که حلالول تر العقد (غوټو) پورته وشي مذبح حرام نه دي ځکه هغه هم د ذبح ځای دي. له ذبح کېدلو څخه مقصد روانه وینه تلل او د ژوند ختمېدل دي همدا قول راجح او قوي دي یعنې حلاله، حلاله ده. (کفایت المفتی ص ۲۵۸ ج ۸)

د باتجربه خلکو خبره ده چې د ذبح کولو رگونه تر غوتو پورته هم غوڅیږي نو په حلالولو کښې یې شک نشته. (عزیز الفتاوی ص ۲۰۸ ج ۱)

مسئله: که د کوم څاروی سر د حلالولو په وخت کښې بېل شي. دا کار مکروه دي خو د غوښې خوړل یې روا دي آن چې مکروه لاهم نه دي. (بهشتی ثمر ص ۵۲)

د حلالولو په وخت کښې د بسم الله مسائل

له رسول الله (ص) څخه پوښتنه وشوه ((یا رسول الله ځینې کسان (هغوی چې نوي مسلمان شوي وي) موږ ته غوښه راوړي دا نه معلومیږي چې هغوی د ذبح په وخت د الله نوم (بسم الله) وایي او که نه وایي. (ځکه هغوی په اسلامي اصولو پوره نه پوهیږي) د داسې غویي رانیول او خوړل روا دي که ناروا؟)) (رسول الله (ص) وفرمایل: کوم شک پکښې مه کوئ. بسم الله ووايست وبي خورئ) (بغاري شریف)

تشریح: د رسول الله (ص) د ارشاد مطلب دا دي. کوم خلک چې مسلمان دي. د مسلمان ظاهري حال دا دي چې د ذبح په وخت کښې بسم الله وایي. ته شک پکښې مکوه چې گواکې د خدای نوم به یې ویلي نه وي. هسې بسم الله وایه او خوره یې. د دې خبرې معنی دا نه ده چې که هغه بسم الله ویلي نه

وه او ستا بسم الله ويل د هغه كفايت كوي او نه يې دا منظور ده چې كه يې رښتيا بسم الله ويلې نه وه نو ته يې خوره . بلكه داسې ځاى په غالب گمان حكم كيږي او دا د هغه له حال او قرينې څخه معلومېږي غالب لورى دا دي چې بسم الله يې ويلې وي نو تا ته روا ده . او كه په غالب گمان هغه بسم الله ويلې نه وه بيا يې خورل حرام دي . (فتاوى معديه ص ۲۵ ج ۱)

مسئله : كه يې بسم الله ويل هېره وه او پاته شوه حلاله ده ، ځكه نو هم ذبيحه حلاله او قرباني صحيح ده . (امداد الفتاوى ص ۵۵۸ ج ۲)

مسئله : كه چا سهوا بسم الله ويل پرېښودل خورل يې روا دي

مسئله : په اختياري ذبح كښې دا شرط ده چې بسم الله له حلالولو سره متصله وويله شي . يعنې بسم الله ووايي سمدستي دې حلال كړي . د بسم الله ويلو او حلالولو ترمنځ دې بل كار نه كوي . كه چا څاروى ځملاوو . بسم الله يې وويله هغه څاروى يې پرېښود او بل يې را وست او په دې بسم الله يې حلال كړ يعنې بيا يې بسم الله ونه ويله . د دې حلالې غوښه خورل صحيح نه دي . (خلاصة المسائل ص ۱۰۸ ج ۲)

مسئله : كه په كوم څاروى د بسم الله ، الله اكبر په ځاى بسم الله . سنت ابراهيم خليل الله وويل شي ذبيحه نه حرامېږي خو داسې ويل په خپله مكروه دي . (امداد الفتاوى ص ۶۰۲ ج ۲)

مسئله : ځينې خلك دا گمان كوي چې څومره خلك د هغه څاروى په قرباني كښې شريك وي ټول به بسم الله وايي كه له يوه څخه پاته شي قرباني نه كيږي . دا بيخي غلطه خبر ده . يوازې حلالوونكې به بسم الله ، الله اكبر وايي .

مسئله : ځينې خلك د قرباني په وخت كښې يوه دعا كول ضروري گڼي . په كتابونو كښې هم يوه دعا ليكله شوې ده . خو له هغې دعا پرته هم قرباني صحيح ده . دا دعا يوازې مستحب ده ضروري نه ده . (اغلاط العوام مكمل ص ۱۳۴)

مسئله : كه څوك د چارې د غوڅولو په وخت كښې ورسره شريك وي يعنې په چاره يې ورسره زور كړې وي په هغه هم بسم الله ، الله اكبر ويل واجب دي . خو څوك چې د څاروى پښې يا سر نيسي هغه ورسره شريك نه دي . معاون دي . بسم الله ويل ورباندې واجب نه دي . (امداد الفتاوى ص ۵۴۲ ج ۲)

مسئله : د ذبح په وخت ځينې خلك وايي بسم الله والله اكبر يعنې له واو سره يې وايي . ځينې يې بسم الله الله اكبر له واو څخه پرته وايي . په دواړو كښې فرق نشته خو پرته له واو څخه ويل احتياط دي . جواز دواړه لري . روايات مختلف دي . په احاديثو كښې له واو سره هم روايت راغلې دي . داسې هم راغلي دي چې الله اكبر لومړى او بسم الله وروسته ويل كيږي . په ځينو روايتونو كښې خود ټولې بسم الله الرحمن الرحيم ويل راغلي دي خو په ډېرو رواياتو كښې خالي او مجرد بسم الله راغلې ده . د لويو لويو پوهانو په نظر بسم الله الله اكبر ويل مستحب دي كه څه هم نقل له واو سره هم راغلې دي . كوم حضرات چې له علم سره ، سره چې له رسول الله ﷺ څخه له (واو) سره منقول دى بياني هم پرته له واو څخه ترجيح وركوى دا احتياط كوى تحرير كوى عوامو ته ښې چې د بسم الله او ذبح ترمنځ بيلوالى نشته د علامه عيني خبره هم داده چې له واو سره روايت شوى دي نو مكروه نه ده . (عزيز الفتاوى ص ۲۰۰ ج ۱)

مسئله : د قرباني نيت په زړه كښې كافي دي په ژبه ويل يې ضروري نه دي . البته د ذبح كولو په وخت كښې بسم الله ، الله اكبر ويل ضروري دي . (جواهر الفقه ص ۴۵۰ ج ۱)

د بسم الله په هکله یوه پوښتنه

پوښتنه: که چا د ذبح کولو په وخت وویل بسم الله الله اکبر شریعت دي حلاله صحیح ده؟

جواب: د ذبح کولو په وخت کښې مسنون او مستحب دا دي چې بسم الله، الله اکبر وویل شي او ذبح وکړي. که الله اکبر شریعت دي وویل شي او ذبح وکړي ذبیحه حلاله ده خو داسې دې نه وایي. غوره نه دي. که یوازې الله اکبر ووايي هم ذبح صحیح ده. د شامی له عبارت څخه معلومیږي چې په همداسې ویلو (الله اکبر شریعت دي) هم ذبیحه حلاله ده خو داسې ویل د سنت خلاف ده. نو مکروه ده. (عزیز الفتاوی ص ۶۹۸ ج ۱)

مسئله: علماؤ دا هم لیکلي دي چې د براءت سورت چې پکښې د قتل د کفارې حکم راغلي دي بسم الله الرحمن الرحیم پکښې نه ده راغلي. ځکه دا درحمت کلمه ده او د موقع غوښتنه نه ده. همداسې د ذبح په وخت کښې هم بسم الله الله اکبر ټاکل شوې دي او د بسم الله الرحمن الرحیم حکم نه دي ورکړل شوی. ځکه ذبح او حلالول د قهر او غضب شکل دي او د رحمت د کلماتو (بسم الله الرحمن الرحیم) د ویلو محل او مقتضی نه ده. (مظاهر حق جدید ص ۴۶ ج ۳)

یادونه: شرعی حکم دا دي چې که د مسلمان شخص د څاروی د ذبح کولو په وخت کښې بسم الله ویل هېر شول. ذبیحه حلاله ده ځکه دا چې حلالوونکې مسلمان دي نو اټکل دا دي چې د الله له نوم څخه پرته د بل چا نوم د حلالولو په وخت کښې نه اخلي. د الله اکبر اضافه کول هم ضرور نه دي. یوازې د بسم الله لفظ کافی دي. خو دا یادساتل په کار دي چې هیږول نې بیله خبره ده اما که څوک پوهیږي او بسم الله ونه وایي او یاد څاروی ضائع کول یو مصیبت وېولې نو دا بیله خبره ده، دادوهمه خبره خوراسخته

ده، په اخیرت کې سخت عذاب دي او په دا ذبیحه هم (په دی خبره) حرامه. (قاسمی)

د قربانی دعاء

مسئله: حلالوونکې دې ښی پښه د څاروی په اوږه کښېږدي بسم الله، الله اکبر دې ووايي او حلال دې کړي. د قربانی نیت دې یوازې په زړه کښې کوي هغه کافی دي په ژبه ویل یې ضروري نه دي. خو د ذبح کولو په وخت کښې د بسم الله، الله اکبر ویل ضرور دي. (تاریخ قربانی ۵۲)

مسئله: د قربانی کولو په وخت کې په ژبه نیت کول او دعا ویل ضرور نه دي که په زړه کښې وروگرځوي چې قربانې کوي او په ژبه څه ونه وایي فقط بسم الله، الله اکبر ووايي او ذبح وکړي قربانې صحیح ده. خو که یې یادوو دعا ویل غوره دي. (شامی ص ۲۷۲ ج ۵)

که یې په یادوو تر حلالولو وړاندې دې دا دعا ولولي: اللهم منك ولك بیا دې بسم الله، الله اکبر ووايي ذبح دې وکړي او تر ذبح کولو وروسته دې که یې یادوو دا دعا ولولي: اللهم تقبل منی کما تقبلت من حبیبک محمد و خلیلک ابراهیم علیهما الصلاة والسلام. او که چا د بل چا له لوري ذبح کوله د (منی) په ځای دې ووايي (من فلان) د هغه شخص یا د اشخاصو نومونه دې واخلي. (مشکوٰۃ شریف ص ۱۲۸ ج ۱)

د غوښې د ویش مسائل

سوال: که څوک د قربانی د څاروی سر یا پښې یا بله برخه سقاو یا بل خدمت کړوونکي ته د حق او اجورې په بدل کې ورکړي ایا قربانې صحیح کیږي؟

جواب: قربانی کيږي خو له کراهت سره. ورباندې واجب ده چې د سر يا پنبو چې کومه بيه ده هغه صدقه کړي او که نه گنهگار دي. دا هغه وخت چې خادمانو ته يې د خدمت په بدل کنبې د قرارداد په صورت کې ورکړي دا د اخستلو او خرڅولو په حکم کنبې دي او که هسې په ناڅاپي توگه کوم خدمت کوونکي ته ورکړي شي مشکل نه جوړوي خو چې کوم رواج ونه گڼل شي. (امداد المفتين ص ۹۶۵ ج ۲)

مسئله: د قربانی غوښه دې په خپله خورئ. خپلوانو ته دې ورکړئ او بې وزلو ته دې خيرات کوي. ښه داده چې دريمه برخه خيرات شي. په هغې کنبې دې کموالي نه کوي او که څوک کمه برخه خيرات کړي هم گناه نه ده. (بهشتي زيور ص ۴۱ ج ۲ هدايه ص ۴۲۵ ج ۴)

مسئله: که په لوی څاروی کنبې اوه کسان شريک شول د غوښې د ویشلو په وخت کې دې په اټکل ویش نه کوي بلکه په ښه کره وزن دې معلوموي کنه گنهگار يږي. خو که له غوښې سره سر او پنبې ویشلې کېدې نو که د سر او پنبو په برخو کنبې غوښه تر نورو کمه وه بيا څه ستونزه نه ده. که کوم لوری ته سر يا پنبې وي او هغې ته غوښه هم زیاته وه؛ گناه ده.

(بهشتي زيور ص ۳۹ ج ۳ د درمختار ص ۲۳۲ ج ۲ په حواله)

مسئله: د قربانی غوښه، وازگه يا بل څه دې د قصابې په مزدوری کنبې نه ورکوي بلکه مزدوری دې بېله ورکوي. (شامی ص ۴۷۸ ج ۵)

مسئله خوداده چې د قربانی غوښه درې برخې کيږي يوه برخه دخپل کور لپاره بله د دوستانو او خپلوانو او درېيمه بې وزله خلکو ته څوکه ئی اهل او عيال ديرو او غوښې ته ئی اړتيا وه نو کور ته دی کښيږدي، نه دی صدقه

کوی ځينې ځايونه د غوښې په ویش کې خورابې احتياطي کيږي، مستحق نه غوښه نه رسيږي خپلوانو ته ئی ورکوي يا چې له کومو کورنو ورته راځي هغوی ته ئی ليري، خوار کسان ديروی ورکړه ورته ثواب لري، داسې خودغوښې بې حرمتې کيږي، دفن کوي يې يا په سر کونوليدله کيږي، خوهرځای اړ خلگ وی، دهغوی خيال ساتل په کار دی. (محمدرفعت قاسمی)

مسئله: د مړه شوی شخص له لوری قربانی کول دوه صورتونه لري. که مړ شوی شخص امري وصيت کړی وي نو غوښه دې صدقه کړي او په خپله دې نه خوري خو که يې امري وصيت نه وي بيا يې قربانی کوونکي هم خورلای شي. (عزيز الفتاوی ص ۷۲۴ ج ۱)

مسئله: که څوک مړه شوی شخص ته د ثواب رسېدلو په هيله قربانی کوي حکم يې داسې دي لکه د ځانی قربانی يعنې څومره چې غواړي هغومره دې صدقه کړي او څومره چې غواړي ودې ساتي. خود مړه شوی د وصيت له امله که قربانی کيږي هغه دې نه خورئ ټوله غوښه او هر څه دې صدقه کړي همدا سې د نذر منلو د قربانی غوښه خوړل جائز نه دي ټوله دې صدقه کوي. (فتاوی محمدیه ص ۷۸ ج ۱)

مسئله: ډير خلگ دا پوښتنه کړي چې حمال يا موچې ته د قربانی غوښه ورکول جائز دی؟ جواب ئی دادی چې جائز خودی خو چې په مزدورې کې ورنکړی.

مسئله: عموماً سر او پنبې د مزدورانو حق گڼي که دا حق الخدمة وگڼل شي نو دهغې بدل غوښې بيه به صدقه کوی. (اغلاط العوام)

مسئله: خلک داسې انگيري چې د قرباني پنبې د حجام (نایي) حق دي اوسرد سقاو حق دي دا بالکل غلط اټکل دي. (اغلاط العوام مکمل ص ۱۳۶)

مسئله: که په قرباني کنبې څو کسان شریک وي او ټول په دې خبره راضي وي چې غوښه دې نه ویشله کیږي. یو ځای دې پخه شي و دې خوړله شي یادې تر پخولو وروسته وویشله شي یا دې صدقه شي دا صحیح ده. خو که څوک د دې خلاف وو او خپله حصه یې بېله غوښته بیا یې ویشل ضروري دي.

مسئله: د قرباني غوښه په اټکل وېشل جائز نه دي په وزن سره برابر وېشل یې ضروري دي که چا برخه کمه یا زیاته وي سوددي. د سود را کړه ورکړه او خوړل هر څه حرام دي (نو ضروري ده چې په وزن و وېشله شي) (شامی ص ۲۰۹ ج ۵)

مسئله: د قرباني د څاروی رسی او پری صدقه کول مستحب دي (عزیز الفتاوی ص ۷۲۴ ج ۱)

یادونه: که یې پری خرڅ کړ د قیمت صدقه کول یې واجب دی خود څاروی هغه ده چې خرڅوونکی ئی ورسره ورکړی پری یا نور څه ئی په خپله استعمالولای شی یا یې خپلوان ته ورکولای شی څوکه ئی خرڅ کړ دبېې صدقه ئی واجب ده. (معدنفت قاسمی)

مسئله: د قرباني غوښه بنگی (جمعدار) ته ورکول جائز دي. (عزیز الفتاوی ص ۵۱ ج ۳)

مسئله: چاپه خپله ترکه کنبې د قرباني وصیت وکړ او دمړد قرباني ټوله غوښه یې صدقه کول او بې وزلو ته ورکول واجب دي. خو که د ثواب لپاره

بل چا د مړه شوی لپاره قرباني وکړه اختیار لري چې څومره صدقه کوي یا ټوله په خپله خوري. (امداد الفتاوی ص ۵۳۳ ج ۳)

مسئله: که د قرباني د غوښې تر وېشلو وړاندې د ټولو شریکانو په خوښه چاته غوښه ورکړه شوه جائز ده ځکه ویش واجب نه ده خو که په شرکاوو کنبې د نذر (مړي) برخه وه او غوښه غني ته ورکړل شو پوه نو جواز نلري ځکه د نذر برخه فقراؤو ته ورکول واجب ده. قرباني صحیح ده خود نذر د برخې څښتن به د خپلې ورکړل شوې غوښې قیمت صدقه کوي خو هله چې غني ته یې ورکړې وي. (امداد الفتاوی ص ۵۴۶ ج ۳)

مسئله: قرباني کول واجب ده خود غوښې ویشل واجب نه دي. نو که هغه هدیه کیږي او که صدقه او کافر ته یې ورکړه هم جواز لري. خو که د هغې قرباني غوښه وي چې د هغې ویشل واجب وي لکه د نذر د هغې ورکړه کافر ته جواز نلري. (امداد الفتاوی ص ۵۵۱ ج ۳)

مسئله: که کوم واقعي مصلحت وي بل قوم (غیر مسلم) ته صدقه ورکول کېدلای شي خو غوره نه ده ځکه په مسلمانانو کنبې د فقراؤو کمی نشته. (فتاوی رحیمیه ص ۱۶۵ ج ۲)

مسئله: د قرباني غوښه بنگی (جمدار) ته ورکول صحیح دی (عزیز الفتاوی ص ۳۶۱ ج ۳)

مسئله: که په یوه لوی څاروی کنبې اوه کسان شریک وو که خپل وو که پردي. که خپلوان یا وروڼه وو چې په یوه کور کنبې او سېدل د غوښې تقسیم کول ضرور نه دي. په شامي کنبې دا صراحت شته چې ویشل یې ضرور نه دي. که و وېشل شي او که نه و ویشل شي توپیر نلري. (عزیز الفتاوی ص ۷۱۸ ج ۲)

مسئله: قربانی کول داسې ده چې په لوی څاروی کېنې تر اوو تنو شریک کېدلای شي هو که اوه شپږ یا پینځه تنه شریک وو د هغوی برخې په وزن ویشل کیږي بیا که یې په خپله خوري که یې نور و ته ورکوي خو غوره داده چې خپله برخه درې حصې کړي. یوه حصه ځان ته کېنېږي، یوه برخه خپلوانو او درېیمه په فقراوو ویشي. که ضرورت وو ټوله دې د ځان لپاره کیږي. (عزیز الفتاوی ص ۲۱۹ ج ۱)

مسئله: درېمه برخه غوښه صدقه کول مستحب دي خو اولاد لرونکي سړي ته غوره داده چې صدقه یې نکړي او ټوله غوښه اولاد او دکورنۍ غړو ته وساتي. (فتاوی معديه ص ۲۲ ج ۱)

د غوښې د خوړلو مسائل

مسئله: د قربانی غوښه دې په خپله خوري شتمنو او بېوزلو ته بې رسول هم صحیح دي. (خلاصة المسائل ص ۱۱۶)

مسئله: د معدې او پښو خوړل صحیح دي. (فتاوی رشیدیة ص ۵۵۲ ج ۱)

مسئله: که ذبح په شرعي توګه شوې وي نو د غوښې خام خوړل یې صحیح دي. پخول د حلالوالي شرط نه دي.

مسئله: د حلال شوي څاروی خصیې او تناسلي غړي خوړل تحریمي مکروه دي خو د معدې خوړل پرته له کراهت څخه حلال دي. (کفایت المفتی ص ۲۹۵ ج ۸)

مسئله: د کوم څاروی چې غوښه خوړله کیږي اوه توکی پکېنې داسې دي چې خوړل یې حرام دي.

۱- دم مسفوح - بهېدلې وینه

۲- د بولو ځای

۳- د وارې ځای

۴- مخرج (مقعد)

۵- غدود.

۶- مثانه، د بولو د ټولېدلو ځای.

۷- پته (لکۍ) د شنډیو وروستنۍ مری. (بدائع صانع ص ۶۱ ج ۵)

په کنز کېنې حرام مغز هم حرام بلل شوی دي. هغه یوه سپینه ماده او د شاپه شنډیو کېنې پرته ده او تر غاړې پورې ځای لري. دا حرام بلل کیږي خو ځینې علماء د شنډیو دوروستنیو درې مهرو سپینه ماده حرام مغز بولي.

(خلاصة المسائل ص ۱۰۸)

مسئله: له پوست سره د سر او پښو پخول او خوړل جائز دي. یوازې ویښتان دې ترې لرې کړي. (کفایت المفتی ص ۲۲۶ ج ۸)

مسئله: د قربانی غوښه په اور کباب کول صحیح دي. (عزیز الفتاوی ص ۲۰۹ ج ۱)

د ککې شوي وينې حکم

کله چې د حلالولو په وخت کښې په څاروي کښې حرکت نه وي وينه پکښې کلکيږي هغه حلاله نه ده. که کوم خلک په غلطۍ سره هغه (غوبښه) وځوري توبه دې وکارې کفار و ورباندې نشته. (کفايت المفتي ص ۲۴۰ ج ۸)

مسئله: که تر حلالولو وړاندې د څاروي ژوند يقيني وو چې حلال شي حرام نه دي که يې حرکت وکړ او که يې ونکړ. که وينه ترې ولاړه او که نه ولاړه خو که تر حلالولو وړاندې ژوند يقيني نه وو حکم يې دا دي چې که په څاروي کښې د ژوند نښې وليدل شوي مثلاً خوله يې بنده کړه سترگې يې بندې کړې، پښې يې وښورولې، وينستان يې جگ شول يا دومره وينه ترې ولاړه لکه له ژوندي حيوان څخه چې ځی. نو حلال دي. (امداد الفتاوى ص ۵۵۳ ج ۳)

مسئله: که د ذبح په وخت کښې څاروي اواز وکړی که څه هم وينه يې نه لاړه حلال دي. (عزيز الفتاوى ص ۱۷۸)

له غير مسلم څخه د غوبښې رانيول

په کومو ځايونو کښې چې مذب (د مال د حلالولو ځای) معلوم وي او هلته مسلمان شخص د حلالولو لپاره ټاکل شوی وي او بل ځای د څاروو حلالول جرم وي. نو په داسې حال غالب اټکل د هغې غوبښې اخيستل او استعمال جائز دي. چېرې چې مذب معلوم او ټاکلې ځای نه وي په ذابح (حلالوونکي) هم پابندي نه وي هلته تر هغه چې مسلمان ليدل کيږي چې ذبح هغه کړي خو غير مسلم يې څرخوي اخيستل يې صحيح دي خو که حلالوونکې معلوم نه وو چې مسلمان دي او که نه دي. نو بيا له غير مسلم څخه د غوبښې اخيستل جواز نلري. که مسلمان شخص ذبح وکړه تر هغه له

غير مسلم څخه هغه غوبښه اخيستل جواز لري ترڅو هغه مسلمان له هغه ځای څخه غائب شوی نه وي. (کفايت المفتي ص ۲۶۰ ج ۸)

له غير مسلم څخه د غوبښې غوښتل

په دې مسئله کښې غالب اټکل اعتبار لري که غالب گومان دا وو چې غير مسلم له مسلمان څخه دا غوبښه راوړي ده په خوړلو کښې يې څه ستونزه نشته. خو احتياط دا دي چې د مسلم په واسطه غوبښه راوغوښتل شي.

مسئله: د کب غوبښه له غير مسلم څخه په هر صورت اخيستل جائز دي. (کفايت المفتي ص ۲۶۱ ج ۸)

مسئله: د قربانۍ د غوبښې حکم د قربانۍ د پوست حکم دي. که خرڅه شي حکم يې د واجب صدقې دي. بيا يې صدقه کول ضرور دي. (امداد الفتاوى ص ۵۷۲ ج ۳)

د غوبښې مينځل

پوښتنه: تر حلالولو وروسته چې غوبښه له څاروي څخه بېله کړي هغه به مينځي بيا به يې پخوي؟

جواب: د هغې مينځل ضرور نه دي هغه ناپاکه نه ده

(فتاوى محموديه ص ۳۱۶ ج ۲ په حواله د طحاوی ص ۸۳ ج ۱)

يادونه: که يې مينځي نو ودې مينځي خو هغه ناولې بلل او پاکول غلط دي ځکه هغه پاکه ده. (قاسمي)

د مشتبه ذبیحې د غوښې خوړل

پوښتنه: د قربانی یا بل څاروی ورک شو. مالک هغه په ځنگل کښې وموند چې په غاړه یې چاره تېره شوی او غوښه پرته ده. له ښکرونو او ښگریو څخه یې مالک وپوهېد چې دایې ورک شوی څاروی دي. د هغه غوښه خوړلای شي او کنه؟ حلالوونکې هم معلوم نه دي. دا هم معلومه نه ده چې بسم الله ورباندې ویله شوې ده او که نه؟

جواب: په دې څاروی کښې د اشتباه دوی و جهې دي. یو دا چې دا څاروی د هغه دي او کنه؟ دوهمه دا چې چا حلال کړی دي او بسم الله ورباندې ویله شوې ده کنه؟ د لومړي شبهې حکم دا دي. که هغه څاروی داسې ځای وموندل شو چې خوا و شا د مسلمانانو هستوګنځایونه وو او نژدې دي. خوړل یې صحیح دي. خو که هلته خوا و شا د غیر مسلمانانو ودانۍ وې یا ګډوډ خلک او سپېدل یا غیر مسلم خلکو هلته کار کاوو. د څاروی څرمن یې ایستلې او غوښه پاته وه په دې حال کښې د هغې غوښې خوړل جائز نه دي. (کفایت المفتی ص ۲۵۲ ج ۸)

د قربانی پخه شوې غوښه نوکر خوړلای شي؟

پوښتنه: د نوکر او مزدور د نیولو عامه طریقه دا ده چې اجوره یې د کال لپاره ټاکله کیږي. د خوراک څښاک یادونه نه کیږي خو رواج داسې دي چې د نوکر خوړل څښل د مالک په ذمه دي. که مالک له خوړلو څښلو ځان بې غمه کړي او د نوکر په معاش (تنخوا اجوره) کښې زیاتوالې وکړي. د مالک د قربانی غوښه خوړل نوکر ته جائزه ده او کنه؟

جواب: هغه غوښه چې مالک یې په خپل کور کښې پخوي د قربانی د تصرف له حکم څخه وزي اوس د کور لپاره پخه شوې ده او د ملازم

(خادم. نوکر) لپاره یې خوړل هېڅ ستونزه نه ده. هغه چې په اجوره کښې یې خوړل هم شامل وي. (محمد کفایت الله کان الله له - دهلی) په سوال کښې په یادونه کښې، د نوکر لپاره. د مالک د قربانی غوښه پخول او خوړل جائز دي. دا د عقیقې او قربانی بیع نه ده. په اجرت کښې نه شمېرله

کیږي. ځکه مالک او د قربانی څښتن د خپل کور لپاره پخه کړې ده او په خپل تصرف کښې یې راوستلې ده. د قربانی او عقیقې حکم یې ختم شوې دي. اوس خاص ملکیت دي. د قربانی غوښه نه ده. هغه د کور کتغ دي په خوړلو کښې یې حرج نشته. که یې هلته مالګه، مرچ او غوړی اچولي وي خو پخه کړې یې نه وي لاد اشتباه صورت دي. هغه چې په سوال کښې ذکر شوي دي هغه صورت نه دي. لنډه دا چې په تصرف کښې راوړل او پخول هغه غوښه خاص ملکیت ته راوړي هغه نوکر خوړلای شي. فقط د سید مهدی حسن د دیوبند د مفتی لیکنه. چیرې چې داشکال وارید یږي چې د خادم خوراک د هغه د معاش جزء دی نوایا د قربانی د غوښې خوړل د هغه اجرت نه کیږي؟ د ځواب لنډیز دا کیږي چې د غوښې په پخولو هم لګښت کیږي، نو دا خواړه په اجرت کې نه شمیرل کیږي. (معدنفت قاسمی)

د قربانی په څرمن کښې درې ډوله اختیارات دي

الف: غوښه او څرمن تر څو موجود دي په هغوی کښې درې ډوله اختیارات شته.

۱- په خپله خوړل او استعمالول.

۲- نورو شتمنو خپلوانو ته ورکول.

۳- په بېوزلو صدقه کول.

ب: که د قربانی غوښه یا خرمن په روپیو یا بل داسې شي خرڅ شول چې له هغوی څخه بیا گټه نه اخیستله کېدله لکه د خوړلو څښلو شيان. په دې کېنې دریم صورت دي. یعنې په خپله خوړل یا شتمنو خپلوانو ته ورکول یې په دې کېنې جواز نلري صدقه یې واجب ده. که څه هم د صدقې په نوم یې خرڅ کړي وي یا د خپل ځان د خورد ونوش لپاره په هر صورت یې قیمت صدقه کول واجب دي.

ج: دا معلومه ده چې که د قربانی غوښه یا خرمن د صدقه کولو په نیت خرڅ کړي جائز دي او که یې د ځان دمصرف لپاره خرڅول گناه د خو بیع صحیح ده. د قربانی خرمن (او غوښه) که خرڅه شي د هغه بیه صدقه کول واجب دي. او دمصرف ځای یې یوازې فقراء او مساکین دي. شتمن نه دي. د مدرسې په معاونو کېنې مصرف کېدلای شي ځکه د صدقې حقیقت دا دي چې کوم بې وزله ته پرته له بدل څخه ورکول شي. په معاشونو کېنې خو اجره ده. که شتمن ته ورکړل شي بیا هبه ده. هو که غوښه یا خرمن په خپله وځوري او استعمال یې کړي یا یې شتمن ته ورکړي دا شرعا جائز دي. د حدیث شریف له نص څخه معلومیږي چې دا د الله ﷻ له لوري میلمستیاده. ښکاره ده چې میلمه ته د خوړلو څښلو اجازه وي خو د پلورلو اجازه ورته نه وي.

د خبر و لنډون

د قربانی خرمن تر خرڅولو وړاندې په خپله استعمالولای شوای. شتمنو خلکو ته یې هبه کولای شي او بېوزلو ته یې صدقه کولای شي. خو که یې په هر نیت خرڅ کړي د هغه قیمت صدقه کول واجب دي او مصرف یې هم یوازې بېوزله او مسکینان دي. شتمنو ته ورکول یا د مدرسو د کارکوونکو په معاشونو کېنې ورکول یې جائز نه دي. (جواهر الفقه ص ۴۵۷ ج ۱)

مسجدونو ته د خرمن ورکول

پوښتنه: که د قربانی خرمنې خرڅې شي بیه یې په څه ډول صدقه کېنې شمیرل کیږي؟ مصرف یې کوم ځای او د مسجد په ودانولو یا نورو ضروریاتو کېنې یې مصرف شرعا جائز دي کنه؟ که دا خرمن د مسجد متولي یا امام ته ورکړي. هغه یې وپلوري او پیسې یې په مسجد ولگوي جائز دي او که جواز نه لري؟

جواب: که د قربانی خرمن خرڅې شي بیه یې شرعا واجب صدقه ده. په هدایه کېنې راځي. که د قربانی د څاروی خرمن خرڅه شي قیمت یې د زکات په څېر صدقه کول لازم دي او مصارف یې هم د زکات مصارف دي. دا چې په زکات او نورو صدقو کېنې تملیک (مالک درلودل) شرط دي نو په مسجد کېنې یې مصرف کول هېڅکله جواز نلري. ځکه مسجد د چا ملکیت نه دي. په درمختار کېنې دي چې د مسجد ودانۍ او د مړي کفن او دفن او نور په تملیک کېنې نه راځي. نو پکې نه خرڅیږي. مولانا تهاڼوی رح وایي ((که خرمن خرڅه کړي د هغې بیه صدقه کول واجب دي د صدقې حقیقت دا دي چې ورکوی یې هغه په ملکیت کېنې راځي. دا چې دا واجبه صدقه ده نو مصارف یې د زکات په څېر دي)) که د قربانی خرمن د مسجد

متولی یا امام ته ورکړل شي هغه يې خرڅې کړي او پیسې يې په مسجد ولگوي دا هم جواز نلري. ځکه دلته تملیک پکښې نه راځي. د تملیک معنی دا ده چې یو څوک یې څښتن شي او چې څرنګه غواړي هغسې يې مصرف کړي. خو دلته څوک د غسې مالک کېدلای نشي. ورکونکې يې د دې لپاره ورکوي چې په مسجد کېنې يې ولگوه. دا تملیک نه ده بلکه توکیل (وکیل کېدل) دي. قربانې کوونکي دا اجازه نلري چې د څرمن قیمت په مسجد کېنې ولگوي نو دا اختیار هم نلري چې په دې کار کېنې بل څوک وکیل کړي. لنډه دا چې که د قربانۍ د څاروی څرخه شي بیا یې بیه په مسجد یا بل ځای کېنې لګول شرعاً منع دي. او نه یې بل ته ورکول جواز لري چې په مسجد يې ولگوي. (عزیز الفتاوی ص ۶۱۲ ج ۱)

مسئله: متولی او مهمم د څرمنو مالک ګرځول مقصود نه بلکه یوازې امین او وکیل دي هغه هم د خرڅولو او مصرف لپاره. (عزیز الفتاوی ص ۷۱۱ ج ۱)

د څرمن په بیه کېنې حيله کول

که د قربانۍ څرمن خرڅه شي د هغه بیه په فقراؤ او مسکینانو صدقه کول واجب دي. یعنې هغه يې مالک جوړول ضروري دي. د څرمنې بیه هم د زکات او نورو واجب صدقاتو په جمله کېنې داخل دي. د مسجد په ودانولو، ترمیم کولو، تودولو یا روښانه کولو او لوازم اخیستلو کېنې نه مصرفیږي. په فقهي کتابونو کېنې دا حيله شته چې هغه لومړي یوه مسکین ته ورکړي هغه يې مالک شي بیا ورته ووايي چې هغه لومړي یوه مسجد کېنې مصرف کړه خو دورکړي په وخت کېنې به د شرط ورباندې نه ږدي، بلکه وروسته به ورته وایی چې له خپله لوري يې په مسجد کېنې

مصرف کړه. په همدې حيله سره يې بیا د مسجد په ضروریاتو کېنې مصرف کولای شي. (عزیز الفتاوی ص ۷۱۲ ج ۱)

مسئله: که قربانې کوونکې د قربانۍ د څاروی څرمن چاته ورکړي او هغه يې خرڅ کړي بیا يې بیه د معلم په معاش کېنې ورکړي یا په مسجد کېنې ولگوي جواز لري. خو که يې په خپله قربانې کوونکې وپلوري او بیا يې پیسې په معاش کېنې ورکړي یا يې په مسجد کېنې مصرف کړي جواز نلري بلکه هغه به صدقه کوي. (کفایت المفتی ص ۲۲۷ ج ۸)

د قربانۍ د څرمنې عام حکم

د قربانۍ د څرمنې په نسبت حکم دا دي چې یا يې په خپله استعمال کړي مثلاً رنگ يې کړي د کور لپاره ګوډي (بوکه) جای نماز، د سترخوان یا بل څه ترې جوړ کړي. یا يې اړ او بېوزله شخص ته په صدقه کېنې ورکړي او یادې خپلوانو او دوستانو ته ورکړي. چاته دي په اجوره او مزدوري کېنې نه ورکوي. خو که يې خرڅ کړ بیا به يې بیه د ځان او اولاد په ښه نه مصرفوي. نه به يې چاته د څه شي په بدل کېنې ورکوي او نه دي په مسجد کېنې لگوي بلکه غریبانو ته به يې په صدقه کېنې ورکوي. که داسې ونکړي نو هم د غومره روپۍ ورباندې اوږي چې صدقه يې کړي.

(عزیز الفتاوی ص ۷۱۰ ج ۱)

مسئله: د قربانۍ د څرمنې حکم دادي چې د غوښې په څېر يې شتمن ته ورکولای شي د نصاب څښتن شتمن ته هم ورکول کېدلای شي. که شتمن یا اړسري ته ورکړل شي هغه يې بیه په خپله خوښه مصرف کولای شي. خو

که په خپله قربانې کوونکې خرڅ کړ بیا به بیه یوازې بې شتو خلکو نه په صدقه کښې ورکوي. شتمن ته ورکړه یې جواز نلري. (فتاوی رحیمیه ص ۱۶۸ ج ۶)

د څرمنې په اړه مسائل

مسئله: د قربانۍ د څرمنې بیه د عیدگاه د ترمیم لپاره لگول جائز نه دي. ځکه تر خرڅولو وروسته یې قیمت صدقه کول واجب دي او دا د صدقې د مصرف ځای نه دي د دارالایتام او مدرسې طالبانو، معذورو خپلوانو یا مسکینانو ته یې ورکولای او ورباندې مصرف کولای شي (کفایت المفتی ص ۲۱۹ ج ۸)

مسئله: د قربانۍ د څرمنې بیه په مسجد یا څاه نه لگول کیږي ځکه هلته ملکیت نه ثابتیږي. چېرې چې ملکیت نشته هلته تصدق نشته یعنې صدقه نه اداء کیږي. (کفایت المفتی ص ۲۲۲ ج ۸)

مسئله: که چا څرمن خرڅه کړه بیه یې صدقه کول واجب دي خو بېوزله غیر مسلم ته یې ورکولای شي ځکه دا صدقه نافله ده. (کفایت المفتی ص ۲۲۷ ج ۸)

مسئله: د څرمنو بیه د مدرسینو په معاشونو کښې نه ورکول کیږي. خو بېوزله طالبانو (زده کوونکو) د وظیفو په صورت یا د تعلیم د سامان په شکل ورکول کېدلای شي او هغه به د تمليک په صورت ورکول کیږي. په تعمیر کښې لگول یې جائز نه دي. (کفایت المفتی ص ۲۲۹ ج ۸)

مسئله: فقهاؤو دا څرگنده کړې ده چې تر څو د قربانۍ د څاروی څرمن خرڅه شوې نه وي. هر چاته یې ورکولای شي. د خپل ځان په ګټه یې استعمالولای شي ده جائز دي. خو که یې خرڅه کړي بیا یې بیه صدقه کول واجب دي. او صدقه کول یې د زکات په څېر دي. د زکات مصرف یې

دور کړې مصرف دي. نو د مدرسینو په معاشونو کښې ورکول یې جائز نه دي. خو که مسلمان طالب العلم ته چې د زکات د اخیستلو مستحق وي ورکول کېدلای شي. که هغه خوراک څښاک وي که جامه خو تمليکا ورکول کیږي. (امداد الفتاوی ص ۵۳۶ ج ۲)

مسئله: د قربانۍ د څرمن بیه یوازې د زکات ورکولو مستحقینو ته ورکول کېدلای شي. که قرآن کریم، یانور درسي لوازم و اخیستل شي اوبې وزله هلاکانو ته یې د تمليک په صورت ورکړي هم جواز لري. په کفن او دفن کښې تمليک نشته نو نه پکښې استعمالیږي. په که کوم بې وزله وارث یا منتظم چې د زکات اخیستلو مستحق وي ورکول کېدلای شي هغه یې بیا په کفن کښې مصرف کولای شي دا پیسې استاذ ته د معاش به بدل کښې ورکول جائز نه دي خو که د زکات مستحق وو بیا د مرستې په توګه ورکول کېدلای شي. (رحیمیه ص ۱۶۵ ج ۶)

مسئله: ځینې کسان تر قربانې کولو وړاندې څرمنې خرڅوي. خو تر ذبح وړاندې د څرمنې خرڅول حرام دي. (زوال السنه ص ۲۲ و اغلاط العوام ص ۱۳۷)

مسئله: که د قربانۍ څرمن په څاروی کښې یو شریک ټوله واخلي یعنې د نورو برخې هم واخلي هغه ټوله څرمن استعمالولای شي. (امداد الفتاوی ص ۵۷۵ ج ۲)

مسئله: د اصل حکم په اساس د قربانۍ د څاروی څرمن اوه ټوټې کېدلای شي. خو په ټوټه کولو کښې د هغه بیه کمیږي او د کوم مقصد لپاره چې وي هغه نه پوره کیږي نو د ټوټه کولو په صورت کښې فقراؤو ته زیان دي نو دې نه ټوټه کوي او نه دې ویشي. (کفایت المفتی ص ۲۲۲ ج ۸)

مسئله: د قربانی له پوست څخه په خپله گټه اخستلای شي یا یې چاته ورکولای شي که هغه شتمن وي که بې وسه. که هاشمی وي. که خپل وي که پردی ټولو ته د قربانی د څرمنې ورکول جائز دي. تمليک پکښې شرط نه دي. خو که یې په خپله گټه ترې نه اخیستله بل ته یې نه هبه (بخشش کړ او نه صدقه بلکه خرڅه یې کړه. بیایي قیمت صدقه کول واجب دي. اوس یې د قیمت حکم د زکات دي. تمليک پکښې لازم دي خپلوانو (فروع او اصول - اولاد او پلار) هاشمیانو او شتمن ته یې ورکول جواز نلري. د مسجد د ملا امام حق گڼل بالکل غلطه خبره ده. دهېچا لازمي حق نه دي که یې د امامت په اجرت کښې ورته څرمن یا یې بیه ورکړه جواز نلري. که امام اړ او مسکین وي تبرعا دي ورکړل شي. که هغه شتمن وو یا یې هغه پوست خپل حق باله یا د امامت اجوره وبلله شوه او غوښت یې په دې صورتونو کښې یې ورکول جائز نه دي.

مسئله: که څرمن شتمن یا فقیر ته ورکړل شي جائز دي خو که څرمن یې خرڅه کړه بیایي بیه صدقه کول واجب دي. څرمن یا یې بیه امام یا مؤذن ته ورکول جائز نه دي او د قربانی د څرمنې په پیسو د مسجد لپاره چراغ، فرش یا په تعمیر کي استعمال هم نه دی روا. (کفایة المفتی ص ۲۲۸ ج ۸)

مسئله: د قربانی څرمن شتمن ته هم هدیه (بې پیسو) ورکول کېدلای شي. د هغه صدقه کول واجب نه دي د غوښې په څېر یې صدقه کول مستحب دي خو که خرڅ کړای شي قیمت یې صدقه کول واجب دي. او هغه هم یوازې د زکات مستحقینو ته ورکول کېدلای شي.

(فتاوی رحیمیه ص ۱۸۰ ج ۶ د درمختار په حواله ۲۸۲ مخ جلد ۵)

مسئله: د قربانی د څرمنې (تر خرڅولو وروسته) قیمت په خپله گټه استعمالول جواز نلري که یې هغه بیه په خپله مصرف کړه د هغه بدل صدقه کول واجب دي کنه د قربانی په ثواب کښې نیمگړ تیا ده. (کفایت المفتی ص ۲۲۹ ج ۵)

د څرمنو له پیسو څخه دعاید سرچینه جوړول

پوښتنه: که د قربانی پیسې له یوې ډلې سره جمع وي. له هغوی څخه له بې وزلو خلکو او زده کوونکو سره مرسته کوي له ناروغانو سره مرسته کوي. خو اوس اراده لري چې هغه پیسې د عوائدو مستقلة منبع جوړه کړي او هغه عوائد بیا بېوزلو او اړو خلکو ته ورکړي نو د څرمنو په قیمتونو د همدې مقصد لپاره ودانۍ دوکان یا بل څه جوړولای شي؟

جواب: د قربانی څرمنې کومې ډلې او ټولنې ته هدیه کېدلای شي بلکه یوازې د وکالت په توګه ورکول کېدلای شي. دا قیمت مستحقینو ته تمليکا ورکول پکښې راشي کراهیت لري. بېوزلو ته قرآن کریم او کتابونه ورباندې رانیولې شي. د بېوزلو مرسته ورباندې کولای شي خو د هغه

قیمت د عوائدو مدرک جوړولای شي. چېرې چې یې مصرف نه وی او استعمال شي همدا ډله ګڼه کارېږي. (فتاوی رحیمیه ص ۱۶۷ ج ۲)

څرمن په غوښه بدلول

پوښتنه: د قربانی د څاروی څرمن قصاب ته ورکوي د څرمنې په بدل کښې غوښه اخلي هغه په خپله خوري یا یې په نورو خوري د دې حکم څرنگه دي؟

جواب: په کومو ښارونو کښې چې د څرمنو خرڅول رواج وي. بیع یې صحیح ده خو هغه غوښه چې په بدل کښې یې اخلي د هغې خیرات کول

واجب دي. که هغه غوښه په خپله و خوري يا يې شتمنو ته ورکړي نو هغه اندازه صدقه کول پرې واجب دي. (امداد الفتاوى ص ۵۶۴ ج ۳)

که د خرمنې بیه غلاشي

فی الدرالمختار و للمودع حفظها بنفسه و عیاله و هم من یسکن بیه حقیقه او حکما، د دې روایت په اساس که له چا څخه د قربانۍ د خرمنې بیه غلاشوه ورباندې تاوان یې نشته. دا تاوان او ضمان په غله دي هغه سړی چې همدا پیسې ورسره وي له خپل قدرت سره سم دې هڅه وکړي چې له غلاکوونکي څخه یې ترلاسه کړي او دا هم ضروري ده چې د کومو خلکو چې همدا پیسې یې ضائع شوې دي هغوی ته خبر ورکړي ځکه په هغوی باندې همدغومره پیسې صدقه کول واجب دي. هغه خلک به یې مسکینانو ته ورکوي. دا په هغه صورت کې چې د غلا پیسې بېرته ترلاسه نشي. (امداد الفتاوى ص ۶۱۰ ج ۳)

د فطر صدقې (سرسایې) مسائل

د اختر ورځ خورا مبارکه او د خدای ﷻ د میلستیا ورځ ده. په دې ورځ موږ ټول د خدای ﷻ میلمانه یو ځکه هم په دې ورځ روژه نیول حرام ده. خدای ﷻ هغه د میلستیا ورځ ګرځولې ده د خوړلو څښلو حکم یې کړی دی او روژه نیول د خدای ﷻ د میلستیا ردول دي. دا د مسلمانانو د خوشحالی ورځ ده زموږ د خوشحالی په ورځ کې ساز او ازاتن او رقص نشته چا ته تکلیف ورکول او د چا ستاینه پکې نشته بلکه څه چې الله ﷻ مسلمانانو ته ورکړي دي په هغوی د نورو اوو خلکو اړتیاوې پوره کوي.

مسلمان شتمن په خپل کور کې داخوندور خواړه ترهغونه خوری ترڅو د ګاونډی په کور کې خواړه ونه ویني دابه دهغه څه اختروی چې په دې ورځ هم دهغه همسایه وږي وی، د میرمنوبه ئی څه خوشحالی وی چې دېې شتمیرمنوبه جامو کې درې درې پینې وی.

مسلمان دا کتلاي نشي چې په خپله او اولاد یې ښه خواړه خوري او ښه لباس اغوندي خو ګاونډی یې په داسې ورځ لاهم وږي وي. نه ترهغوی چې ګاونډي ته یې ورکړي نه وي په خپله نه خوري مسلمانان دومره کم همته نه دي چې د ګاونډي په جامو یې پیوند ونه وي او د اختر لمانځه ته تلای نشي خو دي ترټولو غوره جامه اغوندي. دېې وزله زامن او ماشومان چې د شتمنو د ماشومانو جامې او پیسې ویني هغوی یې هم له مور او پلار څخه غواړي هغوی یې هم په بهانو او وعدو له ځانه لیري کوي. داسې منظره الله ﷻ ته خوښه نه ده له همدې امله یې په خپلو شتمنو بندګانو لازمه کړې ده ترڅو د غریبو د ماشومانو او ښکې پاکې کړي په صدقه او قربانۍ یې د اختر په خوشحالۍو کې شریک کړي. د دې همدردۍ او د بېوزلو د خوشحالولو یوه لاره او یونوم صدقه الفطر (سرسایه) ده. د فطر صدقه هغه وړه برخه ده چې که د غومره مرسته هم نه وای. په شتمنو به د خدای ﷻ قهر شوی وو او ګټو ټول برکتونه به یې ټول ختم شوی وو، هغوی چې د فطر صدقه زیاتې پیسې لګوی خودکوم غریب بی وزله دیوې ورځې د ژر اپروانه کوی غیور خدای ﷻ به د داسې بې غیرته شتمن د کلونو ژوند سوړ کړی او دا چې دابنده په خوشالیو کې تورنه شریکوی نو عالم او بصیر خدای ﷻ به په تکلیفونو او غمونو کې دواړه (شتمن او بې شتمو) سره شریک کړي. (رمضان کیمای ص ۱۷۵)

د فطر د صدقې شرطونه

د فطر صدقه (سرسایه) واجب ده. فرض نه ده. د واجب والي لپاره يې درې شرطونه دي.

۱- ازادي چې غلام نه وي.

۲- مسلمان.

۳- هغه چې د مال د نصاب مالک وي او له اصلي ضرورتونو څخه فارغ وي له قرض څخه خلاص وي. دهغه په مال د يوه کال تېروالي شرط نه دي. نه دا شرط دي چې مال به يې د تجارت وي. بلوغ او عقل ورته شرط نه دي. په نابالغو ماشومانو او لېونیانو د فطر صدقه واجب ده د هغوی اوليا به يې د هغوی په ځای ورکوي. که يې خپلوانونه ورکوله او ماشوم لوی شوی يا مجنون روغ شو د همدې وخت سرسایه به ورکوي د فطر د صدقې حکم رسول الله (ص) هغه کال ورکړی دي. په کوم کال چې روژه فرض شوې وه. د فطر په صدقه کښې مصلحت دا ښکاری چې دا د خوشحالي ورځ ده او په دې ورځ کښې د اسلام شان او شوکت د خلکو په گڼه گوڼه او د جمعیت

په کثرت کښې لیدل کېږي او د صدقې په ورکړه همدا مقصد ښه پوره کېدلای شي. سربېره په هغه په دې کښې د روژې بشپړتیا ده. د صدقې په ورکړه روژه د قبول مورد گرځي. دا صدقه د الله د هغه ستر احسان د شکر ادا، هم ده چې موږ يې په داسې میاشت مشرف کړي یو او په هغې کښې يې د روژه نیولو توفیق را کړي دي. (علم الفقه ص ۱۵-۵۰ ج ۴)

د فطر صدقه په هغه چا واجب ده چې د نصاب څښتن وي یعنې ۵۲ تولې سپین او نیمې تولې سره زر ولري. (فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۲۲۶ درمختار ج ۳ ص ۹۹)

اصلي ضروریات څه شي دي؟

که چا کور درلود که يې خرڅ کړي زر پینځه سوه روپۍ کېږي. ښې جامې يې درلودې خو سره او سپین زریې نه وو. د خدمت لپاره خادمان وو. د زر پینځه سوو ضروري سامان ورسره وو خو گینه نه وه او دا سامان يې ټول د کارو یا څه زیات وو نو که د سرو یا سپینو زرو څه حصه ورسره وه خو دومره نه چې زکات ورباندې لازم وو. په داسې چاباندې د فطر صدقه واجب نه ده. (بهشتی زیور درپیمه برخه ص ۲۴ په حواله دنورالایضاح ۱۶۱ مخ)

او که له چاسره تر ضروري سامان زیات سامان وو خو دی پورورپی وو. د پور اټکل دې وکړي که دومره سامان تر پور زیات وو چې په قیمت يې زکات لازمېده نو د فطر صدقه ورباندې واجب ده او که تر هغه کم وو واجب نه ده. (بهشتی زیور درپیمه برخه ص ۲۴ په حواله د هدایه ج ۱ ص ۱۸۹)

خالي کور په اصلیه ضروریاتو کښې داخل دي؟

که چا دوه کورونه درلودل په یوه کښې په خپله اوسېده او بل خالي وو یا يې په کرایه ورکړې وو نو دوهم کور له ضرورت څخه زیات دي. که يې قیمت دومره وو چې زکات ورباندې واجب کېده د فطر صدقه هم ورباندې واجب ده. او داسې سړی ته د زکات پیسې ورکول هم صحیح نه دي خو که د کور مالک بل کوم اقتصادي مدرک نه درلود نو دا کور هم په اصلي ضروریاتو کښې شامل دي. صدقه ورباندې نشته او زکات ورکول ورته صحیح دي لنډه دا شوه. که چاته د زکات یا د فطر د صدقې پیسې اخیستل صحیح وي په هغه باندې د فطر صدقه نشته. چاته چې زکات او د فطر صدقه اخیستل جواز نلري په هغه باندې د فطر صدقه واجب ده.

(بهشتی زیور درپیمه برخه ص ۲۵ د خانیه فتاوی په حواله ج ۱ ص ۲۲۶)

که په چا زکات فرض وو صدقه فطر هم ورباندې واجب ده. فرق دا دي چې د زکات په نصاب کېنې سره يا سپين زړيا د تجارت مال درلودل ضروري دي. خو د صدقې په نصاب کېنې يوازې دا درې شيان نه دي بلکه په دې نصاب کېنې هر ډول مال راتلای شي. خو دا خبره په دواړو کېنې شرط ده چې دا شيان به يې له ورځني ضرورت څخه زيات وي او پورورې به نه وي. که له چاسره د اغوستلو له جاموسره نورې جامې هم وې يا دورځني استعمال له لوبښو سره نور لوبښي هم وو يا کوم خالي کور هم وو يا بل څه زيات سامان وو او د ټولو قيمت نصاب پوره کاوو يا ترې ډېروو نو زکات ورباندې فرض نه دي خو صدقه ورباندې واجب ده. او د صدقې په نصاب د کال تېرېدل هم شرط نه دي. که يوازې په هغې ورځ د مال څښتن وو هم صدقه ورباندې واجب ده. (رمضان کيامې. ص ۱۷۷)

څوک چې د نصاب مالک نه وي

رسول الله (ص) فرمايي: ((شتمن دې هم صدقه ورکړي او فقير هم)) بيا د دواړو په هکله فرمايي: ((الله ﷻ به دا شتمن د فطر د صدقې په ورکړه پاک کړي او بې شتو (هغه چې د نصاب مالک نه وي) ته به الله تر دې زيات څه ورکړي چې ده په صدقه کېنې ورکړي دي)) که څه هم دا بشارت د شتمن کس لپاره هم ده چې د صدقې په ورکړه به الله ﷻ په مال کېنې يې برکت واچوي خو دا زيری د بې شتو شخص لپاره ځانگړی دي تر څو يې همت زيات شي او د فطر صدقه اداء کړي. (مظاهر حق جديد درېسمه برخه ج ۲ ص ۵۸)

د فطر صدقه څه وخت واجبيږي؟

د فطر صدقه د عيد الفطر دورځې له سهار سره واجبيږي نو که څوک د هغې ورځې تر سهار (طلوع فجر) وړاندې وفات يا فقير شي صدقه

ورباندې واجب نه ده. که چاد هغې ورځې تر سهار وروسته اسلام ومانه يا شتمن شو صدقه ورباندې نشته که تر سهار وړاندې ماشوم وزیږيد يا تر سهار وړاندې چا اسلام ومانه يا يې مال وموند صدقه ورباندې واجب ده. (علم الفقه څلورمه برخه ص ۵۱)

داختر په ورځ چې سهار شي دا صدقه واجبيږي. که څوک تر سهار وړاندې ومري ورباندې صدقه واجب نه ده. د هغه له مال او شتمني څخه دې نه ورکوي. (بېشتی زیور درېسمه برخه ص ۳۵ دعا لکيري په حواله ج ۱ ص ۱۹۲)

پوښتنه: د فطر د صدقې (سرسايې) دورکولو وخت څه مهال دي؟ که چاد رمضان تر مياشت وړاندې مثلاً په شعبان يا رجب کېنې ورکړه جواز لري؟

جواب: دا اختلافي مسئله ده. تر رمضان وړاندې د صدقې ورکول د احتياط خبره نه ده د رمضان په مياشت کېنې يې ورکول هم اختلافی خبره ده. خو قوي خبره داده چې په رمضان کېنې ورکوله کېدلای شي.

(فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۷۶ د بحر الرائق په حواله ص ۲۵۵)

د فطر د صدقې ورکړه په رمضان کېنې صحيح ده. دا فرق نلري چې په کومه عشره (لسيزه) کېنې وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۳۰۵)

سرسايه د چا او چاله لوري ورکول واجب ده؟

د فطر صدقه د ځان له لوري، د نابالغ اولاد له لوري، د بالغ اولاد که هغه بې شتو وي د خدمت کوونکي غلام يا مينځې له لوري ورکول واجب ده. که څه هم غلام او مينځه کافر وي. نابالغ اولاد که شتمن وي د هغوي له مال څخه دې صدقه ورکړي. که شتمن نه وي له خپلې شتمنۍ څخه دې اداء

کړي. بالغ اولاد که شتمن وي په پلاريي د صدقې ورکړه واجب نه ده خو که استحسانا يې ورکړه جواز لري. او بيا په هغه اولاد نشته. که بالغ اولاد شتمن وو خو لېونی وو د هغه له مال څخه يې د صدقې ورکړه واجب ده. غلام او مينځه که د خدمت لپاره نه وو بلکه د تجارت لپاره وو د فطر صدقه يې واجب نه ده. که پلار وفات شي نيکه د پلار په حکم کښې دي. يعنې که لمسی شتمن وي نو له خپله ماله او که نه د هغه له مال څخه يې صدقه ورکول واجب ده. (علم الفقه ج ۳ ص ۵۲) د دارالعلوم په حواله ج ۲ ص ۳۲۴ کښې د عالمگيري په حواله ليکي: ((مېرمن که شتمنه وه د فطر صدقه ورباندې واجب ده. که يې مېړه اداء کړي اداء کيږي. په پلاريي د صدقې اداء نشته.))

په سرسايه کښې د اجازې ضرورت شته ؟

پوښتنه: لکه چې د بل چا زکات د هغه له اجازې پرته نه ورکول کيږي د سرسايي حکم هم همداسې دي او که فرق لري ؟

جواب: هو دا د سرسايي حکم هم دي. اجازه ضروري ده. خو دا چې د صدقې اندازه کمه ده نو د مېرمنې او اولاد له لوري چې د ده عيال (په کفالت کښې) دي اداء کيږي او عادتاً اجازه وي نو جواز لري خو د زکات مقدار معلوم نه وي زيات وي او پرته له اجازې عادت نه وي نو ځکه اجازه او وکالت يې ضروري دي. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۷۳ د شمس په حواله ج ۱ ص ۱۰۲)

د هغه چا حکم چې روژه نه نيسي

په هغه چا چې له څه وجهې يې د رمضان روژه نيولې نه وي په هغه هم د فطر صدقه واجب ده. او چا چې روژې نيولې وي په هغوی هم واجب ده کوم فرق نلري. (مادېشتي زبور ج ۳ ص ۲۵. عالمگيري ج ۱ ص ۱۹۲. فتاوی رحيميه ج ۳ ص ۱۱۴)

خبره ده چې. څوک چې روژه ونه نيسي په هغه هم د فطر صدقه واجب ده که يې نه وي ورکړې اوس دې ورکړي. ترخويي پري نکړي غاړه يې نه خلاصیږي

د ورکړل شوی لور سرسايه په چا واجب ده ؟

پوښتنه: نجلی کوزده شوې ده. خود مور او پلار په کور کښې ده. نابالغه ده د هغې سرسايه په چا واجب ده. په مور او پلار که په خسر خيلو ؟

جواب: که هغه نجلی شتمنه وي خو دهغې په مال صدقه واجب نه ده. که بالغه وي او که نه وي. که شتمنه نه وه او بالغه وه صدقه يې په چا واجب نه ده. که شتمنه نه وه او واده شوې لانه وده نو صدقه يې په پلار واجب ده او که واده شوې وه د پلار په ذمه نشته. (امداد الفتاوی جديد ج ۲ ص ۸۰)

که د مال ترويش وروسته څوک د نصاب خاوند نه وو.

پوښتنه: څلور وروڼه وو. سره بېل شول د يوه برخه هم نصاب ته نه رسېدله ايا قرباني يا صدقه ورباندې واجب ده ؟

جواب: دا چې د یوه برخه هم د نصاب کچې ته نه رسیږي په یوه هم د فطر صدقه نشته او نه ورباندې قربانې واجب ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۳۰۸ د ردالمحتار په حواله باب صدقه الفطر ج ۲ ص ۹۹)

د هغو زامنو د سرسایي حکم چې خپله کټه پلار ته ورکوي

پوښتنه: د یوه سړي دوه زامن دي. چې څه گټي هغه خپل پلار ته ورکوي. له زامنو سره څه شي نه وي. په دې صورت کبې په هغوی زکات، قربانې یا صدقه لازم دي او کنه؟

جواب: په هغوی زکات، قربانې او صدقه لازم دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۳۱۱ د ردالمحتار په حواله ج ۲ ص ۹۹)

ایا د نصاب مالک ماشوم به تربلوغ وروسته سرسایه ورکوي؟

پوښتنه: که کوم ماشوم د نصاب خاوند وو او ولي یې صدقه نه ورکوله. که دا ماشوم بالغ شو بیا به د تېروخت سرسایه ادا کوي؟

جواب: هو کله چې هغه بالغ شو د فطر صدقه به ورکوي. که ماشوم د نصاب څښتن نه وو خو پلار یې وو او پلار یې سرسایه نه ورکوله نو کله چې ماشوم بالغ شو همدا پاته سرسایه ورکول ورباندې واجب نه دي.

(امداد الفتاوی ۷۸۲)

که چا د ټولو سرسایه ورکولای نه شوی

که له چا سره دومره غله دانه موجوده وه چې د ځینو کسانو صدقه یې ورکولای شوی او د نورو یې ورکولای نه شوی. د هغو صدقه دې لومړی

ورکړي چې د نفقې تاکید یې پر شوی دي. رسول الله (ص) د اولاد نفقه تر مېرمنې او د مېرمنې نفقه تر خادم وړاندې بنودلې ده په مسلمان شخص باندې د هغه د مېرمنې، اولاد، مریانو او هغو خپلوانو صدقه ورکول واجب ده کوم چې نفقه یې په ده وي. لکه پلار، نیکه، مورانا او نور.

(احیاء العلوم ابرخه ص ۵۲۷ په حواله د ابو داؤد شریف)

صدقه د اختر په تېرېدلو نه معاف کیږي

که چا د اختر په روځ سرسایه ورنکړه. نه ورڅخه ساقطیږي هغه دې تر اختر وروسته ورکړي. (بهشتی زیور دریمه برخه ص ۲۵ هدایه په حواله ص ۱۹۱ ج ۱)

د سرسایي اندازه

د فطر په صدقه کبې غنم یا د غنمو اوږه ورکول کیږي چې اندازه یې پاو کم دوه کیلو گرامه (یو کلو او ۲۳۳ گرامه) ده. که پوره دوه کیلو ورکړه شي احتیاط به شوی وي او په زیاته ورکړه کبې څه حرج نشته بلکه بهتره ده. خو که اوربشې یا یې اوږه ورکول اندازه به یې د غنمو دوه گونډه وي. که یې نور حبوبات لکه چنې یا وریڅې ورکولې، دومره دې ورکوي

چې بیه یې د غنمو له دې اندازې سره برابره شي. یعنې د پاو کم دوه کیلو د غنمو له قیمت سره برابر وي. (دا اندازه د کابل دورن په حساب خور د کم یو چارک ده) (بهشتی زیور دریمه برخه ص ۲۵ د عالمگیری په حواله ص ۱۹۳ ج ۳)

ایا دوریجو په ورکړه صدقه اداء کیږي ؟

پوښتنه : ځینې ځایونه عام خواړه وریځي وي ایا هغوی د پاو کم دوه سیره (پاو کم دوه کیلو - خورد کم یو چارک) وریجو په ورکړه د صدقې له وجوب څخه خلاصیږي ؟

جواب : په درمختار کښې راځي . که څوک د فطر په صدقه کښې ورځي ورکړي نو د هغوی وزن او پیمانه معتبره نه ده . بلکه هغه وریځي به دومره اندازه وي چې قیمت یې د نصف صاع (نیمه پیمانه پاو کم دوه کیلو) د غنمو له قیمت سره برابر وي . بیا صدقه اداء کیږي که د اوربشو له یوې پیمانې (د غنمو له دوه ګونه) یې سره برابر وي هم صحیح ده . خو که تردې یې قیمت کم وو صدقه نه اداء کیږي . (امتداد الفتاوی ج ۱ ص ۱۵۶)

د فطر په صدقه کښې که غنم یا د غنمو اوږه چې پاو کم دوه کیلو ګرامه کیږي ورکړي یا یې بیه ورکړي صحیح کیږي خو که د غنمو په ځای بل شي مثلاً وریځي ورکړي هغه به دومره وي چې قیمت یې د غنمو له یاد شوي تعداد له قیمت سره برابر وي . که اوربشې یا یې اوږه ورکوي هغه به د غنمو دوه ګونه وي . د هندیه فتاوا او کفایت المفتی خبره ده چې په غیر منصوص شيانو که به دومره څه ورکوي چې د غنمو له نصف صاع (نیمه پیمانه پاو کم یو چارک پاو کم دوه کیلو ګرامه) له قیمت سره مساوي وي .

د فطر په صدقه کښې اوږه یا یې بیه ورکول

سوال : ځینې ځایونه غنمو نه اوږه کوي بلکه له بهر څخه تیار میده شوی راځي هغه له غنمو سره په قیمت کې فرق لري . د فطر صدقه به د غنمو په قیمت ورکوله کیږي او که د همدې اوږو ؟

جواب : که اوږه د خالص غنمو وو او بل څه ورسره ګډ نه وو او پاو کم دوه کیلو ورکړل شول صدقه اداء کیږي خو که په دې اوږو کښې بل څه ګډ شوي

ورپه دې اندازه د فطر صدقه نه صحیح کیږي او قیمت یې هم د صدقې لپاره کافی نه دي . د خالصو غنمو په قیمت دې سرسایه ورکوله کیږي . (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۱۷۷ د هدایه په حواله ج ۱ ص ۱۹۰)

که مختلفې غلې دانې استعمالېدلې

د فطر صدقه له هغې غلې ورکوله کیږي چې هغه خلک استعمالوي . که چا د غنمو ډوډۍ خوړله او په صدقه کښې یې اوربشې ورکولې دا نه صحیح کیږي . که یې ډول ، ډول غله استعمالوله د فطر صدقه دې له هغې غلې دانې ورکوله کیږي چې په نورو کې غوره وي . که معموله غله ورکړي هم صدقه اداء کیږي . (احیاء العلوم ج ۱ ص ۵۲۶ د ابو داؤد په حواله)

د فطر په صدقه کښې کنترول شوی قیمت اعتبار لري ؟

د فطر په صدقه کښې اصل دا دي چې د غنمو او نورو دانو غله ورکړي که اعلی ډول وي که اوسط او که ادنی صدقه اداء کیږي که یې قیمت ورکاوو هم بازاری قیمت دې ورکوي . دا لازمه نه ده چې د اعلی ډول غنمو بیه دې وي . د منځني او ادنی حد غنمو قیمت هم ورکول کېدلای شي . خو قیمت به د بازار قیمت وي نه د کنترول شوي (راشن ، څیره ، کوپون ،) غلې قیمت . که یې فقیر ته د حکومتي کنترول شوې قیمت په اندازه پیسې ورکړي هغه به د غومره پیسو په بازار کښې هغومره غنم اخیستلای نشوای . که همدا د کنترول شوې قیمت غنم اخلي هغه کارت غواړي او کارت هر بې وزله ته نه رسیږي . که د غنمو په ځای نوره غله مثلاً باجره یا وریځي ورکوي په هغوی کښې د غنمو قیمت اعتبار لري یعنې څومره قیمت چې د پاو کم دوو کیلو غنمو وي د هغه په اندازه به بل څه په صدقه کې ورکول کیږي . (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۱۷۲)

که د اوږو بیه تر غنمو کمه وه لکه اوس چې حکومتي اوږه ارزانه دي بیا دې د پاو کم دوو کیلو غنمو بیه د فطر په صدقه کښې ورکړل شي. یا دغومره اوږه ورکړل شي چې د همدې اندازې غنمو بیه پوره کوي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۴۸۵)

د کوم ځای قیمت اعتبار لري؟

پوښتنه: که په کوم ځای کښې غنم نه کرل کېدل. پیرل او پلورل یې هم نه وو خو په ځینو کورونو کې اوږه وو خو بیه یې خورا لوړه وه. نو د فطر صدقه به د اوږو په بیه ورکول کېږي او که به د غنمو بیه له بل هېواد څخه معلوموي.

جواب: که غنم یا اوږه هریو په سرسایه کښې ورکړل شي صحیح دي خو تر غنمو اوږه ښه دي او تراوړو یې بیه غوره ده. له کوم نژدې ځای څخه چې د غنمو او اوږو بیه معلومېږي له هغه ځایه دې نرخ ولگوي. او درمضان د میاشتې د غنمو نرخ د اعتبار وړ دي دا چې هلته اوږه ډیر خرڅېږي نو دې اوږه یا بیه ورکوی که څه هم تر غنمو گرانه تمامېږي په هندوستان کې د غنمو نرخ معلومول او قیمت نی ورکول کافی نه دی (د نژدې ځای بیه اعتبار لري) ... (فتاوی محمودیه من ۲۷۱ ج ۷)

د فطر په صدقه کښې د ښار یا ولایت د قیمتونو اعتبار

پوښتنه: که په کوم ځای کښې غنم نه موندل کېدل خو اوږه ډېره او په ښار کښې د غنمو بیه کمه وه، د ښار په بیه د فطر صدقه ورکول څرنگه ده؟

جواب: د خپل کلي او ښار گوټي په حساب دې د فطر صدقه ورکړل شي. که هلته غنم نه موندل کېدل د اوږو د قیمت په حساب دې ورکړل شي. اوږه د ښار او جوارو د یوې پیماني حساب ورکړي. او که کوم منصوص (په

د دینونو کښې یاد شوي) جنس هلته موندل کېده د هغه بیه دې په صدقه الفطر کښې ورکړل شي. (فتاوا دارالعلوم ج ۶ ص ۲۲۲ د رد المحتار په حواله باب صدقه الفطر ج ۱ ص ۱۰۲)

تر ټولو غوره سرسایه

که د غنمو یا اوږو بیه ورکړل شي دا تر ټولو غوره ده. (عالمگیری ج ۱ ص ۱۹۳) که د ارزانی وخت وو پیسې ورکول غوره دي او که خدای مکره د گرانۍ وخت وو بیا د خوړلو شیان ورکول غوره دي. د علم الفقه په حاشیه کښې لیکي: ((زما په نزد دا مناسب دي چې شتمن خلک هغه گرانه شیان په صدقه کښې ورکړي یا یې قیمت ورکړي ځکه رسول الله (ص) فرمایي: ((اذاوسع الله فوسعوا)) (چې الله ډېرته زیات څه درکړي تاسو هم زیات ورکړي. (علم الفقه ج ۴ ص ۵۲))

د بهر میشتو د فطر صدقه

پوښتنه: په نورو هېوادو کښې هستوگن خپلو دوستانو او خپلوانو ته احوال رااستوي چې زما له لوري دومره سرسایه ورکړه. احتیاطا څلور کیلو غنم یا دهغوی بیه ورکړه. دا معلومول مطلوب دي چې د کوم ځای په بیه سرسایه ورکړي. د دې ځای که د هغه هېواد په قیمت؟

جواب: د هغه صدقه دې له ښو غنمو پاو کم دوه کیلو گرامه ورکړل شي. که دلته د غنمو بیه زیاته وه د دې ځای په بیه دې ورکړي او که هلته زیاته وه د هغه ځای په بیه دې صدقه ورکړي. یعنې په داسې بیه دې صدقه ورکړي چې د بې وزلو او فقراوو پکښې گټه وي. (فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۱۱۳)

د رسول الله (ص) په زمانه کښې یې د فطر صدقه څه وخت ورکوله

پوښتنه: د رسول الله (ص) په زمانه کې به یې سرسایه د اختر تر لمانځه وړاندې ورکوله او که وروسته. یا به یې ترڅو ورځو یو ځای ساتله او بیا به

بي اړو خلکو ته ورکوله؟ زموږ له يوه مشره سره د فطر صدقه ټوله شوې او پرته وي کله چې بي خونه شي بيا بي په اړو کسانو وي شي دا کار څرنگه دي؟
جواب: په درمختار کښې ليکي: تر لمانځه وړاندې صدقه ورکول مستحب دی. د رسول الله (ص) له حکم او فعل سره موافق دي. لکه څرنگه چې په مشکوة شريف کښې له عبدالله ابن عمر (رض) څخه روايت دي.
 ((رسول الله (ص) به د اختر لمانځه ته تر تللو وړاندې د فطر د صدقې د ورکولو امر کاوو.)) نو کوم عمل چې ستاسو د مشر دي هغه د سنت خلاف دي او اصل نلري. (فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۲۰۲ د مشکوة په حواله باب صدقة الفطر فصل اول ص ۱۶۰)

که چا د اختر تر ورځې وړاندې د فطر صدقه ورنکړه د اختر په ورځ دې تر لمانځه وړاندې ورکوي چې دا مستحب دي. (علم الفقه څلورمه برخه ص ۵۴)

ايا سیدته د فطر صدقه ورکول کېدلای شي

فتوی په دې مذهب ده چې په دې زمانه کښې هم ساداتو ته زکات او واجب صدقات لکه د قربانی څرمن يا د فطر صدقه نه ورکول کېږي، ورکول يې حرام دي. که ورکړله شي زکات او نور نه اداء کېږي. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۶۹ او ۱۷۰)
 صحيح خبره ده چې سیدته د زکات او عشر پیسې يا غله دانه ورکول صحيح نه دي. که کوم تدبير (حيله) وکړي څه ستونزه نشته. هغه داسې چې زکات يو فقير ته ورکړل شي او هغه ټول يا څه سید ته ورکړي جائز دي. (د کفایت المفتی په حواله ص ۲۷۲)

د فطر د صدقې د وېشلو طريقه

که يو شخص خپله ټوله صدقه يوه فقير ته ورکړي او يايې لږ لږ څو فقيرانو ته ورکړي. دواړه صورتونه صحيح دي. که د څو تنو صدقه يو فقير ته ورکړل شي دا هم جائز دي خو دا به د دومره کسانو نه وي چې يوځای شي او

د زکات يا صدقې نصاب ترې جوړ شي دومره اندازه يوشخص ته ورکول مکروه دي. د فطر د صدقې مستحق هغه کسان دي څوک چې د زکات اخيستلو مستحق دي. غير مسلم ته د صدقې ورکول صحيح دي خو د زکات ورکول جواز نلري. (د هنديه ج ۱ ص ۱۹۱ په حواله درېيمه برخه ص ۲۶ بهشتی زبور).

د فطر د صدقې په پیسو مدرسي ته د ځمکې اخيستل

پوښتنه: که له مسجد سره د ديني زده کړې مدرسه وه خو د پیسو د کمي له امله يې انتظام ښه نه وو خو د صدقة الفطر پیسې ورسره پرتې وې. ايا په دې پیسو د مدرسي لپاره ځمکه اخيستل کېدلای شي؟

جواب: د فطر د صدقې حکم دادې چې د اختر په ورځ دې تر لمانځه وړاندې اداء کړي يا دې تر اختر وړاندې ورکړي. که چا اداء نه کړه ژر تر ژره دې چاته ورکړي. نه ساقط کېږي او نه معاف کېږي له دې حکم سره سره چې له دې خلکو سره د صدقې پیسې پاته دي تعجب او دافسوس وړ خبره ده. که دا کسان د مدرسي د جوړولو وس نلري يا يې د بيا هيله هم نه وي يو شرعي تدبير (حيله) دې ورته وسنجوي. پرته له شرعي عذر څخه دې په دې پیسو د مدرسي لپاره ځمکه نه اخلي. د فطر د صدقې (سرسايي) اصل حقدار فقرا او مساکين دي. د هغوی حق ضائع کېږي. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۷۸)

صدقه په پور کښې مجرا کول

پوښتنه: د يوه شخص په بل باندې دي هغه مقروض مفلس او بې شتو دی که هغه شخص په دې پور کې صدقه ورته مجرا کړي. ايا صدقه صحيح کېږي؟

جواب: په دې ډول صدقه نه اداء کېږي. پرته له لاس ته راوړلو په قرض کښې زکات او سرسايه نه مجرا کېږي. په قرض کښې بهرته ورکول کېدلای شي خو د صدقې ورکړه ضرور ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۲۰۲ د رد المحتار ج ۱ باب المصرف ص ۸۵ و کتاب الزکوة ج ۲ ص ۱۶) په حواله

د مسجد امام ته صدقه ورکول

پوښتنه: د مسجد امام ته د فطر صدقه ورکول جواز لري او کنه؟

جواب: د امامت له وجې ورته صدقه ورکول جواز نلري.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۲۸ ج ۶)

صدقه ورکول هغه ته چې خلک سحری (پیشلې) ته رابیداروي د صدقې ورکول هغه چاته صحیح دي چې خلک سحری ته رابیداروي. خو غوره داده چې هغه ورته اجوره ونه شمیري. لومړی دې ورته نور څه ورکړي او بیا دې د صدقې مال ورکړي. (علم الفقه خلورمه برخه ص ۵۴)

نابالغ ماشومان چې یتیمان یا بې وزله وي خو بالغ نه دي که څوک ورته صدقه الفطر ورکړي. صدقه یې اداء کیږي؟

جواب: نابالغو ماشومانو ته که غریب هم وي صدقه ورکول جواز نلري خو د هغوی سرپرست ته ورکول یې جواز لري. که ماشوم پوهیږي بیا یې ورکړه صحیح ده. که ماشوم د شتمن سړي اولاد وي په هېڅ ډول د صدقې ورکول ورته جائز نه دي. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۶۹)

چېرې چې فقراء نه وي د فطر صدقه به څه وخت ورکوي

پوښتنه: که په کوم هېواد کې شرعي فقراء نه وي. خلک د فطر صدقه یوه غریب هېواد ته واستوي ایا مستحب په ځای کیږي؟

جواب: صدقه تر لمانځه وړاندې فقراء وو ته ورکول مستحب ده. که داسې هغه بېله شي خو فقراوو ته ور نکړل شي مستحب نه په ځای کیږي. خو دا په عادت کېږي تحقق نه مومي چې په کوم هېواد کې دې فقراء نه وي که رښتیا هم داسې وشول دې هېواد فقراوو ته دې واستوي خو د عذر له امله هغه شخص د مستحب تارک نه بلل کیږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۴۱۷ د عالمگیری معری ج ۱ ص ۱۸۰ باب الثامن صدقه الفطر په حواله)

ایا بنديان د مسکینانو په ډله کېږي دي؟

پوښتنه: که چېرې له بنديانو پرته نور فقراء نه وو نو صدقه به څرنگه اداء کیږي ایا بنديان فقراء بلل کیږي؟

جواب: کوم بنديان چې د نصاب څښتنان نه وي هغوی مسکینان بلل کیږي او صدقه ورکول ورته جواز لري.

(فتاوی دارالعلوم ج ۶ ص ۳۱۲ د درمختار باب مصرف ج ۲ ص ۷۹ او ۷۸ په حواله)

که په لیک کې پیسې ونه رسېږي بیا به صدقه ورکوي؟

پوښتنه: چا د فطر د صدقې پیسې د لیک په ملگرتیا د پوسته خانې له لارې یوه دارالایتام ته واستولې. خط ورسېد خو پیسې ورسره نه وې. ایا دا شخص د صدقې له ورکړې خلاص دي که به یې بیا ورکوي.

جواب: په دې صورت کېږي د دې شخص زکات او د فطر صدقه نه اداء کیږي ځکه پوسته خانه د لیږونکي وکالت نه کوي. هغه ته رسېدلې ده خو هغه ورکړي نه ده. (کفایت المفتی ج ۴ ص ۲۷۹)

د عقیقې د نومونې لامل

عقیقه له (عق) څخه مشتق ده. په لغت کېږي د عق معنی ده بېلول، شق کول او په اصطلاح کېږي د ماشوم د سر هغو وېښتانو ته ویل کیږي چې له اول څخه د ماشوم په سر راخولي وي. هغه وېښتان په دې اعتبار عقیقه بولي چې په اوومه یې ليري کوي. په همدې مناسبت عقیقه هغه پسه (مړ- وزې) ته هم ویل کیږي چې د ماشوم د سر د خړیلو په وخت کېږي جلالیږي. (مظاهر حق جدید ج ۵ ص ۶۵)

د (عق) لفظ چې د عین په زبر او د قاف په تشدید دی. په لغت کې شق او ډک کولو ته وايي، او د ماشوم له لوري قربانول چې د زیریدلو په لومړۍ اونۍ کې وي: د مور په نس کې چې کوم وېښتان د ماشوم په سروی هغه ليري کول

اوصافول، عقیق چې دامر پروزن ده او عقه دعین په زبر اوقاف په تشدید. عقیقه دسفینه پروزن دانسان او څاروی دماشوم وینستان. د عقیقه معنی داوښ د بچی وینستان هم بلل کیږي. دپسه اووزې بچی چې دزیریدلو په لومړۍ وونۍ کې حلال شي هم عقیقه بلل کیږي دزیریدلو په وخت کې چې دماشوم په سروینستان وی له دی امله ورته عقیقه ویل کیږي چې دعق معنی شق اوچاک دی. همداشان غوښه او پوست چاک کوي اوراخیږي نوددي څاروی نوم هم مجازاً ږدي چې دماشوم لپاره ذبح کیږي. داچې دماشوم د سروینستان ددی څاروی دذبح کولو سبب گړزي نودسبب چې کوم نوم دی هغه مسبب ته ورکول شوی دی. ادنی مجازی معنی دومره مشهوره شوی چې دعقیقې نوم اخیستل کیږي سمدستي هغه څاروی ذهن ته راځي چې دماشوم دزیریدلو دوخت دویښتانولیری کولو له امله ذبح کیږي. (محمدرفت قاسمی)

عقیقه څه شی ده؟

عرب خلک د خپل اولاد عقیقه کوي. په عقیقه کېږي ډېر مصلحتونه دي د هغې گټه کورنۍ، غیر کورنۍ او عقیقه کوونکي ته رسیږي. رسول الله (ص) هغه منع نه کړه او په هغې یې عمل هم وکړ نور یې هم ورته تشویق کول. په عقیقه کېږي مصلحتونه دا دي:

۱- د عقیقې له نور ښیگڼو سره سره دیو ماشوم د نسب شهرت دي. د نسب شهرت یو ضروری شی دي. ترڅو څوک د ماشوم د نسب په هکله بده خبره ونکړي. د پلار لپاره د خپل ماشوم د پیدا کېدلو د تشهیر لپاره همدا ډول او غوره لاره ده.

۲- په عقیقه کېږي د سخا د عمل پیروي کیږي او دبخل مخالفت.

۳- مصلحت دا هم دي چې په نصارا وو کېږي به ماشوم وزیرید هغه به یې په ژپرو او بو رنگاوو او ویل به یې دا ماشوم نصرانی شو. د دې مشاکلت

په هکله الله فرمایي: ((صبغة الله ومن احسن من الله صبغة)) (مورد الله رنگ (حق دین) منلي دي. د الله تر رنگ د چا رنگ غوره دي) مناسب دا دي چې په محمدی دین کېږي د نصاراوو په مقابل کېږي دا امتیاز ولري چې ماشوم حنفی یعنې اسلامي، په ابراهیمي ملت او د اسماعیل علیه السلام تابع معلوم شي. د ابراهیم او اسماعیل علیه السلام ډېر افعال ځانگړي وو چې په اولاده کېږي یې را نقل شوی دي په هغوی کېږي خورا مشهوره پیښه د ابراهیم علیه السلام د خپل زوی د قربانې کولو پیښه وه چې ورته چمتو شو خو خدای جل و الله د هغه په بدل کېږي د ذبح عظیم (سترې قربانۍ) انعام ورکړ. د ابراهیم علیه السلام په یادگارونو کېږي یو هم حج دي چې په هغه کېږي هم سرخرییل کیږي او څاروی حلالیږي. دا ټولې خبرې له هغه سره ورته والې پیدا کوي او معنی یې داده چې مورد او زموږ اولاد په ابراهیمي ملت کلک ولاړیو. یعنې د ابراهیم علیه السلام په دین چې اسلام ورباندې بناء دي ۴- دا هم یو مصلحت دي چې عقیقه د ماشوم له پیدایښت سره کیږي د دې خبرې خیال پکېږي پیدا کیږي چې گواکي دا ماشوم د خدای جل و الله په لار کېږي ورکول کیږي لکه ابراهیم علیه السلام چې له خپل زوی سره داسې کړي وو. یعنې اسماعیل علیه السلام یې د الله جل و الله په لار کېږي قربانې کاوو. په دې سره د احسان سلسله، عجز او فرمان منلو حرکت هم معلومیږي. (حجة الله البالغة ص ۵۰۸) په عقیقه کېږي دوه کارونه کیږي یو دماشوم سرخرییل کیږي او بل د ماشوم په شکرانه او فدیة کېږي څاروی قربانې کیږي. په دې دواړو عملونو کېږي یو خاص مناسبت او رابطه شته. دا د ابراهیمي ملت شعائر (نښې یادگارونه) دي. حج هم داسې ده له داسې دوو کارونو جوړ دي حاجی تر قربانې وروسته خپل سر خړیي. په دې توگه عقیقه یو عملی اعلان دي چې زموږ تعلق د الله جل و الله له خلیل ابراهیم علیه السلام سره دي. او ماشوم هم د ابراهیمي ملت یو جزء دي. (معارف الحديث ص ۲۷ ج ۶)

د عقیقې شرعی حکم

پوښتنه: د ماشوم د عقیقې شرعی حکم څه دی؟ چاویل چې عقیقه یو رسمي شی دی د اسلام حکم نه دی او امام ابو حنیفه (رح) هغه بدعت او مکروه بللې ده صحیح پکښې کومه خبره ده؟

جواب: په حنفی مذهب کښې عقیقه مسنون او مستحب ده. (رواج نه دی) اسلامي طریقه ده. په امام ابو حنیفه (رح) پسې داسې ویل بهتان او غلط دی په (مالابد منه) کښې راځي چې عقیقه د امام مالک (رح)، امام شافعی (رح) او امام احمد (رح) په نزد مؤکد سنت ده. د امام احمد (رح) په یوه روایت کښې لا واجب بلله شوېده خو د امام ابو حنیفه رح په نزد مستحب ده. هغه ته د بدعت خبره منسوب کول په امام صاحب رح پورې افتراء ده. (مالابد منه ص ۱۷۸)

د ماشوم د زیږیدلو په شکریه او له آفاتو څخه د حفاظت په ډول اوومه ورځ د ماشوم په هکله دوه څاروی او د ماشوم په هکله یو څاروی ذبح کول د وینستانو په وزن سپین زریا یې بیه صدقه کول او ماشوم په سر زعفران وهل ټول مستحب او په حدیث کښې ثابت دی. قال قال رسول الله (ص) کل غلام رهینه بعقیقه تذب عنه یوم سابعه ویحلق ویسمى راسه. (ترمذی شریف ص ۱۸۲ ج ۱)

(د رسول الله (ص) ارشاد دی: ماشوم د خپلې عقیقې مرهون (گرو) دی نو اوومه ورځ دې د هغه له لوري څاروی ذبح کیږي نوم دې ایښودل کیږي او سر دې خریل کیږي) په مرهون سره زیات مطالب بیان شوي دي. مثلاً:

۱- په حدیث شریف کښې راځي چې ماشومان د مور او پلار سپارښتنه کوي او دهغوی شفیع وي. که له شتمني لرلو سره سره څوک د ماشوم عقیقه ونکړي نو که ماشوم په ماشومتوب کښې ومري د مور او پلار

شفاعت نه کوي. یعنی داسې گروي (رهن راځي چې گټه نلري. همدا ماشوم هم د مور او پلار په کار نه ورځي).

۲- له عقیقې څخه پرته د ماشوم روغتیا هم له خیر او برکت څخه بې برخې وي یعنی تر څو چې عقیقه ونشي نو ماشوم له ناروغتیا سره نژدې او له حفاظت څخه لیري وي.

۳- رسول الله (ص) یوه وزه ذبح کړه او د امام حسن (رض) عقیقه یې وکړه فاطمې (رض) ته یې امر وکړ چې د هغه سر و خریه او د وینستانو د وزن په اندازه یې سپین زر خیرات کړه. (ابوداؤد شریف ص ۳۷ ج ۲)

ابوهریره رض فرمایي: د جاهلیت (تر اسلام وړاندې) زمانه کښې که به ماشوم وزیږید. وزه (څاروی) به مودبح کاوو او د هغې وینه به مو د ماشوم په سرو هله. خو چې په اسلام سره الله ﷻ ونازولو نو اوس هم اوومه ورځ څاروی ذبح کوو د ماشوم سر خړیو او زعفران ورباندې وهو. (ابوداؤد شریف ص ۳۶ ج ۲)

د رسول الله (ص) ارشاد دی. ((په عقیقه کښې د ماشوم لپاره دوه وزې او د ماشوم لپاره یوه وزه (څاروی) ده. دا فرق نکوي چې وزه ده که وزگور. (فتاوی رحیمیه ص ۹۲ ج ۲))

د عقیقې په بدل کې د ماشوم د رهن په هکله شارحینو مطالب ویلي دي. یو دا چې ماشوم د الله ﷻ یو ستر نعمت دی. د شتمن سړي لپاره عقیقه شکرانه او فدی (بدله) ده. ترڅو چې دا شکرانه او فدی اداء نکړي هغې ته کیږي او ماشوم د هغه په بدل کښې رهن پاته کیږي. (معارف الحدیث ص ۲۶ ج ۶)

په عقیقه کښې د رسول الله ﷺ عمل

(له علی ابن ابی طالب (رض) څخه روایت دی وایي: عقیقه رسول الله (ص) عن الحسن بشاة وقال یافاطمة احلقی راسه و تصدقی بزنة شعره فضة فوزناه فکان وزنه درهما او بعض درهم (رواه الترمذی)

(رسول الله (ص) د حسن (رض) په عقیقه کښې یو پسه ذبح کړ او فاطمې (رض) ته یې وفرمایل: د هغه د سروینستان لیرې کړه او دوېنستانو په وزن یې سپین زر صدقه کړه موږ اندازه کړل (وېنستان) یو درهم یا څه کم وو. (عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال. قال رسول الله (ص) من ولد له ولد فاحب ان ينسك عنه فلينسك عن الغلام شاتين وعن الجارية شاة) له عبدالله ابن عمرو بن العاص (رض) څخه روایت دي چې: (رسول الله (ص) وفرمایل: د چا چې ماشوم وزیږي د هغه له لوري دې عقیقه کوي. د ماشوم له لوري دوه پسونه (خاروی) او د ماشومې له لوري دې یو پسه قربانې کړي)

تشریح: له دې حدیث شریف څخه څرگندیږي چې عقیقه د فرائضو او واجباتو په څېر لازمي نه ده. د هغه درجه د استحباب ده. والله اعلم همداسې د ماشوم لپاره هم دوه پسونه ضروري نه دي. هو که شتمني وه دوه غوره دي کنه یو کافی دي. د دنیا په ټولو قومونو کښې دا خبره سره شریکه ده چې د ماشوم زیږېدل یو نعمت اود خوشحالی خبره بولي اود مراسمو په ورځ کښې هغه خوشحالي څرگندوي. دا دانساني فطرت تقضاهم ده او یو مصلحت هم ځکه په یو خورانه تعبیر پلار دا ښکاره کوي چې دا ماشوم زما زوی دی او په خپله مېرمن په دې هکله کوم شک او شبه نلري. په همدې سره د ډېرو فتنو مخه هم نیوله کیږي. په عربو کښې تر اسلام وړاندې هم عقیقه رواج وه. د ماشوم تر زیږېدلو څو ورځې وروسته به یې د ماشوم د سر هغه وینستان لرې کول چې په پیدایښت کښې یې په سروو. په دې خوشحالي کښې به یې یو خاروی ذبح کاوو (دا د ابراهیمي ملت یوه نښه ده) رسول الله (ص) دا په اصولی ډول پریښودل بلکه دې ته یې خلک ترغیب کړل په دې هکله یې مناسبې لارښوونې وکړې او په خپله یې د عقیقې عمل نمونه پریښودله. (معارف الحديث ص ۲۲ بیا تر ۲۹ ج ۶)

عقیقه سنت ده که واجب؟

عقیقه کول مسنون او مستحب ده فرض او واجب نه ده. تر پیدایښت وروسته په اوومه، څوارلسمه یا یوولسمه ورځ کیږي. تراوومې ورځې وړاندې عقیقه کول صحیح نه دي. د وینستانو په وزن برابر سپین زریا یې قیمت صدقه کول مستحب دي هغه حجام (نایي) ته په مزدوري کښې ورکول صحیح نه دي. دا وینستان په ځمکه کښې خښول هم مستحب دي

تشریح: په مشکوة شریف کښې دې چې رسول الله (ص) وفرمایل: ماشوم د خپلې عقیقې په عوض کښې گرو دي. که په ماشومتوب کښې ومري او عقیقه یې شوې نه وي په قیامت کښې د مور او پلار شفاعت نه کوي.

علماء وايي: که د چا وس وی او عقیقه ونکړي نو د ماشوم له شفاعت څخه به یې برخې وي. غوره داده چې د پیدایښت په اوومه ورځ عقیقه وشي او نوم ورباندې کښیښودل شي. د سروینستان یې لیرې او په سړي

زعفران ووهل شي. که ماشوم وي دوه او که ماشومه وي یو پسه حلال شي. که مذکروي او که مؤنث (مږ-مېږه) عمرونه یې د اختر د قربانۍ په عمر وي. نور شرائط یې هم د قربانۍ له شرائطو سره برابر وي. (فتاویٰ محمدیه ص ۲۴۴ ج ۸)

عقیقه تر کوم عمر پورې کیږي؟

د عقیقې مستحب طریقه داده چې اوومه ورځ کیږي. که ونه شوه په څوارلسمه یا یوولسمه یوویشتمه ورځ ذبح کړي. (طبرانی) ډیر علماء داوو ورځو په لحاظ تر بلوغ پورې وخت لیکي. خو نور بیا د وخت قید نه ورکوي. عقیقه کول غوره دي. په څوارلسمه یا یوویشتمه دي وشي خو له مجبوري پرته دې تردې نه ځنډیږي. (فتاویٰ رحیمیه ص ۹۳ ج ۲)

مسئله: تر ډېره عمره عقیقه جائز ده خو هغه څه عقیقه ده هغه یوه خیراتي ذبیحه ده. (کفایت المفتی ص ۲۴۲ ج ۸)

د ماشوم عقیقه به څوک کوي ؟

پوښتنه: که د ماشوم والدین د نصاب څښتنان وو او د ماشوم عقیقه ماما، کاکا، نیکه، انا او یا نورو وکړه صحیح ده؟ عقیقه کیږي او که به یې والدین بیا کوي؟

جواب: د چا په ذمه چې د ماشوم نفقه واجب وي. د هغه په ذمه عقیقه هم ده. که پلار مالدار نه وو مور دې عقیقه وکړي که مور هم شتمنه نه وه نو پور اخستل او عقیقه کول ضرور نه دي. (فتاوی رحیمیه ص ۹۴ ج ۲) که بیا هم د والدینو وس نه وو بل چا عقیقه کوله او والدین راضي وو نو کافی ده او بیا کولو ته یې اړتیا نشته. (فتاوی رحیمیه ص ۱۲۴ ج ۶)

په عقیقه کې یو څاروی کافي دي ؟

که شتمني وه د ماشوم لپاره دوه وزې یا پسونه او یا دلوی څاروی دوي برخې کافي دي. که کم وسي وه بیا یوه وزه یا یو پسه یا د لوی څاروی په اوو برخو کې یوه برخه کافي او عقیقه کیږي. (فتاوی رحیمیه ص ۹۴ ج ۲)

مسئله: د حسن او حسین (رض) په عقیقه کې رسول الله (ص) یو، یو پسه د دې لپاره ذبح کړ چې هغه مهال همدومره وس وو او د هغه چا لپاره چې کم وس وي یوه نمونه هم وه. (معارف الحديث ج ۲۸ ص ۲)

عقیقه ولې په وومه ورځ کیږي ؟

په اوومه ورځ د قربانۍ کولو وجه دا معلومېږي چې د ماشوم د زیږیدلو او عقیقې تر مینځ څه وخت وي. په لومړنیو ورځو کې د مور او ماشوم د پوښتنې لپاره خلک ځي او راځي خپلوان مشغول وي او که د عقیقې حکم هم همدا ورځې وای کار دېږده او د څاروی موندل هم وخت غواړي نو که په لومړۍ - ۷ - سنت بلل شوې وای خلک په تکلیف کېدل او همدا اووه ورځې موده یوه مناسبه موده ده. (حجة الله الباله ص ۵۰۹ ج ۱)

د پیداکېدلو په لومړۍ ورځ د عقیقې امر غالباً له دې امله ورکړل شوی نه دي چې په هغه ورځ ټول د ماشوم د مور د روغتیا په فکر کېږي وي. او په همدې لومړۍ ورځ د ماشوم د سروینستان اخیستل زیانمن وي په یوه اونۍ وخت کېږي معمولاً د ماشوم مور روغېږي او ماشوم هم د دې نړۍ له هوا سره روږدې کیږي او د سر په خړیلو د زیان کومه خطر نه وي. (معارف الحديث ص ۲۶ ج ۶)

د ماشوم لپاره ولې دوه پسونه دي ؟

څوک چې شتمن وي او د دوو پسونو وس ولري ورته مستحب دي چې د ماشوم په عقیقه کې دوه پسونه حلال کړي او سبب یې دا دي چې د خلکو په نزد تر نجلۍ د هلک ګټه زیاته ده. دوه حلالول زیاتوالی دي او د هغه له عظمت سره مناسب دي. (حجة الله الباله ص ۵۰۶)

د عقیقې دود په یهودو کې هم شته. یوازې د ماشومانو (هلکانو) له لوري عقیقه کوي او د نجونو لپاره یې نکوي. غالباً د دې وجه دا وایي چې نجونې کم وسه دي. رسول الله (ص) دا کار هم اصلاح کړ او وې فرمایل د ماشوم په څېر د ماشومې لپاره هم عقیقه کوئ. خو دا چې په دواړو صنفونو کې فطري فرق موجود دي (چې په میراث قانوني شهادت او نورو شیانو کې هم دا لحاظ ساتل شوې دي) په هغه اساس رسول الله (ص) د ماشوم لپاره دوه پسونه او د ماشومې لپاره یو پسه په عقیقه کې وټاکه هغه هم دوس په صورت کې دوه که نه وه یو هم کافي دي.

(معارف الحديث ص ۶۴ ج ۶ د کنز العمال په حواله ص ۲۷۲)

الله تعالی سړي ته پرېنځه فضیلت ورکړی دی لکه په میراث کې چې د سړي دوي برخې دی، دیوه سړي شاهدی له دوو ښځو سره برابره ده په لمانځه کې د میرمنې امامت صحیح نه دی، نو ضرور ده چې په عقیقه کې هم د ماشوم او ماشومې توپیر شوی وي. دافرق دوه ډوله دي: یو دا چې د ماشوم لپاره

عقیقه وشي اود ماشومې لپاره ونشي، لکه دسړي امامت چې سم دی اود میرمنې صحیح نه دی، دوهمه لاره داده چې د ماشوم لپاره دوه پسونه ذبح شي اود ماشومې لپاره یو لومړی طریقه خوکیدلای نه شي ځکه په حدیث کې د ماشومې لپاره هم عقیقه راغلی ده، نو د اتوپیرشوی دی چې د ماشوم لپاره دوه اود ماشومې لپاره یو پسه مقرر شوی دی. واللہ اعلم (معدنفت قاسمی)

د ماشوم د وینستانو په وزن ولې خیرات کيږي؟

د ماشوم د وینستانو په وزن د خیرات کولو وجه دا ده چې ماشوم د ناپاکي له حالت څخه د ماشوم په څېر نړۍ ته راځي د دې ستر نعمت شکر واجب دي او غوره شکر دا دي چې د هغه په بدل کښې څه شي ورکړي لومړی وینستان د ناپاکي نښه دي د هغه لیرې کول د ماشوم متوب د استقلال نښه ده. له دې امله صدقه یې واجب ده او بدله یې سپین زر دي ځکه سره زر گران دي او له شتمنو پرته له بل چا سره نه وي بل دا څه بیه نشته چې د ماشوم د وینستانو د وزن بدل ورکړل شي. (حجة الله البالغه ص ۵۰۹)

د عقیقې په لږ کښې د قربانی تر څنگ د وینستانو په وزن د پیسو زرو یا یې د قیمت د صدقې یادونه هم شوې ده نو هغه هم مستحب ده. رسول الله (ص) فاطمې (رض) ته د حسن (رض) د وینستانو د بدل د سپینو زرو د صدقې وویل ځینې پوهان وايي چې هغه مهال د علی او فاطمې (رض) اقتصادي وضعه کمزورې وه نو د عقیقې قربانی رسول الله له خپله لوري وکړه خو فاطمې (رض) ته یې وفرمایيل چې د ماشوم د وینستانو په وزن سپین زر دا صدقه کړي. تر څو د والدینو له لوري هم د شکر انې صدقه د الله تعالی په دربار کښې وي. (معارف الحديث ص ۲۹ ج ۶)

د ماشوم په سر د زعفرانو د لگولو ثبوت

(عن بريدة قال كنا في الجاهلية اذا ولد لاحدنا غلام ذبح شاة ولطح راسه بدمها فلما جاء الاسلام كنان ذبح شاة يوم اسابع ونحلق رأسه و نلطحه بزعفران. ابوداؤد) (له بريدة (رض) څخه روایت دي: د جاهلیت په زمانه کښې که به د چا ماشوم وزیږید پسه به یې ذبح کاوو او د هغه په وینه به یې د ماشوم سر رنګاوو. کله چې اسلام راغی زموږ طریقه دا شوه چې اوومه ورځ پسه ذبح کوو د ماشوم سر خړیو او زعفران ورباندې وهو. رسول الله (ص) فرمایي: ((اجعلوا مكان الدم خلوقا)) (د ماشوم په سروینه نه بلکه خلوق ورووهی) خلوق یوه بوی لرونکي مرکب دي چې له زعفران او نورو شيانو جوړیږي. (معارف الحديث ص ۲۳ ج ۶)

د ماشوم له عقیقې سره خپله عقیقه کول

مسئله: که تاسو ته معلومه وه چې ستاسو او ستاسو د والدینو عقیقه شوي نه ده نو د خپل ماشوم له عقیقې سره د ټولو عقیقه کولای شي. د هغه لپاره لوي خاړوی حلالول صحیح دي. خو که ستاسو یا ستاسو د والدینو عقیقه شوي وه نو دوه مخې عقیقه کول جواز نلري. او له ماشوم سره یې په خاړوی کښې شریک کولای نشي. ټول خاړوی دې د ماشوم لپاره ذبح کړي او یادي د هغه عقیقې ته پسه (وړوکې خاړوی) واخلي. دا خبره سمه نه ده چې د قربانی له ورځو پرته په نورو ورځو کښې د عقیقې لپاره لوي خاړوی نه حلالیږي. لوی خاړوی د عقیقې لپاره هر وخت حلالېدلای شي. (فتاوی رحیمیه ص ۱۷۹ ج ۶)

د مړه شوي ماشوم عقیقه

عقیقه په ژوند کښې کيږي. تر مړینې وروسته یې مستحب والې ثابت نه دي. که یې څوک مستحب وکړي او یوازې د شفاعت په هیله یې وکړي

جواز يې ليدل کيږي. لکه دا چې څوک حج ونکړي له وصيت څخه پرته ومري او وارث يې د مغفرت په هيله په خپل مصرف حج وکړي اميد دی چې الله ښه يې قبول کړي. په دې صورت کښې به د عقيقې څاروي ځانته ري احتياط دې د قربانۍ کوونکو کسانو سره نه شريکه کيږي.
(رحيمه ص ۷۲ ج ۲)

مسئله: که د څاروی تر حلالولو وړاندې ماشوم ومري او د هغه د برخې نيت بدل کړي او د قربانې کوونکي شريک کړي يا پرته له شريک څخه يې قربانې کړي هم قربانې کيږي او هم د عقيقې برخه د قربت ذبيحه گرځي.
(کفايت المفتی ص ۲۰۵ ج ۸)

مسئله: که چا د ماشوم د عقيقې لپاره څاروی واخيست. ناڅاپه ماشوم مړ شو د ده اراده بدله شوه او څاروی يې بېرته خرڅ کړ او پيسې يې زده کوونکو ته ورکړې دا صحيح ده. زده کوونکي هم دارقم اخستلای شي او تر ورکولو وروسته يې بېرته له زده کوونکي څخه اخيستلای نشوای ، جواز نلري. (فتاوی محموديه ص ۲۵۱ ج ۱۱)

يادونه: ځينې کسان د رسول الله (ص) او صحابه کرامو يانورو مرحومينو په نوم عقيقه کوي. دا غلط رواج دی ځکه عقيقه يوازې يوځل کېدلای شي. د مړه شوي شخص لپاره په شريعت کښې د نفلي قربانۍ اجازه شته چې خورا زيات ثواب لري. نفلي قربانې د ژوندي او مړه وي دواړو لپاره کېدلای شي او چې څومره کولای شي ودي کړي خو عقيقه کولای نشي.
(دفت قاسمي)

د دوو ماشومانو په عقيقه کښې لوی څاروی حلالول

پوښتنه: که يوه شخص د خپلو دوو ماشومانو عقيقه کول. يولوی څاروی يې واخيست او د دواړو په عقيقه کښې يې ذبح کړ صحيح ده او که جواز نلري؟ ياد قربانۍ ورځې وې دوه ، دوه برخې ، د دوو ماشومانو

عقيقه کړي او درې نوري برخې يې نوروته د قربانۍ لپاره ورکړي صحيح ده او کنه؟

جواب: د دوو ماشومانو په عقيقه کښې لوی څاروی حلالول صحيح دي دا ضرور نه ده چې نور کسان شريک شي. که د قربانۍ په ورځو کښې څلور برخې په يوه څاروی کښې د دوو ماشومانو عقيقه وي. درې برخې قربانې کول شرعا صحيح دي. (فتاوی محموديه ص ۳۲۶ ج ۲)

مسئله: د دوو ماشومانو او يوې ماشومې لپاره که د گاوميسې يا غوا دوه کلن خوشکۍ وی عقيقه ئې صحيح ده بلکه تراو و برخو پوري صحيح ده. (فتاوی محموديه ص ۲۵۱ ج ۱)

مسئله: که چا کوم څاروی نذر کړ بيا ورته الله ښه ماشوم ورکړ. اوس هغه څاروی عقيقه کولای نشي او نه يې په واجبه قربانې کښې ذبح کولای شي بلکه هغه به په مستقل ډول. له خپل نيت سره سم ذبح او صدقه کوي.
(کفايت المفتی ص ۲۰۲ ج ۸)

د عقيقې مسائل

د ماشوم د زيږيدلو په اوومه ورځ به عقيقه کوي او نوم به ورباندې ږدي. که نوم تراوومې ورځې وړاندې کښيږدي جواز لري. (کفايت المفتی ص ۲۴۲ ج ۸)

مسئله: که چا په اوومه ورځ عقيقه ونکړه بيا دې هم د اوومې ورځې په خيال قربانې وکړي. دا غوره ده. طريقه يې داده چې د ماشوم تر زيږيدلو دې يوه ورځ وړاندې عقيقه کوي. مثلاً ماشوم په جمعه پيدا شوی دي. د پنجشنبې په ورځ دې عقيقه کوي او که په دوشنبه زيږيدلې وو په یکشنبه دې عقيقه کوي. او داسې نور...

مسئله : داسې دستور دې چې حجام د ماشوم د سر خریل پیل کړي سمدستي څاروی حلالوي. دا یو معمول رسم دی. په شریعت کېنې دواړه لوري جائز دي که اول سر خړی او که اول ذبح کوي دواړه جائز دي. (بهشتی زیور ص ۴۳ ج ۳)

مسئله : ځینې کسان د عقیقې څاروی په منی کېنې حلالوي او د ماشوم سر په بل هېواد مثلاً افغانستان کېنې خړی. د دې خبرې کوم صراحت نشته. ممانعت به هم نلري خو غوره دا ده چې د عقیقې ټول امور هلته وشي چېرې چې ماشوم وي دا کار غوره او د احتیاط لوري دي. (کفایت المفتی ص ۲۴۳ ج ۸)

مسئله : د سترتر خریلو وروسته دې د هغو ویښتانو په وزن سپین یا سره زریا یې بیه خیرات کړي. او زعفران دې پرې ووهي. (بهشتی زیور ص ۴۲ ج ۳)

مسئله : د ماشوم په عقیقه کېنې دوه وزې یا دوه اوزگوري یا دوه وزې او یادوې وری ذبح کول مستحب دي که وس نه وي یو کافی دي. (کفایت المفتی ص ۲۴۴ ج ۸)

مسئله : که بالکل عقیقه ونشي هم څه حرج نشته. (بهشتی زیور ص ۴۳ ج ۳)

مسئله : یو لوی څاروی چې قربانې یې صحیح کیږي په عقیقه کېنې هم اوه برخې کیږي. (د قربانۍ په څېر اوه برخې کیږي) د یوه برخه عقیقه ده.

مسئله : په یوه لوی څاروی کېنې د عقیقې په نیت څو تنه شریک کېدلای شي په دې شرط چې نیتونه یې یا د قربانۍ یا د عقیقې وي. که د ځینو نیت د قربانۍ او د ځینو عقیقې وي سره شریک کېدلای شي. بل شرط پکېنې دا دي چې د چا برخه به تر اوومې کمه نه وي. یعنې اوه سره برخې به برابرې وي. (کفایت المفتی ص ۲۴۲ ج ۸)

مسئله : د عقیقې غوښه هم دریمه برخه مسکینانو ته ویشل غوره کار دي. نورې پاته دوې برخې د خپلوانو او دوستانو په میلمستیا کېنې مصرف کولای شي. که ټوله غوښه په میلمستیا کېنې مصرف کړي. عقیقه کیږي خو افضل کار نه دي. (کفایت المفتی ص ۲۴۴ ج ۸)

مسئله : د عقیقې په هکله مشهوره ده چې غوښه به یې مور، پلار، نیکه، انا نه خوري خو دا غلطه خبره ده. په شریعت کېنې د دې خبرې کوم اصل نشته. دا ټول کسان یې خوړلای شي. د عقیقې د څاروی هډوکي ماتول جائز دي ځینې خلک د عقیقې د څاروی هډوکي نه ماتوي خو د دې ممانعت کوم سند نشته. (کفایت المفتی ص ۲۴۲ ج ۸)

مسئله : که خلک د عقیقې غوښه خامه نه ویشي. پخه دې کړي له ډوډۍ سره دې ورکړي یا دې له وریجو سره ورکړي. دواړه صوره جائز دي. (کفایت المفتی ص ۲۴۳ ج ۸)

د عقیقې غوښه خامه ویشله کېدلای شي، پخه ورکول کېدلای شي، میلمستیا ورباندې کېدلای شي. (بهشتی زیور ص ۴۳ ج ۳)

مسئله : د قربانۍ او عقیقې حکم یو ډول دي. یعنې په لوی څاروی کېنې اوه کسه د قربانۍ په څېر شریک کېدلای شي. یو لوی څاروی د اوو ماشومانو عقیقه کېدلای شي. لکه څرنګه چې د قربانۍ په غوښه کېنې اختیار شته په عقیقه کېنې هم شته. په خپله یې خوري، خپلوانو ته یې ورکوي یا یې نورو فقیرانو ته صدقه کوي. والدین او نور هر څوک یې خوړلای شي. (عزیز الفتاوی ص ۷۱۶ ج ۱)

مسئله : د عقیقې او قربانۍ غوښه کافر ته ورکول صحیح دی. (عزیز الفتاوی ص ۷۲۱ ج ۱)

مسئله : د احنافو په نزد د عقیقې د غوښې او د قربانۍ د غوښې حکم یو دی. د کور خلک او ټول خپلوان یې خوړلای شي. د لازم نه ده چې د څاروی

سر سرخړیونکې او ورون دایې ته ورکړي. که یې ورکړي څه حرج نشته خو ضرور خبره نه ده. (عزیز الفتاوی ص ۷۱۶ ج ۱)

مسئله: د کوم څاروی چې قربانې صحیح نه وه عقیقه یې هم سمه نه ده. او د کوم چې قربانې جواز لري عقیقه یې هم صحیح ده. (شامی ص ۲۹۳)

مسئله: څوک چې لیکي د عقیقې حکم د قربانۍ دي معنی یې داده چې که کوم څاروی قربانې کېدلای شي هغه عقیقه هم کېدلای شي. داسې څاروی دی نه ذبح کوی چې نه قربانې کېږي، (یعنی کوم شرائط چې د قربانې څاروی لري لکه عمراونور کوم چې قربانې ورباندې صحیح نه ده دهغوئ لحاظ ساتل کېږي. (معدرفت قاسمی)

د عقیقې غوښه هم په خپله خوړلای شي، خپلوانو ته یې ورکولای شي او صدقه کولای شي او د عقیقې هم د هډوکو د نه ماتولو خبره داسې ده چې د امام احمد او امام شافعی (رح) په نزد مستحب ده خو د امام صاحب په نزد دا څه نشته. (فتاوی محمودیه ص ۲۲۶ ج ۸)

مسئله: عوام خلک د عقیقې د څاروی هډوکي نه ماتوي هغه ناروا گڼي. دا عقیقه غلطه ده علماؤ و د دې تردید کړې دي. (فتاوی محمودیه ص ۲۹۸ ج ۴)

مسئله: د عقیقې په نیت که څوک د قربانې په څاروی کېنې شریک شي څه مشکل نلري او د اوومې ورځې رعایت یوازې مستحب کار دي. نو که اوومه ورځ ونشي او د عقیقې نیت وکړي هم گنجایش پکښې ښکاري شاولي الله صاحب محدث دهلوي چې د اوومې ورځې کوم مصالح بیان کړي دي. د هغه د بیان غوښتنه هم دا ده. (فتاوی محمودیه ص ۳۲۲ ج ۴)

مسئله: په ښادي، نکاح، سنتی او عقیقې کېنې د هیڅ ډول موسیقي جواز نشته. (عزیز الفتاوی ص ۷۳۹ ج ۱)

د عقیقې د څاروی د حلالولو وخت دعا

پوښتنه: د عقیقې د څاروی د حلالولو په وخت کومه دعا ویله کېږي؟

جواب: د عقیقې د حلالولو په وخت کېنې (که یې یاد وه) دادعا ویله کېږي. اللهم هذه عقیقه ابني (د ماشوم نوم) د مهابدمه وعظمها بعظمه و جلدها بجلده و شعرها بشعره اللهم اجعلها فداء لابني (د ماشوم نوم)

یادونه: که د ماشومې عقیقه وه داسې دعادي وایي: اللهم هذه عقیقه بنتی (د ماشومې نوم) د مهابدمها وعظمها بعظمها و جلدها بجلدها و شعرها بشعرها اللهم جعلها فداء لبنتی (د ماشومې نوم) که له پلار څخه پرته بل چا عقیقه کوله دابني یا بنتي په ځای دې د ماشوم د پلار نوم اخلي (ابن فلان) له دعاسره دې داهم وایي: انی وجهت وجهی للذی فطر السموت والارض حنیفا ومانا من المشرکین. او بیادي اللهم منک و لک و وایي او بسم الله، الله اکبر ذبح دې کړي. (فتاوی رحیمیه ص ۹۳ ج ۲)

یادونه: د ذبح کولو په وخت کېنې که دعا ورته یاده وه ودې وایي کنه ضرور نه دي پرته له دعا څخه هم جائز ده خو بسم الله، الله اکبر دې نه پریږدي.

په ولیمه کېنې د عقیقې غوښه استعمالول

پوښتنه: یو چا د ښادۍ په موقع کېنې عقیقه وکړه. په میلستیا کېنې یې د عقیقې غوښه پخه کړه. خو رواج داسې ده چې په دې موقع کېنې تحفې ورکولې کېږي. میلمانه تحفې راوړي او دا ضروري گڼي. په دې صورت د همدې ښادۍ په ورځ میلمنو ته د عقیقې غوښه ورکول کېدلای شي؟

جواب: د عقیقې غوښه له عوض او بدل څخه پرته خوړله کېږي. د ښادۍ په مراسمو کې چې میلمانه تحفې ورکوي هلته د ډوډۍ د بدل اشتباه ده. نو ځان دې ترې ساتي. که تحفې ورکول رواج نه وو بیایي په خوړلو کېنې ستونزه نشته. د ښادي په میلستیا کېنې د عقیقې د غوښه

کښې یوه بله خرابي شته چې د مستحب خیال پکښې نه ساتل کیږي. مستحب دادي چې اوومه ورځ عقیقه وشي او دریمه برخه غوښه فقراؤ ته ورکړل شي. (فتاوی رحیمیه ص ۱۷۲ ج ۶)

مسئله: ځینې لیکي چې د عقیقې د څاروی څرمن د قربانۍ په څېر مهمه نه ده خو هغه دې غرباؤ ته ورکوي. د نکاح دراجستر په اجوره کښې دې بیه نه ورکوي. (فتاوی رحیمیه ص ۱۷۳ ج ۶)

د عقیقې دستور

د عقیقې په ورځ د ماشوم لپاره دوه څاروی او د ماشومې لپاره یو څاروی حلالول غوښه یې پخه یا خامه ویشل. د ماشوم د سرد وینستانو بدل سپین زریا یې بیه صدقه کول. سر خریل او زعفران ورباندې وهل. بس همدا خبرې عقیقه او د ثواب توکې دي. نور فضولیات باید ترې لیرې شي ځینې دادي.

۱- وروڼه یا نور خپلوان سره ټولیزې شورا چې خام حبوبات هم پکښې وي ږدي او بیانغدي پیسې اچوي او هغه د حجام (نایي، سرخړیونکي) حق گڼي او دا د کور د څښتن حق بولي.

۲- خویندې یا نورې خپلوانې هم خپل حق غواړي. داله غیر مسلم خلکو سره مشابهت دی او نوري بدې هم لري. (دورکونکي نیت خرابیږي. کله هغه وس نلري ورکړه ورباندې سخته تمامیږي په نه ورکولو شرمیږي او مجبور یې چې څه ورکړي دا زیاده او دریا او شهرت لپاره د مال ورکړه حرامه ده.

۳- په دې رواجونو کښې کله لامستحب پا ته کیږي که یې ددې رواجونو وس نه وو عقیقه پرېږدي او په کلونو عقیقه نه کیږي.

۴- یو رواج لادا هم دي چې د ماشوم د سر په خریلو پیل وکړي سمدستي څاروی قربانې کوي دا هم غلطه خبره ده. په شریعت کښې دا قید نشته چې

سمدستي ذبح وشي. که ذبح لومړی کیږي او سر لومړی خریل کیږي فرق نلري. په هم دې ورځ دې دواړه وشي. که وینستان لومړی و خریل شي او عقیقه د لوی اختر په قربانې کښې ونیسي هم جواز لري.

۵- یو عادت لادا دي چې د عقیقې د څاروی سرنايي او ورون یې دايي ته ورکوي. دا هم لغوه خبره ده. ورکول، نه ورکول یې اختیار دي. ورون دې نه وي نورې غوښه دې ورکړي څه زیان لري.

۶- ځینې لاد عقیقې د څاروی هډوکي ماتول ښه نه گڼي او څښول یې ضرور بولي دا هم بې اصله خبره ده. (بهشتی زیور ص ۱۳ ج ۶ د مشکوة شریف په حواله ۲۶۲ مخ)

که ماشوم ته څه ورکول کیږي

مسئله: د سنتی او عقیقې یا نورو مراسمو کښې ماشومانو ته څه شي ورکول کیږي. دلته ورکړه ماشومانو ته موخه نه بلکه مور او پلار ته یې ورکوي دا یوازې د ماشوم د مراسمو په خوشحالي کښې وي خو نغدي پیسې د ماشوم نه وي بلکه هغه د مور او پلار ملکیت دي. هر څه چې غواړي ورباندې کولای یې شي خو که څوک خاص ماشوم ته څه ورکوي، نیت یې ماشوم ته وي له والدینو څخه د بدل په نیت نه وي نو د هغوی مالک ماشوم دي. که ماشوم پوهیږي هغه ته ورکړه یې کافی ده او دې یې مالک دي. که ماشوم د ملکیت قابل نه وو. پلار یا نیکه دې قبض کړي او ماشوم یې مالک جوړیږي.

مسئله: که یې پلار او نیکه موجود نه وو. نو د چا په غاړه چې د ماشوم روزنه ده هغه دې قبضه کړي. که پلار او نیکه وو، د مور انا او نورو قبضه کول اعتبار نلري. نه دې اخلي.

مسئله: که پلار نه وو، نیکه د خپل زوی له لوري لمسي ته که څه شي ورکول غواړي په دې ویلو سره هغه هبه صحیح کیږي چې دی ووايي داشې

ماورته ورکړي. که پلار او نیکه نه وو هغه مهال مور او ورور یا نور که ماشوم ته څه شي ورکوي او هغه ماشوم د هغوی په روزنه کښې هم وي په همداسې ویلو ماشوم مالک کېدلای شي. د چا قبضې ته اړتیا نشته.

مسئله: که کوم شی د نابالغ ماشوم ملکیت وي. حکم یې دا دي چې هغه ماشوم یې په خپله ښه لگولای شي. بل چا ته یې مصرف جائز نه دي. مور او پلار دې هم په خپله گټه نه لگوي او نه دې د بل ماشوم په گټه لگوي.

مسئله: که یې څه شی په ښکاره ماشوم ته ورکړل شو یقیني دا خبره وه چې منظور مور او پلار ته ورکړه ده یوازې د ماشوم مراسم بهانه وو او والدینو یې بیا بدله ورکوله هسې د کم والي او یا د لږ گټلو له امله یې ماشوم بهانه کړی وو نو مور او پلار یې مالکان دي. ورته وډې کتل شي که د مور خپلوانو ورکړي وو موري مالکه ده او که د پلار خپلوانو ورکړي وو د پلار ملکیت دي. (بهشتی زیور ص ۴۶ ج ۵) د درمختار ص ۱۶۰ ج ۲ او شامی ص ۷۸۴ ج ۴ په حواله

تمت بالخیر

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم

اللهم اغفر لمؤلفه ولکاتبه ولكل من سعى فيه ولوالديهم اجمعين امين يارب العلمين

احقر محمد رفعت قاسمی

د ژباړې پای ۱۳۸۵/۲۶ ه ش

نورو استاذانو ته هم دعاو کړی.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين :

احقر محمد رفعت (قاسمی)

د دیوبند (الهند) د دارالعلوم مدرس

محرم الحرام ۱۴۱۲ هجری

پاشلې ملغلرې

تصحیح او زیاتونه

له لومړي تر څلورم ټوکه

انتخاب او ترتیب

حضرت مولانا محمد یونس

صاحب پالنوړی

ژباړن

حافظ رحمت نیازی

مکتبہ رشیدیہ

سرکي روډ کوټه.

فون ۶۶۲۲۶۳